

ADATTÁR.

1. **Abaháza** (Abahaza). A Csaholyiak, később a Kállaiak korán elpusztult, a XIV. századnál nem régibb falva Csaholy-Meggyes vidékén. (1358. Anj. VII. 334.1., 1381. Fejér IX./5. 522. 1., Lel. Acta 33: habitatoribus destituta, 1390. Erd. M. Gyulay—Kuun.)

2. **Adorján** (terra Adriani, Adoryan) [Adrian]. A király egybefüggő északszatmári birtoktestéből a XIII. század közepén adományozta el ezt a területet, hogy 1262-ben újra visszacserélje (Fejér VII./3.46.L, Királyi Könyvek V. 665—9). A «terra Adriani», az alapító nevét is magábanfoglaló elnevezés a telep fiatal voltára mutat. Első magánbirtokosai ugocsai kisnemes-családnak lettek ősei (Szabó I. i. m. 356.1.) s bizonyára hasonló kisbirtokosoknak adta a király később is (1487. Dl. 27.071, 1492 < 1505. Perényi, 1525. Lel. Acta 74), bár Szirmay (II. 323. 1.) regesztája alapján feltehető, hogy az Adorjáncsalád a Pók-nembeli Móricokkal volt közös származású. A falu népe magyar. — JN: 1525. M: Boros. (Lel. Acta 74.)

3., 4. **Agod** és Pápfalva. (Ogud, Agod; Papfalua.) Agod az oklevelek bizonyossága szerint a középkorban Dara, Dombó és Géc közt fekvő szamosparti helység és birtokosai is a szomszédok közül kerülnek ki. Eredetileg a Csák-nemzetség parti birtoktestének volt része (1338. Vay 197, 1339. Múz. 12, 1388. Lel. Stat. P. 250. és Acta 15, 1431. Lel. Stat. D. 241.). Pápfalvát egy alkalommal mellette sorolják fel (1431.), egy ízben pedig vele azonosnak mondják. (1388.) Lakóik közül egyet sem ismerünk, de — úgy látszik — a XV. század előtt nem álltak üresen. (1402: nunc habitatoribus destitutum, Mándy.)

Alexander, I. Sándor.

5. **Almás** (Almas). A Piricseiek és rokonságuk pusztája (1404. Lel. Stat. B. 560, 1412. Vityi), talán Bakta mellett (I. 1338. Kállay, saec. XIV. 235.).

6. **Amac** (Amoch, Amaach, Amach) [Amat]. Adataink csak a XIV. század óta szólnak róla (Páp. tiz. 108. 1., 1351. Kállay, saec. XIV. 1010), Dobbal való kapcsolatai azonban valószínűvé teszik, hogy keletkezése jóval korábbi és hogy azzal együtt valamikor Amac is királyi falu volt. 1367-ben (1388. Dl. 8006) birtokosának hűtlensége miatt kerül a Pető-fiak uradalmába, hogy onnan a Bátoriakra szálljon. (1393. Dl. 7856, 1417. Dl. 10.624.) Lakói magyarok.—

JN: 1446. M: Czegeny, Kekenyes, Meggesy, Qwary, Pocii, Tholway. (Dl. I3934.)

7. **Andreas.** 1431-ben szamosparti Darai-birtokok közt találunk vele. (Lel. Stat. D. 241.)

8. **Angyalos** (Angyolus, Angialos, Angelos; latin eredetű magyar keresztnév, pl. 1214. Reg. Var. 185. l., talán éppen falunk névadója, l. M. Ny. X. 199.1.), ma Szamosangyalos. Egy Szirmay által közölt (II. 125.1.) és 1381-ből keltezett oklevélregesztától eltekintve, 1429-ben találunk először a nevével. (Lel. Stat. C. 98.) A Csaholyiak XIII. században szerzett szamosparti uradalmába tartozik (1429, 1457. Lel. Acta 5), valószínű tehát, hogy mint Csenger és Jánosi, Angyalos is a vár nemrég kialakult falvaként került át későbbi birtokosai kezére. Magyarok lakták. — JN: 1457 (Angyalos, Jánosi és Csenger jobbágysai), M: Bartha, Bodnar, Chibere 2, Fazokas, Kanthor 2, Lanthos, Myke 4, Nylas, Olywas, Orwos 2, Symay, Wygh (Lel. Acta 5), 1501. M: Nagh (Lel. Acta 3).

9. **Apa.** (Apa, Appafalwa, török hatásra képzett magyar vagy eredeti török személynév: M. Ny. XI. 341.1., XVII. 114.1., Drăganu a román apă-ból származtatja, i. m. 309. l.) [Apa]. 1215-ben hallunk először villa Apáról (Reg. Var. 197. l.), keletkezése tehát a XIII. század előtti időre esik, amikor még ezen a területen összefüggő várföldek voltak. Az erre s a következő évszázadra eső szerzőakciók során került a Móric-uradalomba. (1414. Lel. Acta 61, 1490. és 1523. Perényi.) Lakossága, bár nem esik messze az Avas román tömbjétől, a nevek tükrében a középkor végén magyarnak látszik. Későbbi beszivárgásról csak egy-két szláv eredetű név tanuskodik. (1491: possessio hungaricalis, Dl. 19.742.) Egyházi beosztása a népesség egy részének felvidéki eredetére mutat. (L. a VII. fejezetet.) Hogy köztük németek is voltak, legfeljebb egyetlen jobbágnévből lehetne következtetni. Családfőinek száma a XVI. század elején közel járt a százhoz. (1512. Dl. 36.985.) — JN: 1414. M: Marthy, Thanka, Sz: Prathko, B: Chaybek, Chethre (e. n.) (Lel. Acta 61), 1512. M: Ballagy, Bartha, Bede, Bedee, Chethreky 2, Forys, Gonda, Gyewrkewe, Halaz 2, Isthwanfy 3, Kaythar, Kolczy, Kowach, Miko, Nagh, Sogor, Zay, Zaytha 2, B: Armos, Bayzath, Lwkach, Mandor 2, Oroz (Dl. 36.985), 1513. M: Bereczky, Daud, Dwl, Forys, Kowach 3, Kothya, Markos, Mayor, Nagh 2, Nemes, Pesthy, Pethew, Syke, Syle, Thanczos 2, Thorda, Wekas, Weres 2, Zekel, B: Chethre (e. n.), Thoht 2 (Teleki XX. l. 42), 1523. M: Balasy, Berechy, Chetherchy 2, Chethere, Daud, Foris 2, Herczeg, Isthwanffy, Landor, Nagh 3, Nemes, Nyko, Pasty, Poczok, Pogachas, Rede, Risthordo, Rosas, Syle, Thanczos, Waczas, Veres, Wycza, Vincze, Zandor, Zatha, Zay 2, B: Chaythak, Fazath, Forne, Thawak, Thot 2 (Perényi), 1524. M: Andras, Balassy, Bede 2, Byro 3, Bodog, Chygo, Erdely 2, Gaal, Hayla, Illyes 2, Kaythor, Kerekes 3, Kowach, Lwkachy, Mayor, Molnar, Nagh,

Nemes, Pethry, Weres 4, Zyner, N: Hannos, B: Oroz, Pakos, Thoth, Toth (Perényi és Lel. Acta 21 anni 1525), 1525. M: Bede, Erdew, Kys, Kysbede, Therkel 2 (Perényi). FN: 1512. M: Meggyeszewk, Zenthmikloszewge, Sz: Herbenyak (Dl. 36.985), 1520. M: Zwgo-pathaka (Dl. 23.326 és 30.080).

10. **Apáti** (Apathy), a mai Dobrácsapáti [Apätäu] része. Csak nevéből lehet következtetni arra, hogy már a magyar középkor legelső századaiban megtelepült. Néhány szomszédjának (főképp Daraiak), mint itteni részbirtokosoknak nevéen kívül alig van számottevő középkori adatunk róla. (1410. Lel. Acta 15, 1420. Mándy, 1476. Lel. Prot. p. 90.1., 1493. Dl. 30.332.) — JN: 1423. M: Erge, Eze (Mándy).

11. **Apáti**, Bihar vm. falva, melyet csak kivételkép mondanak szatmárinak.

12. **Apáti** (Apati, Apaty, Apathy), ma Olcsvaapáti. A Gutkeledék XII. századi alapítása. A XIV. században is szoros kapcsolatban van még a nemzetség monostorával. (1368. ad monasterium Sarwar pertinenti Apati, Perényi, 1336 < 1482. Dl. 2994.) 1312-ben említi először oklevél (Fejér VIII/I. 486. 1.). Ebben a korban kerül át bírói úton az Őri-család kezére (1335. Anj. III. 193.1.), majd a Cudarokhoz és a Károlyiakhoz. (1399. Károlyi I. 499.1.) A jelek szerint egy egészen különálló része lett a szomszédos Kállaiaké (1340. Kállay, saec. XIV. 537. 1357- Kállay, saec. XIV. 1170). Néha Szabolcshoz is számították (1411. Dl. 25.777). Nevei magyarok. — JN: 1370. M: Beke, Fekete (Károlyi I. 317. 1.), 1449. M: Balog 3, Chonthos, Judas, Kedwes 2, Pethfy 2, Wgocha, B: Fabiani, sartor (Kállay, saec. XV, R. III. App. 20 és 21, Károlyi II. 277. 1.), 1459. M: Apathy-i, Balog, Bartha, Hegedews 3, Iphws, Jank-i, Koos, Ludas, Syge, Thanthus, B: magnus 3, rufus, sartor (Kállay, saec. XV. R. III. 810), 1479. M: Apathy, Bara, Bartha, Judas 2, Kys, Kosa, Molnar, Mwsay, Phylep, Sarkan, Warga 3, Wythez, B: litteratus (Kállay, saec. XV. R. III. 1232, 1483. u. o. 1299, 1486. Kállay, saec. XVI. 539, 1483. Lel. Acta 22), 1520. M: Fylep, Zewke (Kállay, saec. XVI. 91), 1520. M: Andos, Bartha 2, Chyka, Folthos, Kosa 2, Kozma 2, Molnar, Mwsay, Nagh, Nykas, Pethfy 2, Phylep 2, Reges, Sarkan, Symon, Wyda, Wythez 2, Zekee 3 (Kállay, saec. XVI. 92, Lel. Acta 11), 1520. M: Fylep (Lel. Acta 34). — FN: 1415. M: Kerecheth, Thwrzegeger, Zydalmthawafoka (Kállay, saec. XV. 736).

Aporháza, 1. Dedemez.

13. **Ar** (Kysar, Nagaar, Kysaar, Nagor, Kysor), ma Kis- és Magyar. Egy bizonytalan hitelű oklevél után, mely Nagyart a Gutkeled-nemzetség birtokának tünteti föl (1312, Fejér VIII/I. 486. 1.), közelebbit csak 1374 óta tudunk róla. Kisar, a tiszai átjáró öre (1499, Dl. 20.817) és Magyar, a Túr-torkolat falva, egymástól távolálló, de eredetileg egy birtok határába települt községek. Minthogy a kettőség a XIV. században már fennállott, a terület első lakosai jóval

azelőtt itt éltek. 1374-ben (Kölcsey) és később a Matucsinaiai birtoka (1436. *Lel. Acta* 50, XIV. század, é. n. *Lel. Bercs.* II. 41.), majd az egész uradalommal együtt tagolódik részekre és jut idegen családokhoz (1387. *Dl.* 17.246,1403. *Dl.* 8913,1436. *Dl.* 12.891). Népe magyar. *JN:* 1436. *M:* Balogh (*Lel. Acta* 50 és *Dl.* 12.891), 1446. *M:* Kakas, *B:* parvus (*Dl.* 13.934), 1459. *M:* Banch, Benecz, Benke (e. n.), Chanthor, Fodor, Kakas(i) 3, Keczes, Konthar, Kormus, Lazar-i, Mod 2, Thar, *B:* litteratus, parvus 2 (Kállay, *saec.* XV. R. III. 810).

Aszuágy, I. Szivágy.

Asszonypataka, I. Nagybánya.

14. **Atya** (Acha, Athya) [Atea]. A szamosháti Gutkeled-uradalom egyik régi települése. A Tiba-ág 1314-ben osztja fel (1499. *Orczy, Nyáryana* 3950), új tulajdonosa, a Zajtaiakkal közösen birtokló Atyai-család ideköltözik s a falut kihaltáig kezében tartja. Később a rokon Gacsályi- (1476. *Lel. Prot.* p. 65. l.) és Rozsályi-Kun-család (1524. *Lel. Stat.* D. 206) birtoka Magyar falu. — *JN:* 1526. *M:* Bartha 2, Chomo 2, Czymor, Vinche (*Lel. Stat.* J. 28). — *FN:* 1314. *M:* Wyzeserdew (1499. *Orczy, Nyáryana* 3950).

15. **Babafalwa**. A megyesaljai Móricok avassági falvai közt egyetlen alkalommal felsorolt, ismeretlen fekvésű falu (1478. *Lel. Acta* 27). Lakói vegyes népiségűek. — *JN:* 1478. *M:* Bewrle (e. n.), Sz (rutén): Hrihor, *B:* Dada (*Lel. Acta* 27).

16. **Bachna**. A Panyolaiak közelebről nem ismert birtoka, valószínűleg Panyola—Kér—Semjén szomszédságában. (1322. Kállay, *saec.* XIV. 94, 1357. u. o. 1158.)

17. **Bagda** (Bogda, Bagda). Maradványa a mai Bagda-puszta, Petneházától északra. (L. az 1338-i határjárást, Ibrányi.) Első tulajdonosa, a különben ismeretlen Illés comes (1282. *Wenzel* IX. 333. l.), mint előkelő magánember, bizonyára az itteni nagyobb királyi birtokból kapta (L. Mérgesdnél). Örökös nélküli kihalta után a Jákaik rokonság szerezte meg, melynek utódai másokkal is osztottak. (1321. Kállay, *saec.* XIV. 71., 1337. *Anj.* III. 429. l., 1338. Ibrányi.) A XV. században a szomszédos Mérgesddel együtt Petneháziak vették át birtokukhoz (1455. Ibrányi, 1479. u. o.) s ezzel együtt került Szabolcsba. (1469. *Károlyi* II. 392.l.) A possessio elnevezésen kívül a benne épült kápolna tesz bizonyossá afelől, hogy a XV. századig jobbágylakók is éltek benne (1338, de: 1422. *Múz.* 22.). — *FN:* 1513. *M:* Nyry Janos Erdeye (*Lel. Prot.* II. 151. l.).

18. **Baglya**, Baglasherdew. Puszta a Kántor-uradalom határában. (1445. *Petróczy* 90. l., 1451. *Lel. Acta* 2, 1519. *Lel. Stat.* F. 68.)

19. **Bagos** (Bogus, Bagus, Bagos), ma Csengerbagos [Boghis]. A Kaplony-nemzetségnek Vetéssel összefüggő nagyobb területén megtelepült falva. 1329 előtti időből nincs közvetlen adatunk létezéséről (1352. *Károlyi* I. 211. l.), de a Pápai tizedjegyzékek (134. l.) tanúsága szerint a XIV. század elején plébániája volt, nem lehetett

tehát már egészen fiatal község. Az a körülmény viszont, hogy a nemzetségnek csak egy ága birtokos benne: nem mutat ősi jogokra. Lakói magyarok. — JN: 1424. M: Zemke 3 (Lel. Acta 58). — FN: 1334. M: Corlaththowa, Huzyutheluk, B: Colkuna (Erd. M. Bánffy és 1352. Károlyi I. 211. l., 1435. Lel. Acta 41.), 1428. M: Meggestho, Sulchatelke (Károlyi II. 115. l.), 1429. M: Faltha (Lel. Acta 34 és 1435. Lel. Acta 41), 1435. M: Krasnarethe (Lel. Acta 41, 1513. Lel. Prot. p. 224. l.), 1513. M: Asthhalmyreth, Gecherethe, Kewzpreeth, Thohathyreeth (Lel. Prot. p. 224. l.).

20. **Balkfalva** (Balkfalwa), ma Bajfalu [Bánesti]. A XIV. század végén Nagybánya alatt megtelepült, később egyidőre a Drágfi-családdhoz jutott román faluk egyike. (L. Magyarkékest is; 1411. Lel. Stat. D. 231, Wolachalis: 1491. Dl. 27.972.)

21. **Balotafalva** (Balathafalua, Balothafalwa, a Balota szláv személynév), ma Balotafalu [Acina]. Az erdői Drágfi-uradalomnak a XIV—XV. század fordulóján főleg román lakosokkal megtelepített falva. (1424. Lel. Stat. D. 197: possessio Valahalis, 1463. Lel. Acta 11, l. a VII. fejezetet is.) — JN: 1463. l. Homoródnál.

22. **Baromlak** (Borumlak, Baromlak). Szaniszlóval, Mezőpetri-vel és Reszegével volt határos. (1439. Károlyi II. 218. l.) 1431-ben a Károlyi-rokonság (Lel. Acta 1), később közeli kisenemes-családok a birtokosai. (1437. Becsky, 1502. Kölcsey.) Puszta. — FN: 1431. M: Cher (Lel. Acta 1), 1439. M: Hozywrekethye, Kerekdomb, Kereknadhege, Mykloskowacherdeye. (Károlyi II. 218. l.)

23. **Barpathak**. Egy, a megyesi uradalomról szóló 1493-i oklevélén kívül (Dl. 30.332) más középkori forrás nem említi. Lehet, hogy Borpatakkal azonos.

24. **Bartafalu**. Egyetlen középkori oklevél beszél csak bizonyos Bartafaluról (1505. Schönherr 241. l.), mely valószínűleg a mai Barlafalu [Borleşti] megfelelője. A Drágfi-uradalom területén fekszik, nem szabad tehát a Móricok Bártfalvájával összetévesztenünk. Települése a XV. század második felére esett.

25. **Bártfalva** (Barthfalwa, 1670: Bártfalu, U. et C. XXIX. 14). A megyesaljai uradalom XV. század végén települt falva (1493. Perényi, 1519. Dl. 23.281—2). Középkorvégi nevei nagy többségében magyar lakosságra mutatnak. — JN: 1493. Sz: Howyrla (Perényi), 1512. M: Dudas 2 (Dl. 36.985), 1513. M: Alch, Barthos, Chaky 3, Dyak, Emreh, Erdewdy, Gywla, Kerezthyen, Santha, B: Lotho (Teleki XX. l. 42). — FN: 1493. Sz: Thywadarbalatha (sessio jobagionalis, Perényi).

26. **Batár**, l. Szabó I.: Ugocsa megye 286. l.

Batár, l. Koppánytelke.

27. **Batizháza** = Fejérfalu (Batyzhaza, Batiz, Feyerfalw), ma Batiz [Botiz]. Összetett neve és szenttisztelete (ecclesia Sti Regis: 1512. Dl. 36.985) XIII. századi, valószínűleg királyi alapítást sejtet.

Két szomszéd birtokkal együtt korán szerzett jogot hozzá a Hontpázmány-nemzetség egy távoli, hontmegyei ága, 1433-ban élő tagjai azonban hiába hivatkoznak két évszázaddal korábban élt őseikre, ezek az elszigetelt földjeik akkor már legnagyobbbrészt idegenek kezére kerültek. (Lel. Beres. V. 34., I. Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 187. 1.) Újabb adományok Batizt a Karásziaknak, majd a Móricoknak juttatták (1364. Fejér X/4. 865. l., 1378. Lel. Acta 26, 1490. Perényi). A Móric-birtok egyharmadán 1493-ban 21 lakott és 4 pusztá jobbágytelek volt. (Perényi.) Magyar falu. — JN: 1481. M: Bekas 3, Borsos, Chees, Cheke, Dwlo, Enekes, Farkas, Fazokas 2, Kaythor 6, Kaythor Cheres, Kolos, Kowach 4, Kozma, Layos, Naghpal, Pomaz, Sary, Thewkes 2, Thyba, Thothesandor, Weg, Wekas, Zakalos, Zarnyas, Zewke, B: Canydor 3, litteratus 2 (Dl. 18.460—3), 1493. M: Ambros, Bartha, Bonya, Bothos, Cheres, Czeke, Enekes (Inekes) 2, Fazakas, Kazony, Kaythor, Kondor, Kowach, Orozy, Palady 2, Saary, Sandor, Sylke, Symon, Thyba, Wydos, B: Magnus 2, Oroz 2, parvus 2 (Perényi), 1496. M: Achoth, Agosthon, Banczy, Bothos, Bottha, Farkas, Feyer, Kaythor, Kolos, Naghpal, Orbay, Orozy, Palady, Sandor 2, Sary 2, Simon, Wngh, Zakalos, Zanizlo, Zarnyas 2, Zewke, Zondy, B: Komoz, magnus, parvus (Lel. Acta 26), 1512. M: Barla, Barony, Cheres 2, Darahy 2, Farkas 2, Fodor, Janos, Kowach 3, Mathyws, Nagh, Orozy, Rozgony, Wegh (Dl. 36.985), 1523. M: Cheres 2, Fazokas 3, Nagh 2, Rozgony 3, Zarnyas (Perényi). — FN: 1481. M: Thwzokoskathyo. (Dl. 18.534.) 28. Bátor (Bathor, Bátor, Nogbatur), ma Nyírbátor. Az első okleveles adat királyi földnek mutatja: az uralkodó 1272-ben nyilaisait Hodászról Bátor földre telepíti. (... transferendo ... sagittarios nostros super quendam terram Bathor nuncupatam, 1511-i átírás, Ibrányi.) Határőrfeladatokat azonban itt ebben az időben már nem teljesíthettek és László király hamarosan el is adományozta a területet: 1279-ben a Gutkeled-nemzetség egy tagjának örökségeként kapták a Bátor-ösök (1325-i átírás, DL 1045). Már az átvételkor sem lehetett fiatal település, mert az ugyanekkor szereplő Kisbátor név róla leszakadt újabb falura mutat. Az új s a királynál befolyásos birtokosok kezén indul csak Bátor igazán fejlődésnek. Vásártartási jogát még László királytól kapja (1279), 1313-ban már két papja van (Vay 36, egyházai: Krisztus Szent Teste: 1433. Dl. 12.501, Szent György martír: 1484. Becsky). A többször megújított vásárjog (1512. Dl. 2595) városfejlődés alapjait rakja le, melyet csak rövid időre vetnek vissza a XIV. század elejének véres háborúságai (Fejér VIII/3. 406. l., Dl. 2592), amikor a tulajdonosok itt állítólag 53 emberüket veszítették el. 1330-ban kárpótlásképpen teljes városi kiváltságot kapnak (tamquam nostre civitatis libere cives hospites; ugyanott), exempcióval, adómentességgel és bíraskodási joggal. Bátor javarészt annak köszönhette fejlődése lendületét, hogy az Erdélyből Szatmáran

át futó, az Ecsedi-lápot kétfelől megkerülő utak idetorkollottak s innen vezettek tovább nyugatra (1332. Dl. 22.478 copia). Árumegállító joga főképp az erdélyi sószállítókat kényszerítette az anyag kirakására, lakói azonban maguk is ellátogattak áruikkal Erdélybe (1425. Lel. Acta 23). Kiváltságok, a városiasabb életforma vonzóereje, valamint a gazdák telepítő gondja (l. 1373. Dl. 6127 = 31.106) a környékéhez képest aránytalanul felszaporította a lakosságot: 1354-ben, mint a Bátor-uradalom «*possessio principalis et capitalis*»-ának, 2 főutcája, 5 vicusa, 2 mellékutcája volt s egy külön sora a nemesek — talán a familiárisok — számára; a népesség hűsszükségletét 18 mézsárszék látta el. (Anj. VI. 160. l.) 1373-ban még egy új «*szolgaucca*» tűnik föl. (Dl. 6127 = 31.106). A vár építésének kora ismeretlen (1364. Dl. 5326). Bátor-érdekek a községet a XV. században Szabolshoz kapcsolatták (1462. Lel. Bercs. VIII. 3.), de egy része azután is a régi megyében maradt. (1517. Lel. Prot. XI. 59. l.) Jobbágylakossága — bár egy zugban tótok is éltek — magyar volt. Melléktelepének, Kisbátornak, 1373-ban már nem voltak lakói (Dl. 6127 = 31.106). — JN: 1285. M: Farkas (e. n.), Isep (e. n.), Syke (e. n.), B: Cheet (e. n.), Jurk (e. n.) (Wenzel IX. 423. l.), 1354. M: Cheke (e. n.), Kusded, Moyus (e. n.) (Anj. VI. 159—61. l.), 1357. M: Isak (e. n.), Petew (e. n.) (Anj. VI. 597. l.), 1370. M: Vorrow, B: sartor (Dl. 5854), 1373. M: Kayol, Nyrew, Wisly, Worro (Dl. 6127 = 31.106), 1380. M: Varró (Múz. 41.), 1381. M: Zwne (Lel. Acta 4), 1419. M: Kosár (Kállay, saec. XV. R. II. 50.), 1421. B: institor (Lel. Acta 41), 1425. M: Holazy, Konthus, Messe, Sethyth (Lel. Acta 23), 1446. M: Byro, Ducz, Mese, Nerges, Soos, Waday, Zabo, Zantho 2, Zeke, Zwrok, B: faber, Martini, sclavus (Dl. 13.934), 1461. M: Santha, B: pelfifex (Lel. Acta 36, Erd. M. Kemény 331), 1466. B: faber (Kállay, saec. XV. R. III. 977), 1471. M: Baktha, Chyrbalth, Kowach, Kowachy, Nagh, Paczyk (Poczyk) (Lel. Acta 21 és Múz. 41.), 1495. M: Kanthor (Károlyi III. 16. l.), 1498. M: Paraznay (Dl. 30.061), 1500. M: Bodok, Chank, Gwlach, Kanthor 2, Pezes, Poor, Zevlevsy, B: barbitonsor (Dl. 20.956), 1516. B: sartor (Lel. Acta 32), 1519. M: Balog, Fwtbas 2, Haznos, Pézses, Was (Lel. Acta 1), 1524. M: Beke (Dl. 32.601). — FN: 1354. M: Bogathulcha, Chobeulcha, Marheyk (Marharthucha, az alapszó: német keresztnév), Nemesulcha, Pothylcha (Pochyucha), Theglasulcha (Teglasucha), Thotzugh, Wosvaryulcha (Vosuaryucha, Wosuarucha) (Anj. VI. 159—61. l., még 1370. Dl. 5854, 1373. Dl. 6127 = 31-106), 1373. M: Zolgaucha (Dl. 6127 = 31.106), 1446. M: Thothwcha (Dl. 13.934).

Bazafalva, l. Illésfalva.

29. **Bazan**. (Bazan, Bozzan, Bazyan) = Pettyén (?) (Pethyen) [Petin]. A középkori Bazan falu a szamospárti kismemes-telepek sorába tartozik. Településének körülményei ismeretlenek. A XIV. század elején a Vajai-rokonságba tartozó, tehát a várjobbágyokhoz közeli

szinten álló Aproud János szerezte meg (1316. Vay 41,1347. Vay 280). A Bazan-iak bizonyára tőle származnak. (1399. Lel. Acta 6, 1410. Lel. Acta 15,1463. Lel. Acta 11.) Utóbb szomszéd nagybirtokosok is beférköztek a faluba. (1417. Dl. 10.624, 1524- Lel, Acta 49.) Mivel hiteles oklevél is bizonyítja, hogy Bazan Dobrácsapáti mellett feküdt (1410), elfogadhatjuk Szirmay közlését (II. 193. l.) és azonosíthatjuk a mai Pettyénnel. A Pettyén név csak a XVI. században tűnik föl. (1515. Károlyi III. 92. l.)

30. **Becs** (Bench, Bech, Biecz, Fekete L. szerint török személynév, l.: M. Ny. XXV. I. 259. l.), a mai Szamosbecs. Bár XIV. század előtti időből nincs róla adatunk, neve és fekvése arra utal, hogy keletkezése legalább a XII. századra nyúlik vissza. Az okleveles korszak kezdetén a Gutkeled-uradalom része (1314 < 1499. Orczy, Nyáryana 3950, 1352. Erd. M. Kemény 93), későbbi sorsa a birtoktest szomszéd faluiéval közös. (1483. Leövey, kisebb letétek 3, 27.)

31. **Becs** (Bechy, Beych, Bech, Beech, Thyzabech, Tizabekch, Bevch, Nagh Beczk), ma Tiszabecs. A XII. század elején betelepült Túr-Tisza-köz egyik első falva; már 1181-ből van róla adatunk (Szentpétery: Regesta 43—44.1.). A Tiszavonalat őrző vára sokáig az uralkodóé marad (1364: castrum ... regium Bech, Erd. M. Gyulay-Kuun), később a Drágfiak (1368, Erd. M. Kemény 135, 1524. Lel. Acta 49) és a szomszédos Gacsályi-rokonság (1427. Lel. Acta 20, 1501. Lel. Acta 1) osztoznak rajta. Népe magyar. — JN: 1424. M: Bartha, Bend-i, B: magnus, parvus, sartor, Valahus (Lel. Acta 58), 1481. M: Fodor (Károlyi II. 495. l.), 1505. l. Gacsálynál, 1520. M: Jacob, Nagh, Porkolab (Lel. Stat. P. 280), 1524. M: Aratho, Azalos, Bathar, Bechy 2, Hodossy, Kys, Wray, Zaythay, B: Thoth (Lel. Acta 49). — FN: 1497. M: Zolath (Becskey).

32. **Béltek** (Beltug, Belthwk, Belthewk), a mai Krasznabéltek [Belchiugul Codrului]. A középkori erdői uradalomnak Erdőd után legnagyobb helyége. Kialakulása 1394-nél — mikor először említi írásos emlék (Lel. Bercs. II, 22) — legalább egy századdal előbb történt. Korábbi sorsa Erdőd vidékével volt közös. Igen korán kapott vásártartási jogot. (1414. Lel. Acta 29.) Egyházát Szűz Mária tiszteletére építették (1424. Lel. Stat. D. 197). Számos adat bizonyosság arra, hogy magyar alapítású s eredeti népiségét az egész középkoron át megőrzött faluval van dolgunk, — JN: 1424. M: Byhary, B: sutor (Lel. Stat. D. 197), 1424. M: Bendew 2, Zewkew, B: sartor (Lel. Acta 34), 1435. M; Fazekas (Lel. Acta 28), 1516. B: Nobis (Lel. Acta 2), 1522, M; Warga (Lel. Acta 3).

33. **Béltek** (Beltuc, Beltech, Belthewk, Beelthuk, Bewlthek), ma Nyírbéltek. A XII. század végére már kialakult. (A Várad Regestrum 1216-i adata is inkább erre a Beitekre vonatkozik: 212. l.) A XIV. század elején, amikor két ilyen nevű «habitoribus destituta» községgel találkozunk (1320. Múz. 2), ezek a Domán-

hidiaknak régi birtokai, a Balog-Semjén nemzetség kisebb déli birtoktestének részei tehát. A középkor második felében a Kállaiak (1325. Fejér VIII/6, 89. l.) és a Cudarok osztoznak az akkorra már egységes Bélteken. (1354. Lel. Acta 31.) Gyakran számítják Szabolcs megyébe is (1455. Dl. 14.956, megosztva: 1524. Kállay, saec. XVI. újabb küld.). Magyar falu. — JN: 1395. M: Byro (Bicho) (Lel. Acta 24), 1455. B: parvus (Lel. Acta 13), 1482. M: Bakos, Baynak 2, Bodo, Chany, Conthos, Fylep, Fodor, Galambos, Kesel, Kwlak, Lowas, Mezaros, Naykas, Pethes, Thwry 2, Way, Wegh, Zabo, Zeep, B: Faber, Pap (Kállay, saec. XV. R. III. 1267—9), XV. század, é. n., M: Bedew, Bir-i, Chontus, Molnus, Polchi, Vida, B: Damiani (Kállay, saec. XV. 966.), 1524. M: Dempfen (Lel. Stat. S. 136.).

34. **Bere.** (Bere, nevének eredete bizonytalan; kísérletek: M. Ny. X. 106. és XXI. 280. l.) [Berea.] A Kaplony-nemzetség Károlyi-ágának egyik később szerzett vagy telepített, de 1291-ben már létező falva. 1291-ben kerül vissza tulajdonosaihoz (Károlyi I. 20. l.); 1338-ban a Bátoriak kezén találjuk (1381. Perényi), később pedig az ismeretlen származású, a középkor végére igen elszaporodott kisenemes Berei-család a birtokosa. (1378. Vay 514.) Egyházát a Szt. Lélekről nevezték. (1338 < 1381. Perényi.) Magyar. — JN: 1411. M: Dyennyes (Károlyi I. 581. l.), 1523. B: Wryan (Lel. Prot. V. 182. l.).

35. **Berekszó,** l. Petri Mór: Szilágy vármegye monographiája (1901—4.) III. 119. l.

36. **Berence** (Berencze, Berenchemezew), ma Szamosberence [Berința]. XVI. századi oklevelek említik először a megyesi uradalom falvai közt. (1512. Dl. 36.985, 1519. Dl. 23.281, 1520. Dl. 30.079). A rendelkezésünkre álló okleveles anyag alapján keletkezését nem tehetjük a XVI. századnál korábbi időre s 1512-i népessége síksági falukéhoz mérten valóban csekélynek látszik. Neve arra mutat, hogy a telepítésben szláv elemeknek is részük volt. Később román többség lakta. — JN: 1512. R: Lwpsa, B: Dan, Pap (Dl. 36.985).

37. **Berend.** (Berend, Berendmezew; neve magyar, kapcsolatairól: M. Ny. XXI. 68. l.) [Berindan.] A Pápai Tizedjegyzékek (107. l.) után 1410-ig nincs róla okleveles adatunk. Valószínű, hogy a tőle nyugatra fekvő kisenemes-falukkal együtt keletkezett. A későbbi korban róla elnevezett kisbirtokosok (1410. Lel. Acta 15, 1525. Lel. Acta 74) és a Móric-család a gazdái (1490. Perényi). A Móric-birtok $\frac{1}{3}$ -án 1493-ban 5 lakott és 1 üres jobbágytelek volt (Perényi). Berend magyar eredetű, de a középkor végén román többség él benne. — JN: 1493. M: Fabian, R: Babocza, Crypsa, Dragws, B: parvus, Thywadardaan (e. n.) (Perényi).

38. **Besenő** (Kysbesenew, Besseneu, Bezenew). A Petri és Re-

szége határában fekvő (Beseny-tag?, l. a 75.000-es katonai térképet), korán elpusztult Besenyő idegen népelem X—XI. században történt betelepítésének emlékét őrizte meg. (1316. Anj. I. 397. l., 1366. Károlyi I. 270. l.) 1417-ben a Reszegiek pusztája. (Lel. Bercs. IV. 22.)

39. **Bethlen**, Bethleenerdew. Pusztá a Kántor-uradalom határában (1445. Petróczy 88. l.).

40. **Bikáca**, l. Petri M. i. m. III. 125. l.

41. **Bikó** (Biko, Magerbyko, Olahbyko, Nagbyko, Zakalosbyka), ma Pabikó [Bicāu]. Magva a XIII. század közepe után a Hont-pázmányoknak adott Fentős-erdő vagy a később idáig terjedő erdői uradalom keretei közt települt meg. (Az 1231.-i határjárás csak Bikópatakát említi: Wenzel XI. 232. l.) Ennek a telepnek lakói magyarok voltak s csak később — mikor új birtokukon a Drágfiak kezdtek berendezkedni — alapítottak az általuk hozott román pásztorok új Bikó nevű falukat. A falunevek mindezt pontosan igazolják. (1394: Biko et alia Biko, Lel. Bercs. II. 22, 1424: Magerbyko és possessiones Valahales = Olahbyko, Nagbyko, Lel. Stat. D. 197, 1463. Zakalosbyka, Lel. Acta 11.) — JN: 1463. I. Homoródnál.

42. **Bikszád** (Bykzad, Bykzaad, jelentése = introitus fagorum, hegyek torka, kulcsa, l. Tagányi cikkét, M. Ny. IX. 261. l.) [Bicsad.] Az avassági Móric-uradalom XIV—XV. században megtelepült, vegyes lakosságú falvai közé tartozik. (1478. Lel. Acta 27, 1492 < 1505. Perényi, 1493. Perényi.) A helységnéven kívül több magyar család-név tanuskodik a magyarságnak — ha nem is föltétlenül prioritásáról — legalább párhuzamos ittétéről. — JN: 1478. M: Darabos 3 (Lel. Acta 27), 1493. M: Darabos, Weres, B: Berczewayda, Dada, Oroz (Perényi), 1505. B: Berche (vajda) (Perényi), 1512. M: Weres, Sz: Komar (Dl. 36.985).

43. **Bobád** (Bobad, Bubad, Bobald). Ma pusztá Nagykárolytól délkeletre. (L. 1431. Lel. Met. Szat. 20, 1436. Károlyi II. 176. l.) Csak 1329-től (1352: Károlyi I. 211. l.) szerepel a Károlyi-rokonság birtokai között, valószínű tehát, hogy a Kaplonyok itteni ágának későbbi telepítése. Színmagyar jobbágynépe ssége a középkor végén még benne él. — JN: 1501. M: Zaya, B: Wayda (Károlyi III. 45. l.), 1502. M: Magyar, Margyth 2, B: Pap (Dl. 21.144. és 1503. Dl. 21.231.), 1512. B: Dan, Wayda (Károlyi III. 83. l.), 1490—1516. M: Cherges, Magyar, Phylep, B: Raacz (Lel. Bercs. XXXVIII. 18.).

44. **Bodorfölde** (Bodorfewlde, -feolde, Bodorteleke). A Kállaiak, Tunyogiak és Csaholyiak pusztája Kér mellett. Lakosaira csak a «terra deserta» megjelölésből következtethetünk. (1406. Kállay, saec. XV. app. 48, 1410. Petróczy 72. l., 1427. Múz. 19, 1429. Dl. 24.518, 1463. Lel. Prot. IV. 109. l.)

45. **Bodvaj** (Budue, Bodway). A mai Bodvai erdő vidékén feküdt, Vállajtól és Mérktől nyugatra. (1431. Károlyi II. 138. l.) A XVI. században mint népes falukkal egyenrangú possession osz-

tozik rajta a Károlyi-rokonság(1329 < 1352. Károlyi 1.212.1.), pozitív adatunk azonban benneélő jobbágynépességről nincsen. A XV. századtól mindenestre puszta. (1431., 1513: Dl. 26.674.)

46. **Bogát**, Újbogát (Wybogath), a mai Nyírbogát mellett. Szabolcsi határvidékén fekvő puszta. Izsépiektől került a Bogátiakhoz. Szabolcsba is számítják. (1345. Vityi, 1433. Lel. Acta 6, 1434. Vityi.)

47. **Bogdán**, 1. Petri M. Lm. III. 133. 1.

Bohol, 1. Fábiánháza.

48. **Borhid**. (Borhyda, Borhyd, nevérol; M. Ny. IV. 354. és VIII. 393. 1.), ma Szamosborhid [Valea Vnului]. Négy szomszédos faluval, Krassóval, Lippóval, Veresmarttal és az elveszett Tótfaluval együtt a megyesi uradalom különálló egységét alkotja. Krassó után elsőnek Borhida tűnik fel köztük, de az is csak a XIV. század végén (1399. Lel. Acta 11). Minthogy Borhidát s három társát más telepeltől határozottan elkülönítve Krassó tartozékának mondják (1492. Lel. Stat. M. 88), valószínű, hogy e faluk üres területe kezdetben Krassó határán belül állott és csak a XIV. században, főként a román település idején, népesült meg. Az oklevelek mind a négy falut Valachalisknak nevezik (1491. Dl. 19.742, 1492. Lel. Stat. M. 88), viszont több körülmény — pl. hogy legelső névalakjuk csupán Lippó esetében nem magyar, de a román Lupsa forma ott is csak később tűnik fel, azonkívül Krassó s a környék magyarsága, valamint a félig még síksági elhelyezkedés — valószínűvé teszi, hogy a magyarság telepítőkön kívül a települő elemek közt is képviselve volt. Tótfalu neve a román prioritást is határozottan cáfolja s ennek példájára hihető, hogy másik három falunkba szintén magyarok jöttek előbb. A Borhidáról ránkmaradt nevek többsége ugyancsak magyar-nyelvű. — JN: 1399. Sz: Dobramer (e. n., Lel. Acta 11), 1512, M: Barla 2, Bartha, B: Berczo, Kozma (Dl. 36.985), 1513. M: Barla, Kowach, Marthy, Santha, B: Hotha, Pap (Teleki XX. 1,42.).

49. **Borzova** (Borzwa, Borzawa, Borzowa), ma Nemesborzova. A Szamoshat közepén szigetszerűen elterülő apró kishemes-faluk közt is a legkisebb, bizonyára a később keletkezettek közül való. A vidék 1181-i határjárása (Szentpétery: Regesta 43—4. 1.) idején bizonyos Bozan vagy Busam van ezen a helyen, ami a romlott szöveget tekintve Borzova is lehetne, utána azonban két évszázadon át hallgatnak róla az oklevelek (1409-ig, Kállay, saec. XV. 409.). Mindezeknél fontosabb, hogy a Borzova keleti és nyugati oldalán elterülő Mánd nevű telepnek valamikor össze kellett tartozniok s ebben az esetben Borzova Mándnál jóval fiatalabb település kell hogy legyen. (Ezen a téren a források alapján való vizsgálódásnál jóval messzebb ment Borzovay Nagy O. [A Borzovay Nagy-család, Turul 1909. 56. 1.], aki kezdetleges nyelvészeti érvek segítségével azt is be akarta bizonyítani, hogy az egész terület a Borsa-nemzetség birtoka volt.) A tulaj-

donosoknak már a XV. században szaporodó, új és új családok leválását jelző melléknevei, valamint a «Nemesborzova» név kuriális fejlődésirányra mutatnak. Nincs rá bizonyítékunk, hogy Borzovának valaha is jobbágyalakói lettek volna, neve azonban szláv, s így lehet, hogy gyökerei még a kisenemesek birtoklása előtti időre nyúlnak vissza. NN: Akly (1509. Lel. Acta 26), Kopo (1519. Lel. Acta 49), Perechen (1444 < 1469. Kállay, saec. XV. R. III. 1044.)

50. **Borzlyuk**, l. Petri M. i. m. III. 158. l.

51. **Bosonka**. A Móricok megyesaljai uradalmának egy alkalommal említett, ismeretlen fekvésű telepe. (1493. Dl. 30.332.)

52. **Bozinta**, a középkorban inkább Közép-Szolnok megyéhez számít.

53. **Börvely** (Berue, Toth Berue, Berwey, Berweh, szláv eredetű személynév, l. Pais D. cikkét, M. Ny. XXVI. 309.1.) [Berveni]. Ez az Ecsedi-láp partján fekvő falu a korán megtelepült Gutkeled-birtokok egyike. Lakosairól 1216-ban hallunk először (Reg. Var. 209. 1.), 1281-ben István fia Pál, az Apaj-István báni alág tagja (1. Karácsonyi: Magyar nemzetségek II. 57. l.) a birtokos. (Fejér V./3. 90. l. és Dessewffy; ugyanakkor párhuzamosan Tótbörvely is szerepel.) Leszármazói, a Butykai-, Málcai-, Márki-, Ráskai- és Csatári-családok (1337. Vay 190,1378. Dessewffy) ezt a távoleső és elszigetelt földjüket sokáig megtartották. A nádasok védelmében, de mégis forgalmas ponton, a lápi nagy út krasznai átkelőhelyén (1455. Dessewffy) fekvő falu jelentőségben a környék kis telepei fölé emelkedett és népessége is gyorsan nőtt. Már 1342-ben hét utcasora van (1423. Desewffy és Lel. Acta 85); a XV. században oppidumnak nevezik (1497. Dessewffy). Fejlődésében várának nem tulajdoníthatunk fontosságot, úgy látszik ugyanis, hogy ez már a XV. században is csak romjaiban állott, mert az oklevelek nem szólnak róla: emléket a ma is fennálló Vársziget (1430. Kállay, saec. XV. R. II. 613., Lel. Acta 14) és a középkori «Vár-utcája» (1448. Dessewffy) őrizte meg. Börvely alapítója talán szláv nép, későbbi lakói magyarok. — JN: 1216. M: Lotomas, Vida, Sz: Vulchi, B: Muncu (egyes nevek, Reg. Var. 209. 1.), 1341. M: Chenkur (e. n.), (1469-i átírás, Dessewffy), 1423. M: Zenkew, B: Naprabur (egyes nevek, Desewffy és Lel. Acta 85), 1461. M: Bador, Ewker, Margyth, Varga (Lel. Stat. D. 78), 1461. M: Choma (Dessewffy), 1466. M: Alch, Aprod 3, Dorongh 2, Farkas, Fodor 2, Gaspar, Pether, Segly, Theme, Thwborcz 2, Wardi, Warga 2, Zabo 2, Zylagy, B: Cantor 2, litteratus, magnus 3, parvus, Thyn (Károlyi II. 378.1.), 1485. M: Andrassy, Aprodok, Dorong, Feyer, Kozma, Micolai, B: magnus 2, Olah (Dessewffy), 1487. M: Dorong (Károlyi II. 529.1.). 1489. M: Bodor (Lel. Stat. B. 561.), 1497. M: Kathona (Dessewffy). — FN: 1341. M: Hayowcha, Papthelke (1469. Dessewffy), 1430. M: Agerdew, Chokas, Dyosberek, Eger, Merkyochere, Nyaras, Thokerek, Warzygeth, Zepewresthewen, Sz: Karaznya (Kállay, saec. XV. R.

II. 613. és Lel. Acta 14), 1448. M: Warwczaya (Dessewffy és Lel. Stat. B. 481.), 1496. M: Warwcha (Dessewffy).

54, 55. **Böszörménytelke** és **Porchogo** vagy **Malkatheleke**. 1388-ban lakatlan pusztaként tűnnek fel; Szatmár városának a szomszédokkal kell értük pert folytatnia. (Dl. 8006, Bezermen: 1411. Lel. Stat. D. 231, Fejér X/5. 144 .l.) Böszörmény Zsadány irányában, Porchogo keletebbre feküdt.

56. **Bujánháza** (Bwyanhaza) [Boineçti]. Az Avasság XIII. század vége óta betelepülő kevert lakosságú falvai közé tartozik. (1490. Perényi, 1492 < 1505. Perényi, 1493. Dl. 30.332.1. a VII. fejezetet is.) — JN: 1492. B: Pál vajda (1505. Perényi), 1493. M: Golya, Merges, Palko, R: Dragws (Perényi).

57. **Buság** (Bwsak, Bwsaak, Bwsagh) [Buşag]. A Móricok és örököseik meggyesi uradalmának valószínűleg csak a XV. század végén kialakult vegyes lakosságú falva. 1493 előtt nem említi oklevél. (1493. Perényi és 1493: Dl. 30.332: Bwyakfalwa, mely valószínűleg azonos vele.) — JN: 1493. M: Nagwmeer, Remethe, R: Korna (Perényi), 1512. M: Weres (Dl. 36.985). — FN: 1493. R: Lwpsahozza (sessio jobagionalis, Perényi).

58. **Cégény**, a mai Krasznacégény [Teghea]. Középszolnokmegyei falu; néhány középkori oklevél Szatmárba számítja (pl. 1347. Dl. 30.015).

59. **Cégény** (Chegen, Chegenmonustura, Cegen, Czegen). A ma Cégénydányádnak hívott falu egymástól egészen független részekből tevődött össze. Cégény, a nyugati fél, a Kölcsei-nemzetség egyik legrégebbi falva, ahol Kölcse comes a XII. század közepe táján alapította a Szent Szúzról nevezett monostort. (1181, Szentpétery: Regesta 43—4. l.; maga a Cégény név ebben az oklevélben nem fordul elő, a «Geruleyvilla» azonban — a topográfia sem cáfolja — talán ezt rejti. maga mögött.) Ez a község az itteni Szenté—Mágócs-ág ősi temetkezőhelye (ubi progenitores eorum sepulturam habere dinoscuntur, 1345. Kende), láthatóan legősibb birtoka — a tagok még a XIV. század közepén is osztatlanul hagyják — és így legalább a nemzetség ide-települtével egyidős. Névszerint 1288 körüli időből való oklevél említi először. (Zichy I. 66.l.) Birtokosai századokon át változatlanok maradtak (1339 és 1344, Kölcsey). Jelentősége már a XIII—XIV. században alábbszállott, mikor a tulajdonosok északabbra, a központi fekvésű Kölesére költöztek, bár régi nagyságának emlékéül egyideig még vezetőhelyen áll a neve s lakóit hospeseknek, civiseknek mondják (1398. Zichy V. 79. l., 1525. Kende). Igazán nagy csapás csak akkor érte a falut, mikor a Dománhidaiak 1417-ben állítólag a falu valamennyi jobbágját, ingóságukkal együtt, a maguk üres birtokára telepítették. (Lel. Acta 11.) Népe magyar volt. — JN: 1398. M: Damian, Santa, Zekel, N: Peternian (!), B: Dembek, Dodanus, Kalma, Thot 2 (Zichy V. 79.1.), 1485. M: Fodor, Gachaly, Gembech,

Haghmas, Jo, Kys, Kowach, Kwrtha, Thar, Zolga, N: Petherman, B: litteratus (Lel. Acta 2), 1486. M: Zewke (Lel. Acta 1), 1489. M: Azalos, Gachaly, Job, Lapathos, Thar (Kende), 1503. B: Cheh, Thoth (Kende), 1503. M: Beny, B: Thoth (Lel. Stat. M. 44), 1509. M: Bayank, Chengery, Eles 2, Fodor 2, Forgach 2, Gachaly, Gewbecz (Gembecz) 2, Job, Jwhaz, Kapoos, Kys 3, Kysthar, Mochy 2, Molnar, Monyas, Nagh 3, Paly, Rasa, Thar, Wayas, Weres, Zolga, Sz: Thwrychyn, B: litteratus 2 (Perényi) 1520. M: Nagh (Kende). — FN: 1345. M: Kyssarkan, B: Doroch, Vechye (Kende, hibásan: Fejér VIII/I. 579. l., 1315-ös keltezéssel), 1520. M: Ewrdegwelgy, Kethkereth (feneta), Wezzews (fenetum) (Kende).

60. **Cheydreh.** XIII. századi adatok villának nevezik (1215. Reg. Var. 196.1.) s helyét bizonyos Medies és Erdőd közt jelölik meg (1273. Károlyi I. 8. L), ez a Medies azonban nem azonos a későbbi Meddessel. V. István király a falut «Jan mercator»-nak adományozta (1273), aki alighanem Szatmárnémeti polgára volt. Mint a helység német nevéből sejtjük, talán már megtelepítésében is szatmári polgárnak volt része. Szirmay szerint (I. 148—9. l.) később is Szatmár város birtokolta.— JN: 1215. B: Janus (e. n., Reg. Var. 196.1.).

61. **Csaholec** (Chaholch, Choholch, Chahowcz). Késői feltűnése miatt kezdeteiről nem mondhatunk bizonyosat. Valószínű, hogy a Matucsinai-uradalom többi falvával együtt már jóval a XIV. század előtt megtelepült. A középkorban ennek a közösségnek a sorsában osztozott. (1387. Dl. 7246, 1403. Dl. 8913, 1425. Lel. Met. Szat. 8, 1436. Lel. Acta 50.) Névanyaga magyar. — JN: 1424. M: Beched, Hegedes, Iso 2, Kyrál, Myko, B: litteratus, magnus, parvus. (Lel. Acta 58), 1446. M: Kondor (Dl. 13.934).

62. **Csaholy.** (Chahol, Chahalmonustera, Chahul, Monostoraschahol), ma Nyírcsaholy. A Káta-nemzetség XI—XII. sz.-ban Szatmárba költöző ágának első települőhelye, akár a másik két nemzetségé, a láp közelébe épült. A nemzetségi monostor emléke a Monostoroscsaholy elnevezésben maradt meg. (1327. Perényi, 1429. Lel. Stat. C. 98.) 1270-ben a Csaholyiak őséé. (Fejér V/2. 417. l.) Mint a nagy Csaholyi-uradalom középpontja, a forgalmasabb helyek közé tartozott s vásártartási joga is volt. (1470. Zichy XI. 82.1.) Magyar. — JN: 1347. B: sclaus (Kállay, saec. XIV. 861), 1434. M: Isow, Kothus, B: Bodilk, Chormos, Pauli, Zaz (Kállay, saec. XV. R. III. 73), 1466. B: sartor (Lel. Acta 46), 1471. M: Garda (Múz. 41), 1473. M: Mycza literatus (Lel. Acta 12), 1480. M: Gaspar, Kanthor, Wamos (Lel. Acta 1), 1517. M: Fywsthews, Kowacz, Mesther 2 (Lel. Acta 6). — FN: 1337. B: Huzth (Dl. 31.081), 1427. M: Cheres (Dl. 11.894 és Lel. Met. Szat. 6.), 1477. M: Keskenmegy, Zelestho (Lel. Acta 15).

Csanálos, l. Vada.

63. **Császári** (Chazary, Chazar, Chasary, nem vallon elnevezés,

mint Karácsonyi J. gondolta, hanem szláv eredetű magyar szó: M. Ny. XXI. 24. és 128. l.), ma Nyírcsászári. Birtokosának nevét már egy 1286-i oklevél említi (Hazai Okm. VIII. 444. l.). A XV. századra erősen elszaporodott és kisenemesi életformára jutott Császári-család, úgy látszik, a Kaplony-nemzetség egy különálló ágából származik. (1321. Dl. 29.998.) Bár ezt okleveles adat csak egyik tagjáról állítja, nincs okunk kételkedni, hogy a faluról nevezettek ebben az időben mindannyian rokoni kapcsolatban állottak egymással (1308. Fejér VIII./I. 254. l., 1356. Anj. VI. 519.l.). A megtelepítés azonban még a nemzetség ideköltözte előtt történhetett, a falunévalak ugyanis korai kialakulásra utal, a Császáriak pedig egyedül képviselték a nemzetséget, bizonyára tehát újabb jövevények voltak. Az egyház védőszentje Szent Márton (1515. Komoróczy). A falu népe magyar. — NN: Császári (1519. Lel. Prot. I. 150. l.), Kávási Császár (1462. Lel. Prot. IV. 79. l.), Szele (1424. Kállay, saec. XV. R. II. 327). — JN: 1524. M: Lapos (Lel. Prot. V. 240. l.).

64. **Császló** (Chazlomonostora, Chaslou, Chyazlo). A későbbi birtokviszonyok és a még 1350-ben is fennálló monostor (1341 < 1482. Perényi, 1350 < 1378. Zichy IV. 640.l.) alapján arra következtetünk, hogy Császlóa Káta-nemzetség északszatmári hajtásának, a Lázári-ágnak (l. Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 317.l.) első birtoka volt, ahol a nemzetségi temetkezőhely fölé a monostor már az oda-költözés idején, tehát valószínűleg a XII—XIII. század fordulóján megépült. (A Káta-faluk nem minden rendszer nélkül történő felsorolásában első helyen rendszerint ugyancsak Császló áll: 1446. és 1483: Dl. 13.959.) A Csarnavodai-rokonság ezen a ponton magában álló telepéről terjeszkedett később keletre, Lázári környékére is (1347. Vay 277.). 1350-ben egy részén 20 lakott és két lakatlan jobbágmansiót találunk (1378. Zichy IV. 640. l.). Eredete nevének bizonyossága szerint szláv lehet, a magyarosodás folyamata azonban nem tartott sokáig. — FN: 1350. M: Erd (1378. Zichy IV. 640. l.).

65. **Csécse** (Cheche), ma Tiszacsécse. Erről a vidékről elsőnek az 1181-i cégénymonostori oklevél szól (Szentpétery: Regesta 43—4. l.), de — bár pontosan felsorolja a tatárjárás által bezárt terület minden akkor létező települését — Csécsét nem említi. Kialakulása így csak a következő évszázadban történhetett, a Kölcseiek telepítőmunkája ugyanis ezen a ritkán lakott területen a XII. század után sem szünetelt. Csécse nevét az egész uradalomról szóló 1344-i oklevél (Kölcsey) említi először. A falu a későbbi századok folyamán is ebben a keretben maradt. Középkori nevei magyarok. — JN: 1505. M: Kyrál 2, Lwkachy (Lel. Acta 16 és 1506, Kende, Cégénydányád), 1509. M: Anthal, Barlya, Bartha, Forys, Kyraly 3, Kys, Kosa, Lazlo, Lwkach, Molnar 2, Pagy, Patho, Thekes, Walkay, B: Thoth (Perényi), 1521. M: Bartha, Georg (1548 körüli átírás, Kende). — FN: 1345. B: Kerepse (Kende és Fejér VIII/I. 576. l.).

66. **Csegöld** (Cheguld, Cheged, Chegewld, Chekuld). Kialakulása a XIV. század előtt történt. 1332–37-ben plébániája volt (Páp. Tiz. 107, 135. l.). Kismemesi eredetű falunak látszik, de a XIV. század végén megjelenő Drágfiak ide is beférköztek (1409. Lel. Stat. C. 182, 1417. Lel. Acta 55, 1424. Lel. Stat. D. 197) és a Csegöldieket, akik bizonyára a falu ősi birtokosai, hovatovább háttérbe szorítják (1422. Károlyi II. 69. l., 1500. Dl. 20.924). A község magyar település. — NN: Fodor (1500. Dl. 20.924). — JN: 1424. M: Fodor, Gula, Jank-i, Kazas, Kethenes, Roka, Sz: Bagura, Vakura, B: Jano (Lel. Acta 58), 1424. M: Fekethew (Lel. Stat. D. 197), 1436. M: Zakal (Lel. Acta 28), 1436. Sz: Waghwra, B: faber, judex (Lel. Acta 3), 1463. M: Zabo (Lel. Acta 11), 1464. M: Chegewldy, Sywo (Lel. Acta 20), 1524. M: Barath, Nagh, Rebekew (Lel. Acta 49). — FN: 1417. M: Wedwes (Lel. Acta 55).

Csegze, 1. Encsencs.

67. **Cseke** (Cheke, Cheyke, átkelőhelyet jelent: M. Ny. IX. 262. l.), ma Szatmárcseke. 1181-ben a mai Szatmárcsekét is a Túr-Tisza közénekménemreg megtelepült, hatalmas erdőségek közt fekvő, falunak alig nevezhető kezdetleges telepei sorában találjuk. (Szentpétery: Regesta 43–4. l.) Lakói: néhány lovasjobbágy, szolgák, valamint névadója, custos siluarum cuius nomen Cheke. 1344-től (Kölcsény) hallunk róla ismét, továbbra is alapítója, a Kölcsényi-nemzetiség birtoktestének kereteiben. Tiszta magyar falu. — JN: 1181. M: Cheke (e. n., Szentpétery: Regesta 43–44. l.), 1477. M: Bartha, Weg (Kende), 1485. M: Bacho, Bartha 2, Chekey, Feyes, Geregel, Jakob 2, Keegh 2, Kys, Kolbaz, Konya 2, Lawthos, Nagh, Tharpay, Weres (Lel. Acta 2), 1485. M: Waryw, Veres 3 (Lel. Acta 5), 1505. M: Ferencz 2, Keegh, Keez, Martho, Phyleph 2 (Lel. Acta 50), 1506. M: Konya (Kende), 1509. M: Ageb, Alch, Bako 3, Banyá, Barath, Bartha 3, Byro 3, Damokos 3, Demyen, Dobo(o)s 2, Feyes, Ferencz, Ferenczy, Fyas, Gyarmathy 2, Illyes, Jakab (Jakob) 5, Jo Ageb, Kanthor 5, Kathona, Ked, Kyz, Kon(y)a 5, Lwkach 3, Mark, Marthon 2, Mathe 2, Myklos, Molnar., Nagh, Nagh Janos, Nesthe, Phylep 3, Regh, Reth, Simon, Warga, Zabo 2, Zalkay, Zaka, Zoky, B: Lwgzy, Thederk, Thorbach, Zaz (Perényi), 1515. M: Byro 2, Chewder, Dwbs, Ferencz, Gyarmathy 2, Jacab, Warga (Lel. Prot. II. 68. l.), 1520. M: Bartha (Lel. Prot. V. 133. l. és Kende). — FN: 1345. M: Kurthuelusberuk, Magos Marth, Pethlend, Vrband, B: Chern (fluvius) (Kende és Fejér VIII/I. 576–8. l.), 1485. M: Alcher (Lel. Acta 5).

68. **Cseke**. A középkorban Vetés és Óvári közt elterülő falu (1411 < 1415. Erd. M. Eszterházi); a jelek szerint eleinte a vele szemben fekvő Darával állott szorosabb kapcsolatban. Nem mond ennek ellent az átkelőhelyet jelentő Cseke név sem. Kettejük közt Dara az idősebb s talán itt keresendő a csekei lakosság eredete is. Egy 1312-i

másolatban ránkmaradt hibás oklevél után (Csáky I. 1. 37.1.: Szene nem lehet más mint Cseke) 1364-ben hallunk róla először (1398. Vay 639). A Daraiak később a Vetési- és Vajai-családdal osztoztak benne. (1367. és 1373 < 1415. Erd. M. Eszterházi.) A fiatal települést kiszámú lakói már a XIV. században elhagyták (habitoribus destituta, 1411 < 1415. Erd. M. Eszterházi).

60. **Csenger** (Senguer, Chenguer, Chengur, Chenge(e)r, Chynger). Megtelepülése a váraradalom kereteiben, a királyság első két századában történt. 1219-ben már voltak lakói (Reg. Var. 226.1.). A szatmári ispán ezt a fontos átkelőhelyet, mely a délről Beregbe irányuló forgalmat is a kezében tartotta (1381. Dl. 6796), sokáig megőrizte a vár birtokai közt, sőt amikor itteni várjobbágyok a föld egy részét elidegenítették, azt a IV. Béla-féle akció során visszakövetelte (1239. Wenzel XI. 309. 1.). Utóbb mégis a Káta-nemzetség egyik, a várjobbágyokkal rokonságban álló tagjának sikerült megszereznie (1239. Wenzel VII. 77. 1.) s a falu a kis szamosparti Csaholyi-uradalomban helyezkedett el (1332. Fejér VIII/2. 370.1.), csak a hídvárat tartotta az ispán még egyideig a kezében. (1351. Fejér IX/2. 118.1.) Csenger központi fekvése — a Szatmárba vezető út is itt vonult át (1389. Lel. Acta 12, 1463. Lel. Prot. IV. 86. 1.) —, valamint a megyei életben játszott szerepe (l. a III. fejezetet) szükségképpen hozta maga után a lendületesebb fejlődést. A XV. században már vásárjoga van (1404. Zichy V. 380.1.) s választott judexei és jurátusai az úr nevében maguk ítélik a lakosság ügyeit. Még magasabb fejlettségre vall a városi hatóság egy ismert oklevélkiadványa (Zichy IX. 179. 1.). Ebben az időben a helység már a mezővárosok közé számított (1444 < 1469. Kállay, saec. XV. R. III. 1044.). Lakossága magyar. — JN: 1219. M: Arua, B: Lucas (egyres nevek, Reg. Var. 226. 1.), 1428. M: Fathyw, Fyw, Kathor, Kazdagh, Mosay, Nemes, Semerei, Syles, Syketh, Thene, Varga 2, Zabo, Zadan, Zathmari, R: Fichor, B: Bonus, litteratus, Olaz, Pastor (Lel. Acta 12), 1448. B: institor (Zichy IX. 179. 1.), 1453- M: Bachy, Boros, Desew, Dobos, Fay, Fodor, Gyelwez, Kathona, Kysse, Kolya, Kompolthy, Kowach, Mezaros, Nyri 2, Pethes 2, Pyros 2, Porkolab, Rawaz, Rebegew, Rewez, Rosal, Sowago, Warga, Was, Zabo, Zarandok, Zathmari, B: Decan 2, magnus 2, Olaz, Toth 2 (Lel. Beres. VII. 10), 1457. 1 Angyalosnál, 1470. M: Daroczy, Lukachy, Mathe, Somogy, Thompa, B: Pap (Lel. Acta 28), 1477. M: Piros (Lel. Acta 15), 1479. M: Fodor (Lel. Acta 38), 1481. M: Zyp 2, B: litteratus (Lel. Acta 19), 1488. M: Rewez 3, B: Thoth (Becsky), 1501. M: Lwkachy, Warga (Lel. Acta 3), 1517. M: Lwkachy (Lel. Acta 6), 1524. M: Nagh (Lel. Acta 26), 1524. M: Barony, Boros, Chenke (Lel. Acta 49).

70. **Cserepes** (Cheripesmezeu, Cherepes). A Kántor-uradalom pusztája (1337. Dl. 31.081, 1479. Lel. Stat. P. 14), egy alkalommal Meggyeshez számítják. (1390. Lel. Acta 12.)

71. **Cserged** (Cherged). 1388-ban a Darai-atyafíság szamosmenti birtokai közt sorolják fel. (Vay 197.)

72. **Csokaly** (Chakal, Chokaal, Chakol, Chakul, Chakolthelke). E rég elpusztult falu helyét Roliód, Vaja és Parasznya közt kell keresnünk (1431. Vay 1050), ahol ma is áll egy Csokaly nevű tó. Már a XIV. század elején sem új település, mert plébánosa van (1313. Vay 36). Nem sokkal azután «habitoribus vacans»-nak mondják (1342. Vay 219) és csak néhány ránkmaradt jobbágynevű cáfolja az oklevelek későbbi predium jelzését. (1409. Lel. Acta 48, 1513. Ibrányi.) Megtelepítésében, úgy látszik, a királyi várispánságnak volt szerepe. Első ismert tulajdonosa Karászéval közös, őtána Madaiak, Vajaiak és Rohodiak birtoka (1329 < 1335. Vay 172, 1337. Vay 195). Lakói magyarok voltak. — JN: 1436. M: Alberti, Varga (Kállay, saec. XV. R. III. 235).

73. **Csomaköz** (Chomokwz, Chomokoz, Chumukaz, Warchumakuza, Nogchumakud, Warchamakoz, Chumakuz, Chamakwz, Nogchamakaz, Chomokaz, Naghchomakaz, Chomakus) [Ciumești]. Feltűnésekor, 1320-ban, a Kaplony-nemzetség Károlyi-ágának tagjai pereskednek érte. (Károlyi I. 49. l.) Kettős településformája korai kialakulásra mutat, amiben azonban Kaplonyoknak aligha volt részük: ők csak az ágak osztozása után jutottak itt földhöz. 1329 óta két Csomaközről hallunk (1352. Károlyi I. 210. l. skk., 1334. Erd. M. Bánffy): Nagycsomaköz a népesebb, de itt is jobbágyhiány van: 1384-ben a Károlyiak harmada üresen áll, a Csomaközi-rész akkori lakosai pedig 1329 óta kerültek oda (... iobagiones ... Martinus ... et ... ipse ... collocassent, Károlyi I. 414. l.). A másik falu, Vár-csomaköz, nem bizonyult ennyire életképesnek: 1341-ben két vicusa van (Károlyi I. 148. l.), 1352-ben is élnek még jobbágyai, sőt a tulajdonosok újabb telepítésre készülnek (Károlyi I. 211. l.), de a XV. század közepe óta okleveleink pusztaként emlegetik (Kis- vagy Vár-csomaköz: 1473. Dl. 17.504). A Károlyi-rokonság nagy birtoktestének részei. Népük magyar. — JN: 1352. M: Chegen-i, Enchench-i (Károlyi I. 211. l.), 1417. M: Philep (Lel. Acta 103), 1421. B: litteratus (Vay 915), 1423. B: faber, judex (Lel. Acta 83), 1436. M: Biro, Sz: Brathoch (Kállay, saec. XV. R. III. 235.), 1500. M: Simon (Károlyi III. 42. l.), 1512. M: Syma (Lel. Acta 14), 1490—1516. B: Thoth (Lel. Bercs. XXXVIII. 18). — FN: 1464. M: Gyermekerdew (Lel. Acta 72), XV. sz. é. n. M: Mogyorosberke, Naghath (Lel. Bercs. XXXVI. 30.).

74. **Dányán** (Danyan, Dayan). A nemrég egyesített Cégénydányád keleti fele, a középkori Dányán község, egy XIV. század végéről való, keltezetlen oklevélben jelenik meg először. (Lel. Met. Szat. 24.) Századokon át Dománhidi-birtok (1416. Lel. Acta 67, 1501 < 1513. Leövey: kisebb letétek III. 3. 2.), de eredete bizonytalan. Az első adat «deserta et habitatoribus destitutának» mondja,

újratelepítését birtokosai a következő században végezték el és pedig igen radikális megoldással: 1417-ben Cégény jobbágylakosságát vagyontárgyaival együtt Dányánra költöztették (Lel. Acta 11). A falu népe magyar volt. — JN: 1500. M: Nagh (Dl. 20.991). — FN: XIV. század vége, é. n. M: Dobycheer, Zylkerek (Lel. Met. Szat. 24).

75. **Dara** (Darah, Dara), ma Szamosdara [Dara]. 1312-ben egyháza van (Csáky I. I. 37. l.), keletkezése tehát legkésőbb a XIII. század közepére esik. Középkori birtokosai, a Daraiak (1329. Dl. 28.351, 1339. Múz. 12), a Csák-nemből származnak (Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek I. 293. l.). A nemzetség nyugatról idehúzó ág a Szamospartnak ezen a pontján vetette meg először a lábát. Hogy faluit készen kapta-e, vagy maga volt a telepítő, nem tudjuk megállapítani. A ma is egységes telepet csak az első róla szóló, másolatban ránkmaradt emlék mutatja kettős községnek (Felső- és Egyházasdara, 1312), a megkülönböztetésnek többé nincs nyoma. Tulajdonosai egészében megtartották, a felaprózódás sem öltött nagyobb méreteket. (1483. Erd. M. Eszterházi.) Középkori jobbágnépe szinmagyar. — JN: 1422. B: Kasuch (Mándy), 1450. M: Kochod, Madaraz (Lel. Acta 23. A.), 1483. M: Abran, Barla 4, Gyle 2, Halaz, Kasod, Kethe, Kys, Lukach, Poch, Pothor, Santha, Zabo, B: Chevich 2, litteratus 2, Thoth (Eszterházi), 1497. M: Barla, Lora (Abran), Nagh (Lel. Acta 21 és Becsky). — FN: 1450. M: Monyorossegh, Thelek, Thewrsewk (Lel. Acta 23. A.), 1483. M: Kenderazthato, Kerekathyo, Kyskerth, Naghwelgh (Erd. M. Eszterházi).

76. **Darnó** (Darno, Darnow, Darnou). E XIV. század előtti időben keletkezett falu középkori tulajdonosai a kisbirtokos Darnaiak (1374. Lel. Met. Szat. 58,1391. Károlyi I. 450.1.), akiknek eredetéről vagy kapcsolatairól semmit sem tudunk mondani. A Szekeresi- és Rozsályi Kún-család (1341. Zichy I. 608. l., 1498. Lel. Acta 45) — úgy látszik — utólag került ide. A falunév szláv, a lakók azonban a kismenesvidéken szükségkép gyorsan elmagyarosodtak.

77. **Daróc** (Dorovch, Daroch, Darouch, Puzthadarocz), a mai Fülöpösdaróc. Neve arra mutat, hogy oklevelekkel ellenőrizhető kor előtti időben a király népei lakták. (Királyi uraság emlékét őrzi Szent István itteni tisztelete is: imago in honorem Sti Stephani Regis fabricata, 1417. Lel. Acta 11). Keletkezését a XII. század előtti időre kell tennünk; 1181-ben már része a Kölcsei-uradalomnak (predium Dorovch, Szentpétery: Regesta 43—4. l.). Ebben az időben határai a bizonytalan és változó járású Szamos mindkét partjára kiterjedtek. A nemzetség és monostora még századokig úr maradt itt. (A monostorra l. «Apátvölgye»: 1366 és 1411. Kende.) Darócon kétségtelenül élt jobbágylakosság és ha egy 1438-i oklevél (Dl. 13.211) mégis prediumnak nevezi s később is Pusztadaróc a neve (1510. Dl. 22.015), ennek csak a Dománhidiak 1417-ben ellene intézett s forrásunk szerint teljes pusztítással járó hadjárata lehet az oka.

(Lel. Acta 11.) 1510-ben egy porcióján még 5 jobbágytelke volt. Magyarok lakták. — JN: 1510. M: Ylyes 2, Kathy, Kepes, Warga (Dl. 22.015), 1523. M: Illyes 2 (1525. Dl. 23.840). — FN: 1181. Sz: (Gadasyn, Topolan, B: Morothwa (Szentpétery: Regesta 43—4. l.), 1417. M: Gyalmastho (Lel. Acta 11), 1523. M: Swlymostho (= Gyalmastho) (1525. Dl. 23.840).

78. **Daróc** (Drauch, Darouch, Darowch, Kyraldaroch, Darocz), a mai Királydaróc [Craidarolj]. A darócok még a XIII. század előtt települtek itt meg. Egy 1380-i oklevél bizonyossága szerint a «populi et iobagiones ... regales de Darouch» Béla király privilégiuma alapján járták be határukat. (Dl. 30.719.) A falu a XIV. század végéig a király uradalmában maradt, ami nem lehetett hatás nélkül fejlődésére. Kezdetől fogva magyar népű helységnél már a lakók hospes neve is kiváltságos helyzetre utal (1326. Csáky I. l. 50. l.), de ezt bizonyítja a király által kiküldött judex causarum (ugyanott), valamint későbbi bírása és esküdtjei is (1384. Dl. 30.732). Az időközben magánföldesúr hatósága alá került Darócot (1387. Csáky I. l. 154. l.: Toldi Miklós, 1390. Bánffy-okl. I. 432. l.: Losonci István, 1395. Csáky I. l. 179. l., 1414. Lel. Acta 29: Csákiak) a XV. század frazeológiája már oppidumnak nevezi (1469. Dl. 16.844). 1489-ben egyik oklevelünk adatai szerint (Lel. Acta 31 és Lel. Prot. II. 40. l.) a belsőség egynegyedeként 22 lakott, 22 puszta és 2 elhagyott jobbágytelket osztottak ki, a város családfőinek száma tehát közel járt a százhoz. Daróc minősíthető középkori nevei csaknem 100%-osan magyarok, a mezőváros nagyszámú népességében tehát még népi keveredés is alig volt. — JN: 1414. M: Sypus (Lel. Acta 29), 1423. M: Bach, Bagathy, Chuch, Pethw 2 (Lel. Acta 45), 1446—7. M: Wamos (Lel. Bercs. XXII. 37.), 1455. M: Baranyay, Gombos, Kakes, Kowach 2, Mezarus, Myhalfalwy, Warga 3, Zabo 3, B: Barnabe, Dekan (Csáky I. l. 409. l.), 1489. M: Byro, Boros 2, Both, Chozma (Chorna), Chwz (Thwz, Th(e)ws) 2, Clara (Kalara), Czwbos, Dado, Debreczeny, Dyenes, Elek, Fekethe, Gardo 2, Geberyen, Halas (Hasas), Kadar, Keene (Keeres), Kegyes, Odwar, Santha, Warga 4, Weres 3, Zakach, Zaklyany, Zarka, Zenthy, B: faber (Fabry) 2, litteratus, Nyttthra 2, parvus, Thathar, Thoth 2, Zaaz (Lel. Acta 31 és Lel. Prot. II. 40. l.), 1496. M: Bartha, Bene, Chyrkes, Gywla, Ombady, Pethewk 2, Sosy, B: Thathar, Thewrewk (Csáky I. l. 487—8. l.). — FN: 1380. (Béla király levele alapján) M: Nageer = Carazna, Rubyneer, B: Eldech (Dl. 30.719).

79. **Daróc** (Drauci, Doroz, Darolch, Kysdarocz), a mai Pusztadaróc [Pusta Doroljului]. Okleveles korban állandóan a Káták Lázár-ágának kezén találjuk (1314 < 1499. Orczy, Nyáryana 3950, 1323. Fejér VIII/2. 422. l., 1347. Vay 277), megtelepülése azonban a nemzetiség északszatzmári uradalmának kialakulása előtti időre, azaz legalább a XII. századra esik, előzőleg ugyanis királyi darócnép lakta. A Káta-

nembeli Csarnavodai-rokonságon kívül a Rozsályi Kún-családnak volt benne jelentős területe (1348. Zichy IV. 86. l.).

80. **Dedemez** = **Aporháza** (Dedemez, Aporhaza). A XIV. század közepén a Majádi-családé volt (1346. Károlyi I. 168. l.) s a Gutkeled-birtoktest része. 1373-ban a Bátor-uradalomba tartozott. Ha előbb voltak is lakói, ekkor már nem éltek benne. (Dl. 6127 = 31.106.) Vállajtól nyugatra, a középkori Vada határában feküdt (1346-i oklevél). — FN: 1346. M: Zaldubag (Károlyi I. 168. l.).

81. **Dengeleg** (Degilued, Degniled, Dengelegh, Denglagh, a «halom» jelentést vitató magyarázatot a történeti alakok nem erősítik, l. M. Ny. VII. 412. l.) [Dindeleag]. Hiányos adatainkból az 1324-ben felbukkanó Dengelegiek származása nem állapítható meg (Anj. II. 166. l.), a valósághoz legközelebb mégis akkor fogunk járni, ha Dengeleget az Érmellék korán kialakult őrfalui közé sorozzuk. Az 1330-as években plébániája van (Páp. Tiz. 116. l.). Egyházát Szt. Mihályról nevezték el. (Vityi, 1471.) Minősíthető nevei magyarok. — NN: Polyak (1409. Zichy IX. 277. l.). — JN: 1459. M: Apastal, Bako, Byro, Chato, Endredy 2, Halaz, Iryndi, Kak, Kantor, Karoly 2, Kenys, Kerekes 2, Kereko, Koth, Kozma, Palfy, Paly, Sarkan, Sypos, Thokay, Warga 2, Zekei, B: fáber, magnus 3, Zaaz, Thot (Lel. Acta 57), 1460. M: Sarkan (Lel. Acta 22), 1470. B: litteratus (Lel. Acta 52), 1500. M: Kozma (Lel. Acta 9), 1509. M: Tholway (Lel. Prot. I. 68.l.).

82. **Derzs** (Ders, Deers, bolgár-török eredetű személynév: M. Ny. XXIII. 507. és XXIV. 149. l.), a mai Nyírderzs. Nevét első ízben egy IV. László korabeli oklevél említi (Vay 7). Első ismert tulajdonosa Őr faluével közös és rokonságban van a Kántor-családdal is (Vay 7, 1298. Wenzel XII. 630. l., 1320. Anj. I. 566. l., l. még Teremnél), ősei tehát alighanem várjobbágy-társadalomból kerültek ki; maga a falu a legkorábbi települések közül való. Később a Kántor-uradalmában helyezkedik el (1315. Petróczy 56. l.). A népesebb helységek közül való; 1378-ban 8 utcasora volt (Petróczy 64. l.). Népe szinmagyar. — JN: 1332—6. B: sartor (Kállay, saec. XIV. 1.), 1434. M: Felyg, Zapora, B: magnus (Kállay, saec. XV. R. III. 73), 1461. M: Thar, Thompa (Petróczy 100. l.), 1466. M: Balog (Petróczy 101. l.), 1471. M: Byro (Rygo) 2 (Kállay, saec. XV. R. III. 1107, 1462. u. o. 889, 1489. u. o. 1374), XV. század é. n. M: Bokor, Chenger, Dobo, Erdewgh, Karazy, Kassay, Lenches, Weres, Zewke 2, B: magnus 2, sclavus (Lel. Bercs. XXXVI. 1.), 1501. M: Cheyte, Zapora, Zewke (Lel. Acta 38). — FN: 1378. M: Chazarwlche, Hodazwlche (Petróczy 64. l.), 1501. M: Feyerthaywth, Zekwth (Lel. Acta 38).

83. **Derzs** (Deers). Varsány mellett fekvő puszta. Az 1320-as években Gutkeledék (1322. Petróczy 56. l., 1329. Zichy I. 322. l.), a következő században Csaholyiak birtoka. (1505. Lel. Acta 44: Kis- és Nagyderzs.)

84. **Dob** (Dwb, Doob, Dob), ma Szamosdob [Doba]. Első róla

szóló adataink a Pápai Tizedjegyzékekben (134. l.), majd 1373-ból maradtak ránk (Dl. 6102), egy 1388-i oklevél azonban régebbi átirásokat is tartalmaz (Dl. 8006). Még korábbi multjáról csak Szirmaynak egy oklevélkivonata ad felvilágosítást (II. 140. l.), mely szerint Balkány-Dob 1261-ben besenyők egykori földjeként került eladományozásra. Szirmay különben kétes értékű közléseinek sorából ezt az adatot későbbi oklevél helynevei igazolni látszanak (1388: Böszörménytelke, Balkány; utóbbi Györffy György úr sz. közlése szerint besenyő vidékeken gyakran használatos víznév). A besenyők jelenléte különben királyi területre s korai telepítésre utal. Az 1388-i oklevélből megtudjuk, hogy Dobot a király 1367-ben a hűtlen Bekétől vette el s adta át a Szántai Petőfi-család ősenek, akinek utódaitól egész uradalmukkal együtt szállt később a Bátoriakra. (1393. Dl. 7856, 1417. Dl. 10.624.) Zsadánnyal közös tributumát egy 1393-i oklevél említi (Dl. 8016). A középkor második felében magyar lakói voltak. — JN: 1446. M: Dobi (Dl. 13.969), 1446. l. Terebesnél, 1446. M: Demeter, Gaal, Perechy, Santha, Thyza 2, B: magnus, sutor (Dl. 13.934), 1476. M: Zep (Lel. Acta 1), 1500. M: Debyr, Fabyan, Nagh, Wegh 2, Wezendy, Zep, B: Olah (Dl. 20.956).

85. **Dobos.** (Dubos, Dobos, Dobus, Varasdubus, Dabus, Dobas, Nogdobos, Warazdobos, Warasdobos), ma Pusztadobos. Lehetséges, hogy az itt észak-déli irányban áthúzódó védővonal része volt (Pais D.: Hírhegy és Dobverőhegy, M. Ny. XIII. 230. l.), amit a nyugati végén, Várasdoboson álló castrumról szóló adataink is megerősítenek. (1296. castrum Kokoth, Wenzel X. 225., l. 1393. Kakathwara, Vay 605.) Ezek szerint a megye legkorábban kialakult falui közül való volna. A Várad Regestrum 1219-ben egy itteni pristaldust említi (218. l.), 1296-ban pedig már egyháza van a falunak. A XIII. század végén a Hontpázmány-nemzetség régen szerzett birtokai közt találjuk; egymástól távolálló ágazatok osztoznak rajta. (1308. Fejér VIII/6. 12. l., 1336. Anj. III. 249. l., 1364. Dl. 3420, a XIII. században bekerült rokonság birtoklása nem hosszúéletű: 1289. Wenzel IX. 560. l., l. Karácsonyi J.: A hamis, hibáskeletű és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig, Bp. 1902. 118. l., 1294. Dl. 1392.) A vár körül elterülő nyugati terület (locus Varasdobos, 1296), mely a XIV. században is terrák és prediumok közt szerepel (1349. Károlyi I. 180. l., 1368. Perényi), később népesedett be: 1393-ban a ma is Pusztadobosnak hívott Várasdobost a keleti Nagydobossal egyenlőrangú faluként tüntetik fel (Vay 605) s miután Nagydobosra a Perényiek szereztek adománylevelet (1403. Perényi), a régi gazdák ide szorultak vissza (1409. Perényi). 1444-ben már Várasdobosnak is plébániája van (Dessewffy) és itt élő jobbágyokról tudunk (Lel. Bercs. XVII. 39). Az anyaközség időközben új tulajdonosai birtokában még jobban nekilendül a fejlődésnek: 1421-ben libera civitasokat megillető vásárjogot kap (Perényi). Dobos eredetileg Szabolcs vár-

megyéhez tartozott (1219, 1289), utána Szatmárhoz, a középkor végén pedig rendszerint Beregbe (1489. és 1524. Perényi) vagy Szabolcsba (1410. Dl. 10.827, 1430. Perényi, 1466. Dl. 2627) számítják. Egyháza Szent Márton tiszteletére épült (1336. Perényi). Népe magyar. — JN: 1219. B: Quesa (e. n. Reg. Var. 218. 1.), 1413. M: Cherd (Lel. Acta 44), 1415. M: Bodolo, Edes (Lel. Acta 8), 1482. M: Hatwany, Janosi, Nagi (Dl. 2994), 1498. M: Helges, B: Thoth (Lel. Bercs. XI. 21), 1500. M: Thar (Károlyi III. 42. 1.), 1510. M: Dwl (Kállay, saec. XVI. 69), 1524. M: Byro (Perényi), XVI. század eleje, é. n. M: Alch, Arach 2, Bakhay, Bohos, Bozyk, Cheythe, Fodor 2, Hewlges 2, Jamdy, Kys, Kyslwkach, Konya 3, Myklossy, Nagh, Pal, Phylep, Somogy 2, Wak, Warga, Warro 2, Wyncze, Wyrag, Zabo 2, Zantho, Zewke, Zewld, B: Olah, Pap, Thoth 2 (Lel. Bercs. XVII. 39.). — FN: 1294. B: Deegh, Deegthelek (Wenzel X. 145. 1., puszta, l. még 1368. Perényi, 1466. Dl. 16.438, 1507. Lel. Acta 10, egy ideig a Czudaroké), 1296. M: Turstheluk, Thewresthelke (Wenzel X. 225. 1., puszta a mai Turoshegy vidékén, l. még 1336. és 1368. Perényi, 1429. Dl. 24518.), Hegusholm, Kokoth, Kuchurd-ioka, Nekechfoka, B: Eyeg (Wenzel X. 225. 1.), 1368. M: Akal (Perényi, puszta, l. még: 1337. Kállay, saec. XIV. R. III. 63, 1507 Lel. Acta 10, egy ideig a Czudaroké), Sz: Tehnye (puszta, u. ott), M: Eyeguize, Farkasverem, Galachkatow (Galochkatou), Homorod-few, Humrud, Tehnyerakathya (Tehynye-), Zylberuk (Zylkerek) (Perényi), 1391. M: Gyenee, B: Vik (terra) (Károlyi I. 447—8. 1.), 1393. M: Kakathwara (Vay 605).

86. **Dobra** (Dabra, Dobra) [Dobra]. A szatmári Bükk nyugati lejtőjén fekszik. Az egész hegységet magábafooglaló erdői uradalomtól függetlenül fejlődött s kialakulása amazokénál jóval előbb, a XII. században történt. Elsőnek a Várad Regestumban (1214. 185. 1.) szerepel a neve. 1383-ban (Erd. M. Wesselényi) még a király, nem sokkal azután Erdőddel együtt a Drágfiak birtokában van. (1394. Lel. Bercs. II. 22, 1424. Lel. Stat. D. 197, 1450. Lel. Acta 140.) Alapja szláv, a középkor végén magyarság lakja. — JN: 1214. B: Gyuna (Reg. Var. 185. 1.), 1424. M: Cherepes, Zopy (Lel. Stat. D. 197), 1436. B: molendinator (Lel. Acta 28). — FN: 1383. M: Zarazazow (Erd. M. Wesselényi).

87. **Dobrács** (Dobrach, Dubraach). A mai Dobrácsapáti [Apätäu] része. Fogyatékos oklevélanyagunk csak annyit árul el róla, hogy a XIV. századra már kialakult falu (1321. Dl. 29.998) és hogy középkori birtokosa a Dobrácsi nevet viselő kismemes-család volt. (1379. Lel. Acta 47. és 1410. Lel. Acta 15.) A Dobrács név szláv, a későbbi lakók azonban többségükben magyarnak látszanak. — JN: 1410. (Dobrács, Kóród és Bazán jobbágyai) M: Buday, Feketheu, Myske, Siculus 3, Zoldus, B: Gwbnian, magnus, Olah, parvus, Pastor, sator, sclavus (Lel. Acta 15.)

88. **Dománhida.** (Damanhyda, Domanhyda, Domachida), ma Domanhida [Domănești]. A Balog-Semjén-nemzetség elszigetelt keleti birtoka, keletkezése legkésőbb a XII. századra tehető. IV. László király idején a Kállaiakat említik a faluval kapcsolatban (Vay 9) s 1320-lian hallunk először a velük rokon Dománhidi-családról (XV. század, é. n.: Kállay, saec. XIV. app. 54, az oklevél egyben bizonyosság a Dománhidiak nemzetségi hovatartozására vonatkozóan is, amit már Karácsonyi J. helyesen sejtett: Magyar nemzetségek I. 186. l.). A középkorban ők tartják meg a falut, csak a krasznai vámat találjuk mások, rendszerint előkelő tisztviselők kezén (1414. Dl. 10.242). A hídvám a nyugatról Bátoron át Szatmárba vezető nagy út forgalmának hasznát fölzötte le és úgy látszik, sokat jövedelmezett (1482-ben $\frac{1}{16}$ -ának évi jövedelmét 80 forintra becsülik. Dl. 18.706). Dománhida magyar falu. — JN: 1416. M: Baynak (Károlyi II. 30. l.), 1418. M: Baynak 2, Bartha 5, Chonka, Kowachy-i, Thar, B: litteratus, parvus, sartor (Károlyi II. 41. l.), 1420. M: Balogh, Feyes (Lel. Acta 87), 1420. M: Tar, B: sartor (Lel. Acta 6), 1462. M: Czank, Warga (Lel. Prot. IV. 76. l.), 1463. M: Varga (Lel. Acta 15), 1465. M: Crassay, Dora, Marthon, Wgacha, Zenthe, B: sutor 2 (Dl. 26.408), 1476. M: Bartha, Falkos, Myko, Molnos, B: sutor (Lel. Acta 1), 1479. M: Marthon, Molnos, Zenthe (Lel. Acta 9), 1479. M: Kys (Lel. Acta 21), 1499. M: Kassa (Lel. Acta 9), 1500. M: Bak, Bartha, Boda, Bwzas 2, Delczeg, Feyer, Kalocz, Kaposy, Kerezthes, Marthon, Mathyassy, Mezaros 2, Pethewk, Zarka, Zenthe, B: Nemeth, Thoth (Dl. 20.956), 1501. M: Karoly (Lel. Acta 3), 1507. M: Kondor (Lel. Acta 15). — FN: 1424. B: Thobolyo (Lel. Acta 50), 1476. Sz: Karazlyan (Lel. Acta 1), 1504. M: Zeleser (Dl. 21.309).

89. **Dombó** = Tótfalu (Dombow, Dombou, Dombo, Thotfalw), a mai Komlódtótfalu része. A Dombó névalakból arra lehet következtetni, hogy legkésőbb a XI. században megtelepülő magyar lakói itt már szlávokat találtak (Kniezsa). A XII. század táján kapcsolódott csak a Csák-nemzetség szamosparti uradalmához. Első okleveleink a Darai-család fálvának mondják (1312. Csáky I. l. 37. L, 1339. Múz. 12, majd 1431. Lel. Stat. D. 241), de később Dombó-inak nevezett emberek is élnek itt. (1388. Lel. Acta 15, 1428. Lel. Acta 5). Ez az aránylag későn feltűnő Dombai-család vagy ugyancsak a Darai-ág egy itt gyökeret vert hajtása, vagy házasodás útján a nemzetségbe kapcsolódó jövevény. Tőlük kerül a falu tekintélyes része 1428-ban (Lel. Acta 5) a Csákiakhoz. Eleinte a Dombó név használatos és ezt a XV. században — mikor lakói már egészen magyarrá asszimilálódtak — váltja csak föl a Tótfalu (azonosságukra l. 1430. Lel. Acta 5). — JN: 1422. M: Bachy (Lel. Acta 64), 1423. M: Bachy-i, Dombo-i faber, Hanyo 2, Hodosy-i, Hwdos, Jozan, Kadar 2, Kolchy 2, Pogachas, Thapolcha, Veres, Zywle, B: Bayzath, faber

3, Horwath, magnus, sartor, Zaz (Lel. Acta 76), 1429. M: Kadar (Lel. Acta 59), 1430. M: Erdews, Gachaly, Halaz 2, Hegedeus, Hodossy 2, Homoky, Lantos, Molnar 3, Pogachaas, Thapolcha 3, Varga, Zahtay 3, Zylvas, B: Bayzath, faber 3, Horwath 2, magnus 3, Olah 2, Zaz 2. (Lel. Acta 5), 1434.1. Peleskénél, 1447—52. M: Halap, Hodossy, Judas, Pagachas, B: sutor, Zaz (Lel. Bercs. XXII. 36.).

90. **Dombrova**. (Dobrowycha, Dombrowycza), a mai Szakállasdombó. [Dubrăvița] Bár középkori neve románnyelvű s így a Nagybánya által telepített falvak nagyobb részével együtt a XIV. század végi román hullám egyik lerakódásának kell tartanunk, a románság nem állott itt egyedül, sőt valamilyen fordulat folytán egy évszázad után a magyarok jutottak benne többségbe. (1411. Lel. Stat. D. 231, magyar: 1491. Dl. 27.972, l. a VII. fejezetet.) 1491-ben más falukkal együtt ezt is a Drágfiak szerzik meg, hogy később ismét elveszítsék.

91. **Dorombos**. Helye ismeretlen. 1462-ben Magasmartiak adják itteni részüket zálogba. (Lel. Prot. IV. 58. 1.)

92. **Ebes**. Az erdélyi püspökség 1282-i kiváltságlevele (Zimmermann—Werner: Urkundenbuch I. 143. l., Dl. 37.216) az egyházmegye falvai közt a szatmári Ebést is felsorolja, valószínű azonban, hogy elírásról van szó, mert hasonló nevű községet a megye területén más források nem említenek.

93. **Ecsed**. (Eched, Echud, Echeth), ma Nagyecsed. Ez a Gutkeledek szatmári településközpontjának közelében fekvő hely talán már megalakulásától fogva a nemzetség birtoka. A Bátor-család ugyanis, a nemzetség tagja, az első ismert tulajdonos, Dorog comes rokonai után «ratione proximitatis» kapta meg (1317 < 1325. Dl. 1704. Karácsonyi: A hamis, hibáskeltű és keltezetlen oklevelek, 68. 1.). Már első okleveles adatunk régebben megtelepült voltára mutat. (Wenzel X. 69. 1.). A Bátoriaknak még hosszú küzdelmet kellett folytatniuk, hogy a nőági örökösöktől egészében megszerezzék. (1322. Anj. II. 20. 1., 1329. Anj. II. 416. 1., 1349. Anj. V. 273. 1.) A néhány száz esztendő sárvári castrum már nem adván védelmi lehetőséget, a család a régi vár közelében, Ecseden, in pratis seu paludibus, szerzett engedélyt erődítmény építésére. (1334. Anj. III. 60.1.) A mocsaras környék fokozta a vár biztonságát, de egyben a többirányú közlekedést is meggátolta, úgyhogy — bár a gyorsan felépült vár (1354. Anj. VI. 164. 1.) később a Bátor-uradalom igazgatási középpontja lett — az alatta fekvő település nem fejlődhetett várossá. Jobbágysága magyar volt. — JN: 1354. M: Boxa (e. n.), Kalamar (Anj. VI. 163—4. 1.), 1370. M: Boxa (Dl. 5854), 1435. M: Magyar (Zichy VIII. 558. 1.), 1500. M: Byro 2, Isthwanka (Dl. 20.956). — FN: M: Dorogeg(e)re, Nagthow, Zakadak, Sz: Longh (Dl. 11.894 és Lel. Met. Szat. 6.)

94. **Egri**. (Egry, Egri) [Agris]. Mikola 1216-i határjárása (Fejér

VII/3. 19—20. l., 1391-i kivonata: Kállay, saec. XIV. 1249) ezen a helyen csak a ma is élő Nagyegre folyónevet adja, valamint bizonyos Pothena földjét, pedig, ha akkor lakott hely lett volna itt, nem mulasztaná el megemlíteni. A patak adta tehát át nevét a következő században mellette megtelepülő falunak. Pothena bizonyára a föld egyik első magánbirtokosa. Az 1339-ben és később feltűnő Egriek (Dl. 38.794, 1366. Lel. Acta 20) az ő utódai, talán vérszerinti örökösei lesznek s bennük kell látnunk a telepítőket is. Rokoni szálak fűzték őket a szamosparti Kórod birtokos családjához. (l. ott). A kismemes-család később feltűnő ragadványnevei bővebb forrásanyag híján pontosan fel nem mérhető szaporulatra mutatnak. (Pl. Bornemissza, 1478. Zichy XI. 222. l.)

Ejeg. l. Remeteszeg.

Etetyukodja. l. Tyukod.

95. Encsencs. (Enchench) A Gutkeled-nemzetség egyik újabb szerzeménye. Régibb birtokosai közül csak a sárvármonostori főág egyik alágát ismerjük, a Butykai-rokonság őseit. (1321. Anj. I. 615. l., Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 57. l.) A XIV. század előtti időből nincs róla okleveles emlékün, 1321-ben azonban már egyházas hely (1325. Dl. 1045.), kialakulása tehát jóval korábbi. A középkorban a rokon Bátori-, Rakamazi- (1321.) és Zeleméri- (1413. Dl. 30.766) családok a gazdái. A megye nyugati határszélén fekszik; a XV. század közepétől inkább Szabolcsmegyéhez számítják (1457. Lel. Stat. Z. 162). Népe magyar. — Két nyomaveszett tartozékpusztját, Csegzét (Chekze, Chegze) és Illót (Illeu, Illu, nevére l. M. Ny. XXIV. 149. l.) 1321 és 1413 közt említik oklevelek. (Dl. 30.766.) — JN: 1380. M: Haynal (Dl. 6725), 1446. M: Dersy, Kanthor, Zechy (Dl. 13.934).

96. **Endréd.** (Endred), ma Érendréd [Andrid]. Forrás a Pápai Tizedjegyzékek (116., 134. l.) előtt nem említi a nevét, kialakulása mégis a honfoglalás körüli időre esik, mert az érmelléki kisbirtokosor tagja s így nyilvánvalóan szerepe volt az első gyepűrendszerben is. Kismemes-gazdái a XV. században számos kiscsaládra ágaznak szét. (1391. Károlyi I. 450. l., 1450. Ujhelyi-levéltár = Dl. 38.248, 1460. körül: Dl. 32.444, 1475. Kállay, saec. XV. 1169, 1504. Lel. Stat. C. 37, 1523. Kállay, saec. XVI. kivonat), Névényaga magyar. — NN: Harangi (1495. Kállay, saec. XV. R. III. 1169), Nagy (1521. Kállay, saec. XVI. 97), Seres (1523. Kállay, saec. XVI. kivonat), Szepesi (1460 körül, Dl. 32.444), Zoárdfi (1521. Kállay, u. o.), Zouath (1422. Mándy).—JN: 1422. M: Karazy (Mándy), 1462. M: Warga (Lel. Prot. IV. 76. l.), 1463. (Endréd és Terem jobbágjai): M: Bakchywd, Katha, Nagh 2, B: parvus, Thoth (Lel. Acta 15).

97. **Erdeu.** 1272-ben, mint Pud fia Pál földjével, Őr táján találkozunk vele. (1511-i átírás, Ibrányi).

98. **Erdőd.** (Herdeud, Erdeud, Érded, Nagherdewd, Kyserdewd.)

[Arded]. A megye déli vidékének egyik legrégebb s legjelentősebb helye. Megtelepülése még a XI—XII. században történt. A középkor első felében a szatmármegyei Bükk-hegység egész erdős területét magában foglalta s keleti határa a Szamoshoz közel futott délnek. (1231. Wenzel XI. 232. l.: Az erdői erdők határa a Bikó-pataknál van, 1394. Lel. Beres. II. 22: Erdedallya néven az egész hegység kapcsolatban áll vele a Szamosig, sőt néha Közép-Szolnok-megye közeli részei is hozzászámíthatnak). A koraközépkorban a szatmári vártól és egy ideig a nemesi megyétől is független erdőispánság élén állott (1231: meta cum Rege, 1330: comes de Zothmar et de Erdeud, Károlyi I. 72.l.; 1215. archidiaconus de Herdeud, Reg. Var. 198. l.). Imre király annakidején keletebbre hatalmas erdősegeket adott volt a Hontpázmány-nemnek (1231.), ezek azonban a jelek szerint IV. Béla akciója során visszakerültek s helyettük a XIV. században Erdővidéke van a nemzetség egyik ágának birtokában (1316. Anj. I. 403. l., 1367. Vay 428, Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 232. l.), amíg a nyolcvanas években az egész uradalommal együtt a Drágfiak kezére nem jut. (1383. Erdewdalya még a királyé: Erd. M. Wesselényi; a Drágfiakat 1394-ben statuálják: Lel. Beres. II. 22, de már régebben is az övék: 1393. Lel. Acta 22, legalább egy részét pedig még Lajos királytól kapták: 1391. Lel. Stat. D. 212.) A Drágfi-család itt, a hatalmas birtoktest irányító középpontjában építi fel várát (1456. Dl. 15.102, 1504. Csáky I. 2. 501. l.) s fejleszti Erdődöt városiassá. (1503. oppidum: Kende, 1526. ispotálya van: Becsky). 1424-ben. bizonyos Kyserdewd prediumot találunk a határban (Lel. Stat. D. 197). A helység alapítói és középkori jobbágyaik magyarok. — JN: 1423. M: Leles, Vamus, Zegy (Hegy), B: Bachacha (Warbocha) (Lel. Acta 45 és 24), 1436. B: magnus (Lel. Acta 24), 1516. M: Nagh (Lel. Acta 2).

99. **Erdőszáda.** (Erdezad, Erdewschada, Erdewzad, jelentésére l. M. Ny, IX. 261. l.) [Ardusat]. Területe 1231-ben az egészben eladományozott Fentős-erdővel együtt kerül a Hontpázmány-nem birtokába. (Wenzel XI. 230. l.) Bizonyosra vehetjük, hogy akkor lakott hely itt még nem állott. Minthogy az erdőség a Hontpázmányoktól — valószínűleg Béla visszaszerző-akciója idején — elvéteztett: Erdőszádanak a következő évszázad folyamán királyi birtoktest keretei közt kellett kialakulnia. (Szirmay szerint időközben a Gutkeled-nemzetség egyik ága is birtokos volt itt, ami a közeli Romádról hiteles oklevéllel is igazolható: Szirmay II. 177. l., 1. Romádnál is). A XIV. század végétől a Drágfiak erdői uradalmába tartozik (1394. Lel. Beres. II. 22, 1407. Lel. Acta 15) s a keleti, szamosmenti rész középpontja (1525. Dl. 24.147). A megtelepítésben — románok megjelenése előtt ment végbe — csak magyar elemek vettek részt s a falu később is megőrizte magyar jellegét. (1424. Lel. Stat. D. 197). — JN: 1407. Kakas, Kalman (e. n.) (Lel. Acta 15), 1409. B: instiitor

(Kállay, saec. XV. 436), 1424. M: Halaz (Lel. Stat. D. 197), 1424. M: Santha, R: Radul (Lel. Acta 58).

Eremita, I. Remete.

100. **Esztró**. (Ezthro) [Istrău]. Szláv eredetű nevében az Ér-Krasznavidéki gyepű emlékét őrzi (Tagányi K.: Gyepű és gyepűelve, M. Ny. IX. 257. 1.), bizonyára tehát már nagyon korán mai helyén állott, ha legelső róla szóló adataink csak a XV. századból valók is. Erre az időre a királytól a Csákiak birtoktestébe került. (1454. Lel. Acta 40) A század végén pusztának mondják (1498. Lel. Acta 31). Egyik oklevél Középszolnokba számítja (1520. Dl. 24.648).

101. **Fábiánháza**. (Fabyanhaza, Fabyanaghaza) = Bohol. A Hontpázmány-nemzetség birtokában tűnik fel a XIV. század közepén (1341. Anj. IV. 103. 1.). Ebben az időben ugyan már egyháza is van, de keletkezése, mint összetett neve mutatja, aligha eshetik a XIII. századnál korábbi időre. Valószínűleg a nemzetség egyik Fábián nevű tagja telepítette. 1341-ben a szomszéd Bátoriak veszik meg s kapcsolják ecsedi uradalmukhoz. Egy évszázaddal később Szabolcsba kerül át. (1498. Dl. 30.061.) Lakói magyarok. — JN.: 1354. M: Selus (Anj. VI. 163. 1.), 1365. M: Nagh 2 (Dl. 5379), 1422. M: Biro (Lel. Acta 72, Fejér X./6. 473. 1.), 1446. B: sclavus (Dl. 13934), 1461. M: Dayna, Echedy 2, Kadar, Kwrtha, Marcz, Methelew, Pathwar, Thaglo, Valay-i Zel 2, Wytez, B: Cheniste (Lel. Acta 36), 1461. M: Fodor (Erd. M. Kemény 331), 1500. M: Kowach, Morycz 2, Thoka 2, Weres 4, Wythez (Dl. 20.956). — FN: 1427. M: Berechkbereke, Zelesthow (Dl. 11.894).

102. **Farkasaszó**. (Farkasazow) [Fărcaşa]. A Drágfiak XIV. század végén települt, román többségű falva (Valahalis: 1424. Lel. Stat. D. 197, I. a VII. fejezetet).

Fejérdfalva, I. Batizháza.

102.a **Feketefalu**. (Fekethefalw) [Ocoliş]. A nagybányai uradalom XIV. században keletkezett faluinak egyike. (1411. Lel. Stat. D. 231, I. még a VII. fejezetet.)

103. **Feketepatak**. (Fekethepathak) A Szamos-Zazar vonalától északra fekvő hegyvidék — egy patak völgy kivételével, ahol Nagybánya város terjeszkedett — a középkorban a Meggyesaljai Móric család birtoka (1490 és 1493. Perényi). A hegység egyik legeldugottabb zugában, a Fernezely és a Feketepatak mellett fekszik az utóbbiról elnevezett falu, melyet többségükben idegen lakói a nagy Ávasgerincen átkelve a XIV. század közepe után szállottak meg. A név egymagában nem jelenti még a falu magyar eredetét is, legfeljebb annyit, hogy a román betelepülés előtt a vidéket előbb magyar lakosság ismerte meg. — JN: 1493. M: Dwdas, R: Radwl (e. n.), B: Thoth (Perényi).

104. **Felsőbánya**. (Mithelperg, Felseubanya, Felsewbanya, de medio monte) [Baia sprie]. Középkori története szorosan Nagybányáé-

hoz kapcsolódik. Közel egykorú kialakulásuk egyazon telepítés eredménye, vezetőik többször közösek (1329. Szirmay I. 246. l.), kifelé pedig mindannyiszor együttesen lépnek fel. A privilégiumok 1376 óta rendszerint mindkettejüknek szólnak, bár Felsőbánya néhányszor független bányavárosként szerepel. (1360. *montana nostra Mithelperg dicta*, Történelmi Tár 1909. 2.1. Petrovay Gy.: Oklevelek Máramarosvm. történetéhez, 1455. Dl. 24.959, Wenzel: Bányászat 425. l.) Szűz Máriáról nevezett plébániája önálló (Páp. Tiz. 327. l., 1452. Dl. 14.582, Schönherr 399. l., 1387. Fejér X./8. 234. l.), az urburát külön kezelik. (Magyarország vármegyéi és városai: Szatmár vármegye 228—9. l.) Az elmagyarosodás Nagybányához hasonlóképp ment végbe, nem volt ugyanis eltérés sem kettejük külső politikai története, sem a belső életüket meghatározó gazdasági adottságok között. — JN: 1376. N: Henchmann (Hekkmannus) (e. n.) (Schönherr 404. l., Fejér IX/5. 97. l.), 1393. N: Zunkher (Junkher) (Schönherr 404. l., Fejér X/3. 131. l.), 1455. N: Rwdel, B: Zaz (Wenzel: Bányászat 424. l., 1692-i átírás: Dl. 14.582.) 1482. M: Hwzth, N: Osváth, B: Záz (Schönherr 250. l.)

105. **Felsőfalu.** (Felsewfälw, Felfalw), a mai Avasfelsőfalu [Negrești]. Ez az avasi Móric-telep (1490. Perényi, 1493. Dl. 30.332) a Túr-patak völgyében felfelé haladó magyarság utolsó állomása. Magyar lakossága a románokkal együtt vagy valamivel előttük, a XIII. század közepe után vetette meg a lábát, de meglehetősen számban élt itt még a XV. század végén is. Idegen elem térfoglalását mutatja az a néhány szláv családnév, mely egy 1493-i oklevélben ránkmaradt. (1493. Perényi) A XVI. században román többsége volt. (Volaczy, 1512. Dl. 36.985.) — JN: 1493. M: Botha, Brian, Dyenes, Erdely, Gellen, Kadar, Komam, Molnar, Sz: Wrasa, Zthoyka (Zthyka) 2, B: Pap (Perényi), 1512. R: Beek, Koztha, Molya 2, B: Ban, Thenko, Wayda. (Dl. 36.985).

106. **Fény** (Fentelek, Fen, Feen, Feeny, M. Ny. XII. 151.), ma Mezőfény [Foeni], A Kaplony-nemzetség Károlyi-ágának fiatalabb alapítása (l. Vadánál), amint összetett neve is mutatja. A XIV. században — mint későbbi vallatások igazolják — elveszti lakóit s a későbbieket Károlyiak vagy Vetésiek telepítik (1410: *jobagiones ... eo tempore quo ... deserta fuisset... aggregassent*, Károlyi I. 562.l., 1411. Károlyi I. 568. l.). 1411-ben is sok még az elhagyott, épület nélkül álló jobbágytelek; ezeket most a Vetésiek kapják benépesítésre. A falunak közös a sorsa a Károlyi-rokonság uradalmáéval. Magyar település. — JN: 1423. M: Rezege, B: judex, magnus, sartor (Lel. Acta 83), 1466. M: Balogh, Molnar, Oldalas, Werek, B: litteratus (Károlyi II. 378. l.), 1501. M: Farkas, Fodor, Kalmar, Nyry, Pal, Phyleph, Thalás, Weres (Károlyi III. 45—6.l.), 1490—1516. M: Balasy, Kalmar, Kys, Lenches, Thar (Lel. Beres. XXXVIII. 18.), 1518. M: Ewkreus, B: litteratus (Lel. Acta 12).

107. **Fernezely**, ma Alsó- és Felsőfernezely [Firiza de jos, F. de sus). Szirmay egy bizonytalan hitelű közlése szerint (II. 356. l.) a király 1329-ben adományozta el Nagybányának. Keletkezése valószínűleg jóval későbbi, róla szóló középkori oklevelet nem ismertünk.

108. **Fülesd** (Filesd, Phylesd). A cégényi monostor 1181-i oklevele (Szentpétery: Regesta 43—44.l.) említi Fülesdet, de minthogy a Kölcsesei-faluk közt nem szerepel, vagy arra kell gondolnunk, hogy a birtoktesten kívül feküdt, vagy hogy — mint a vele együtt felsorolt Eger — csak patak-, dülönév volt (l. 1411. Fylesdpathaka: Kende). Utóbbi feltevés mellett szól még, hogy 1345-ben is Kölcsei-területen találjuk, de mint Kölese tartozékát és lakatlan földet. (Kende, hibás kiadása: 1315. Fejér VIII/I. 576. l.) 1393-ban — ekkor Fülesdiekről is szó esik — s később már jobbágyok élnek rajta (Zichy IV. 516. l.), bár egyik oklevél még prediumnak nevezi (1438, Dl. 13.211). A Kölesei-családon kívül Ravaszd birtokosai, a Fülpösiek is igényt tartottak rá s egy alkalommal sikerült is megszerezniök. (1411. Kende.) Magyarok lakták. — JN: 1485. M: Karol 2, Nagh (Lel. Acta 2), 1509. M: Fylesdy 6, Gyarmathy 3, Karol 2, Kosa, Myhal, Nagh 5, Pyspek, Zolthan, B: Thoth (Perényi), 1511. M: Nagy 2 (1548 körüli átírás, Kende), 1520. M: Gyarmathy (Lel. Prot. V. 133. l. és Kende).

109. **Fülöp** (Phylup, Philep, Philip, Filep, Philuph, Philippi, Filef). A Balog-Semjén-nemzetség egyik régi birtoka; nem hallunk róla a XIV. század előtt (1325. Anj. II. 174. l.). A középkorban nemzetségtagok tartották meg (1342. Kállay, saec. XIV. 36). Pusztulása már a XV. században megkezdődött, egy 1476-i oklevél hatalmaskodás következtében «omnino desolata»-nak mondja (Kállay, saec. XV. R. III. 1180.). Valóban sok elhagyott jobbágytelekről s a faluból elköltöző lakosról van tudomásunk (1494. Kállay, saec. XV. suppl., 1480. Lel. Acta 1), de Filep a középkorban nem maradt még egészen jobbágyok nélkül. Ma a Béltéktől délre elterülő puszták vannak csak helyén. (1363. Kállay, saec. XIV. 1379.) Lakói magyarok voltak. — JN: 1379. M: Jo (Kállay, saec. XIV. 1704), 1479. M: Fodor, Kysthoth 3, B: Bwchmer, litteratus (Kállay, saec. XV. R. III. 1231.), 1480. M: Fodor (Lel. Acta 1), 1482. M: Berzy, Byro, Erews, Fagyas, Fodor 4, Kyrali, Kysmezey, Orozy, Wayas, Zylwas, Sz: Bodomer, Chernyk, B: Raacz (Kállay, saec. XV. R. III.1267—9.) 1483. M: Berzy, Galambos, Pazthor, Thevmer, B: Bothmery, Mehren 2 (u. ott, 1307), XV. század, é. n. B: Mehren (u. ott, 49), 1524. M: Myhees, Orossy (Lel. Prot. V. 221. l. és Lel. Stat. S. 136), 1525. M: Kys (Lel. Stat. V. 180.l.). — FN: 1325. M: Pazmanteleke (Anj. II. 175.l., puszta, l. még 1342. Kállay, saec. XIV. 604, 1429. Kállay, saec. XV. 571).

110. **Fülpös** (villa Philipi, Phylpusy, Filpus, Phylpes, latin eredetű magyar személynév, l. M. Ny. XXI. 109. l.). Kialakulása a

XII. század közepén ment végbe, 1181-i határjáró-oklevelünk (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) — még a névadót jelezve — villa Philipinek mondja. Középkori birtokosa a Fülöpösi kisbirtokos, de elég egységesen maradt, szét nem aprózódó és jobbágyokkal is jól ellátott családja (1338. Károlyi I. 126. l., 1357. Anj. VI. 621. l., 1411. Kende), melynek — ha nincs is rá semmi bizonyítékunk — a Kölcsei-nemzetiséggel való rokoni kapcsolatára kell gondolnunk. Nem lehet ugyanis véletlen, hogy a Fülöpösi-birtok két egymástól egészen távoli vidéken, mindkettőn a Kölcsei-földek közvetlen szomszédságában, sőt javarészt azoktól körülzárva fekszik (l. Ravaszdot is). A falu névanyaga magyar. — JN: 1477. M: Gechey (Lel. Bercs. IX. 37), XV. század, é. n. M: Harang(y) 2 (Lel. Bercs. XXVIII. 16), 1503. M: Kowach (Lel. Stat. M. 44 és Kende), 1520. M: Apach (Lel. Stat. K. 138). — FN: 1366. M: Apathwelge, Bolkan (Kende), 1454. M: Berke, B: Ponad (Lel. Acta 43).

112. **Gacsály**. (Gachal, Gochaly, Gaczal, mint keresztnév:

XIII. század, é. n. Dessewffy: Gacal; nyelvi eredete szerint német: Knieszsa). Erről az északszatmári Gutkeled-uradalom közepén fekvő faluról csak a XIII. századközepe óta hallunk (1264. Zichy I.12.1.), pedig a többi Gutkeled-faluvál együtt ennél az időnél jóval korábbi településű. A XIII. században a Várdai-ág, később a Gacsályi-rokonság birtoka (1342 < 1482. Perényi, l. Karácsonyi J.: Magyar nemzetiségek II. 75., 85.1.). Magyarok lakták, —JN: 1472. M: Morwanyws, Sekeres, Sz: Bakonya (Becsky), 1500. M: Monyaros, Nagh (Dl. 20.991), 1505. (Gacsály és Becs jobbágyai) M: Balassy, Kadar (Lel. Stat. K. 133.), 1507. Sz: Bakonya (Lel. Stat. K. 135).

112. **Garbolc** (Gorbolch, Garbolcz, Garbocz). Neve egy 1339-i határjáró oklevélben fordul elő elsőtízben (Dl. 38.797). Az ezt megelőző századnál nem lehet régibb település, a környék 1216-i határjárása t. i. ezen a helyen csak Gutkeled-nembeli Kozmás comes földjét és bizonyos Tuberohatárait említi (Fejér VII/3. 20.1., Karácsonyi: Magyar nemzetiségek II. 45. l.), pedig ha Garbolc kialakult község volna, szokásához híven nem hagyná ki azt sem. 1344-ben a falu a Gutkeledek Tiba-ágának birtoka (1344. Lel. Met. Szat. 34, 1455. Lel. Stat. A. 8), a telepítés tehát a közbeeső időben történt s a nemzetség munkája volt. Benne — neve a bizonyosság — magyarságon kívül szlávok is résztvettek. — FN: 1344- M: Eger, Gorbolchfoka, Saar, Sz: Etyrohomoga, Zomoga (Lel. Met. Szat. 34).

113. **Gardánfalva**, l. Petri M. i. m. III. 427. l.

114. **Gát** (Gath, Gaath). Píricse, Pilis és Béltek határában fekvő puszta, a XV. században egyik szomszédos Karullyal volt közös sorsa. (1423. Lel. Acta 65, 1426. Lel. Met. Szat. 7.)

115. **Gebe** (Gebe, személynév, l.1358. Kállay, saec. XIV. 1227.). Neve a Pápai Tizedjegyzékek ideje előtt (117. l.) oklevelekben nem található, de birtokosa, a Káta-nb. Csaholyi-család tagja, már egy

1286-i határjárásban (Hazai Okm. VIII. 444. l.) ezt a területet reprezentálja. Hogy a megtelepítésben is volt-e szerepe a Kátáknak, nem tudjuk; ez a Csaholyhoz közeleső telep azonban már korán az övék kellett hogy legyen. Később a Csaholyi-birtoktest sorsát élte. (1337. Dl. 31.081, 1350. Múz. 2). Magyar falu. — JN: 1461: M: Wayas (Lel. Acta 36).

116. **Géberjén** (Gabrian, Gabrien, Geberyen, Gaboryanzeg, Geberyenzegh). A vidék 1181-i határjárásában (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) ezen a ponton bizonyos Gabrian szerepel. Bár az oklevél nem nevezi villának s így egyszerű határnévnek is gondolhatnák; itt annak nagyobb a valószínűsége, hogy akkorra már megtelepült. Két évszázaddal később a Matucsina-család és birtokos-társai uradalmának egyik tagjaként tűnik föl. (1387. Dl. 7246, 1417. Lel. Acta 47, 1462. Lel. Stat. B. 330.) Kiszámú lakossága, úgy látszik, otthagya egy időre: a XV. században több oklevél pusztának nevezi (1436. Dl. 12.882, 1462. Dl. 15.736), más, a birtoktestről szóló írások pedig nem is tartják érdemesnek megnevezni. (1418. Dl. 7856, 1433. Dl. 12.501.) A gyors pusztulást és a bizonytalan existenciát a Szamos közelsége és itteni kanyargós szakaszának gyakori áradásai magyarázhatják.

Gebusa, I. Kölese.

117. **Géc** (Geech, Gysscy, Gechy, Gych, Guechteluke, Geych, Kysgeech, Naghgyecz, Kysgeecz), ma Nagy- és Kisgéc. A falu nevét egy 1280-i oklevél említi első ízben. (Zichy I. 45. l.) A település bizonyára nem öregebb a század elejénél. A Géci-család szétszóródó tagjait írásos emlékek töredékessége miatt nem tudjuk összefogni (1320. Vay 56, 1333. Vay 166 és 168, 1338. Vay 197, 1374. Erd. M. Törzsgy.), de egyik kiterjedt águk láthatóan a Csák-nembeli Darai-családdal van atyafiságban (1338. Vay 197) s így lehetséges, hogy Géc Darával és Tótfaluval együtt a Dunántúlról idetelepülő Csáknem eredetileg egységes birtoktestének része, a kismemesi családok pedig a nemzetség hajtásai. Erre a feltevésre az előbb idézett oklevélén kívül az ad alapot, hogy a Daraiak mind a három faluban birtokosok voltak (1312. Csáky I. l. 37.1., 1430. Lel. Acta 5). Kisgéc, másodlagos település, csak a XIV. században jött létre. Az 1339-ben «sessio minoris Guechteluke» nevű, még tanyaszerű területet a családnak az az ága telepítette be, amelyik később Kisgéc egyedüli tulajdonosa volt (1374). A szomszéd Csákiak utóbb Géc tekintélyes részét szerezték meg. Az egyház védőszentje Szent Péter apostol volt (1339. Vay 199). A falu lakói magyarok. — JN: 1423. M: Beche 2, Biro, Chanka, Cheklas 2, Keue, Mezarus 2, Namony-i, Parlag, Zewke 2, B: faber, litteratus 2, Sydo (Lel. Acta 76), 1430. M: Baranyay, Beze 2, Ceclas, Hyripy, Hodosy, Kako, Kerehthen, Kewer, Kosos, Magyar, Mohtesy, Mortan 2, Nagh 2, Nomeny 4, Sethet, B: slavus (Lel. Acta 5), 1434.1. Peleskénél. — FN: 1339. M: Erge, B: Pegerch (Vay 199).

118. **Gelényes** (Gylian, Gilien, Gilienus, Gyleanus, Gylanus, Gelienes, Gelyenus, Kelyenus, Gylyenes, Gellyenes, Gylanusveig). Ennek az elpusztult szamosparti falunak a helyét Vetés és Szatmárnémeti közt kell keresnünk. Keletkezése a XII. és XIII. század fordulójára esik. Névadója ugyanis nyilván az a Gelyanus, akinek a fia, Jakab, 1273-ban a megjelölt helyen birtokos (Károlyi I. 9. l.) és akiben a közeli vár egyik jobbágját kereshetjük. (Neve alapján is hasonlóra gondol Karácsonyi J.: Szatmár város eredete, Klebelsberg-emlékkönyv 219. l.) Másik, Farkas nevű tulajdonosa (1234. Wenzel VI. 544. l.) ugyancsak kapcsolatban állott a várbeliekkel: 1216-ban pristaldus (Reg. Var. 198. l.). E szerény birtokosok a szomszédos urak hatalmának nem állhattak ellent sokáig; a falu előbb bizonyos Ypohc comeshoz kerül, azután a Káta-nemzetséghez, de a Kaplonyok zaklatásai miatt az is megválnak tőle. (1234. Sztáray I. 1. l.) Igen korán szerez hozzá jogot a Kaplony-nem, 1280-ban Béla király adományosai is örökösnek ismerik el. (Sztáray I. 24. l.) A Nagymihályi-ág (1. Sztáray X. lap) ettől kezdve századokon át tartja a kezében; a Vitkaiak állítólagos tatárpusztítás előtti birtoklásukat oklevelekkel nem tudják igazolni. (1300. Sztáray I. 37. l., 1360: predecessores sui... exclusi fuissent, Sztáray I. 315. l.) A falu sorsában a XIV. század közepén forduló áll be: ebben az időben évről-évre itt tartják a nemesi kongregációkat s 1351-ben a tulajdonos kénytelen a királyhoz fordulni, mert «Gelyenus ... per continuas ... congregationum celebrationes ... depopulata haberetur et fere ad extreme desolationis inopiam devenita extitisset». (Sztáray I. 224.l.) A felmentés azonban hiába érkezik meg (Sztáray I. 226. l.), a lakosság nem tud újra felerősödni. 1392-ben még emlegetik jobbágyait (Sztáray I. 518. l.), de 1465 óta már csak pusztá van a helyén. (Lel. Stat. V. 130. l.) — JN: 1215. M: Forcos (e. n., Reg. Var. 198. l.), 1393. M: Erdel-i, Nogh (Sztáray I. 530. l.).

Gelse, I. Szalmad.

119. **Gencs**. (Gench, Gencz) [Gent]. Az 1328. előtti időből nincs róla közvetlen adatunk (Dl. 2482), de minthogy az érmelléki kismemes-falu-sor tagja: keletkezését jóval a XIV. század előtti időre kell tennünk. A Gencsi-család nagyszámú tagjai s megannyi nőági rokonuk kezén a birtok néhány száz év alatt rendkívül felaprózódott. A Bátori- (1337. Múz. 1, 1447. Dl. 14.093) és Óvári-familia (1418. Károlyi II. 38. l.) itteni nagyobbterjedelmű részein kívül a «Gencsi» előnévűek számtalan névváltozata mutatja, hogy az egy-egy családra jutó föld a kismemesi életforma legalsó határát tette csak lehetővé. Az 1514-i jobbágylázadáskor számos gencsi kismemes fogott fegyvert s haragjuk, úgy látszik, a szűkreszabott területük nagy részét is birtokában tartó Bátoriak ellen fordult. A felkelés eredménye azonban csak annyi lett, hogy maradék földjüket is a Bátori-család kapta (1514. Lel. Stat. B. 318). A középkori névanyag magyar. — NN: Artányházi (1514. Lel. Stat. B. 318), Balázsházi (u. ott), Borsvai

(1497. Becszy), Csaló (1514. i. hely), Csodorai (u. ott), Fodor (1434. Károlyi II. 148. l.), Gálfí (1514.), Kércsi (1492. Lel. Stat. P. 26), Keszi (1514.), litteratus (u. ott), Lovász (1460. Károlyi II. 329. l.), Makó (1478. DL 17.896), Mocos (1514.), Sándorházi (u. ott), Szodorai (u. ott), Tunyogi (1497.). Zsarolyáni (XV. század, é. n. Lel. Bercs. XXVI. 30.). — JN: 1455. M: Magyar, Sandor, Warga, B: Davidis, Luce, Toth (Csáky I. 1. 409. l.). — FN: 1428. M: Nager (Lel. Met. Szat. 15), 1436. M: Kyshalom, Mergesd, Tharchahalma (Károlyi II. 176—7. l.)

120. **Gérce**, I. Szabó I.: Ugocsa megye 389. l.

121. **Géres**. (Gres, Gyres, Gyeres, Gerez, Gerus, Gheres) [Gârşa mare]. Elsőnek egy 1367-i oklevélben (Vay 428), bizonyos Gres-i Péter nevében szerepel. Ez az ember a jelek szerint nem birtokosa, csak lakója a falunak, mely akkoriban még bizonyára a király itteni nagy uradalmának része. Daróccal együtt kerülhetett a Csáki-család kezére. (1423. Lel. Acta 45, 1489. Lel. Acta 31) Kisebb lakosságú és így bizonyosan fiatal telepítésű birtok: 1489-ben egynegyedeként három lakott és egy lakatlan jobbágytelket, valamint hét lakott «loca sessionalia»-t osztanak ki. Népe színmagyar. — JN: 1423. M: Farkas (Lel. Acta 78), 1424 (Géres és Saralsh jobbágyai), M: Kaza, Kouach, Markos, B: parvus (Lel. Acta 44), 1424. M: Both 2, Chomor, Kouach, Litia, Nilas 4, B: faber, magnus 2, parvus (Lel. Acta 1), 1455. M: Byro, Dyak, Fenyew, Nyalas, B: Horwath, Seraphyn (Csáky I. 1. 409. l.), 1489. M: Bedefy, Beky, Bertha, Devrgev, Hombody (Zombody), Kevnczevl, Nylas, Weres, Zabo, B: magnus 2 (Lel. Acta 31 és Prot. II. 40. l.), 1496. M: Mathee, Nagh (Csáky I. 1. 488. l.)

Gergelytamástelke, I. Malonta.

122. **Gergesmezew**. Pusztá, illetőleg telek a Jánosi-uradalom határában (1411. Petróczy 73. l., 1525. Lel. Prot. V. 268. l.)

Gernyez, I. Terem.

123. **Gilvács**. (Gyluach, Gyluas, Gelwach, Gylwacz, szláv név: Kniezsa, másként: M. Ny. XXXI. 208. l.) [Gilvaci]. A Krasznapart nagy királyi erdőseiben a XIV. század előtt települt meg. Vára még 1324-ben is a királyé volt. (Anj. II. 166. l.) A XIV. században került a Gutkeled-nemzetség egyik hajtásához, majd a Zelemérikeken (1347 < 1352. Kállay, saec. XIV. 1034) és Szántai Petőfiakon (1393. Dl. 7856) keresztül a Bátoriak majtényi uradalmába (1417. Dl. 10.572 és 10.624). Szláv alapítású, gyorsan elmagyarosodott, a XV. századra újabb beköltözések után román többségűvé vált falu (L. 1446. Dl. 13.934). — JN: 1446. M: Sypos («oláh»), R: Radol («oláh»), B: Kenesius, rufus («oláh»-ok), sclavus («magyar») (Dl. 13.934), 1500. M: Barko, B: Brathwl (Dl. 20.956).

124. **Giród** = Tótfalu (Gerod, Gyrolth, Tothfalu; az alapító neve talán német eredetű név: M. Ny. IX. 32., XXI. 24., XXXI.

4. l.), a mai Giródtótfalu. [Tăuții de sus] Asszonypataka és Középhegy bírája 1329-ben engedélyt kapott arra, hogy a két város közt elterülő erdősegen telepíthessen. (Schönherr 397. l.) A század folyamán az itteni irtáson alakul ki a szláv és magyar lakosságú Tótfalu. A magyarok rövid idő alatt többségbe kerülnek. (Vngaricalis: 1410. Hazai Oklevéltár 348. l.) A királyi város által alapított községet az uralkodó magáénak tekintette (1400. Fejér X./2. 767. l.). Későbbi birtokosai, a Kusalyi Jakcs-család, egy nagybányai polgár (Fejér X./4. 578. l.), a bányai kórház (1408. Dl. 9424), majd az albisi Zólyomiak és a Drágfiak (1469. Lel. Acta 34), gyorsan váltják egymást.

125., 126., 127. **Gothardtelke**, Gathhard, Godhard; **Reth**, Reeth, Ryth; **Vaswary**, Waswary. Egymáshoz közelfekvő, többször azonosnak mondott puszták a Kántor-uradalom határában. Gothard névadója a család egyik XIV. század elején élt tagja. (1320. Anj. I. 566. l., 1411. Petrőczy 72. l.: sessiók, 1423. Ibrányi, 1459. Lel. Stat. C. 94, XV. század, é. n. Lel. Met. Szat. 47, 1519. Lel. Stat. F. 68.)

128. **Görbed**. (Gurbed, Georbed, Gewrbed, Gerbeth), ma Szatmárgörbed [Românești]. Keletkezése a XIII—XIV. század fordulójára esik, ekkor élt ugyanis az a Gurbed, akinek utódait 1339-ben a falu birtokosai közt sorolják föl (Anj. III. 614. l.) A tulajdonos megtelepedéséig Görbed is bizonyára a megyesi királyi uradalom része volt. A XIV. századtól kismemesek — a névadó utódai —, valamint a Móric-család birtokolják. (1401. Károlyi I. 511. l., 1501. Károlyi III. 47. l.; 1481. Dl. 18.460, 1490. Perényi) A Móric-birtok ^{1/3}-aként 1493-ban négy lakott és öt pusztát jobbágytelket osztanak ki (Perényi). Népe magyar. — JN: 1481. M: Bencze 2, Karol 2, Osonna, Weres, Wylyan (Dl. 18.460—3), 1493. M: Bencze, Bodroky 3, Chyre, Fazekas, Illyan, Kaposy (Perényi).

129. **Gút**. (Guth) A mai Gút pusztát mélyen bent fekszik Szabolcs-vármegyében, de csak a XV. század közepe óta számítják oda (1413. Dl. 10.022) A Gutkeledek első keletmagyarországi szállása az ősi monostor mellett. Nevét a XI. században élt nemzetségi őstől kapta (Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 19—20. l.)

130. **Gyarmat**. (Garmath, Gyarmath, Germa, Jarmath), ma Fehérgyarmat. Nevét a Gyarmat-törzs egyik Keletmagyarországra vetődött s itt megtelepült ágától kapta; a törzsrendszer bomlásának idején, a XI. században tehát már állania kellett. Az első évszázadokból nincsenek róla adataink és a Pápai Tizedjegyzékek (135. l.) után csak 1357-ben tűnik fel a neve (Anj. VI. 621. l.). Ennek a századnak a végétől az addig ismeretlen, talán autochthon Matucsinai, néha Gyarmatinak is hívott, akkoriban már erősen szétágazó család birtokában találjuk. (1380. Lel. Acta 30, 1381. Kállay, saec. XIV. 1764, 1395 < 1406. Dl. 8048 és Kállay, saec. XVI. 259, 261, 263, 1436. Lel. Acta 50 és Dl. 12.882). Később a Bátoriak és Rozsályi-Kunok kapnak belőle nagyobb részesedést. (1403. Dl. 8913, 1418.

Dl. 10.723, 1425. Kállay, saec. XV. R. II. 395) A határ megoszlásáról szóló oklevelek elég korai birtokfelaprózódásra mutatnak. (1436. i. hely, 1446. Dl. 13.934). A szatmári nagy útnak (via magna regnicolarum partis illius, 1450. Vay) Gyarmaton tributuma volt (1393. Dl. 7856): az ezzel járó nagy forgalom és a falu nagybirtokos urai, kik Gyarmatot szamosháti uradalmuk középpontjává tették, voltak városias fejlődésének megindítói. (1381. populi et hospites de Gy., Kállay, saec. XV. 1764, 1418. Gy. oppidum és tartozékai: Dl. 10.723) Népe kezdettől fogva színmagyar. — JN: 1406. M: Charachon, Chintalan, Chatur, Feier 2, Filip, Gumbas, Karachondi, Kazuni (Chasoni), Kochord(i), Rostus, Syrtha (Syucha), B: Pap (Pop), parvus, sartor (Kállay, saec. XV. 261. és 263.), 1406. M: Chonka (Kállay, saec. XV. 259), 1417. B: Thoth (Lel. Bercs. IV. 28), 1418. B: parvus, sartor (Lel. Acta 59), 1424. M: Kezoni, Kochordi, Orozlan, Pethew 5, Rosali 2 (Lel. Acta 21), 1429. B: faber, sclavus (Lel. Bercs. V. 21.), 1436. M: Chapo (Lel. Acta 50 és Dl. 12.891), 1446. M: Fodor, Lewkes, B: Moldway (Dl. 13.934), 1447. M: Andocz, Anyafya 2, Barthwz, Chegen, Erdely, Fodor, Katha, Kepes, Kyde(e) 2, Kormos, Lachky, Molnus, Ormos, Orozlan, Pereny 2, Pethew 2, Polgar 3, Potyncz, Tollas, Thwseer, Varga, Weres, Zantho 2, B: faber 2, Luce, Kazne, Matun, Petrycz, Thoth (Lel. Acta 18), 1448. M: Vendeg (Kállay, saec. XV. R. III. 571), 1452. M: Andoch 2, Bartha, Chegey, Danch, Erdeli 2, Ewthues, Feyer, Fodor 2, Hamar, Katha 2, Ke(e)r 2, Kepes, Kyde 2, Kobach, Kocordi, Kondor 3, Kormus, Kozma 2, Lachk, Lewkes, Molnus 2, Olwasto, Orozlan, Pereni, Pete, Sos 2, Thewser, Thyzes, Weres, Zantho 2, Zendi, Zeremi, Zolwas (Jolwas, Jalwos), Sz: Bogdan, B: arcupar, faber 3, Francisci, litteratus, magmis 2, Pap, parvus 2, Petrich 2, Phylipi, sartor (Lel. Acta 43 anni 1455, Dl. 14.584, Kállay, saec. XV. R. III. 440, 710—711.), 1459. M: Anadach (=Andocs), Bartha, Bethke (Pehki), Calmar (Hamar) 2, Chegen, Condor 2, Cormus, Cozma, Dank, Dwl, Feyer, Fekethe, Fodor, Gerke, Ha, Yuhas, Kerekes (Keres), Kyde 3, Kochordi, Kopach (Kobag), Molnus, Ormus 2, Penyke-i, Pereny, Petherien (Peterina), Polgar, Sende, Seren 2, Seres (Gywrws), Sypos, Soos, Thalás (Thollás), Thwrcz (Thwrus), Thwser 3, Zekeres, Sz: Bagdan, B: faber 3, Gothard(y) (Bathard) 4, litteratus, Lucasi (Lucachy), magnus 4, Pap 2, parvus 3, sartor 2, suttor (sartor) 2, Thereg, Thot 2 (Kállay, saec. XV. R. III. 809—10), 1500. M: Bartha, Chegen, Chewr 2, Erdely, Farkas, Fodor 2, Kewago, Kolontus, Kowach, Lwkach(y) 3, Pereny 4, Thako, Weg, Zabo 2, Zenger, B: litteratus, Petrych, Thoth (Lel. Acta 22).

131. **Gyöngy** (Perlu, Gyengh, Gewngh, Gengh) [Giungi]. A későbbi Gyöngy villának első, XIII. századi alakjaiban Perl a neve (1216. Reg. Var. 204.1., 1220. 247.1., I. M. Ny. X. 197., XI. 366., XII. 312., XVI. 138.1.). Ez s egy 1220-ban itt élő lakos nevének formája kétség-

telen bizonyossága annak, hogy — mint a Kraszna-mellék egy-két elszórt falvának — Gyöngynek is németek voltak az első lakói. (Ecyul: Kniezsa.) Ezek bizonyára mindannyian korai s az egységes királyi területre irányuló településhullámnak a lerakódásai (Majtény, Újnemet, Nagyfalú, l. 1347. Dl. 30.015). A király s később a Csákiak (1433. Lel. Acta 20.) uradalmában a falunak jó ideig tiszta magyar a szomszédsága s így érthető, ha rövid idő alatt minden német elemnek nyomavész. A magyarságot a Perl név fordítása, a XIV. századi földrajzi nevek és a későbbi jobbágynévek többsége reprezentálja. Nemsokára azonban a magyarok is kiszorulnak az alulról feltörekvő román pásztor nép elől. Hogy az előbb letelepült magyarság mégis milyen maradandó bélyeget nyomott Gyöngyre, azt a későbbi névanyag mutatja. A «possessio Valachialis»-nak (1475. Becsky) már romános a szervezete — vajdája van — s bizonyára lakóinak többsége is az, amikor a jobbágynévek egy szláv s néhány bizonytalan kivételével még mindig magyarok. A lakosság száma közepes: 1489-ben 12 jobbágycsalád képviseli a falu egynegyedét. (Lel. Acta 31.) A középkorban inkább Középszolnok megyéhez számítják. — JN: 1220. N: Ecyul (e. n., Reg. Var. 247. l.), 1475. Sz: Kraynok, B: Thywadar vajda (Becsky), 1489. M: Bakay, Dokus, Fwtho, Harsa, Kevnder, Lora, Panch, Sandor, Warga, B: Pap, Thoth 2 (Lel. Acta 31 és Lel. Prot. II. 40.1.), 1496. M: Alch, Chank (Csáky I. 1. 488.1.). — FN: 1382. M: Csokas, Erestény, Nadaspatak, Vdvrag (Fejér IX/5. 616. l.)

132. **Györkefalva.** (Gywrkefalwa) [Cetätele]. A nagybányai uradalom egyik XIV. század végén kialakult román falva. (1411. Lel. Stat. D. 231, l. a VII. fejezetet is.)

133. **Györtelek** (Giurtheleke, Gergthelke, Geregteleke, Gyerghtheleke). Györtelek nevű possessiót egy 1380-ból keltezett oklevél említ először (Lel. Acta 30). Bár ekkor már jobbágylakossága is van, semmi sem mutat arra, hogy ennél az időnél jóval korábban keletkezett volna. Szirmay oklevélregesztában előadott meséjének (II. 120.1., közli Fejér VIII/5. 233.1.), mely szerint ezt a területet Csaholyi Sebestyén adta György fiának, akitől a falu neve származnék, nincs oklevelekkel igazolható alapja, sőt az chronológiailag is lehetetlen. Minthogy sem a Csaholyi-család — a későbbi gazda —, sem a szomszéd birtokosok közt nem akadunk nyomára hasonló nevűnek: a települési időt pontosan nem határozhatjuk meg. Legfeljebb arra a Csaholyi-familiárisra lehet gondolni, aki 1388-ban is urától nyert birtokadományt. (Erd. M. Kemény: Appendix IV. 17. l.) Ebben az esetben a falu Kocsord vagy Csaholy területéből szakadt ki. Népe magyar. — JN: 1452. l. Tunyognál, 1471. M: Lucyá (Múz. 41), 1517) M: Warro (Lel. Acta 6

134. **Gyügye** (Dide, Gyude, Gywde, Gyuge, Gygee, Duge, Dyuge, Dewghe, Gygye, Gywge, mint személynév: 1329. Kállay,

saec. XIV. 263). Első ismert tulajdonosai, a Gyügyeinek neve= zett család ősei, mint szatmárnémeti származású — de magyar — hospesek jutottak az 1284-ben már általuk birtokolt Gyügyéhez. A telepítés jóval előbb történhetett, akkor, amikor itt még várbirtok állott. (1284. Zichy I. 57. l., 1308. Fejér VIII/I. 255. l., 1322. Vay 82, 1326. Dessewffy, 1462. Zichy X. 228. l.) 1405-ben egyik Gyügyei a váradi káptalanra hagyta a birtokát (1405. Lel. Acta 31, Szirmay II. 217. l. 1407. Lel. Stat. U. 29.), a század elejének politikai zavarai közben pedig egy része hűtlenség miatt került idegen kézre. (1406. Lel. Stat. E. 53. és Dl. 9146.) Később hosszas per után az Újlakiak (1488. Dl. 16.222, 1496. Lel. Prot. II. 17. l.), a váradi püspökség útján pedig a Várdaiak kaptak belőle, kisebb családok apró birtokait nem számítva. A Várdai-család gondosan kezelt és pontosan számon-tartott porcióján 1471 táján (Zichy XI. 97—8.l.) 8 lakott és 9 pusza, 1521-ben (Zichy XII. l. függelék) 7 lakott és 3 pusza telek volt. 1521-ben ezenfelül 6 család lakott külön inquilinus-házakban. — Gyügyének a Szamoson átkelője, a faluban a Boldogságos Szűzről nevezett temploma volt. (1500. Dl. 20.991, 1405. Lel. Acta 31.) Népe magyar. — JN: 1352—7. B: sartor (Lel. Beres. XXX. 3.), 1471 után: M: Anda, Barla, Halaz, Inas, Karachon, Kolos, Nergeth- len, Zolthan (Zichy XI. 97—8. l.), 1488. M: Kolos 2, Zolthan (Zol- thay) (Lel. Stat. V. 82 és Dl. 16.222), 1458—1490. M: Anda, Bathany, Bodor, Chibere, Erews, Fodor 3, Halaas, Hyrbolch, Karachon, Kolos, Lapatos, Nagh, Perge, Rachi, Sipus, Zolthan, B: magnus, parvus, Pastor, sartor 3 (Lel. Beres. XII. 45), 1494. M: Halaz (Lel. Stat. V. 82), 1500. M: Zylady (Dl. 20.991), 1521. M: Halaz 3, Hyrbolth, Kanyo, Karachon 2, Kolos 4, Lethy, Warga (Zichy XII. 362. l.). — FN: 1329. M: Barlateleke (1447-i átírás, Vay 116, sessio vagy predium, később Újlak tartozéka, l. 1446. Vay 1113., 1495. Dl. 16.222), 1380. Sz: Dubuch (Zichy IV. 175. l.), 1380. M: Ellen (er) (Zichy IV. 139. l.).

Gyülvész, l. Újfal,

135. **Gyüre.** (Gere, Gyure, Gyrew, Gire, Gyiure, Gywre, személy- név, l. M. Ny. XX. 172. l.). Magasan fent a Tisza mentén fekvő falu; a középkorban egy részét Szatmárhoz számították (1358. Dl. 4775, 1414. Kállay saec. XV. 663). 1326-ban tűnik föl először (Kapy), ebben az időben már plébániája van. (Páp. Tiz. 329. l.) Hiányos adatainkból valószínűnek látszik, hogy a közelben birtokos Gutkeled- nemzetség egyik korai telepe, bár több XIV. századi tulajdonosát nem tudjuk a genealógiába illeszteni. (1330 körül: Dl. 2638, 1358. Dl. 4775). A Gutkeledék közül itt két egymástól távolálló ág, a Butykaiak (1356. Zichy III. 34. l.) és Rozsályiak (1369. Lel. Acta 5) szerepelnek, Gyüre tehát korai szerzeményeik egyike. Magyar falu. — NN: Nyiri (1466. Károlyi II. 382. l.) — JN: 1420. B: magnus (Lel. Acta 10), 1488. M: Buda, Doka, Fwn, Maday, Zoardfy (Lel. Prot.

p. 117. 1.), B: Kwn, 1471—93. M: Gywre, Kathro (Lel. Beres, XIII. 12). — FN: 1371. B: Zalamer (Múz. 29).

136. **Gyűrűs** (Gywres), ma Oláhgyűrűs [Gerăușa]. Bár csak 1424-ben (Lel. Stat. D. 197) tűnik fel a Drágfi-uradalom községei közt s így a Bükk-hegység XIV. század végén települt román faluival egyidős (l. a VII. fejezetet), az 1424-i oklevélből arra is lehet következtetni, hogy lakói nem voltak románok. A hegyvidék nyugati szélén fekszik s így benépesítése — talán a szomszédos Erdőből — még magyar lakossággal történt. — JN: 1424. M: Fekethew (Lel. Stat. D. 197.).

137. **Hadad**, l. Petri M. i. m. III. 489. 1.

138. és 139. **Hagymás** (Hagymas) és **Miklóstelke** (Myclostelwke). Egyetlen alkalommal, Görbed mellett, említett possessiók (1339. Anj. III. 614. 1.). Előbbinek névadója bizonyára a Görbedi-rokonság 1339-ben szereplő Miklós nevű tagja. Mindketten Görbed határában fekvő telepek lehettek.

140. **Hermánszeg** (Hermanzegh). Északkeleti szomszédjával, Jánkkal, kezdettől fogva közösen fut a sorsuk. Hermánszeg, melyet az oklevelek gyakran Jánk tartozékának írnak s határukat is közösen rajzolják meg, bizonyára csak az utóbbi melléktelepülése. Jobbágylakossága ugyancsak jóval kisebb az ottaninál (l. Jánkot, 1341-, 1471-, 1521-i okleveleit és egy 1500-it: Dl. 20.991). A falut 1314-es határjárás említi először (1499. Orczy, Nyáryana 3950). Jánkkal együtt megy át Kopasz nádor (1315 < 1320. Perényi), a Jánki-család (1322, Kállay, saec. XIV. 94 és 97) és a király (1341 < 1482. Perényi) kezén át a váradi püspökség s a Várdaiak tulajdonába. Magyar falu. — JN: 1322. B: Barbatus (e. n.), Synka (Kállay, saec. XIV. 97), 1371 után: M: Armos 2, Janky, Kezkes, Nagh, B: parvus (Zichy XI. 98.1.), 1500. M: Gyarmathy (Dl. 20.991), 1521. M: Fazekas, Janky, Lazlo, Thank, Wek (Zichy XII. 362. 1.).

Hetény, l. Hodász.

141. **Hetény** (Hethen). Hodász régi nevét őrző puszta a Kántoruradalom határában (1459. Lel. Stat. C. 94.).

142. **Hethempastha**. Nyomtalanul eltűnt Károlyi-puszta (1421. Károlyi II. 64. 1., 1466. Károlyi II. 373. 1.).

143. **Hidegkút** (Hidegkuth), ma Láposhidegkút [Mocira]. Nagybánya egyik XIV. század végén települt falva (1411. Lel. Stat. D. 231., l. a VII. fejezetet).

144. **Hirip**. (Hyrip, Hilyp, super arbores herep: Károlyi I. 123. l.), [Balcan]. A mai Hiripről 1370-ben hallunk először (Kállay, saec. XIV., 1574) s bizonyára nem is keletkezett sokkal korábban. Ekkor még — úgy látszik — a Móric-családé, de nem sokkal azután a Drágfiak kapcsolják erdői uradalmukhoz (1393. Lel. Acta 27, 1424. Lel. Stat. D. 197). Eredetében szláv falu, magyarosodása azonban gyorsan ment végbe. — JN: 1420. Pethew (Lel. Acta 68). — FN:

1406. M: Hidas, Balkán, hangya kastély, Zarázbalkan, B: Vayot heul (Fejér X./4. 567—8. l., Szirmay alapján).

145. **Hirip** (Herep, Cherep). Nincs közülük a mai Hiriphez azoknak a villáknak, melyeket 1216-i (Fejér III./I. 177. l.) és 1231-i (Wenzel XI. 231. l.) oklevelek a fentősi erdőőrök telepeiként emlegetnek.

146. **Hodász** = Hetény (Hudaz, Hodaz, Hodas, Houdaz; Heten, Hethen, Ethen; a Hodász név a lakók foglalkozásának emléke, a Hetény magyar személynév: M. Ny. XVIII. 97. l.). Megtelepülése a X—XI. században történt. Első alkalommal a Várad Regestrum említi (1219, 218. l.). Lakossága a korai középkorban az itteni gyeptü nyilasából (cum terris in uno conterminio spectantibus ad eandem transferendo ab eo sagittarios nostros quibus ipsam Hethen per horam concesseramus ad colendum, 1272 < 1511. Ibrányi) és a király hódászaiból (super qua ante aduentum gentis tartarice castorinarii qui Hudaz dicuntur residebant; ugyanott) állott. (A környék sok kisebb állóvizében élő hódok vadászata a várspánság külön népelemének adott tehát foglalkozást.) Mint királyi népek közt igen gyakran, Hodászon is árpádházi szent tisztelete él. (Szent Imre herceg: 1332—6. Kállay, saec. XIV. l.) Régi résztulajdonosai többen külön adománylevél nélkül birtokolták a falut, mint a várspánság népeinek előkelőbbjei; nem tudnak ugyanis másra, mint a tatárpusztításokor elvesztett okleveleikre hivatkozni, melyek valószínűleg nem is léteztek (1286 < 1511. Hazai Okm. VIII. 444. l., 1358. Anj. VII. 381. l., 1361. Kállay, saec. XIV. 1332). Végül egészében László király adományosai, a szomszédos Jánosiak szerezték meg maguknak. (1286, 1298. Wenzel XII. 630.], 1315. Petróczy 56. l.) A középkorban a három faluból álló Kántor-uradalom kereteiben maradt. Minősíthető középkori nevei magyarok. — JN: 1219. B: Vana (e. n., Reg. Var. 218. l.), 1400. M: Tas (Petróczy 67.l.), 1437. B: Chethe, Poch (Petróczy 81.l.), 1451. M: Vid (Petróczy 94.l.), 1461. M: Simándy 3, B: parvus (Petróczy 100. l.), 1489. M: Paposy (Lel. Stat. B. 561.), 1496. M: Kowach 2 (Komoróczy), 1500. M: Andok (Lel. Stat. R. 43), 1501. M: Isthene 2 (Lel. Acta 38), 1509. M: Kardos, Kyrál, Nagh (Lel. Acta 12), 1511. M: Erdely, Jacab, Kyrál 2, Kolos, Kosda, Magda, Nagy, Paposy, B: Thoth (Lel. Acta 31), 1517. M: Demether (Lel. Acta 6), 1520. M: Balog, Erdely, Fyredews, Gywkews, Jakab, Kyrál, Kolos, Paposy 2, Pochy, Simon 2, B: Thoth 2 (Lel. Acta 4), 1523. M: Jakab (Lel. Prot. V. 204. l.), 1524. M: Demether (Lel. Prot. V. 240.l.), 1525. M: Thwssery (Lel. Prot. V. 268.l.). — FN: 1272. M: Humukhegy (1511-i átírás, Ibrányi), 1412. M: Kechkeellew, Kechkefew (Ibrányi), 1525. M: Baczkafayathaya, Barthahegye, Borsoscherezezele, Czegerhegyelapossagorongya, Fokhagmashegy, Hasashegy, Hozw Gorond, Hozwhwegewegorongya, Kyspapradoshegy, Malom-Jowth = Laskodiwth, Pazthorkwthagorongya (Lel. Prot. V. 268. l.).

147. **Hodos**, a mai Béltekhodos [Hodiša]. 1424-ben kettős alakban sorolják fel az erdői Drágfi-uradalom román falui közt (possesiones Valahales: Felsehodos, Alsohodos, Lel. Stat. D. 197). Keletkezése csak néhány évtizeddel eshetik korábbi időre (L. a VII. fejezetet). — JN: 1424. M: Hamos (Lel. Stat. D. 197).

148. **Hodos** (Naghodos, Hudus, Hodus, Kyshodos), a mai Nagy és Kishódos. Mikola 1216-i határjárása (Fejér VII/3. 20. l., Kállay, saec. XIV. 1249) a Hodos folyónál ezt a határt is érinti, egy Gutkeled-nembeli birtokoson (Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 45. l.) és bizonyos Tubero határain kívül azonban településről itt nem szól. Az oklevél leíró módszerét ismerve ennek alapján bizonyosan állíthatjuk, hogy a patak nevét később felvevő falu ekkor még nem létezett. Utóbb a Gutkeled-nemzetség Tiba-ága észak-szatmári uradalmának része. Még az 1314-i osztozásnál sem látjuk a nevét (1314-1499. Orczy, Nyáryana 3950), bár lehetséges, hogy a romlott oklevél-szöveg különben elhelyezhetetlen Pozdich-a helyén az eredetiben Hodus állott; a falut ugyanis néhány évvel azután már a Tiba-ág lakja. (1328. Tarpay 1, 1352. Erd. M. Kemény 93.) A XV. században Kis- és Nagyhodos néven két falu áll előttünk. Míg Nagyhodos továbbra is a Gutkeled-nembeli Gacsályi-rokonság birtoka (1472. Teleki XX. 2. 56, 1483. Lel. Acta 4.l. Karácsonyi J.: i. m. II. 85. l.), Kishodos a Drágfiaké. Valószínűnek látszik, hogy az eredeti birtokterület egy megszerzett részén ők végezték Kishodos benépesítését is (1424. Lel. Stat. D. 197, 1437. Lel. Stat. G. 41). Utóbbi 1486-ban a tisztabereki pálosoké lett. (Lel. Met. Szat. 12).

149. **Hodos** (Hodus, Hodos). Egykor Zsadány és Amac közt elterülő falu, ma puszta (XV. század é. n., Lel. Met. Szat. 48, 1425. Dl. 25.777). Igen régen, a jelek szerint királyi területen alakult ki. Valószínűleg a Várad Regestrum két adata is rávonatkozik. (1214. biloti Hodosdiensis, 178. l., 1219: villa Hodosto, 226. l.) A közép-korban a Hodosi-, az ezzel igen közeli rokonságban álló Pálfalvi- és a Dobrácsi-családok birtoka. (1399. Lel. Acta. 6, 1425. Lel. Acta 51, 1425. Dl. 25.777, 1523. Lel. Stat. B. 61.). — JN: 1214. N: Ber, Furman (egyres nevek, Reg. Var. 178. l. ?), 1219. B: Ferminus (e. n., Reg. Var. 226. l. ?). — FN: XV. század, é. n. M: Kuthus-Mochar (Lel. Met. Szat. 48.)

150. **Homok** (Homuk, Homok), ma Sándorhomok [Nisipeni]. A Káta-nemzetség Lázári-ágának a XIII. század elején még lakatlan birtokán nem sokkal később megtelepült magyar falu. (L. Lázárit). 1261-i oklevél possessionának nevezi (Zichy I. 11. l.); ekkor s később a Lázári-rokonság telepe. (1379. Zichy IV. 89.l.) Magyarok lakták. — JN: 1490 körül: M: Fodor, Korcha, Kowach, Kozma, Pakosy, Naghzakalo, Weres, B: parvus (Lel. Prot. II. 40.l.), 1519. M: Chepe, B: Koztha (Lel. Prot. V. 52. l.), 1521. B: litteratus (Dl. 23.520), 1525. M: Zabo (Perényi).

151. **Homoród** (Homrod, Homorod, Felsehomorod, Naghomorod, Megerlehomorod), ma Alsó-, Felső- és Középhomoród [Homorodul de jos, H. de sus, H. de mijloc]. Az 1394 előtti másfél évszázadban keletkezett (I. a VII. fejezetet) a Bükk-hg. és az erdői uradalom területén. Az a két Homoród, melyről egy 1273-i oklevél beszél (terra maioris és minoris Humuruk, Károlyi I. 9.1.), a Homoród patak vidékén állott s még ha lakott helyek voltak is — amire semmi bizonyíték nincs — nem szabad őket a mai Homoródokkal összetéveszteni. A mai Homoródok közül az első bizonyára még a Drágfiak birtoklása előtti időben, magyar jobbágysággal települt meg. (L. Kegye példáját.) A Drágfiak által hozott románok eleinte külön falukba, a patak völgy felső régióiba szorultak, mélyen a hegyek közé. Az idegen néptömbben azonban a magyar sziget sem őrizhette sokáig teljes különállását. (1394. Lel. Bercs. II. 22, 1424: possessiones Valahales: Felsehomorod, Naghomorod, Megerlehomorod, Lel. Stat. D. 197.) — JN: 1418. Sz: Dragamer (Lel. Acta 34), 1424. R: Negrek Dan (Lel. Acta 58), 1424. R: Paska (Lel. Acta 28), 1463. (Homoród, Remetemező, Balotafalu és Szakálosbikó jobbágysái): M: Halmagh 2, Zakalos, R: Babas (vajda), Balk (vajda), Bogdan, Dan (Berzas), Karamaz, Kosta Goyan (Lel. Acta 11).

152. **Huszt** (Huzth). Csaholyi-puszta Csaholy és Meggyes között (1337. Dl. 31.081).

153. **Huta**. A mai Alsó- és Szelestyehutáról [Iegăriște, Poiana Codrului] Szirmay (II. 175. l.) kivonatain kívül nem ismerünk középkori okleveles emléket.

Iklód, I. Jánosi.

154. **Illésfalva**, I. Petri M. i. m. III. 545. 1.

155. **Ilk** (Elk, Elek, Ilk, Ilek). Első ismert birtokosa a Kaplony-nemzetség Imregi-ága volt (1323. Dessewfíy). Fiatalabb településnek látszik, bizonyára Varsányból szakadt le a XIII. században (1446. Lel. Acta 3). Az Imregiektől a Gutkeled-nemzetség egyik ága, a Butykai-rokonság vette meg és tartotta magánál (1322. és 1366. Dessewfíy). 1463-ig nincs biztos adatunk Ilken élő jobbágyságról, a század elején pedig kétségtelenül puszta volt (1411. Dl. 9750, Fejér X/5. 152. l., 1450. Dessewfíy). Később magyarok lakták. — JN: 1458—90. B: Toth 3 (Lel. Bercs. XI. 3.). — FN: 1322. B: Bocho (Petróczy 56. l., puszta, I. még Kusbochou, Nogbochou, Naghbachow, Kysbachow, Buchow, Bacho, Bocho, 1450. Dessewfíy, 1505. Lel. Acta 44, stb.), 1446. M: Nagthow (Lel. Acta 3).

156. **Iloba** (Yloba, Illubabanya) [Ilba]. Szláv nyelvű nevéből (Kniezsa) arra lehet következtetni, hogy a környék többi Tótfalujával és szláv telepével együtt, a XIII—XIV. században keletkezett. Erős magyar többség mellett szláv jobbágynevei is maradtak ránk. A középkorban a Móric-uradalom falva. Vámja és bányái tették fontossá (1490. Perényi, 1493. Dl. 30.332 és Perényi). — JN: 1493.

M: Ilobay, Kadar 2, Sz: Threbel, B: Thoth (Perényi), 1512. M: Barath, Byro, Kadar 2, Marcus, B: Barthus (Dl. 36.985). Illő, I. Encsencs.

157. **Irinyy** (Ivren, Irin, Iren, Ireen) [Irina]. A Várad Regestrum 1219-ben (234. l.) lakosairól beszél; kialakulásának ideje — az érvidéki gyeplő vonalán fekszik — a megye legelső faluival esik egybe. 1279-ben (Fejér V/2. 500. l.) az irinyi nemesek arról panaszkodnak, hogy Theodorus, a szatmári vár Irinyen élő jobbágya, három ekealjnyi földjüket elszántotta volt tőlük. Most, hogy Theodorus örökösök nélkül halt meg, kérik s meg is kapják a szóbanforgó birtokrészt. Ezek az «irinyi nemesek», kiknek utódai a falut később is megtartották (Irinyy Irinyi István: Az irinyi Irinyi család levéltára, Szatmár, 1902. 1. lap, 1366. Károlyi I. 267. l.), eredetileg nem tartoztak szükségkép a várjobbágyosnál magasabb társadalmi rétegbe, sőt ez a szomszédság — várbirtokon — inkább azokéhoz hasonló származásra mutat. (Privilegiumok: Irinyi i. m., 1. l., Szirmay II. 32. l.) A jobbágylakosság magyar. — JN: 1219. B: Privatus (e. n., Reg. Var. 234. l.), 1500. M: Balog, Farkas, Kys 2, Kowach, Nagh, B: Olah (Lel. Acta 9). — FN: 1415. M: Csizer (Irinyy i. m. 2. L).

158. **Istvándi** (Isthfándi, Estphandy, Estehand, Iswand, Isthwandí, Esthvandy), ma Túrístvándi. Területe az 1181-i határjárásba is beleesik (Szentpétery: Regesta 43—44. l.), de az oklevél nem említi Istvándi nevű telepét. Az ott szereplő Túr nevű — két erdőőr és más szolgák által lakott — prediumnak ezen a vidéken kell ugyan felelődni, nincs azonban semmi bizonyítékunk kettejük azonosságára. A Túr erdős és mocsaras táján ebben az időben, úgy látszik, rövidéletűek a falunak nem, csak prediumnak nevezhető települések. A felszóló Túr helyébe a XIII. században a Szenté-Mágócs nem egyik István nevű tagjáról nevezett Istvándi lépett. Neve 1344-től (Kölcsey) szerepel a Kölcsei-birtoktest faluinak sorában. Gyorsan feliszívódó szláv szórványait leszámítva lakossága egyszínűen magyar. — NN: Almási (1520. Lel. Stat. P. 280), Bornemissza (1464. Lel. Acta 49). — JN: 1181. (Túr faluban) M: Eleus, B: Pud (Szentpétery: Regesta 43—44. l.), 1485. M: Fekethe, Kechey, Kys, Mathe, Molnar 2, Weres 2, B: Moldway (Lel. Acta 2), 1509. M: Andoryasy, Armos, Balogh, Bartha 3, Barthos, Chekey, Feke, Feyes, Foztho, Gembecz, Holaz, Karmachy, Kys 2, Kowach 2, Marthon, Mathe 2, Molnar 2, Mosdway, Nagh 4, Warga, Wedergyartho, Weres 3, Wyd, Wyg 2, Zolthan, B: Dwzka, Horwath, litteratus (Perényi), 1517. M: Andrasy, Armos 2, Bartha, Charmacy (Carmachy), Lewrinc 4, Nagy 2, Nagy Simon, Niry, Vasady, Veg 2, B: Duzka, litteratus, Pazman (e. n.) (1548 kör. átírás, Kende), 1521. M: Nagh (Lel. Stat. B. 326.). — FN: 1181. M: Saar, Veztew, B: Cuncul (Szentpétery: Regesta 43—44. l.), 1345. M: Ered, Farkasdy, Philestupulnukkuzy (Topolnok: szláv), Thury, Sz: Jezenew (Kende, hibásan: Fejér VIII/I. 578. l.),

1514. M: Horgasvegh (Lel. Prot. p. 233.1.), 1516. M: Thapolnakhaat (Lel. Prot. p. 268. 1.), 1517. M: Hallyazeg, Zeg (Kende), 1520. Sz: Gabornya (Lel. Acta 3).

159. **Izgeb.** Sorrendben Angyalos után felsorolt Cساهolyi-pusztá. (1429. Lel. Stat. C. 98.)

160. **Jánk** (Jank, Janch, Iwank, magyar szó; Drăganu szerint román: i. m. 418. 1.). Első róla szóló adatunk 1314-ből való (1499. Orczy, Nyáryana 3950.), eredete azonban korábbi időre nyúlik vissza. Feltűnése idején, mint a hűtlen Kopasz nádor elkobzott birtoka került Terebessel és Gércével szorosabb kapcsolatba és lett a később Jánkinak nevezett család őse birtokává (1315 < 1320. Perényi és Történelmi Tár 1903. 118. l., 1322. Kállay, saec. XIV. 94, a család alighanem a XIV. század elején élő és szatmárnémeti származású Merch comes leszármazottja: 1216 < 1391. Kállay, saec. XIV. 1249., 1250. Fejér IV/2. 94. l. és 1320. Perényi), hogy később ismét az uralkodóhoz kerüljön vissza (1341 < 1482. Perényi). Újabb adomány a váradai püspökség és káptalan kezére juttatja s ezen az úton lesz, később a Várdai-uradalom részévé. (1402. Kállay, saec. XV. 132, 1445. Lel. Acta 25, 1471. Zichy XI. 85. 1.) A nyugatról — Semjéntől pontosan követhetően — Szatmárnémetibe vezető útnak Jánkon átkelője volt (1380. Zichy IV. 138.1., tributum: 1315 < 1320. Perényi, thelonium: 1471. Zichy XI. 67. l., vadum: 1481. Zichy XI. 293. 1.), ami városias irányú fejlődésére kétségkívül nem maradhatott hatás nélkül. 1341 óta possessio principalis az egybetartozó faluk közt és lakossága is jóval tekintélyesebb azokénál (1341-ben 42 egész mansioja és 7 telekhelye volt, 1471 táján legalább 39 lakott és 13 üres jobbágysessioja: Zichy XI. 96—7. l., 1521-ben részletes urbárium szerint a Várdai-birtokon fokozott aprózódás következtében 35 egész lakott jobbágytelkét számolják össze, melyek közül négy már 2—2 jobbágycsalád közt oszlik meg, más három pedig 1—1 zsellérnek is lakást ad. Van azonkívül két házas és 14 házatlan desértája: Zichy XII. l. függ.). A fejlődést vásárjoga (1416. Lel. Bercs. IV. 17.) és választási autonómiája (1447. Lel. Stat. B. 235) tetőzik be. Gazdái már a XV. században pontos jegyzéket tartottak Jánk és az uradalom jobbágyszolgáltatásairól (1471 után, Zichy XI. 96—97.1.). Középkori névanyaga túlnyomórészt magyar. — JN: 1322. Sz: Matuz, Myluch (egyres nevek, Kállay, saec. XIV. 97), 1405. M: Bech, B: carnifex, judex (Lel. Acta 5), 1463. M: Weres (Kállay, saec. XV. R. III. 926), 1464. M: Kaza, Thewres (Lel. Acta 20), 1471 után: M: Barthos, Fazokas 2, Fodor 2, Iso, Iwanchy 3, Kezkes, Magas 2, Mathe, Myke, Nagh.4, Palfy, Simon, Thaank 2, Thapachka, Thapaztho, Thar 2, Thengeles, Theremthew, Vargha 3, Zabo, Zel, Zezke, Sz: Benchyk, B: faber 2, litteratus, parvus (Zichy XI. 96—7. l.), 1484. M: Armos, Sz: Benchyk, B: faber (Zichy XI. 383—4. l.), 1496. B: litteratus (Lel. Stat. U. 83), 1500. M: Bene, Zyvos (Dl. 20.991), 1521. M:

Barthos 2, Bereck, Fekethe, Yso, Ywanch 3, Janky, Keskes, Kyrál, Kys, Kowach 2, Magos 2, Mathe, Mathias, Mezaras, Myke, Nagy, Palady, Symon, Thar, Thremthe 2, Theres 2, Thoboska, Thunk, Warga 3, Zeel, Zenke 2, Zezke 2, Sz: Benchyk 3, B: Thot (Zichy XII. 360. 1.). — FN: 1342. M: Benche, Demetheleke, Ged, Gemustpro, Gugapathaka, Hagmas (fluvius), Hatharergepathaka, Iscepzek, Posasara, Rakatyaspathak, Sebeseer, Theglaegethew, B: Kersterch (silva), Pauli (Perényi), 1481. B: Swpycha (Zichy XI. 293. 1.).

161. **Jánosi** (Janosy). Valamikor népes falu; a középkorban Csengertől nyugatra, a mai Jánosi tanya helyén terült el. Egy oklevélből (1332. Fejér VIII/2. 370. 1.) a Jánosi és Csenger közt fennálló szoros kapcsolatra lehet következtetni (ab antiquo ... villa Chengeer pertinuit ad eandem; Csengeren csak 1332-ben állítják föl a jánosi Szent Margit-egyház filiáját), ebből pedig arra, hogy az előbbi Csengerrel legalább egyidős, ugyancsak várföld-település. Később a Kátanemzetség szamosi földjei közt találjuk. A középkor végén (1524) még lakott hely volt. Népe magyar. — JN: 1381. M: Symay, B: faber (Lel. Acta 10), 1457. I. Angyalosnál, 1524. B: Belger (Lel. Acta 49).

162. és 163. **Jánosi** és **Kisjánosi** = Iklód (Janus, Juanusy, Iwanusy, Janusy, Janosy, Kanthor Janosy; Kysywanusy, Kisianus, Kysianus(y), Balog, Kysyanosy, Balogjanosy, Iklod), ma Kántorjánosi. A Jánosiról szóló első oklevél keltezése idején (1272 < 1511, Ibrányi) két «Janus» nevű villa van már és egyiknek korán megjelenik a plébániája is (1313. Vay 36.), az első falu keletkezését tehát legalább a XII. századra kell tennünk. (Nem valószínű, hogy a XIII. század végén élt János, a birtokos család tagja, lenne a névadó: 1314. Ibrányi.) A középkori tulajdonosnak, a Jánosiról és később Derzsről is nevezett Kántor-családnak ősei jóval a XIV. század előtt kapták, a rokonság ugyanis okleveles adatok korában már több ágra oszlott. (1298. Wenzel XII; 630.1., 1314. Ibrányi, 1320. Anj. I. 566.1.) Eredetüket királyi földek- és határvédő faluknak ezen a vidéken várjobbágyinak kell gondolnunk. (L. Derzset is.) A másik, később Kisjánosinak, Balognak (1394. Lel. Bercs. II. 20. és 1423. Ibrányi), Balogjánosinak (1416. Lel. Met. Szat. 40) és Iklódnak (1456. Lel. Stat. R. 42) nevezett település ugyancsak áll a XIII. század közepén (1272). Gazdái nincsenek már osztályos atyafiságban a testvérközségével (1326. Fejér VIII/5. 163. 1., 1355. Petróczy 59. 1., 1376. Múz. 29, 1371. Zichy III. 420. 1.), rokonságuk azonban valószínű (1314. Ibrányi, 1353. Múz. 19.). Birtokuk egy része 1394-ben (Lel. Bercs. II. 20.) a Kántorok kezére kerül és mint Balogjánosi puszta szerepel. (1414. Vay 798, 1445. Petróczy 88.1., 1519. Lel. Stat. F. 68.) Lakóik magyarok voltak. — JN: 1378. M: Dobou (e. n.), B: magnus (Petróczy 64. 1.), 1394. M: Balog (Lel. Bercs. II. 20.), 1413. M: Fagyas (Kállay, saec. XV. 599.), 1415. M: Chezte, Erdeli, Garmath-i, Zantho, B: Wolachus (Lel. Acta 56), 1417. M: Paly (Lel. Acta 30),

1434. M: Bek, Laskod, Zongor, B: magnus (Kállay, saec. XV. R. III, 73.), 1435. B: faber (Lel. Acta 30), 1439. M: Beruch-i, Manko, B: fáber 2 (Petróczy 85—6.1.), 1461. M: deák 2, Zenthe (Petróczy 100. 1.), 1487. M: Iklody (Lel. Stat. O. 5.), 1498. M: Magas (Lel. Acta 26), 1501. M: Aranyos, Baranyay 2, Bereghy, Borsos, Buday, Chonka, Ede, Ethwes, Ferencz, Fodor, Halaz, Kerezthel 2, Kowach 2, Marthon, Menyok, Nagh, Palos 2, Pesthy 3, Polgar, Reues, Thorday, Weres, B: Belger 2, litteratus 2, Thoth, Wayda (Sylyr) (Lel. Acta 3), 1501. M: Kopaz (Lel. Acta 2), 1501. M: Gywre, Wardy (Lel. Acta 38), 1507. M: Magas (Lel. Stat. M. 108), 1509. M: Wyncze (Lel. Acta 12), 1514. B: Baborko (Ibrányi), 1517. M: Boros, Manko 2 (Kállay, saec. XVI. 83), 1519. M: Mochar (Lel. Stat. F. 68. és 1520. Lel. Stat. V. 139), 1520. M: Bathary, Borus, Cheres, Ewz, Kokas, Kos, Thewrws 2, Warday (Lel. Acta 4), 1521. M: Harangewthé (Iklódon, Lel. Prot. V. 146. 1.), 1524. M: Demether (Lel. Prot. V. 240. 1.). — FN: 1423. M: Kerekthywys (Iklódon, Lel. Met. Szat. 22 és Ibrányi), 1435. M: Razkafayathaya (Ibrányi), 1454. M: Leshegh, Soldosfelde (Iklódon, Lel. Acta 40.), 1459. M: Kwth-feweswen, Naghnyarasthaya (Iklódon, Lel. Beres. VII. 26 és Lel. Stat. P. 22), XV. század, é. n. M: Rethatara, Sewghatar (Lel. Met. Szat. 47), 1503. M: Koparhegye (Lel. Acta 3), 1516. M: Ikloderdeye (Iklódoni Lel. Beres. XIV. 48.).

164. **Jármí** (Jaromtheleke, Jarwnytheleke, Jarmy, Jarmutelek). Jármitelekével első ízben 1325-ben találkozunk (Perényi). 1329-ben (1424. Lel. Acta 39) a Karászi-családtól ment át más birtokosok kezére, a Karásziak XIII. századi adomány szerzése előtt pedig bizonyára királyi birtok volt. Megtelepülése nem nyúlhat vissza sokkal régibb időre: 1335-ben még Máté és Szalka tartozéka (Fejér IX/2. 433. 1.), ami egyben a valószínűen XIV. század elején beköltöző lakosság települési irányára, Karászi Sándorra pedig mint telepítőre utal. A «teleke» jelzés ellenére bizonyíthatóan már a század közepén voltak lakosai. (1362. Kállay, saec. XIV. 1351, 1367. Zichy III. 325. 1.) 1355-től Szalkával együtt cseréli gazdáit; 1388-ban Csaholyi Sebestyén néhány familiárisának ajándékozza. (Erd. M. Kemény: Appendix, IV. 17.1.) Ezeknek utódai a kisenemesi színvonalon maradt Jármíak (1401. Zichy V. 268. 1., 1517. Lel. Acta 6). A népesség magyar. — NN: Balázsházi (1525. Lel. Prot. V. 268. 1.), Dabóci (1517. Lel. Acta 23), Györgyfi (1503. Lel. Acta 3), Zöld (1513. Lel. Prot. p. 224. 1.). — JN: 1487. M: Myhalphy 2 (Lel. Stat. C. 97), 1503. M: Fekethe, Ghenge, Lewkes, Mandy, Sz: Breda, B: Thoth (Lel. Acta 14), 1517. M: Jwhaz (Lel. Acta 36). — FN: 1517. M: Chonkaerdew (Lel. Acta 36).

165. **Józsefháza** (Josyphaza) [Iojib]. A Móricok megyesi uradalmának ez a síksági falva (1490. Dl. 19.676) csak 1271 után, a hegyi községekkel egy időben települt meg. Egy 1271.-i oklevél legalábbis

(Fejér VII/3. 71. l., 1409.-i átírása: Dl. 31.053), mely Meggyest Józsefháza érintése nélkül kapcsolja a sárközi erdővel, ezt látszik bizonyítani. Jobbágynevei egy német, egy román, valamint a bizonytalanok kivételével mind magyarok s nincs okunk feltételezni, hogy nagy részben kezdetől fogva ne azok lettek volna. Egyházát Szt. Ilonáról nevezték. (1512. Dl. 36.985.) — JN: 1493. M: Alch, Barla, Czago (= Chako), Chekle, Chellen, Fabian, Gede, Gergel, Salgay, Weegh 2, Vyncze, Zook, B: magnus (Perényi), 1512. M: Agost(h)on 2, Bartha, Chako, Pasthy 4, R: Thertol, B: Ruthen (?) (Dl. 36.985), 1523. M: Agosthon, Agosthonmathe, Bartha, Bene, Chako (Choko) 2, Gal, Jowas, Pasthy, Kowach, Nagh, Thar, Veres, Vyg, Vyncze 2, N: Herthel (e. n.), B: Achak, Bal, Thot (Perényi), 1524. M: Alcz (Alch) 4, Barla 2, Bene, Chako, Chykos, Kolchy 4, Lazlo 3, Lowaz, Paasthy, Pesthy 2, Salgay 2, Thaary, Wegh, Wynche 2, Zabo (Perényi és Lel. Acta 21 anni 1525).

166. **Kak** (Koky, Kak, Kaak, talán = «Geruch», M. Ny. XXV. 123. l.) [Cacu]. Első ismert tulajdonosa, Karászi Sándor, az északi és nyugati szomszédföldekével közös (1268. Fejér IV/3. 467. l.) s lehet, hogy kezdeteik is közösek voltak. Később a Kakiak kisenemes-családjá a birtokos (1341. Zichy I. 611. l., 1382. Fejér IX/5. 629. l., 1520. Dl. 30.079), majd a Móricok és örökösei is (1481. Dl. 18.460, 1490. Perényi, 1523. Lel. Stat. B. 61). A Móric-rész egyharmadának 1493-ban 1 lakott és 4 puszta jobbágytelke volt (Perényi). Népe magyar. — NN: Babuti (1524. Lel. Acta 55), Kun (1382. Fejér IX/5. 629. l.). — JN: 1481. M: Aztalnok, Chyre, Wethesy (Dl. 18.460—3), 1493. M: Agosthon, Azthalnok, Chyre, Fodor, Thanchos (Perényi). — FN: 1523. M: Kygyosrekethye (Lel. Acta 55.)

167. Kalateleke. Középszolnokmegye határvidékén, Szentkirály és Ákos környékén fekvő puszta (1470. Lel. Acta 9.).

168. Kalinháza (Kalynhaza, Kalenhaza), ma Kányaháza [Cálinesti]. A Móric-uradalom avassági, síksághoz közeledő, patakmenti falva (1490. és 1493. Perényi). A jelek szerint kevert lakosság alapította 1270 után. Ismert középkori jobbágynevei magyarok, a szláv-román Kalin név (Kniezsa) azonban idegen alapításra mutat, 1512.-i urbáriumunk keltezése idején pedig ruténok is laktak benne (Rwtheny, Dl. 36.985). — JN: 1493. M: Hazwgh, Josyp, Kolbaz, Kowach 2, Mathyas, Zygonos 2 (Perényi), 1512. M: Hegedews, Osthyas, Polgar, B: Pap (Dl. 36.985).

169. **Kálmánd** (Keethkamand, Kamand, Kalmand [Cămin]. Az ősi, XII. század előtt keletkezett Gutkeled-birtokok egyike, melyet a nemzetség Sárvármonostorának adományozott és mely apátságával még a XIV. században is szoros kapcsolatban áll. (1354. Anj. VI. 162. l.) A sárvármonostori főág leszármazói (Rozsályi Kunok: 1420 körül: Komoróczy, Gacsályiak: 1427. Dl. 11.702, Gútiak: 1431. Károlyi II. 137. l., I. Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 75. és 85. l.)

később is ragaszkodnak hozzá, úgyhogy a Bátoriak csak egy részét kapcsolhatják uradalmukba (1335 < 1397. Dl. 1749). Első alkalommal két külön falunak (cum duabus terris Keethkamand: 1335) mondják, de később ennek a megoszlásnak semmi nyomát nem találjuk. Magyarok lakták. — JN: 1403. B: Thoth (Lel. Stat. B. 479), 1425. B: parvus (Lel. Acta 4), 1446. M: Benky; Daroczy, Lewkes, Thar, B: Canthor (Dl. 13.934), 1462. I. Majténynál, 1497. M: Agosthon, Baak, Bwday, Ferenczy, Semes, Wezendy, N: Ozwalth, B: Crwcz 2, Nemeth, Thoth (Dessewffy), 1499. M: Agosthon, Barla, Chech, Chorpa, Keeth, Kyrál, Marczel, Wezendy 2, Zewke, Zolga, Sz: Domorad, B: Kwrcz, Olah 2 (Dl. 20.850 és Lel. Acta 11), 1499. M: Agosthon, Bwday 2, Sethe, Wezendy 2, Wyragh, Zemes, B: Kwrcz, Olah (Károlyi III. 36. 1.), 1500. M: Bwday, Swlyok, Wesendi, B: Kwrcz (Lel. Acta 16), 1500. M: Agosthon, Bwday 2, Ferenczy, Gardo, Kaza, Kewrmes 2, Kys, Koog, Kowach, Marchel 2, Mathws, Santha, Sethe 3, Seteth, Swlyok 2, Thalás, Wezendy 3, Wyragh, Zabo, Zewke 2, Zolga, N: Oswald, Sz: Domorad, B: Balna 2, Kwrcz, Nemeth, Olah 2, Thoth (Dl. 20.956), 1502. B: Kwrcz (Dl. 21.144), 1503. M: Bothon, Zethe (Dl. 21.231), 1504. M: Ferenczy, Gardo, Sethe 2, Wezendy, Zenes, N: Oswald, B: faber (Dl. 21.309), 1504. B: Thoth (Dessewffy), 1507. B: Balyko (Dessewffy és Lel. Stat. B. 482), 1517. M: Buday 2, Derna, Doka, Farkas, Ferenczy, Pazthor, Tholway, Waryw, Wezendy, Wyzwezthw, Zemes, Zolga, B: Kwrcz 2, Nemeth, Thoth (Károlyi III. 101. 1.). — FN: 1431. M: Apathharazthya, Aranashulomvelgcw, Balasfelde, Fyzeser, Kerthvelhalom, Mergesthew, Nyaras (Károlyi II. 136—7. 1.), 1436. M: Aranyashalma, Aranyaswelge, Chokasharastya, Hathwanosfeld, Kaznarethe, Keethchokaskezy, Nadzegh, Nyarasharastya, Nyaraskewzy, Thekeharastya, Thekrod, Zckchalmapada (Dl.12.853). 170. Kaplony (Koplan, Koplén, Kopionmonostura, Kaplyon, Kapplyan, Kaplan, magyarázatára I. M. Ny. X. 300. 1., Gombocz: Árpádkori török személyneveink). [Căpleni]. A falut 1300-ból keltezett oklevél említi első ízben (Sztáray I. 37.1.), de éppen itt találunk bizonyítékot arra is, hogy keletkezése sokkal korábbi időre nyúlik vissza. A Károlyi-családon és rokonságán kívül (Károlyi II. 49.1.) — kik a környék urai — a Kaplony-nemzetségnek még két, a többtől már a XIII. században különvált ága birtokos itt. (L. Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek, II. 289. 1. skk.) Már ebből is következik, hogy Kaplony a nemzetség legrégebb alapításainak egyike, melyen az egyes ágak már a XII. században osztozkodtak. Világos tehát, hogy a Kaplony elnevezés nem valamelyik, a nemzetség-ős nevét viselő későbbi tagtól (pl. 1284. Kapy) származik, hanem a falu, mint első településhely és vízparti téliszállás, a megszállók nevét örizte meg. Ezt bizonyítja az is, hogy a nemzetség központi monostora és temetkezőhelye ezen a helyen állott. (1335. Károlyi I. 114. 1.) Fejlődését

a XIII. századtól a városnak induló Nagykároly közelsége gátolja: 1394-ben is csak egy kétsoros utcája van (Lel. Acta 18). A Károlyi-rokonság lassan felvásárolja a többi ág részbirtokait és az egész falut maga tartja kezében. Jobbágynepe magyar. — JN: 1423. M: Rewoz 2 (Lel. Acta 83), 1441. M: Ched, Kellew, Zekeres (Lel. Acta 1), 1482. M: Lydercz, Owary, B: Thathar (Károlyi II. 506. l.), 149c). M: Fekethe (Lel. Acta 11 és Dl. 20.850), 1501. M: Baynak, Waday 2 (Károlyi III. 46. L), 1502. M: Embely, Fekethe, Kathona, Owary 2, Waday 3, Zewke, B: Thathar, Thoth (Dl. 21.144 és 21.231), 1512. M: Embely, Zeke (Lel. Acta 14), 1490—1516. M: Waday, B: Thoth (Lel. Bercs. XXXVIII. 18.), 1518. M: Embely (Lel. Acta 12.). — FN: 1335. M: Tubultheleke (Károlyi I. 114. l.), 1461. M: Gyekenes, Zelesermelleky (Orczy, Numerizata 4075), 1500. M: Karazthyazygethe, Zeleseer (Lel. Acta 16).

171. **Kapnikbánya** (Kapnek) [Capnic]. Középkori létéről csak egy bizonyos hitelű, 1455-ből keltezett oklevélből tudunk. (Wenzel: Bányászati 424. l. A monográfia 1336-ból is idéz róla oklevelet: Szatmár vm., 90. l.) Úgy látszik, Felsőbánya egyik fiatal melléktelepe volt.

172. Károly (Karul, Karol, nevét Éble G. a Karvallyal, Karacsonyi J. a Kozár népnévvel próbálta kapcsolni: Éble G.: A nagykárolyi gróf Károlyi-család leszármazása a leányági ivadékok feltüntetésével, Bp. 1913. 13. l. és Századok, 1908. 460. l. Ma tisztán látjuk, hogy magyar személynévi eredetű: Kniezsa), ma Nagykároly [Careii mari]. Első alkalommal 1264-ben tűnik föl, ekkor kerül vissza eredeti tulajdonosához, a Kaplony-nemzetség Károlyi-ágához. (A nagykárolyi gr. Károlyi-család összes jószágainak birtoklási története, 1911. 3. l.; hasonló oklevelet közöl: Károlyi I. 3. l.) Minthogy más ágak itt nincs birtoka, nem tartozik a legelső Kaplony-faluk közé, de az a körülmény, hogy 1264-ben már temploma van, legalább jó néhány évtizeddel előbb történt keletkezését bizonyítja. Fekvése s későbbi fejlődése arra mutat, hogy már a megtelepülés is a nemzetség műve volt. A Károlyi-rokonság talán fontossága miatt igyekezett rá kizárólagos jogot szerezni. A község, mint a megye délnyugati, mezőgazdaságilag egyik legértékesebb, legkorábban megtelepült tájának középpontjában fekvő telep, melyben a nyugatról és délről Szatmárnémetibe vezető utak találkoztak s ahova a Bereg vármegyéből az Ecsedi-lápon átvezető fontos középkori út is torkollott (1476. Lel. Acta 28), az Anjou-kor gazdasági fellendülésével hamarosan a városfejlődés útjára lép. 1346-ban (Károlyi I. 167. l.) kapott vásárjogát királyaink sorozatosan újítják meg. A privilégiumok által megindított fejlődés korán magához vonzza a környék, sőt távolabbi vidékek jobbágylakosságát is. 1399-ben már négy utcája van, melyek közül egyet egészében akkori tulajdonosai telepítettek be (per ipsos ... locate, Károlyi I. 483. l.). A részbirtokosok egyességet kötnek

a további telepítésekre vonatkozóan is s ezek ugyancsak látható sikerrel jártak, mert 1418-ban külön királyi parancs jelenik meg, hogy a Károlyba költöző jobbágyaikat visszatartó tulajdonosokat engedékenységre kényszerítse (Károlyi II. 39. l.). 1470-ben ismét új utcával találkozunk (Károlyi II. 408. l.). A jövevények egy része a tulajdonosok környékbeli jobbágyfalvainak lakosságából került ki (3 Csalánosi, 5 Vadai, 2 Embelyi, 2 Csomaközi, 2 Petri), egy része a megye kisenemességének (Géci, 2 Gencsi, 2 Őri, Tyukodi) s más birtokosainak (Amaci, 3 Gáti, Terebesi, Gacsályi, Bélteki) népéből. A távolabbi vidékről jöttek addigi otthona vagy valamelyik szomszéd megye (6 Szilágyi, 3 Bolti, 2 Körösi, 2 Váradi, Szakácsi, Tákosi, Ábrányi, Girolti, Létai) vagy — az egy Erdélyi kivételével — az országnak Szatmártól nyugatra eső része. (4 Ungi, Fekesházi, Zádorházi, Békési, Sárosi, Budai, Somogyi.) A gyarapodás másik módja, hogy a növekvő város a közelébe települt falu lakosságát egészen felveszi s területben is magához olvasztja. Ez a sorsa annak a Kaplony, Károly és Bobád közt fekvő Kozár nevű településnek, melyet tulajdonosai 1335-ben még csak részben adnak Károlyiaknak zálogba (Károlyi I. 114. l.), de 1398-ban már csak bizonyos «Kozardeghaza» nevű ecclesia őrzi az emléket (Károlyi I. 484. l.), később pedig a helyén maradt puszta (1421. Károlyi II. 64. l., 1513. Károlyi III. 90. l.). Az így felszaporodott lakosság a középkorban még nem lépi túl a mezőgazdasági életkeretet s a szokásos és csaknem minden faluban megtalálható iparos (Faber, Sartor, Kádár, Molnos, Varga, Álcs, Mészáros, Szabó, Szócs stb.), valamint néhány kereskedő- (Kalmár, 2 Sáfár) néven kívül városias lakosságnak nincs nyoma. Az elnevezés 1459 óta oppidum (Károlyi II. 325. l.); 1498-ban «iudices et iurati» állnak az élén. (Károlyi III. 31. l.) Végig a Károlyi-család birtokában marad. Népe kezdettől fogva magyar. — JN: 1398. M: Papwy (Károlyi I. 484. l.), 1417. M: Bende, Bogyak, Chanko, Herchegeh, Kabala, Kepes 2, Keres 2, Kotor, Maradek, Pupus, Tar, Themyen, Vaday 3, Valog, Vngy, Zevleus, B: faber 2, Germanus, magnus, parvus 4, Rados, sartor, sclavus 2 (Lel. Acta 84), 1423. M: Bedech 2, Chalanosy, Farkas, Gyralth-i, Iwhaz 3, Kadar 2, Molnus, Phytus, Synka, Zakachy, B: Duke, faber, iudex, magnus 2, parvus 2, sartor 2 (Lel. Acta 83), 1459 (Károly és Mezőpetri jobbágyai): M: Agh, Bews, Bende 2, Gechy, Katho, Kerekes, Markos, Thagado, Thewrkel, B: Myklasko, Petrocz (Lel. Acta 20.), 1459. M: Chyzar (Károlyi II. 325. l.), 1462. M: Gaspar (Lel. Stat. B. 331), 1466. M: Alch, Balogh, Baranya, Bekesy, Bende, Farkas, Fekethew, Ferench, Fodor, Nemes, Penzes, Safar, Sarosy, Thakus, Thar, Thewrsek, Warga 2, Vytez, Vngy, Zeel 2, Zylagy 2, Zwlga, B: Bwda, Cantor, Contra, faber, Graga, litteratus, magnus 3, Olwbwch 2, parvus 3, Toth, Wayda (Károlyi II. 378. l.) 1470. M: Balassy (Károlyi II. 408. l.), 1470. M: Gechew (Károlyi II. 406. l.), 1477. M: Bartha, Dyak

(Károlyi II. 457. 1.), 1479. M: Nag(h), Perech (Kállay, saec. XV. R. III. 1232, 1483 u. o. 1299 és Lel. Acta 22, 1486. Kállay, saec. XVI. 539.), 1481. M: Bartha, Mesther (Károlyi II. 496. 1.), 1485. M: Abra(a)n, Ag, Alch, Chatho, Fyles, Gathy, Ibanka, Jofewldy, Marcus, Marader, Nylas, Sopy (Sopri), Wad, Waday, Warga 2, Weg, Zabo, Zylagy, B: litteratus, magnus, Pazna, Wayda (Dessewffy és 1487. Károlyi II. 527—8. 1.), 1498. M: Alch, Balynth, Kany, Keepes (Károlyi III. 30.1.), 1498. M: Balathon, B: cocus (Károlyi III. 28.1.), 1499. M: Chatha, Hegedes, Markos, Thiburcz, Sz: Syska (Lel. Bercs. XI. 17.), 1499. B: David (Károlyi III. 36. 1.), XV. század é. n. M: Bolthy (Lel. Bercs. XXIV. 40.), 1500. M: Katho, Kys (Dl. 20.956), 1500. M: Thapaztho (Lel. Acta 16), 1501. M: Bartha (Lel. Acta 15), 1501. M: Erdely, Kys, Mezaros 2 (Károlyi III. 45. 1.), 1502. (ignobilis familiárisok): M: Agh, Amach, Balinth, Barbel, Bartha, Bendew, Boldi, Buday, Chako, Embely, Erews, Fezezthw, Gaspar, Ispan, Ywhaz, Hegy, Katho, Markus 3, Nagh, Naghjanos, Pethry, Waday 2, Weeg 3, Wyda, Wytheez, Zemey, B: magnus 3, Prozma, Quartas, (jobbágyok): M: Abran, Ag, Alch, Bartha 2, Bekew, Belthewky, Bewlch 2, Boldy (Bolthy) 3, Borsós, Chako, Chalanossy (Chanalossy), Chomokoz, Chompo, Chorba, Demyen, Dobos 2, Dobotha, Ewmbewly, Ewry, Farkas, Feyer, Fekethe, Fodor, Gachaly, Gathy, Genchy 2, Gyrolthy, Gwmbwch (Gwbwcz), Iwanka, Kadaar, Kalmar, Kanthor 2, Kepees 2, Kethewew 2, Kewer, Kewrewssy, Kysellye, Kowach, Lethay, Maradek, Mezarus, Myhal 2, Okos, Pethew, Safar, Thempew, Thewrew, Therebessy, Theudew, Thursok, Wad, Waday, Warga 4, Weeg, Weres, Wyda 3, Wyzerrew, Wngy, Zabo 2, Zantho, Zewch, Zewke 2, Zobonya, Zomyw (Zanyo), Zopry 3, Sz: Syska, B: Daud 3, Kwn, Prosma, Radus, Thoth (Dl. 21.144 és 1503. Dl. 21231.), 1502. M: Barbel, Demyen, Fodor, Maradek, Pethe, Zeny, Zoppri, B: litteratus, Prosma, Quartas (Károlyi III. 53. 1.), 1511. M: Balogh, Chyssar (Lel. Stat. C. 48.), 1512. M: Ag, Alch, Gaspar, Hegy, Kador, Keresy, Kypes, Kysdauid, Kwpa, Maradyk, Syketh, Warga, Zylagy, Zobonya 2, B: Daud, Olah (Lel. Acta 14), 1512. M: Balynth 2, Henge, Kaym, Kepes 3, Lanthos, Naghgewrgh 2, Santha, Warady 2, Zabo, Zylagy, B: Wayda (Károlyi III. 83.1.), 1490—1516: M: Abrany, Balynth, Baltha, Benedek, Bolthy, Borok, Chyzar, Chanalossy, Chomokhazy, Dobos, Jokwthy, Katho, Konth, Markws 3, Pongora, Somoghy 2, Thwkardy, Warga, Wyzwezthw, Vghy, B: Chyleb, faber, Thoth (Lel. Bercs. XXXVIII. 18), 1517. M: Kanthor (Károlyi III. 102. 1.), 1518. (ignobilis familiárisok): M: Erews, Ewry, Fekeshazy, Hydy, Kewrewssy, Kowach, Kwpa, Naghjanos, Pettry, Wythez, Zadorhazy, Zekerwezthw, Zylagy, (jobbágyok): M: Faydas, Kadar, Kathona, Kepes, Kethewe 2, Kysdauid, Mathe, Nagh, Petthe, Radas, Theglas, Warga, Wegh, Wyzy, Zabo, Zobonya, B: Prosma 2 (Lel. Acta 12),

1523. M: Pethe, Phyleph (Károlyi III. 145. l. és 1522. Kállay, saec. XVI. 103.). — FN: 1398. M.: Berueucha, Bobaducha, Kozardeghaza, Wyucha (Károlyi I. 483—5. l.), 1470. M: Nyres, Wadaywtza (Károlyi II. 408. l.)

173. **Karuly** (Nogkorwl, Karul, Korvvl, Karol, Nogkarul, Nagkarol). Piricse és Pilis határában, Bélték és Önböly közelében, a mai Karuly-puszta vidékén valamikor két ilyen nevű falu feküdt. (1426. Lel. Met. Szat. 7.) Nagykárolyéval rokon nevükből s a szomszédságból Kaplonyok itteni szerepére lehet gondolni, ennek azonban nem maradtak okleveles emlékei. Az egyik Karulyt, mely «circa aliam possessionem similiter Korwl a parte meridionali» terület el (1347. Anj. V. 18. l.), a Bátori-rokonság még a XIII. század közepe táján kellett, hogy metszerezze, mert több ág osztozott rajta. (1352. Kállay, saec. XIV. 1034.) A másikat Bátori Bereck fiai kapták Károly királytól (1352., első alkalommal: 1335. Anj. III. 130. l.) és csak rövid időre váltak meg tőle. (1336. Anj. III. 279. l.) Valamelyik később a Nábrádiak- és Bánkiakhoz került (1423. Lel. Acta 65), de addigra már egyiknek sem volt lakosa. (1373: deserta, Dl. 6127, Dl. 31.106, 1428. Lel. Acta 13.) — FN: 1426. M: Hewlghe. (Lel. Met. Szat. 7.)

174. **Karwlos**. Nyomtalanul eltűnt Károlyi-puszta. (1511. Károlyi III. 75. l.)

Kathool, l. Szentmiklós.

175. **Kecskefalva**, l. Petri M. i. m. III. 620. l.

176. **Kegye** (Kege, Magyarkege, Olahkege, Varalyakege, Felsewkege, Alsokege, Kegye) [Chegea]. Első ismert birtokosai, szomszédos középszolnokmegyei kishemes családok Kegyeinek is hívott ágai, jogaik védelmében Béla király privilégiumára hivatkoznak (1297 < 1300. Fejér VI/2. 275. l., 1354. Anj. VI. 243. l., Zichy II. 551. l., 1369. Lel. Acta 16), keletkezése tehát a XIII. század második fele előtt történt. Első lakói magyarok és csak 1417-ben — ekkor már Bátoriak a birtokosai (1410. Lel. Acta 6) — bukkan elő «Magyarkege» mellett egy «Olahkege», valamint egy «Varalyakege» nevű falu is (Lel. Stat. B. 363.). Az idegenből jött lakosság később az eredeti települést sem hagyta érintetlenül: 1433-ban mind a hármat «oláh» falunak nevezik. (Dl. 12.501, néhol csak két Kegyeről van szó: 1417. Lel. Stat. B. 306, 1446. Dl. 13.934,1504. Dl. 21.329) Zsigmond király a Bátoriak kérésére Középszolnokba tette át őket. (1417. Lel. Stat. B. 363.) Névanyaguk vegyes jellegű. — JN: 1446. M: Chokas, Chonka, Mayor, Sz: Vanca 2, B: Themes, Wayda (Dl. 13.934), 1487. M: Thaglo (Lel. Acta 10), 1516. M: Chonka, B: Dwsa (Lel. Acta 46), 1516. Sz: Gorzo (vajda) (Lel. Acta 2).

177. **Kékes** (Kekes, Magyarkekes), a mai Magyarkékes [Unguráš]. Bár a Nagybányától délre fekvő falvakkal együtt Kékes rendszeres megtelepítése is csak 1390 után történt meg (l. a VII. fejezetet),

nem lehetetlen, hogy itt, ahol — a másik Kékest leszámítva — egyedül őriztetett meg az ősi erdőség neve, megelőzően is élt valamilyen — talán erdő- vagy határőrökből álló — lakosság. A XIV. század végén Nagybánya szervezte uradalmába (1411. Lel. Stat. D. 231 és 1429. Fejér X/7. 89. l.), de felét később egyidőre Drágfiak kapták. Lakossága a középkorban magyar maradt.

178. **Kenéz** (Kenez). Kenéztelekével össze nem téveszthető, későn kialakult Kőlcsei-falu; Cégény fölött, mint possessio deserta, tűnik fel. (XV—XVI. század fordulója, é. n. Lel. Met. Szat. 24.)

179. **Kenézteleke** (Keneztelek, Kenezteluke). Ennek a Milota mellett fekvő, mindössze két alkalommal említett Kőlcsei-földnek (1345. Kende, hibásan: Fejér VIII/I. 579. l., 1352. Kende, Cégénydányád) emléke a Kenész-patakban maradt meg. Minthogy az 1181-i oklevélben (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) nem szerepel, ebben az időben nem is létezett s benépesítését a Kőlcsei-család csak a XIII. században végezte el. 1352-ben temploma van, többé azonban nem hallunk róla.

180. **Kér** (Keeri, Keer, Ker), ma Szamoskér. A törzsnév arra mutat, hogy a falu a XI. század elejénél nem keletkezett később. Okleveles korszakban a Balog-Semjén nemzetség családjainak tulajdonában, az egységes birtoktesten belül találjuk. (1342. Kállay, saec. XIV. 605.) Róla szóló első adataink az oligarchia korában épült és hamarosan le is rombolt váráról beszélnek. (1286. Fejér V/3. 319. l., 1292. Fejér VI/I. 220. l.) A középkor végén Kállai-birtokokkal együtt Szabolcshoz csatolódik (1462. Dl. 15.704). Népe magyar. — JN: 1342. M: Cheur, Mykow (e. n.) (Kállay, saec. XIV. 604), 1344. M: Chatow (e. n. Kállay, saec. XIV. 703), 1381. B: molendinator (Kállay, saec. XIV. 1761), 1383. M: Lenches (Kállay, saec. XIV. 1840), 1421. M: Batori (Kállay, saec. XV. R. II. 106), 1423. M: Batori, Essee, Kyrál, B: faber, niger 2, rufus, suttor (Kállay, saec. XV. R. II. 108. és R. III. app. 53.), 1433. B: rufus (Kállay, saec. XV. 136 és 1439. esac. XV. R. III. 339), 1452. M: Fodor 2 (Kállay, saec. XV. R. III. 689), 1455. M: Fekethe, Molnar, Vyncze, B: rufus (Kállay, saec. XV. R. III. 757), 1462. M: Zewles (Kállay, saec. XV. R. III. 886 és Lel. Acta 51), 1462. M: Zewke (Dl. 15.704), XV. század, é. n. M: Bereczky, Cheryez, Chethe 2, Penthes, Sowago, Warga, Weres, Vince, Zanyzlo, B: Thoza (Kállay, saec. XV. 486), XV. század, é. n. M: Battary, Berechky, Ciryak, Forcos, Machar, Zanizlo, Zantho, B: faber, judex, suttor (Kállay, saec. XV. 49), 1520. M: Cheryek, Fazekas, Jarkws, Keer-i, Kelemen, Mochar, Nagh, Parlag, Porkolab (Kállay, saec. XVI. 91 és Lel. Acta 34), 1525. (Kér és Semjén jobbágyai): M: Bereczky, Borbas, Ithos, Nagh (Lel. Acta 58). — FN: 1342. M: Zamuszug (Kállay, saec. XIV. 604), 1433. M: Jacabzege (Kállay, saec. XV. 139), 1463. M: Bodorberke, Makfelde, Thelek (Lel. Prot. IV. 109. l.).

181. **Kermeel**, Kerwmeel. Nyomtalanul eltűnt puszta. 1373-ban

Bátori- (Dl. 6127 = 31.106), 1466-ban Károlyi- (Károlyi II. 373. l.) birtok.

182. **Kerneche**. Majtis, Darnó, Jánk és Szekeres vidékén fekvő, két határjáró-oklevélben szereplő szlávnevű föld, a Gyarmatiak birtokában. (1341 < 1482. Perényi, 1359. Lel. Met. Szat. 21.)

183. **Kigye** (Kyde). A «vicini et commetanei» összeállításából látszik, hogy a Fény (1410. Károlyi I. 561. l.), Szaniszló (1459. Anj. VII. 641. l.), Részege (1509. Lel. Prot. I. 68. l.) és Csomaköz (XV. század, é. n. Lel. Bercs. XXVI. 30.) közt található Kigye-pusztá helyén állott. Kisbirtokos-tulajdonosai a középkor végéig kezükben tartják, sőt mellette távoli vidékeken is szereznek kisebb pusztákat (pl. 1462. Dl. 15.736: Majtison). Kigye keletkezése említésénél (1327. Károlyi I. 67. l.) bizonyosan sokkal régibb időre nyúlik vissza. 1492-ben (Lel. Stat. P. 189.) — sőt a jelek szerint még jóval azután is — lakott hely volt.

184. **Kykesmezev**. Kántor-predium. (1479. Lel. Stat. P. 14.)

185. **Kocsord** (Kuchwrd, Kwchurd, Kochord, Naghkochoord, Kyskochoord, Hidaskochoord, Kyskochoard). Mint hídvám mellett fekvő, útörző pont, Kocsord is becses érték volt és a király hosszú ideig ragaszkodott ahhoz, hogy legalább az itteni tributum a maga, illetőleg a szatmári ispán kezén maradjon. (1317. Ahj. I. 428. l., 1357. Anj. VI. 580. l.) Maga a falu — bizonyára régi település — 1272-ben már mint a Káta-nemzetség birtoka tűnik föl. (Fejér V/I., 261. l., Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 314. l.) A középkorban a Csaholyiak uradalmának része. Növekvő területe a XV. században kétfelé oszlak: Hidas- vagy Kiskocsordra és Nagykocsordra (1429. Dl. 24.518, 1477. Dl. 29.004). Névanyaguk magyar. — JN: 1452. l. Tunyognál, 1519. M: Bactos, Biro, Jacob 3, Kys, Sandor (Lel. Acta 54).

186. **Kolbászfalva**, l. Petri M. i. m. III. 679. l.

187. **Kolcs** (Kulchua, Kulchou, Kulch, Iliekolchya, Eghazas-kolchya, Mikekolchya, Paplankolchya, Mykekulchya, Elyekulchya, Kolch, Kethkulch, Koch, Naghkolch, Kyskolch), ma Kis- és Nagykolcs [Culciul mic, C. mare]. Neve 1279-ben fordul elő első ízben (Hazai Okm. VI. 248. l.), kialakulását azonban jóval korábbi időre kell tenünk: A Kaplony-nemzetségnek legalább három különálló ága birtokos benne a XIV. század elején, a közös szerzés ideje tehát évtizedekkel nyúlik vissza. Ezt teszi valószínűvé a falu korai kettőssége is. A mai Nagy- és Kiskolcs (1334. Kethkulch, Erd. M. Bánffy, 1406-ban: Fejér X/4. 567. l.) egyike a XIII. század második felében keletkezett: ekkor éltek névadóik, ekkor került tehát sor a kettő megkülönböztetésére. Mikekolcsa 1312-i tulajdonosának atyjáról (Anj. I. 249. l.), Illyekolcsa pedig talán az ugyanakkor élt Illésről kapta nevét. (Utóbbi Mike ágával közeli rokonságban volt: Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 297. l.) A Vitkai-ág előbb a Nagymihályi-ággal küzd itteni birtokáért (1300 és 1330. Sztáray I. 37. és 61. l.), majd a század

közepétől a Károlyi-ág családjaival osztozik benne. (1352. copia: Lel. Met. Szat. 45.) Az alapítók talán szlávok voltak, a névanyag azonban magyar. —JN: 1498. M: Bagy, Kowach, Rosaly, B: Nemeth, parvns (Lel. Acta 2). — FN: 1352. M: Kerekunberek, Kulchzegh, Nagthelck, Zumusmezev (copia, Lel. Met. Szat. 45).

188. **Komlód** (Kumlod, Komloud, Komlod), a mai Komlód-tó-falu része. Középkori birtokosának, a Komlódiak kisenemes-családjának ismeretlen a származása s legfeljebb a területi összefüggés, a Daraiak itteni birtokjogai (1339. Múz. 12.), valamint a Dombai- és Komlódi-család azonosságának lehetősége (1388. Lel. Acta 15, 1337. Anj. III. 354. l.) adhat okot a feltevésre, mely szerint ez a falu is a Csák-uradalomnak volt része. Megtelepülése a XIV. század előtti időben történt. Később a Csákiak kezére jut (1431. Becsky).

189. **Komorzán** (Komorzan) [Cămărzana]. A Móric-uradalom avassági falva. Benépesedése a XIV—XV. századi román település idejére esik. (1478. Lel. Acta 27, 1493. Perényi.) A XVI. század elején rutének laktak benne. (Rwtheny, 1512. Dl. 36.985.) —JN: 1493. III: Oroz (Perényi), 1512. B: Oroz (Dl. 36.985). —FN: 1493. B: Berenda (sessio jobagionalis) (Perényi).

190. **Koppánytelke** (Koppanteleke, Kopyantheleke) = Bathar. Puszta a Jánosi-uradalom határában (1411. Petróczy 73.l., 1451. Lel. Acta 2, 1519. Lel. Stat. F. 68).

191. **Kórod** (Korowgh, Korod, Koroug, magyar névképzés: M. Ny. VII. 168. l), a mai Szamoskóród [Corod]. A szamosparti kisenemestelep sorában áll; ismert középkori tulajdonosai a róla nevezett kisbirtokosok. (1348. Kállay, saec. XIV. 908, 1410. Lel. Acta 15, 1420. Mándy, 1459. Károlyi II. 323. l., 1482. Károlyi II. 506. l., 1517. Károlyi III. 108. l.) A családot, úgy látszik, az Egriekhez fűzték kapcsolatok, sőt közös származásra is lehet gondolni. (1348. Kállay, saec. XIV. 908, 1339. Dl. 38.797.) Falvuk magyar. — JN: 1410. l. Dobrácsnál.

192. **Kórod** (Korogh, Korod), a mai Tiszakóród. Kialakulása a Sente-Mágócs-nemzetség északi, erdős területén, a XIII. század folyamán történt. 1181-i oklevél (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) bizonyosága szerint a XII. század végén még nem létezett; 1344-ben (Kölcsey) a többi Kölcsei-falu közt sorolják föl. Ebben a birtoktestben maradt századokon át. Tiszai átkelőhelyet őrzött. (1374. Kölcsey.) Névanyaga színmagyar. — JN: 1509. M: Almasy 3, Ango, Anthal, Balas, Bedycz, Bediko 2, Borhy, Chyrke, Erdews, Fazekas, Gaspar, Halaz, Illyes, Izbo, Kanthor 3, Kegyes, Kyraly, Lazlo, Mathe, Mezaros (Myzaros) 5, Molnar, Morocz, Nagh, Nehez 3, Pathyod, Poka 2, Somogy, Thalpalo, Thethy 2, Warga 3, Zype, Zwrky, B: fáber, litteratus 2, Olah (Perényi), 1521. M: Bedw, Gaspar 2, Magyar, Mezaros, Suothy, Varga, B: Pocyá (1548. kör. átírás, Kende). —FN: 1516. M: Kedmenzég (Lel. Prot. p. 268. l.).

193. **Korond**, 1. Petri M. i. m. III. 681. l.

194. **Kostatón**, Costatun. Pusztá telep a Szamosháton, melyet 1271-ben Kicsével együtt statuáltak a Csaholyiak ősének. (1281. Erd. M. Kemény: Appendix Dipl. Transs. I. 56. l., Fejér V/I. 101. és VII/3. 71. l.) Két évszázaddal később ugyancsak a család szamosháti birtokaival együtt sorolják föl. (1429. Lel. Stat. C. 98.) Hogy volt-e valaha is jobbágylakossága, nem tudjuk.

Kozárd, I. Károlynál.

195. **Kölcse** (Kulchey, Kelchei, Kulche, Keuche, Kewlche). Névadója és telepítője kétségkívül az a Kulchey comes, aki a XII. század közepén élt és akit a cégénymonostori megerősítő-oklevél is említ. (L. Kállay Ubul: Néhány szó a Szenté-Mágócs-nemzetségről, Turul 1900. 87. l., Kölcsey D.: A Kölcsey, másképp Szenté-Mágócs nemzetség. Kölcsey Ferenc, Bp. 1930. 10. l., M. Ny. XXV. 127. l.) A Túr környékének erdős területe még 1181-ben is igen gyéren lakott vidék, de már négy, az előző évtizedekben a monostoradományozó által alapított, szolgálatkossággal ellátott prediuma — kisépességű telepe — van. Kölesét köztük kell keresnünk: a határjárás ezt a területet is befogja az uradalomba s lehetetlen, hogy éppen a később legfontosabb falu maradt volna ki belőle; másfelől Kölese comes névadása is bizonyosra vehető s maga a Kelchei név is megtalálható az oklevélben, a telep tehát ezen a neven kellene, hogy szerepeljen. A négy prediumot megvizsgálva látjuk, hogy kettő közülük lokalizálható, Túrnak pedig más, a folyó mellett fekvő községet kell jeleznie s így azt kell hinnünk, hogy a többszörös utánamásolásban fennmaradt és néhányszor kimutathatóan torzító oklevél Gebusája felel meg Kölesének, bár a Gebusa név a szlávból ebben a formában is megfejtethető (Kniezsa). Másfél évszázad szünete után a Pápai Tizedjegyzékekben (107. l.), majd 1339-ben (Kölcsey) kerül elő ismét, ettől kezdve már vezetőhelyen, mint a Kölcsei-család uradalmának középpontja. Mint ma, úgy a középkorban is — legalább egy részében — szigetre épült (1520. Kölcsey) s mocsaraktól védett település volt. Biztonságos helyzete mégsem jelentett zártságot, sőt a Túr itteni átkelője (1344. Kölcsey) a megye forgalmába is élénken kapcsolta be. Szerencsés helyzete emelte szomszédai fölé s tette a XVI. század elejére városias jellegűvé (1508. *circumspectus civis de K., Kölcsey*, 1518. *pallacium* építése: Lel. Prot. XI. 63. l.). Középkorvégi népszaporulata idézte elő a lakosság egy részének kitelepülését is: 1509-ben külön kiskölcsei jobbágylakosságról beszélnek. (Perényi.) Magyar népének egységében csak korai szláv maradványok alkotnak kis ideig szigetet. — NN: Bornemissza (1493. Dl. 20.023), Farkas (u. ott), Miklósi (Károlyi II. 395. l.), Mikó (Károlyi II. 209. l.). — JN: 1477. M: Santha, Soos (Kende), 1480. M: Beke, Fyntha, Forgolany, Kadar, Kyrál, Kowach, Musay, B: faber (Lel. Acta 31), 1485. M: Balog, Bartha, Beke, Chech, Dersiny, Edes,

Lwdas 2, Mwsay 2, Nagh, Soos, Thar, Zakach (Lel. Acta 2), 1485. M: Thorbay, Thwry (Lel. Acta 5), 1505. M: Bartha 3, Biro, Diéncs, Dobus, Fazokas, Feyes 2, Fyleph, Kanthor, Keegh, Keez, Kyskonya, Konya (Kwnya), Lucas, Lucza, Lwdas 3, Mathe, Peter, Theek. Theky, Thwry, Waryw, Warro, B: Barcz (Lel. Acta 50), 1505. M: Beke, Kodor, Kowach, Nema (Lel. Acta 16 és Kende, Cégénydányád), 1506. M: Bartha (Kende), 1508. M: Kormos (Kölcese), 1509. M: Ageb, Alch, Azzon, Bach, Balynth, Banchyk, Barmos, Bartha, Barthos, Beke 5, Bewdewr, Byro, Bos, Bozzasy, Doma, Faar, Fabyan 2, Feyes, Fylep 2, Fodor, Forgolamy, Foztho, Halaz, Jakab 2, Kassay, Kathona, Kewmyes, Kyrál 2, Kys, Koly, Kormos 3, Kowach 2, Lwdas, Mathe 2, Mezody. (Mezewdy) 2, Mod, Molnár, Mwsay 5, Naghbathy, Nesthe, Nyry Ageb, Palady 3, Pashor 2, Polgar, Sebesthyen (Sebasthyn) 2, Simon 2, Sypos, Soos 3, Tharswtho, Thewkes, Thwry 2, Warga, Weres 7, Zakach 2, Zylaghy 2, Zolthan, Sz: Greda, B: Barth, faber 2, parvus, Pap 4, Therek (Perényi), 1515. M: Soos (Lel. Prot. II. 68. 1.), 1515. M: Beke 2, Chwry, Farkas, Illyes, Kowach, Soos, Werews, B: Pap (Lel. Prot. II. 68. 1.), 1521. M: Warga (Lel. Stat. B. 326.). — FN: 1181. (Gebusa határában) M: Ered, Rakathya, Sz: Chapolnuk, Talnok (Szentpétery: Regesta 43—44.1.), 1345. M: Ebestupuhmk (tapónak: szláv), Gaburnukfuka (Gábornak: szláv), Gekenespotak, Juanuserdye, Juahunokla, Kethaguorman, Kubuldekrakathia, Lapusrakathia, Meduesrakathia, Nogegur (silva), Ruzticapotoka (Rusztika: szláv), Turutheluk, Zekrakathia, Zyrynenorman, Sz: Purbuzlo, Ruztica (Kende, hibásan: Fejér VIII/I. 576—7. 1.), 1477. M: Cheres, Domb (sessio nobilitaris) (Kende), 1517. M: Kyswtza (Lel. Prot. p. 282. és 1518. Prot. XI. 63. 1.).

196. **Kömörő** (Kemerew, Kwmureu, Kernere). A területről szóló első forrásunk, az 1181-i cégényi oklevél említ már bizonyos kömörei határt (de fine Kemerew, Szentpétery: Regesta 43—44. 1.), nem sorolja azonban fel a falut a monostor birtokai közt, a település tehát bizonyára nem számottevő még ebben az időben vagy éppenséggel csak egyszerű dűlőnévvel van dolgunk. A benépesítés mindenesetre ezidőtájt s a Kölcei-gazdák irányítása alatt történt. 1344 (Kölcese) óta az uradalom többi falvával szerepel egy sorban. Népe egységesen magyar. — JN: 1485. M: Alch 2, Bocza, Hegedews, Kondor, Moroch 2, Nagh (Lel. Acta 2), 1516. M: Alcy, Chopys 2, Farkas 2, Janos, Mike, Molnar 2, Moroch 2, Syma 2 (1548. kör. átírás: Kende). — FN: 1485. Kertweles (Lel. Acta 2.).

197. **Körtvélyes** (Kurthuelus, Kurthweles, Kurthuelyes, Kerthueles, Kerthwelyes), ma Érkörtvélyes [Curtiuşeni]. Első róla szóló emlékeink a XIV. század elejéről valók; ebben az időben már egyházas hely volt (1344. Anj. IV. 449. 1.) és részben a Gutkeled-nemzetség egyik tagja birtokolta (1313 < 1425. Kállay, saec. XV. 403.).

1345-ben az egészen más ágból származó Gútiak és Balkányiak kezén van (Anj. IV. 489.1., I. Karácsonyi: Magyar nemzetségek, II. 71. 1.), ami, minthogy adásvételről nem tudunk, régi közös birtoklásra mutat. Ezeknek a családoknak később Kállaiakkal és olnodi Cudarokkal kellett a falun osztozniok. (1354. Lel. Acta 31.) Körtvélyes a XV. században Szabolcshoz csatolódott. (1440. Dl. 13.525.) Népe magyar. — JN: 1489. M: Genczy (Lel. Acta 11), 1489. M: Bagol, Bechke, Cherked, Chorba, Hymesy 2, Kyrál, Nagh, Pongracz, Sas, Weres, B: parvus (Lel. Acta 16.).

198. **Körtvélyestelek** (Kurtwelesteluk). Madával és Csokallyal határos pusztá (1348. Kállay, saec. XIV. 909.). — FN: 1348. M: Kerekerdew, Melut, Merges (Kállay, saec. XIV. 909.).

199. **Krassó** (Karasso, Crasso), ma Szamoskrassó [Cărășău]. A Szamos déli partján húzódó, legkésőbb a XII. században kialakult Kaplony-birtokok sorában áll. A környék falvai közt később is vezetőhelyen van (1490. Perényi) s kétségkívül korban is legelső köztük: a nemzetség több ágának van benne birtoka. (1300. Sztáray I. 37. 1., 1329. Fejér VIII/5.192.1. = 1409. Dl. 31.053,1363. Fejér X/4. 860.1.) A XIV. században a Móricok veszik át túlsóparti uradalmukhoz. (1329., 1363. és 1420. Lel. Acta 68.) Jobbágylakossága, melyet talán még a Kaplonyok hoztak magukkal, a középkorban magyar jellegű (1491. possessio hungaricalis: Dl. 19.742): XV—XVI. századi nevei közt is csak néhány bizonytalan nyelvi hovatarozásút találunk. Volt vásártartási joga s a Szamoson vámja is (1329., 1520. Dl. 30.080, 1490. Perényi). Egyházát a Szt. Keresztről nevezték. (1512. Dl. 36.985.) — JN: 1420. M: Cheke 2, Kan-i, Kouuz, Oergacly, Sylayd, Tompa, B: Aldan, Kosman (Lel. Acta 68), 1512. M: Aldom, Barthws, Deweczery, Gal 2, Kaya, Kazdagh 2, Kenderes, Kysgayzo, Konya, Kowach, Loranth, Mod, Morwayos, Nagh, Rewes (Reues) 3, Warga, Zabo, Zeek, Zylagy, B: Gayzo, Thewrewk 2 (Dl. 36.985), 1513. M: Apay, Keczes, Kys, Konya, Lazar, Rewes, Rosa, Rosthas, Zabo, B: Galli (Teleki XX. 1. 42.), 1523. M: Chanaya, Chewchews, Gal 4, Jachab, Kanya 2, Kazdag, Kenderes 2, Kys, Kosa, Kowach, Kozma, Lorant, Molnar, Naad, Naduago, Nagh 3, Philep 2, Thompa, Warga 2, Zoth, B: Alduz 3, Awethe, Chylchen, Gayzo 2, Riuis, Thelchen, Therek, Thozoma (Perényi), 1525. M: Ferencz, Kanya, Kwpa, Mood, Naath 2, B: Gayzo (Perényi). — FN: 1488. M: Horgasthokey, Zaldopozeg (Lel. Acta 2.).

200. **Kuther**, Kuter, Keteer, Kuteer, Kewther, Kewthel. Ennek a középkorban Petétől keletre fekvő, korán elpusztult helységnek emléke a birtokosai nevét őrző Tatárerdeje földrajzi névben maradt fenn (1358. Zichy III. 126. 1., 1523. Becsky). Tulajdonosa Tatárfalváéval volt közös (1329. Vay 146.), így telepítőjét is a «Tatár»-ok közt kell keresnünk. A XV. században, mire új gazdái lettek, már nem volt jobbágylakossága. (1436. Lel. Acta 41 anni 1455, 1519. Lel. Prot.

V. 7, 1523. Becsky). — FN: 1454. M: Thatarerdeye (Erd. ,M. Wesselényi).

201. **Laphegy** (Laphogh) [Cuta]. A Drágfiak egyik XV. század eleje táján keletkezett román falva. (1424. Lel. Stat. D. 197: Valahalis; I. a VII. fejezetet is.)

202. **Láposbánya** (Lapus, Laposbanya; Drăganu a szlávól akarná megfejteni: i. m. 476. 1.) [Băița]. Bár bányászati engedélyt első ízben csak egy 1340.-i oklevél említ (kivonata: Fejér X/4. 363. 1.), bizonyosra vehető, hogy erre az 1300 körül még teljesen lakatlan, őserdőktől borított vidékre csupán az arany- és ezüstbányák csalogattak ily korán embereket. Az iparosok a hegyvidék más foglalkozási ágakat űző jobbágyaitól egészen függetlenül s azokat néhány évtizeddel megelőzve telepedtek le itt. A megszállás az 1231 és 1300 (Sztáray I. 37. 1.) közti időre esik, az 1231-i királyi privilégium (Wenzel XI. 230. 1.) ugyanis bizonyára megemlítené arany- s ezüstbányák adományozását, ha ilyenek az ekkor körüljárt erdőben ismeretesek lettek volna. A település ideje Nagybánya hasonló foglalkozású lakosságáéval közös eredetre mutat s erre mutatnak a Láposbányát magábaolvastott Misztótfalu német jobbágynevei, valamint a falunak ezzel kapcsolatba hozható egyházszerkezeti helye is. (L. a VII. fejezetet.) A telepítés még — úgy látszik — a király akciója, 1300-ban azonban Lápos már a Kaplony-nemzetség birtokában van. Utóbb a Móric-család és örökösei uradalmába tartozott az egész középkoron át (1390. Fejér XI. 593., 1490: Tótfalu cum fodinis et mineris auri et argenti Labosbanya appellatis: Dl. 19.676, 1519. Dl. 23.281).

203., **Laskod** (Luskud, Loskod, Loskod, Laskod, Laskwd, Loscud, Laskad, Abramlaskot, Laskodfelde). Első ismert tulajdonosa és valószínű telepítője a Vajai-család, melynek a nemzedékrendet 1120-ig visszavivő hagyományai egy XII. században élt Laskod nevű ősről is tudnak. (I. — a család eredetére vonatkozóan is — Petrovay Gy. cikkét: A Vayak és az Ibrányiak, Turul 1910. 8.1., azonkívül az 1395. Lel. Acta 5. oklevelet és a Vajánál mondottakat.) Ennek az okleveles adatok sem mondanak ellent, Laskod nevét ugyanis a XIII. század előtti időből nem ismerjük. (1272—1290, Vay 7.) Egyik része — a szomszédos Bagdával együtt — Illés bántól Jákaikon át került a Kállai-családhoz. (1321. Kállay, saec. XIV. 71, 1337. Anj. III. 430. 1., 1338. Ibrányi.) Ez a rész az Ábramlaskotnak is hívott Vajai-porciótól (1312. Vay 34, 1322. Vay 74.) — mely a rokon Tunyogiakéval volt közös (1335. Kapy, 1346. Vay 256) — annyira különálló, hogy akár két egymással össze nem függő településre is gondolhatunk: a határjárások azonban inkább egyetlen, nagyhatárú falura mutatnak, mely egészen Jánosi vidékéig lenyúlt (1522 körül: Dl. 37.534.1.: 1445. Petróczy, 88. 1.). A XIV. század idején mindkét részében föltétlenül élt jobbágylakosság (1344: 21 fundus, Kállay, saec. XIV. 703, 1374: öt mansio, Vay 480.), a XV. században azon-

ban, bár van még adatunk néhány jobbágyról, a pusztulás jelét mutatja. (1411. terra vacua: Ibrányi, 1494.15. deserta sessio: Kállay, saec. XV. suppl., 1513. predium: Ibrányi.) Szabolcsból csak a közép-kor későbbi folyamán és csak részleteiben került át Szatmár megyébe. (1463. Kállay, saec. XV. R. III. 914, 1492. Lel. Stat. P. 26.) Magyar falu. — JN: 1341. M: Marchus, Zekuli Dobra (Dobra: szláv) (Kállay, saec. XIV. 566), 1342. M: Azalous (Vay 219), 1342. M: Petew, Syle, Thor, B: Towth (Kállay, saec. XIV. 794), 1344. M: Budai, Chama (e. n.), Doro (Kállay, saec. XIV. 703.), 1347. B: niger (Petróczy 57.1.), 1349. M: Gebe (e. n., Vay 300), 1374. M: Mongyorous, Zadas, B: Olaz (Vay 480), 1400. M: Zakalus (Kállay, saec. XV. R. I. 26.), 1404. M: Keurus (Kállay, saec. XV. 159), 1413. M: Garuas (Kállay, saec. XV. 647), 1417. M: Sos (Zichy VI. 440.1.), 1463. M: Anthal 2, Aranyas 2, Bakos 2, Buzas, Damas (Garwas), Jacob, Lewe, Sos, Theperche, Zoltez, B: Olah, Therek, Tot 4 (Kállay, saec. XV. R. III. 792 és 917.), 1463. M: Antal, Aranyas 3, Balinth, Yamos, Kelemen, Theperthe, Wgocha-i (u. ott 914.), 1468. M: Aranyas, Gyarwas (u. ott 1038), 1469. M: Solthy (u. ott 1061.), 1484. M: Bakthay (u. ott 1319), XV. század, é. n. M.: Bactay, Balinth, Bedw, Casar, Chanachy, Chyrrar, Chonachas, Chonachas faber, Chosma (e. n.), Chwrus, Hania (Hanyal) 2, Harnas 2, Ibruny, Marchos, Mathos, Pal, Sos, Theperthee, Thouadh, Zolthes, B: faber, Kvn, Thot 3, Vayda (Kállay, saec. XV. R. I. 344), XV. század, é. n. M: Bedew 2, Keres 2, B: Saz (Kállay, saec. XV. 966.), XV. század, é. n. M: Anthal 3, Aranasy, Bagos, Balinth 2, Bedew 3, Beregy, Buzas, Carsadi, Gal, Garuas 4, Husty, Jwhus, Karosy 2, Kerws, Laskody, Meleg, Pocol, Reney 2, Symon 2, Sos, Thereky, Vada, Veg, Vinchee, Zothees, B: faber, parvus, Thooth 6 (Kállay, saec. XV. 843.), 1508. M: Anthal, Darwas 4, Dewechery, Kowach 2, Myklos, Renye, Syketh, B: Wayda (Kállay, saec. XVI. 63.), 1515. B: parvus (Kállay, saec. XVI. 77.). — FN: 1419. B: Bús (Bys, Bws, pusztá Kércstől délre, Kállay, saec. XV. R. II. 1., III. 547. és Lel. Stat. K. 232, 1430. Kállay, saec. XV. R. II. 633, 1447. saec. XV. R. III. 547.), 1435. B: Masa (Kállay, saec. XV. R. III. 158.), 1453. M: Kyskerch = Nyakastheleke (u. ott 715), XV. század, é. n. M: Laskodytho (Lel. Bercs. XXVII. 9.), 1522. körül: M: Bakthaywth, Besseneywth, Kyspetry, Laskadyewswen, Malomlowth, Nyresmezewye, Thewkes (l. még 1503. Lel. Acta 18.) (DI. 37.354.).

Lászlótelek, I. Ónod.

204. **Lázári** (Lazar) [Lazuri]. A Káta-nemzetség egyik ága — a jelek szerint a XII. század vége felé — a Szamos-Túr közén és attól északra, Ugocsában szerzett nagykiterjedésű birtokot. Ennek a területnek keleti, összefüggő részét Mikola 1216-i határjárása (Fejér VII/3. 19—20. l., 1391-i átírás: Kállay, saec. XIV. 1249) Rafael comes földjének mondja, ami az oklevél határjáró-módszere szerint

még betelepítetlen területet jelent: a későbbi Lázári, Sár és Homok helyén tehát ekkor lakatlan, erdős vidék terült el. A három falu közül Lázári a legrégebb: ide Rafael comes valamelyik közeli utóda hozott embereket. 1261-ben possessionának mondják (Zichy I. 11. l.), 1284-ben villa a neve (Zichy I. 56. l.). 1310-től (1313: Zichy I. 141. l.) a Lázári-ág szétágazó tagjai, majd utódaik, a Vasvári-, Lázári-, Surányi- és Csarnavodai-családok a birtokosok. (Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 317. l.) A XV. századtól mind több és több parcellája kerül nőági rokonok kezébe. Magyar falu. — JN: 1434. B: magnus (Lel. Acta 19). — FN: 1341. M: Er (Zichy I. 615. l.).

205. **Legensara**. Eltűnt Károlyi-pusztá (1421. Károlyi II. 64. l., 1466. Károlyi II. 373. l.)

206. **Lekence** (Lekenche, Lekencze), ma Avaslekence [Lechnifa]. Az avasi Móric-birtokok egyik XIV—XV. században betelepült szláv eredetű, később is rutén többségű falva. A település 1342 után történt, mert egy ebből az évből keltezett határjárás (1824-i átírás, Perényi) nem a falut, csak a Lekenche-patakot említi. A meggyesaljai uradalom ügyeivel kapcsolatban 1490 óta emlegetik. (1490. Perényi, 1493. Dl. 30.332, itt Lekench mellett — talán tévedésből — bizonyos Rekenche is van.) A XVI. század elején ruténok lakták. (1512. Dl. 36.985.) — JN: 1493. M: Kormos, Lybay, R: Faara, Walkan (szláv nevek, rutén is állhat mögöttük), B: Daudid (e. n.) (Perényi), 1512. M.: Nagh, B: Daudid, Oroz. (Dl. 36.985).

207. **Lelekhe**. Csokaly társaságában szereplő pusztá. (1523. Lel. Prot. V. 201. l.)

208. **Lénárdfalva** [Recea]. Szirmay bizonytalan hitelű közlésén kívül (II. 347. l.) nem ismerünk róla szóló középkori adatot.

209. **Lippó** = Lupsa (Lipo, Lyppo, Lypofálwa; Lupsa, az első név szláv, a második román: Kniezsa), ma Szamoslippó [Lipoveni]. 1409-ből keltezett oklevél említi első ízben (Lel. Stat. C. 182.). Betelepítésében magyar s északról jött szláv elemeken kívül a XIV. századi román hullámnak volt döntő szerepe. (L. Krassót.) A Móric-uradalom része. (1491. Dl. 19.742, 1492. Lel. Stat. M. 88, 1523. Perényi.) 1493-ban Lippón kívül bizonyos Lippamezew possessióról is hallunk. (Dl. 30.332.) — JN: 1512. M: Kysdan (Dán inkább román), Mehewz, Thompa, R: Radol, B: Pap (Dl. 36.985), 1523. M: Thezes (Perényi).

210. **Lőköstelke** (Leukusteleke, Lukus). Csenger és Óvári közt fekvő szamosparti helység, mely a Hontpázmány-nem egyik szabolcsi-ágának itt birtokot szerzett tagjától, Lőköstől kapta a nevét (I. Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 232. l.). Lőkös fiai 1365-ben adták zálogba a Csaholyiaknak (Erd. M. Kemény-gyűjt.), később Csaholyi- és Drágfi-pusztá volt. (1438. Erd. M. Kemény 269., 1463. Lel. Prot. IV. 86. l.)

211. **Lugas** (Lugas, Lwgas), ma Nyírlugos. A középkori Szatmár megye legszélső nyugati határszélén fekszik. Határos a Gutkeledek

első keletmagyarországi településhelyével s így — bár a falu eredetéről semmit sem tudunk — valószínűnek kell tartanunk, hogy a nemzetség errefelé is terjeszkedett és már a megtelepítésben is része volt. Lugast később a nyugatról jött Bátoriak vásárolták meg rokonaiktól. (1354. Anj. VI. 165. l.) Kisebb népességű falu: 1365-ben 1 lakott és 1 lakatlan mansiót adtak ki $\frac{1}{12}$ -eként (Dl. 5379). Szabolcsba is számították. (1428. Dl. 11.968.)

Lupsa, l. Lippó.

212. **Mácsa** (Malca, Malka, Malcha). A Kaplonyok egyik régi telepítésű falva. Hamar elkerült a nemzetség kezéről (1213. Reg. Var. 158.l., 1268. Hazai Okm. VI. 153.l., Zimmermann — Werner I.101. l.) és bizonyára lakossága is korán kipusztult. Béltek és Penészlek határában keresendő (1431. Lel. Met. Szat. 17), ahol most is van Mácsa a dűlőnevek közt. (75.000-es kat. tkép.)

213. **Mácsa** (Macha, Machatheleke). Ez a korán elpusztult falu a középkorban Rápolt (1430. Lel. Acta 10) és Ökörítő vidékén feküdt. Az 1181-i határjárás «ad metam Macha» kifejezése (Szentpétery: Regesta 43—44.l.) — minthogy hasonló nevű falut a felsorolt Kölcsei-birtokok közt nem találunk — többféleképp értelmezhető. Vagy — már ebben az időben is — kialakult falut jelent, mely a következő században csatlakozott a nemzetségi birtoktesthez, vagy egyszerű metanév, melyet a később megtelepült nép is átvett. A második feltevés, minthogy a nemzetség utólagos expanziójáról nem tudunk, valószínűbb. Mácsa 1344—45-ben (Kölcsey, Kende és Fejér VIII/1 576. l.) Kölcsei-birtok, később fejeváltásul egy része a Dománhidiakhoz került. (1352. Kende: Cégénydányád:) 1373-ban még vannak jobbágylakói és csak a következő század közepétől mondják pusztának. (1469. Lel. Acta 9, 1519. Lel. Acta 42.) A pusztulásnak talán a Szinnay (II. 122. l.) által említett erőszakos Csaholyi-áttelepítés volt az oka. Hatalmaskodás kétségkívül történt, mert Mácsateleke határai a XVI. században is bizonytalanok. (1519. Lel. Prot. V. 51. l.) Ma puszta. (Szirmay II. 122. l.)

214. **Mada** (Mada, Nogmada, Miklosmadaya Kysmada, Moda; magyar személynév: M. Ny. XV. 3. l.), ma Nyírmada. Első ismert tulajdonosai Karázi Sándor bán fiai voltak (1295. Vay 11), de nem sokkal azelőtt még bizonyára királyi birtoktestbe tartozott. Nem lehetett fiatal település már a XIII. század végén sem, mert 1330-ban (Dessewffy) két ilyennevű faluról, Nagymadáról és Miklós-madájáról (névadója régebben élt; később Kismadának hívják) hallunk. Hogy ezek nemcsak egy falunak a birtokosok szerint megszlott részei, hanem különálló egységek, az a részesedésből nyilvánvaló. (Az ágak mind a két Madán birtokosok: 1351. Zichy II. 453. l. és Pazsonyiak.) A két ágra oszló Madai-családon kívül (1348. Zichy II. 306—7. l.) a később magukat a faluról is nevező Pazsonyiak (1354. Károlyi I. 216. l., 1370. Károlyi I. 316. l., 1453. Zichy IX. 382. l.),

utóbb pedig a Károlyi- és Várdai-család (1382. Károlyi I. 398. l.) kapott itt részbirtokot. A XV. század közepétől az oklevelek rendszerint Szabolcs megyéhez kapcsolják (1453. Zichy IX. 382. l.). A középkor folyamán megmarad a kettősség: Nagy- és Kismada párhuzamosan szerepelnek (1503. Lel. Acta 18., 1510. Lel. Prot. I. 88. l.). A madai település régi és gyorsan gyarapodó; jobbágylakói ennek megfelelően a közönséges falukénál nagyobb autonómiával rendelkeznek: bíráik, esküdtjeik vannak, magukat pedig — színmagyar létükre — hospeseknek nevezik (1468. Kállay, saec. XV. R. III. 1030). — JN: 1415. M: Boros (Lel. Acta 58), 1449. M: Thethy (Zichy IX. 228. l.), 1453. M: Barta, Byro, Boro, Joza, Tety 2, B: faber, magnus, Thot 2 (Zichy IX. 405. l.), 1454. M: Beke, Thety, Wegh, B: Wayda (Ibrányi), 1469. M: Bartha 2, Thamasy, Zabo, B: magnus 2, Thoth 2 (Kállay, saec. XV. R. III. 1061.), 1481. M: Fodor (Ibrányi), 1482. M: Busa (Lel. Acta 12), 1484. M: Beke, Berthalan, Czece, Cherees, Nagh, Rosa, Syketh, Tharyska, B: faber (Lel. Acta 10 és 1485. Ibrányi), 1493. M: Andrassy, Gellyen, Olchay (Lel. Acta 17.), 1498. M: Tharyska (Lel. Acta 26), 1501. M: Rosa (Lel. Acta 2), 1510. M: Wegh, Weres, Sz: Dilcha (Lel. Prot. II. 79.1.), 1510. M: Dyak (Lel. Prot. I. 88. l.), 1517. M: Beke 2, Demyen, Nagh, Saky (Lel. Acta 11), 1517. M: Kanya, Kys, Mar, Olcha, Thaar, Thariska, B: Olah (Lel. Acta 43), 1524. M: Byro, Chaky, Czycze (Lel. Acta 54), 1525. M: Beke 3, Byro, Bodolo, Boros, Forys, Gelyen, Weres, Zep (Lel. Prot. V. 247). — FN: 1493. M: Agherdew (Lel. Acta 17), 1517. M: Galambzewryw (Lel. Acta 11), 1521. M: Zewkeparlaga (Lel. Prot. V. 145. l.), 1524. M: Zewkeparlag = (B.) Bocho (Lel. Acta 54), 1526. M: Nadasfewlde (Lel. Beres. XV. 35).

215. **Madarász** (Madaraz, Madaras), ma Nagymadarász [Soimul]. A rendelkezésünkre álló okleveles anyag csak bizonyos Madarászi nevű család létezéséről tanuskodik (1366. Kállay, saec. XIV. 1507., 1455. Lel. Stat. A. 8., 1486. Lel. Prot. VIII. 8.1.), valamint Madarásznak a szomszédos Szatmárnémetivel fennálló kapcsolatáról. (1481. Lel. Acta 12 és DI. 18.460—3.) Utóbbiból a falu eredetére is következtethetünk. A népesség magyar. — JN: 1481. M: Sos (DI. 18.460—3.)

216. **Magasliget** (Magaslygeth, Magasligeth). Ennek a Tiszához közelfekvő, határmenti falunak a középkorban Csaholyiak a birtokosai (1429. Lel. Stat. C. 98, 1477. DI. 29.004). Bár XV. század előtti sorsáról semmit sem tudunk, valószínűnek kell tartanunk, hogy a tőle délre elterülő Csaholyi-birtoktól nem volt független. De ha a területet — azokkal együtt — XIII. századi akció szerezte is meg a családnak (l. Sonkádnál), a település valószínűen később történt. Erre mutat az okleveles emlékek hiánya is. A népesség magyar. — JN: 1519. M: Adoryan 2, Nagh (Lel. Acta 54.)

217. **Magasliget** (Mogoslyget, Magaslygeth). Ezt az elpusztult

középkori falut nem szabad a ma is létező határmenti Magosligettel összetéveszteni. 1231-i határleírás szerint (Wenzel XI. 232. 1.) a «locus Mogoslyget» a mai Sikárló és Misztótiúlu vidékén feküdt. (l. Teleki Pál gr. térképét: Schönherf 358. 1.) Ez a terület a XIII. század elején a Hontpázmányoknak adott óriási erdőségekhöz tartozik, a birtokviszonyok későbbi változása azonban az Avas egész déli lejtőjével együtt a Móricok kezére juttatja. Hogy a család későbbi Magasliget falva (pl. 1493. Dl. 30.332) valóban ezen a helyen feküdt, azt többek közt a telep törvényeire («legibus montanis vinearumque», 1440. Dl. 24.730) való utalás is bizonyítja. Ami a megtelepülést illeti, terminus post quemnek az 1231-es dátum vehető fel — oklevelünk falu helyett csak locust említ —, a terminus ante quem pedig 1379. (Lel. Acta 41.) Minthogy az 1379-i oklevél possessio Olakalis-nak mondja, Magasligetet az avasi román településterület részének kell tekintenünk. Benépesülése annak zömével együtt, nem sokkal az említett időpont előtt történt.

218. **Magasmart** = Patóháza (Mogos Mortu, Magasmarth; Pathohaza) [Patáu]. A Magasmart nevű falut királyi területen, várispánsághoz tartozó telepések alapították 1215 előtt. (A Várad Regestrum kialakult faluként beszél róla: 197. 1.) István király 1271-ben megyeyi jobbágysági számára biztosítja a jogtalanul foglalt királyi nyilasokkal szemben. (... terram eorum Magasmarth quam sagittarii occupasent: Fejér VII/3. 71.1.; 1409. Dl. 31.053.) Későbbi adományozásról nincs tudomásunk, valószínű tehát, hogy a király itteni előkelőbb jobbágysági közül szerezte meg valamelyik. A Magasmarti- vagy Patóházi Pató-család tagjai ennek utódai lennének. (1338. Vay 197, 1367. Lel. Acta 13, 1399. Lel. Acta 11, 1493. Perényi, 1509. Lel. Prot. V. 16. 1., 1514. Lel. Prot. p. 238. 1.: Magasmarth alio nomine Pathohaza.) Ezek a hatalmas uradalom közepébe szorult kisbirtokosok, ha függetlenségüket meg is tartották, a középkor végére rendkívül elszegényedtek s a család egy-egy ága házában kívül 2–3 jobbágy telekkel volt kénytelen beérni. (1514, i. hely.) A falu népe magyar volt. — JN: 1215. B: Bacina (e. n., Reg. Var. 197. 1.), 1519. M: Kys, Lewrynez (Lel. Prot. V. 16. 1.).

219. **Majtény** (Mohten, Mahthyn, Maythin, Mahthen, Maythen), ma Kis- és Nagymajtény [Moftinul mic, M. mare]. Melich János a Mahtin—Majtény szó a-jában olyan korhatározót talált, mely a helység XI. századi megtelepültét igazolja. (M. Ny. II. 57. és XII. 291. 1.) Ugyancsak ez a német származású tulajdonnév teszi lehetségessé, hogy Majténynak névadóján kívül első lakói is németek voltak, amit néhány közeli, krasznamenti falu lakóiról szóló adataink is alátámasztanak. A telepítés királyi birtokra történt: királyi földeket találunk Majtény közvetlen keleti és távolabbi délnyugati telep-szomszédai közt s «per regiam maiestatem hactenus possessa», előkelő királyi officíálisok által adminisztrált birtoknak mondja Majtényt egy

1387-i oklevél is (1387. Dl. 7300. Megőrizte az uralkodócsaláddal való korai kapcsolat emlékét a falu Szent László-tisztelete is. 1433. Dl. 12.501). Első magyar nevű hospes-lakóiról szóló oklevele (1330. Károlyi I. 72. l.), mely egyrészt a «hospes» szó nemzetiségi viszonyoktól függetlenített használatának bizonyossága, másrészt azt is tanúsítja, hogy Majtény már akkor sem számított egyszerű falunak s lakóinak az idegen kiváltságosokat megillető cím járt. Fejlődése, bár időközben magánföldesurak (Szántai Pefőfi: 1387., Bátori: 1393. Dl. 7856, 1417. Dl. 10.572) kezére kerül, tovább folyik s a XV. századból mint uradalmi középpont (1417) és oppidum (1469. Dl. 16.844) lép át az újkorba. Határjárásai szerint (pl. 1469.) területe a mai Nagy- és Kismajtényt is magában foglalta, a falvak egyike azonban csak az újkorban települt meg. XIV. század óta ránkmaradt jobbágy- és földrajzi nevei — ha egykor valóban német falu volt is — csak a gyorsan végbement magyarosodást igazolják: egy, a határon átfolyó patakon kívül valamennyien magyar vagy latin alakban ránkmaradt magyar nevek. Közvetlen szomszédaink tiszta magyar jellege Majtényt a korai asszimiláció sorsára ítélte. — JN: 1330. M: Molnar, B: crispus (Károlyi I. 73. l.), 1446. M: Beregy, Byro, Bogathy, Fyles, Louas, Mohtheny, Pechy, Syke, Sowago, Waad, Varro, Zachach, Zeke, Zere (Dl. 13.934), 1450. M: Madaraz-i (Lel. Acta 22), 1451. M: Zakacz (Zichy IX. 277. l.), 1455. B: magnus (Lel. Stat. A 8.), 1462. (Majtény és Kámánd jobbágysai) M: Bodnar, Bwday, Garmathy, Thaglo, Zabo 2, B: magnus 2 (Lel. Acta 16), 1476. M: Gyarmathy (Lel. Acta 1), 1500. M: Chene, Damyan, Gywlach, K(a)lara, Kewthelzagatho, Kys, Lewkews, Maytheny 2, Myklos, Nagh Thegzes, Wad, Zabo 2, Zewlch (Dl. 20.956), 1517. M: Bene, Chatho, Cheme 3, Gathy, Hathwany 2, Kys 2, Kolthor 3, Konczy 2, Maytheny 3, Nagh 2, Pethew 3, Thekee, Wad, Waday, Warga, Weres 3, Zabo 2, Zantho 2, Zewre, B: sartor (Károlyi III. 100—1. l.). — FN: 1467. M: Kerestalya, Keresthayaparlaga (Lel. Acta 13), 1469. M: Anyathawa, Anyathawahatha, Paprethe, Sapahalma, Sz: Eztro (rivulus) (Dl. 16.844).

220. **Majtis** (Moythus, Moytychy, Maythes, Maythys). A középkor folyamán a Majtisiak 1328-ban feltűnő, később számos ágra oszló kisbirtokos-családjáé (1328. Tarpay 1, 1341. Mándy, 1416. Lel. Acta 67, 1505. Lel. Stat. Z. 154). Határa valamikor a Szamosig nyúlt le, egy Kismajtis (Kysmoycus) nevű terra sessionalisa ugyanis a parton feküdt (1341 < 1482. Perényi). — NN: Cseh (1505. Lel. Stat. Z. 154). — JN: 1500. B: Jaaz (Dl. 20.991).

221. **Makkod** (Mok, Mokkud, Mokod, Mak, Makod). Nevét egyik XIII. század közepén élt, ismeretlen eredetű tulajdonosától, Maktól kapta. Amennyiben valaha is voltak lakosai, megtelepítésük erre az időre esik (1274 < 1433. Wenzel XII. 123. l., 1290-ben vacuának mondják: Perényi, hibásan: Wenzel IX. 542. l.). Kisebb résztulajdonosok rövidlejáratú birtoklása után a szomszédos Kállai- és Nábrádi-

család szerzi meg s pereskedik érte még századokkal azután is. (1279. Hazai Okm. VI. 254. l., 1279. Wenzel IV. 208. l., 1427. Múz. 19, 1429. Kállay, saec. XV. R. II. 562.) Határjárásaiból megállapítható, hogy Tunyog és Kér közt feküdt, de határa átterjedt a Szamos túlsó partjára is (1319. Anj. I. 532. l., 1433. i. hely). Földrajzi nevei magyarok. — FN: 1274. M: Almaskerek, Kerek, Megkerek (Wenzel XII. 125. l.), 1279. M: Deusteluke (Wenzel IV. 208. l.), 1429. M: Ke-rektho (Kállay, saec. XV. R. II. 577).

222. **Makra** (Makra, Macra). Ennek az ismeretlen helyen, de valószínűleg a szabolcsi határ vidékén fekvő falunak (1516. Lel. Acta 48, 1524. Lel. Prot. V. 221. l., talán a Bátortól délre fekvő Makrai-hegynél?, l. a 75.000-es katonai térképet) középkori birtokosa a Makrai nevű család volt (1335. Anj. III. 149. l., 1395 és 1419. Leövey: Kisebb letétek 3., 7. és 8.). 1395-ben öt üres jobbágytelkéről hallunk.

Malkatelke, l. Böszörmény.

223. **Malonta** = Gergelytamástelke (Molunta, Maiontha, Molontha; Gregorthamastheleke, Gergeltamastheleke). Ez a nyoma-veszett telep Majtis és Szamosújlak között feküdt (1446. Vay 1113, 1424. Lel. Met. Szat. 56). 1342-ben, amikor először kerül a szemünk elé (1482. Perényi), «terra sessionalis» a neve (Gregortamastheleke). XIV. században élt két névadója, Gergely és Tamás, a várispánság emberei közül valók voltak, az eladományozás körülményei és a falu szomszédsága ugyanis egyaránt erre mutat (l. Vármegyét és Timotheustelkét). Hogy azonban a névadók nem voltak egyben a terület első betelepítői is s a Gergelytamástelke név csak az új keretek közé került telep megkülönböztetését szolgálta, arról a Malonta név tanuskodik. Hangsajátásai X—XI. századi szláv-magyar érintkezésről beszélnek s bizonyítják, hogy ezen a területen már a megszálló magyarság lakókat talált (Kniezsa). A királyi birtok itteni felbomlása után Malonta a Kölcseieké lett (1363. Kölcsey), majd a Sámelyiak kisenemescsaládjáé (1421-. Lel. Acta 50). Utoljára, mint pusztza, csatolódott Ujlakhoz (1446. Vay 1113.).

224. **Mánd** (Mand, Pwzthamand, magyar név: M. Ny. XII. 171. l.). A Szamoshat legrégibb falui közül való, 1181-i határjárás említi először (villa Mand, Szentpétery: Regesta 43—44. l.). Mándinak hívott (1328. Tarpay I, 1356. Dl. 38.864) és a XV. századtól számos ágra oszló birtokosai (1436. Kende, 1505. Lel. Acta 50-1511. Lel. Stat. V. 17,1683: Nemes Mand: U. et C. 6, 75.) nem kapcsolhatók más családok genealógiájához. 1449 óta egy Pusztamánd nevű prediumról is hallunk, mely a Majtisiak kezén van s az oklevelek tanúsága szerint nem azonos a lakott Mánd faluval, hanem attól és Borzovától keletre fekszik (1449. Lel. Stat. S. 197, 1476. Lel. Prot. p. 84. l.). Az 1449-ben említett Balázmándja (Kende) azonban az oklevél szerint is csak részirtok és nem különálló település.

225. **Marcellfalva** (Marcellfolua) = Neugrad. Megtelepítésében, mely Makkod területén vagy azzal szoros kapcsolatban álló földön történt (1279. Wenzel IV. 208. l.), a Rodolfiaknak volt szerepe, a névadó Marcell ugyanis a családnak egy XIII. században élt tagja (1279. Hazai Okm. VI. 253. l.). Később a szomszéd Kállaiak szereztek meg (1272. Wenzel VIII. 395. l., 1430. Kállay, saec. XV. R. II. 625). A XV. században már pusztá (1430); helye Tunyog és Kér közt, Makkodtelke mellett volt (1279).

226. **Martoni** (Martuny, Morthony, Marthony). Vaja és Jánosi vidékén feküdt. A nevét viselő és ismeretlen származású család birtokából mint pusztá került a Vajaiak, Rohodiak és Kántorok kezére (1357. Kállay, saec. XIV. 114, 1411. Petróczy 73. l., 1413. Vay 753, 1516. Lel. Acta 48). A XIV. századnál nem lehet sokkal régebb település.

227. és 228. **Máté** és **Szalka** (villa Mathei, Mathe, Zalkamathe; Zolka, Zalaka, Kywzalka, Belzalka, Mathezalka, Matheyzalka, Mathezalkaya, Keetzalka). A mai Mátészalka két, egymástól független település összeolvadásából jött létre. Mindkettőnek már a XIII. század elején voltak lakosai. A Máté nevű possessio keletkezése a XII—XIII. század fordulójára tehető, az 1231-ben előforduló «villa Mathei» alak (Wenzel XI. 231. l.) ugyanis még jelöli az alapítót. A későbbi tulajdonosok (1320. Dl. 30.604, 1327. Perényi, copia, 1343. Lel. Stat. M. 187), akiktől a falu — legalább részben — királyi adomány útján Magyar Pálra szállt (1327; 1349. Múz. 33), hasonló jogalapon birtokló kismemeseknek látszanak. Szalkát, a testvérfalut, a király 1268-ban adományozta el a Karászi-család őséinek (Fejér IV/3, 467. l.). Valamivel később már jelentős község volt, ahol megyei generalis congregatiót is tartottak. (1295. Vay 11.) Megtelepítőiről semmit sem tudunk. A XIV. században Karásziak (1325, i. hely) és Balkányiak (1347. Zichy II. 264. l.) adták át Máté új gazdájának, Magyar Pálnak, hogy így az 1325-ben (Perényi, copia) még határjárással elválasztott birtokok lassan egybekapcsolódjanak. (Szalka egyideig maga is kettős alakban: 1325. Anj. II. 221. l.; néhol Mátégzalka és Belszalka párhuzama, azaz előbb a közelebb álló Kűszalka egyesült Mátéval; más változat pl.: 1349. Múz. 33; a XV. századtól egységesen Szalkát használnak.) Az óbudai klarisszák rövid birtoklása után (1355. Fejér IX/2. 433. l.) a királyné, bizonyos Konaki István (1362. Kállay, saec. XIV. 1345, 1369. Lel. Acta 18), valamint a Csaholyiak (1367. Zichy III. 325. l.) a gazdák. A szatmár—bátori és nagykároly—beregi utak keresztezésében fekvő Mátészalkát a nagyhatalmú Csaholyiak vásárjog szerzésével (1381. Kállay, saec. XIV. 1790) és az autonómia kiterjesztésével (1408. Vay 706) könnyen fejlesztették várossá (1498. Lel. Acta 26). A «hospites» név a «villici» mellett (1363. Kállay, saec. XIV. 1385) már egy évszázaddal korábban a gyors fejlődés útját mutatja. Lakói magyarok. —JN: 1349.

M: Hydegh (Múz. 33), 1383. M: Bakus, Barga 2, Beuch, Chouk (e. n.), Ged (e. n.), Pouch, Semyen-i, Varro, B: faber, parvus (Erd. M. Kemény 176), 1408. M: Zarka, B: Oroz (Vay 706), 1409. M: Chamakuz-i 2 (Kállay, saec. XV. 436), 1434. M: Bwmbes (Bembes) 2, Fodor 2, Kerekes, Keri 2, Kosda, Zenthe, Sz: Behan (Kállay, saec. XV. R. III. 73), 1471. M: Fysthes, Kolos (Múz. 41), 1480. M: Kowach (Lel. Acta 1), 1488. B: Olah (Lel. Prot. p. 117. 1.), 1501. M: More (Lel. Prot. p. 135. 1.), 1504. M: Fark, Mezaros (Lel. Acta 22), 1509. M: Erdely (Lel. Acta 40), 1517. M: Laczkffy, Zabo (Lel. Acta 6), 1519. M: Bactos 3, Bakos, Deak 3, Dienes, Gerws, Kerekes 2, Kowach, Magas, Varga 4, Zabo 2, B: Thoth (Lel. Acta 54). — FN: 1363. B: Reubath (Kállay, saec. XIV. 1385.), 1369. B: Baach (Lel. Acta 18).

229. **Matolcs**, Matucsina (Mothws, Mathuch, Mathoch, Mathocz, Mathoos, Mathowcz; Mothochina, Matuchyna). Minden jel arra mutat, hogy — ahogyan már Csánki D. is gondolta (Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában, Bp. 1890. I. 480. 1.) — a két név ugyanazt a falut jelöli. Egyrészt ugyanis a Matucsinának hívott család többször első helyen felsorolt birtokát az esetek nagy százalékában nem Matucsinának, hanem Matolcsnak nevezik, másrészt a két név — egy eset kivételével — sohasem fordul elő egymással párhuzamosan s akkor is predium Mothochina és possessio Motoosról hallunk (Dl. 7246.); amennyiben tehát mégis két ilyen nevű helység volna, egyikük nyilván a másik határában fekvő puszta. Hogy az előbb pusztának nevezett és később következetesen csak a családnévnél alkalmazott Matucsinának egy későbbi oklevél szerint mégis papja van (1429. Lel. Acta 77), az világossá teszi, mennyire nem tettek pontos különbséget a két közös származású név között. A falu az első róla szóló okleveles emlék keltezésénél (1374. Kölcsey) bizonyára jóval előbb települt. Főbirtokosa a Matucsinai- és a Bátoricsalád (1387: i. hely, 1393. Dl. 7856, 1436. Dl. 12.891). A Matucsinaiak csak egészen korai időkben laktak itt, nagyobb uradalom kialakulásakor a jobb fekvésű és népesebb Gyarmat vette át a vezetést. A Szamosnak Matolcsnál átkelője volt (1499. Dl. 20.817). Matolcs középkori lakói magyarok. — JN: 1446. B: sutor (Dl. 13.934), 1459. M: Balog, Fyge (Syge) (Kállay, saec. XV. R. III. 810), XV. század, é. n. M: Warga (Kállay, saec. XV. 486.), 1514. M: Nyry (Lel. Stat. F. 5.).

230. Meggyes (Medyes, Medgyes, Megyes, Megges, Meggyes, Megeallya, Meghghes), ma Aranyosmeggyes [Medisa]. Első lakosai Árpád-házi uralkodó által idetelepített népek voltak. (A család tiszteletének emléke a templom Szent Imre nevében maradt fenn: 1491. Dl. 19.742.) V. István király egy 1271-i oklevelében (Fejér VII/3. 71. l., 1409. Dl. 31.053) adja itteni «vendégeinek» a más hospeseknek kijáró szabadságot. Bár Meggyes ránkmaradt XV—XVI. századi földrajzi nevei valamennyien, a nagyszámú jobbágynevek pedig túlnyomóan magyarok s magyar maga a falunév is — amiből magyar

alapítás és az idegen elemek gyors felszívódása következik —, néhány család német elnevezése s az egyházi beosztás (I. a VII. fejezetet) mégis arra mutat, hogy a hospesek közt messziről jöttek s valóban idegen népiségűek is voltak. A birtokot nem sokkal feltűnése után a Pók-nembeli Móricok őse kapja meg (1280. Csáky I. 1. 16. l., 1329. Fejér VIII/5.192. l., 1409. Dl. 31.053), hogy később a hatalmas birtoktest locus principalisává tegye (1436. Lel. Acta 43, 1520. DL 30.080). A család kihaltakor Bátoriak, Perényiek és Drágfiak teszik rá kezüket az uradalommal együtt Meggyesre is (1490. Dl. 19.676). Központi helyzete s forgalma (vám: 1490. Perényi) tették lehetővé, hogy előkelő tulajdonosai korán várossá emeljék (1415. Zichy VI. 375. L, XV—XVI. század fordulóján, é. n.: juratus iudex, jurati cives: Mándy; 1512-ben négy piatáját említik: Dl. 36.985). Az állítólagos Jákóvárat — mely Szirmay (II. 311. l.) szerint Meggyessel lenne azonos és egykori birtokosa, Kaplony-nefnbeh Jákó nevét őrizte volna meg — kétségtelen hitelű oklevél nem említi. (Az 1278-i hamis, 1. Pauler i. m. II. 766. l., Sztáray I. 16. l.; az 1390-i csupán Fejér közléséből ismeretes: X/I. 593. l.) A Móricok csak a középkor végén építették meg itteni kastélyukat. (1490. Perényi.) — JN: 1481. M.: Agosthon, Agyo, Bagy, Barathko, Barla, Bazo, Beke, Byro, Both, Czako, Chyre, Chonka 4, Crassy, Daroczy 3, Ewr, Fabyan, Fazokas, Feyer, Ferenchy, Forgacz, Fwtho, Geche 2, Geder, Helges, Homoky 2, Hwzar, Kaythar, Kalchy 2, Karachon, Kys, Lenches, Lizthes, Lowaz 4, Mezaros, Miklosy, Nagh 3, Paysos, Pariagy, Pasty, Penthek, Pergethew, Rosthas, Sagar, Saythos, Santha, Sas, Soldos, Som, Sos, Sowago 4, Tholwary, Warga 4, Weres, Zabo 4, Zakach, Zako, Zewch 4, Zewres, Zylagy, B: Czendeler, faber, Toth, Zaz (Dl. 18.460—3), 1490 körül: M: Byro, Bornys, Borsos, B: magnus (Lel. Prot. II. 40. l), XV—XVI. század fordulója, é. n. M: Forgach, Lwka, Marthy (Mándy), 1504. M: Chonka (Perényi), 1509. M: Nagy (Lel. Acta 26), 1512. M: Áldom, Balassy, Barla 2, Baso 3, Benecz, Bodroky, Boldys, Borgyas, Chendewlew, Cyonka, Dabolczy, Daroczy, Dyak 2, Feyer, Fekethe, Gal, Gewdwr (Gedewr) 2, Gyewree, Hewgyes, Homoky 4, Kadar, Karachon (Karaczon) 2, Kys, Kowach, Lenches, Maior, Mezáros 2, Munkacy, Nagh 3, Sayow, Sebe, Syle, Sogor 3, Sohao, Som, Sowago, Thewegres, Thewrews, Waryas, Weres 2, Zilagy, B: Byrgan, Kala, Lewcher, litteratus 2, Lwka, Oroz, Ozytha, Tepeych (Thepeych) 2, Thoth, Zanyw, Zaaz, Zezthra (Dl. 36.985), 1513. M: Áldom (Adom) 2, Bagy, Barla, Bazo, Bencze, Boldis, Borgyas, Chonka 3, Dabolczy, Darochy (Daroczy) 2, Dyak, Domby, Ewz, Fawago, Fazokas 2, Feyr, Fekethe, Fodor 2, Forgach, Forys, Gal, Gere, Gewder, Homoky 3, Hozo, Karachon, Kendeler, Kerekes, Kys, Kowach, Lewche(w)s 2, Lyzthes, Mayor, Marthon, Mezaros 4, Mwnkacy, Nagh 4, Nemes, Sas, Sebe, Syke, Syketh, Syle, Sythew, Sógor 2, Som, Sowago, Thewrews, Weres, Zabo, Zenthaza, Zewlewssy,

Zylagy, B: Chywros, Hwtho, Lwka 4, Rosal, Sydo, Syrgar, Thoth 3, Zaaz (Teleki XX. l. 42), 1523. M: Abraam, Adam, Áldom, Barygos (Borgyas) 2, Barla 3, Barna, Bechy, Bencze, Bereczky, Beren 2, Bocz, Bogos, Bonczok, Bos, Buday, Chako, Chan, Chengely 2, Chephan 2, Chepel, Chynchal, Chynthalan, Chorba 2, Daroczy, Daroky, Deak, Dynnyes, Doczy, Domby, Dorothy, Ewrdewg, Ezthergar, Fazokas, Feyr, Ferenczy, Fodor 4, Forgak, Fwthaky, Futho, Garda, Gaspar 3, Gethdeak, Guder, Hanal, Helgyes, Homoky 4, Horos, Hwzar, Illes, Iwanka, Kaythar, Karab, Karachon 2, Kathona, Kezthy, Kys, Kormos, Kowach 4, Kowaz (Kawaz) 3, Kozoros, Lewryncz, Lyzthes, Logor, Marthy, Marthon, Mehes 2, Mezaros 4, Myko, Molnar, Nagh 4, Naghyanos, Olaws, Osonna, Owary 2, Pancha (Poncha) 2, Pathaky 2, Pathona, Pazthor, Phillis, Pokocz (Pakocz) 2, Polgar, Powach, Rygos, Say, Sebbe, Serwl 2, Syda (Syde) 2, Sylagy, Symay 3, Syp, Sypos 2, Sogor, Soldos 2, Solwan, Som, Sowago, Swthew (Swthue) 2, Thalalo, Thewkel, Thorsos, Thwpe, Thwrkol, Warga 5, Weg, Weres, Wysky, Zabo 3, Zakalos, Zakas, Zarka, Zekernes 3, N: Fatha, Herthel, Herthen, B: Ald(o)wz 3, Chawak, Chendeler, Horitta, Koza, litteratus 2, Lwchak, Nemeth, Ponagho, Sydo, Silvester 3, Thoth 13, Zaz (Perényi), 1524. M: Barla, Bathor, Bwglyas, Chykos, Delchegh, Dobos, Egry, Ferenchy, Kaythor, Kyrál 2, Kys 2, Kwdor 2, Kwtheles (Kewtheles) 3, Mody, Nagh 3, Paysos, Remethey, Saythos, Santha 2, Sas, Seres, Sygmond, Sythew, Thompa, Warga, Was, Wegh, Zabo 2, Zekel, Zewcz (Zewch) 2, B: Martini, Oros 2, Pap, Thoth (Perényi és 1525. Lel. Acta 21), 1525. M: Balok, Barathky, Barathko, Bathor, Beke, Boldys, Borgyes, Chyaky, Chyked, Chyolthy, Ch(y)onka 3, Chyzar, Delchek, Doka, Dwgos, Egry 2, Ewthwes 3, Ferenczy, Gewder (Gewdor) 2, Haydw, Hegedews, Kaythar, Karol, Kewtheles, Kys, Kysgal, Maramorossy, Modo, Nagh 3, Pathay, Remethe, Santha, Sas 2, Seres, Sogor, Som, Thopas, Warga, Was, Weg, Zabo 2, Zeke 2, Zekel, Zwchy, B: Gwndwm, Sydo 2, Thoth 3, Wayda (Lel. Acta 63), 1525. M: Balogh, Barathkew, Barla 2, Deak, Marchy, Remethe, Som, Thagy, Zewch, Zewlewssy, B: Pap (Perényi). — FN: 1512. M: Appazewk, Gewrbetzewk, Thohath (Dl. 36.985), 1520. M: Gombas (Dl. 30.080 és 23.326), 1523. M: Kochyolya (Dl. 23.717), 1524. M: Rathka, Som Molna, Sommolnafely (Perényi és 1525. Lel. Acta 21).

231. **Meggyes** (Medyes, Megyes, Medyesteleke, Meggyes, Abameggese), ma Nyírmeggyes. A XIV. század elején a Tövisiek Közép-Szolnokból származó családjának birtokában van, Szent László-kultusza azonban (1434. Kállay, saec. XV. R. III. 73) korábbi, királyi telepítést sejtet. Hodász 1272-i határjárásában (1511-i átírás, Ibrányi) fordul elő a neve először és valószínűen nem sokkal öregebb ennél az időnél. (Jó ideig lakatlan: M. teleke, terra, habitatoribus destituta: 1358. Kállay, saec. XIV. 1187., 1354. Fejér IX/2. 356. l.)

Eredeti tulajdonosaitól (1337. Dl. 31.081 és Sztáray I. 121. 1., 1348. Anj. V. 255. 1.) egy oklevél szerint a Kállaiak foglalták el és népesítették meg egy részét (1383. Lel. Acta 19). Ezen a különvált területen a Meggyesi- (előbb Tövisi-), Kállai- és Csaholyi-családok osztoztak (1390. Lel. Acta 12, 1414. Dl. 10.226). A továbbra is első birtokosai kezén maradt pusztának, Abamegyesének (1360 < 1390. Erd. M. Gyulay—Kuun) később hasonló volt a sorsa (1429. Kállay, saec. XV. R. II. 607). A meggyesi névanyag magyar. — JN: 1428. M: Zantho, B: magnus (Zichy VIII. 344. 1.), 1434. M: Andocz, Bembes, Botha, Chak 2, Dwcz, Fodor, Kerekes (Kereses) 2, Sonk, Zantho, B: magnus, Zaz (Kállay, saec. XV. R. III. 73), 1434. M: Bolog, Chak 2, Dwch, Gwrbws, Yso, Thalás, Wos, B: Bwcherre, cocus 2, Demetry, Galli, magnus, Pauli, Thome, Zaz, Zalába (u. ott), 1458. M: Andoch, Balogh 3, Baros 5, Bonis, Chak, Chonta, Daroch, Erdeli 3, Fábián, Gyre, Kapolnay, Lwkachy 2, Nagy, Pálffy, Thamasy 2, Thardy, B: magnus 2, Moyuk 2, parvus (Petróczy 99. 1.), 1470. M: Ilies (Lel. Acta 44), 1471. M: Bwtha 2 (Múz. 41 és Lel. Acta 21), 1473. M: Kerekes, B: Thoth (Lel. Acta 12), 1475. B: litteratus, parvus, Thoth (Múz. 45), 1481. M: Bwtha, Koncz (Lel. Acta 19), 1511. M: Andoch, Aranyas, Balog 2, Chwka, Fysthes, Gal, Illyés 2, Kerekes, Letha, Lowaz, Lukachy, Meggesy, Mester, Myklos, Nagh, Symon, Thwzer, Zylwa, B: Horwath, Preyges, Racz (Lel. Acta 31), 1511. M: Zekel (Lel. Prot. I. 142. 1.), 1517. M: Lowaz, B: Horwath (Lel. Acta 6.). — FN: 1337. M: Tharkan (puszta, Anj. V. 256.1., 1360. Kállay, saec. XIV. 1278, 1390. Lel. Acta 12, később Kántor- és Csaholyi-birtok: 1411. Petróczy 73. 1.: Kéttárkány, 1429. Lel. Stat. C. 98.), 1390. M (puszták): Epperyes, Rechk, Thwzakos (Tuzukusmezew, Thozokostheleke, Lel. Acta 12, a két utolsó 1. még 1429. Lel. Stat. C. 98, 1479. Múz. 7: Csaholyiak).

232. **Méhtelek** (Melteluk, Melthelek, Mythelek). Kései feltűnése (1344. Lel. Met. Szat. 34) és neve arra mutat, hogy a megye újabb települései közül való. Szárazberek 1339-i — különben pontos — határjárásában (Dl. 38.797) nem szerepel a neve; ebben az időben tehát falunak minősíthető telep nem állott a helyén. Lakói a Gutkeledék itteni uradalmának öregebb s népesebb faluiból kerülhettek ki: a középkorban a Gutkeled-birtoktest része (1344. i. hely, 1509. Perényi, 1524. Lel. Stat. D. 206). Magyar.—JN: 1509. M: Bartha 3, Bathor, Borsy, Elek, Fabyan 2, Feyr 2, Fodor 2, Kadar, Karoly, Marthon 3, Symon 2, B: Chophws 2, Prozko (Perényi).

233. **Mérgesd** (Myrgusd, Myrgesd, Mergus, Mergesd). Helyét Karász és Bagda-puszta vidékén kell keresnünk. Minthogy a XIII. századig a borsovai vár birtoka volt, egykor valószínűleg az ország első foglalás után nem sokkal kiépített védővonalába tartozott (1282: terram castrī nostrī Borsua adiacentem in comitatu de Zotmar existentem ... inter terras Tereche, Bogda, Karaz, Vylok, Buhud ...

adiacentem: Wenzel IX. 329. l., 1295. Vay 11). 1282-ben kerül magánember, bizonyos Syuge kezére s a Kállaiak rövid gazdálkodása után megint csak az ő utódai benne az urak (1321. Anj. I. 603. L, 1331. Ibrányi). A XV. század végén pusztaként kerül a Petneháziak birtokába (1483. Kállay, saec. XV. R. III. 1291.) és hamarosan Petneháza területébe olvad (1484. Lel. Acta 10). Többször számítják Szabolcsba (pl. 1517. Lel. Acta 13).

234. **Mérk** (Merk, Meerk). A Gutkeledek földjébe ékelt, magárban álló falu. Telepítésének kora és körülményei ismeretlenek. A XIII. és XIV. század fordulóján ment át a Bátor-család kezére (1297. Wenzel XII. 653. l., Karácsonyi J.: A hamis, hibáskeletű és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig. 126.l., 1318. Anj. I. 457. l.). Magyarok lakták. — JN: 1446. M: Konya (Dl. 13.934), 1499. M: Agoston, Duda, Erdely 3, Ferencz, Hegedews, Konya, Markos, Mathe, Naghsimon, Pethew, Rakos, Sylve, Simon 2, Zabo 2, B: Pap (Károlyi III. 35. l.), 1500. M: Byro, Erdely, Hegedews, Konya, Oldalos, Zabo 2 (Dl. 20.956).— FN: 1431. M: Bartharethe, Theremhegy, Zaldobagh (Károlyi II. 139. l.).

235. **Mihályfalva**. Biharmegyei falu. Csak kivételkép számítják Szatmárba.

Miklóstelke, 1. Hagymás.

236. **Mikola** (Mykola, Mikola, Micula; szláv közvetítésű régi magyar személynév: M. Ny. XXX. 117.l.) [Micula]. Abból a hiteles, bár részletesen csak Szirmay magyar fordításában fennmaradt oklevélből (1216 < 1391. Kállay, saec. XIV. 1249, Fejér VII/3. 19. l.), mely először szerepelteti Mikolát, két fontos dolog derül ki. Az egyik, hogy a falu a környék legrégebb, pontosan körülírt határú, már 1216-ig is többször gazdát cserélt települése; a másik pedig — ami az itt láthatóan hibás szövegből is bizonyos — hogy Mikola eredetileg várbirtok volt s ekkor is a király adományozta bizonyos Merch comesnak, akit az oklevél szatmárnémeti embernek mond. A telepítés tehát már jóval előbb s királyi akció kereteiben történt. Később a Mikolai—Szárászberki—Simai-rokonság a birtokos: a XV. század óta differenciálódó s külön neveket viselt Mikolai-ágak a család gyors szétterebélyesedését illusztrálják (Angyal: 1449. Lel. Bercs. VI. 27, litteratus: 1515. Perényi, Tatár: 1507. Lel. Stat. Z. 150). Ez a falvuk — mint a többi is — színmagyar. — JN: Bay, Balogh, Bathori, Bor, Herekes, Myke, Rewes, Soos, Thagy, Thogy litteratus, Zeremy 2, B: faber 2, litteratus 2, parvus 2, Thooth 2, Zochov (Lel. Acta 27), 1470. M: Dama, Dobas (Lel. Acta 10), 1519. M: Both, Dwbos, Wynche (Lel. Prot. V. 60. l.), 1525. M: Cheke, Wegh, N: Oswath (Perényi), 1526. M: Nagh, Posthas, B: litteratus (Lel. Stat. T. 28). — FN: 1216. M: Craldosfa, Noguegre, Pischarus, Rekezil (Fejér VII/3. 20. l.)

237. **Mykusi, Myxi**. A Káta-faluk sorában, összesen három ízben

feltűnő telep. Lázári és Vasvári közt fekszik (1261. Zichy I. II. 1., 1284. Zichy I. 55. 1., 1339. Lel. Met. Szat. 30). Későbbi sorsáról és esetleges lakóiról nincs adatunk.

238. **Milota** (Milota, Mylatha, Mylotha). A Sente-Mágócsok és monostoruk Tisza alatt fekvő erdős birtokán a nemzetség itteni megjelenésének idején, a XII. század közepén települt meg. 1181-i oklevelünk (Szentpétery, Regesta 43—44. 1.) a vidék négy gyér lakosságú prediuma közé sorolja. 1344. (Kölcsey) és 1345. (Kende, hibásan Fejér VIII./I. 578. 1.) után is az egységes Kölcsei-birtoktest része marad. Egyházának védőszentje Szűz Mária volt (1352. Kende, Cégénydányád). Névyánya magyar. — JN: 1505. M: Benedek, Chonki, Dienes 3, Fylesdy 3, Foris, Garas, Kapas 2, Kegyes 3, Kelemen, Kondor, Marthon, Mihál(i) 2, Molnar 2, Nagh 3, Nylas 2, Nyri, Sandor, Simon 3, Sypos, Soos, Varga 3, Weres, Vincze, Zabo, B: Thewrek, Thoth 4 (Lel. Acta 12), 1505. M: Chontus, Dyenes 2, Elek, Kege(e)s 2, Pal, Soos, B: Theerek, Thooth (Lel. Acta 50), 1506. M: Sandor, B: Thoth (Kende), 1509. M: Adoryan, Anthal 2, Balog 2, Benedek, Beneny, Berecz, Chonok, Chonth, Dyenes, Elyth, Erdely, Feyes, Fory, Kalmar, Kendy, Koncz, Kondor, Lazlo, Madar, Mathosy, Myhal, Molnar 2, Nagh 2, Nylas 5, Nyry, Reges, Rosa, Sandor, Symon 3; Sypos, Soos, Warga 4, Wendyg, Wyncze 2, B: litteratus, Thoth 3 (Perényi), 1510. M: Chonth, Kegyes 2, Nagh, Thakach, B: Thewrek, Thoth 3 (Kende), 1515. M: Fory, Kelemen, Simon, Warga (Lel. Prot. II. 68. 1.), 1515. M: Nagh, Simon, Varga (u. ott), 1520. M: Ferencz, Nylas (Lel. Stat. P. 280), 1521. M: Kegyes, Thor (1548 kör. átírás, Kende). — FN: 1181. M: Ekewr, Sebespatak, B: Cuni (fluvius) (Szentpétery 43—44. 1.), 1345. M: Halumberuk (silva), (Kende, Fejér VIII./I. 578. 1.).

Mittelberg, 1. Felsőbánya.

239. **Mogyorós** (Monyoros) [Mārius]. Az erdői Drágfi-uradalom egyik, a XIV—XV. század fordulóján keletkezett román falva (1424. Lel. Stat. D. 197: Valahalis, I. a VII. fejezetet is).

240. **Mogyorós** (Monyoros, Kysmonyoros, Naghmonyoros), ma Míszmogyorós, [Māgherus]. A Móric-család meggyesaljai uradalmának déli szélén fekszik (1490. Perényi). Magyar nevéből s ránkmaradt jobbágyneveiből csak sejthetjük, hogy lakói közt magyarok is voltak, sőt talán az alapokat is ők rakták le. A megtelepülés a birtoktest többi faluival együtt a XIII—XV. században történt. 1493 után Nagy- és Kismogyorósról hallunk (1493. Perényi, 1519. DI. 23.281—2). — JN: 1493. M: Azzonka, B: Pap, parvus (Perényi), 1512. R: Dawos (DI. 36.985).

241. **Monostor** (Monosthory, Monosthor), ma Szamosmonostor [Merisor]. Kialakulása a XV. század végén történt, a meggyesi uradalom oklevelei ugyanis csak ekkor kezdik emlegetni (1493. Perényi). Középkori népe magyar-román-rutén keveréknek látszik. — JN:

1493. B: Albas, Kathamar, Pap (Perényi), 1512. B: Daa, Oroz (Bl. 36.985).

242. **Nábrád** (Nabrad, Nabrath, Naprad, Nabragh). Első ízben egy 1274-ből keltezett oklevélben fordul elő a neve (1429: Kállay, saec. XV. R. II. 562), s ismerjük ugyanebből az időből Nábrádinak hívott tulajdonosait is. Ezeknek akkoriban már három ágra oszló családfája mutatja, hogy őseik birtoklása tekintélyes idővel nyúlik vissza a falu sem egészen fiatal már (1274 < 1433. Wenzel XII. 124. l. A két tisztán felismerhető ágon kívül a harmadikra l. 1429. Kállay, saec. XIV. R. II. 562). Az alapítók származásáról nem tudunk közelebbit, csak annyi bizonyos, hogy egy szatmárnémeti polgár-családnak proximusai (1329. Vay 1116.), amiből, ha nem is vérrokonság, de társadalmi színvonaluk közelsége mindenesetre következik. A falu a középkorban eredeti tulajdonosai kezén marad. Néhányszor Szabolcsba és Beregbe is számítják (1453. Lel. Stat. B. 67, 1425. Kállay, saec. XV. R. II. 395). Névanyaga, némi szláv maradványok kivételével, magyar. — JN: 1405. M: Baan, Pank, Sz: Dragh, Kaztha, B: Pap, Thoth (Lel. Acta 25), 1411. M: Agh, Kormos, B: Oroz (Kállay, saec. XV. 545), 1429. M: Barki (Marky), Cozma 3, Chutor, Fodor, Kyrál, Kysser, Kormos (niger), Penzes 3, Thuros, Vak (cecus) 2, Sz: Bagdan (e. n.) 3, B: litteratus 2, magnus 3, sartor 2 (Lel. Acta 77 és Bercs. V. 20), 1437. B: litteratus (Kállay, saec. XV. R. II. 449), 1448. M: Nyakas, B: magnus, scolaris (Kállay, saec. XV. R. III. 587), 1449. M: Fodor, Gyarmath-i, Nabrad-i, Orros, B: Papp, parvus (Lel. Bercs. VI. 27 és Acta 52), 1451. M: Balogh, Balyok, Farkas, Fazakas, Fodor, Jolegen, Kadisa, Kasony, Kathona 3, Konch, Lwdas, Marky 2, Nyakas, Olchway 2, Penzes, Puska, Sowago, Swrany, Thama, Wegh, Zakaly, B: Ambrosy, Egidy, litteratus, Marcy 2, Nemeth, Pap, parvus, sartor, sutor, Thortika, Thot (Tot) 2, Twrek (Kállay, saec. XV. R. III. 680), 1452. M: Balogh 2, Fazakas 2, Kathko, Kathona 4, Konch 2, Kozma, Lwdas, Nabrad-i, Nakas 2, Olchwary (Olchoway) 3, Solom, Thapaztho, Thar, Wegh, Zakalos, Zeremy 3, B: Ambrosy, Egidy, litteratus, Marci 5, Nemeth, Pap 3, parvus, Thoth 2 (Dl. 14.584, Lel. Acta 43 anni 1455, Kállay, saec. XV. R. III. 440, 710—11), 1453. M: Marky (Lel. Stat. B. 67), 1460. M: Farkas 2, Fodor, Molnar, Niacas, Olchwar (Olchauan: szláv) 2, Thar, Zabo 2, B: Ambrosi, litteratus, magnus, Martini (Kállay, saec. XV. R. III. 842 és 1466. u. o. 999 és 1001), 1460. M: Balog 3, Cozma, Fazokas, Fodor, Halaz, Jolegen, Kathona 2, Kinch, Marky 4, Nyakas, Seren, Sowago 2, Swran-i, Thapastho, Thar, Zabo 2, Zakalus, Zolthan, B: litteratus 2, Pap, parvus 3, sartor, Thot (Kállay, saec. XV. R. III. 840 és 1459. u. ott 809—10), 1466. M: Barth(is), Nyakas, Sowago, Suran, B: Ambrosy, Sebastiani (Kállay, saec. XV. 999 és 1001), XV. század é. n. M: Cheche, Pal (Kállay, saec. XV. 486),

1500. M: Barthys, Pal (Lel. Acta 22), 1514. B: faber (Lel. Stat. F. 5).—FN: 1425. M: Bakonazygethe (Bark-; Bakona: szláv), Kernychefoka (Kernyche: szláv), Mocholaewrnye (-ewreny), Thewkeyzegh, Welcherethe (Wewche-; Welche: szláv), Sz: Kernyche (stagnum), B: Borsou (Borsen), Farakycha (Pa-), Kysbabana (Kállay, saec. XV. 125. és u. o. R. II. 395), 1425. M: Gaach, Karyal (Kállay, saec. XV. R. II. 562).

243. **Nádasd**, I. Petri M. i. m. IV. 131. l.

244. **Nagybánya** = Asszonypataka (de riuolo Dominarum et Zazurbanya, Azunpataka, Azyupatak, Banya, de Rivulis dominarum) [Baia mare]. Történetét I. a VII. fejezetben. — JN: 1329. N: Corradus (Wenzel: Bányászat 410. l.), 1347. N: Vlricus (e. n., Fejér IX/I. 498. l.), 1376. N: Crobsgolth (Grolsgow), Herislinus (Henslin, e. n., Schönherr 404. l., Fejér IX/5. 97. l.), 1380. B: litteratus (Dl. 6708), 1387. N: Honomesthlinus (e. n., 1422. Fejér X/8. 234. l.), 1391. N: Joncher, Panner (Schönherr 404. l.), 1393. N: Herthel (e. n., 1555: Fejér X/3. 131. l.), 1403. N: Pfeyfinskolbel (Schönherr 404. l.), 1408. N: Druchker, Hulwat (Gulvart), Jerul, Juncher (Huppel), Kistel, Melczer, Omechin, Steygar, Vlricus, Vinlopp, B: aurifaber 2, Magher, penes Ecclesiam (Dl. 9424, Fejér X/4. 711—2. l., Schönherr 404. l.), 1412. B: (Szabó) (Szádeczky i. m., Századok 1889. 677. l.), 1445. N: Gewbel (Schönherr 404. l.), 1446. N: Crafft, Eylhard (Wenzel: Bányászat 400—1. l.), 1452 után, N: Jodok (Schönherr 263. l.), 1464. N: Göbel (Schönherr 249. l.), 1464. M: Lakatos, N: Cohlefel, B: Rác (Schönherr 239. l., Wenzel: Bányászat 405. l.), 1468. N: Sterer, Ziegenpacher (Schönherr 404. l.), 1472. N: Lorberer (u. ott), 1476. N: Huffnagel (u. ott), 1476. N: Gewbel 2 (Wenzel: Bányászat 402. l.), 1478. N: Preier (Schönherr 404. l.), 1478. Forinthwerew (Teleki XX. 2.59), 1479. N: Gewbewl, Nemch (Wenzel: Bányászat 409. l.), 1479. B: aurifaber, litteratus (Schönherr 239. l.), 1480. M: More, Packzy, Schomlyay, Telky, N: Naymaster, Prewss, Thawsdorffer, B: auriseparator, institor, magnus, pellifex, sartor (Schönherr 240. l.), 1489. B: litteratus (Dl. 26.649), 1491. M: Farkas, Igyartha, Kalmar, B: litteratus 2 (Dl. 27.973), 1496. M: Deák, Szabó (Schönherr 240. l.), 1505. M: Császár, Kalmár, Kovács, Mészáros 2, Tar, Vetés, B: Dékán (Schönherr 241. l.), 1507. M: Kysmester, Somlyay, Veres, B: litteratus (Schönherr 241. l.), 1511. M: Mészáros, Somogyi, N: Stheger, B: Dékán, pellifex (Schönherr 242. l.), 1514. N: Hencz (Lel. Acta 9), 1521. M: More, Somlyay, B: litteratus, separator (Wenzel: Bányászat 415—6. l.). — FN: 1231 (a Keykus és Fenteus erdők szatmári határa): M: Bik, Bikopotoka, Cukynmezey, Ereusag, Eur, Guthonchowosa, Hygus, Kekeluga, Keykuspotoka, Lapus (nemus), Nogyozozor, Zokolmezee (Szokol: szláv), B: Cozu, Mysuch, Zozor (minor) (Wenzel XI. 231—3. l., Dl. 266), 1347. M: Zazurkeu

(Fejér IX/I. 502 1.), 1380. N: Quittamus, (mons. Dl. 6708), 1390. M: Gutinkew, Kekes, Kerekmezew (1476. Wenzel: Bányászat 403. l.), 1411. M: Halfalwa (puszta, Lel. Stat. D. 231), 1446. N: Aley (rivulus), Fendel (vinea) (Wenzel: Bányászat 401. l.), 1505. M: Hosszúbérc, Sátorhegy (Schönherr 241. l.), 1525. M: Cheresnyebánya, Ghenczpathak (Schönherr 242. l.), 1525. M: Borkwth, N: Kyzfendel (u. ott).

245. **Nagyfalu.** A mai Érkisfalu mellett fekvő középszolnoki, néha szatmármegyeinek is mondott falu (1347. Dl. 30.015, 1380. Dl. 30.719).

246. **Namény** (Noomen, Nomen, Namee, Nameyn, Nomy, Kysnomy, Namyn, Namen), a mai Kisnamény. Először a Pápai Tizedjegyzékekben (107., 134. l.), majd Jánk 1341-i határjárásában (1482-i átírás, Perényi) bukkan föl. Kialakulása az előző századokra esik. Telepítői ismeretlenek; a XIV. század végétől a Matucsinaicsalád és későbbi birtokostársai uradalmának volt része (1387. Dl. 7246, 1403. Dl. 8913, 1436. Lel. Acta 50, 1446. Dl. 13.934, 1524. Lel. Stat. D. 206). Magyarok lakták. — JN: 1446. B: parvus (Dl. 13.934), 1447. M: Chaholczy, Chalas, Hodazy, Keunthes, B: Beder (Lel. Acta 24), 1500. M: Sypos (Dl. 20.991). — FN: 1425. M: Bogarpathaka, Domankwsfewlde, Ezthergewth (Eszterge: szláv), Fornasgyakra, Fornasrakathya, Gyrszomoga, Kaktow (Labthow), Kalnabokor (Galna-), Kerekkrakathya, Maythpathaka, Sarwyze, (Lel. Met. Szat. 8, Fejér X/6. 747—8. l.).

247. **Namény** (Numen, Nomy, Nomen, Vasarosnomen, Namyn, Namen), ma Vásárosnamény. Betelepülése a királyság első századaiban történt s a Hontpázmány-nemnek és a királyi várspánságnak volt benne szerepe. Amikor 1214-ben először feltűnik, Hontpázmány-nembeli Sebös villájának mondják (Reg. Var. 180. l.). A nemzetségtől jut át házasság útján a Lónyiaiakhoz (1351. Vay 315, 1357. Anj. III. 562. l.), adomány útján pedig az olnodi Cudarokhoz. (1415. Dl. 10.333). Vásárjoga (1405. Kállay, saec. XV. 183) hamar mezővárosi szintre emelte (1434. Kállay, saec. XV. 147). A XV. századtól inkább Bereg-megyébe számít (pl. 1459. Lel. Acta 41). Magyarok lakták. — JN: 1214. M: Pousa (e. n., Reg. Var. 180. l.), 1448. M: Feyerwary, Feyzés 2, Thalaz, B: cantor, litteratus, sartor (Kállay, saec. XV. R. III. 586), 1459. M: Bornemyza, Fekethe, Kathy, Marthon, B: parvus, sartor (Lel. Acta 41), 1464. M: Alch, Balinth, Bodolo, Chege, Chews, Dank, Fazekas 2, Feyervary, Feystys, Fodor, Gal, Gyohaty, Halaz, Hana, Hozyw, Kapossy, Kathona, Kewrms, Kobzow, Palchay, Palfy, Razony, Scabo (Scubo) 4, Scalkay 2, Tharpay, Warga, Wngy, Wrban, B: Akolith, faber 2, Laurency, mercator, parvus, sartor 2, sutor 2 (Lel. Acta 31), 1469. M: Kolos (Lel. Acta 10), 1480. M: Fazakas 2 (Lel. Acta 24), 1517. M: Kewrmews (Lel. Acta 23), 1521. M: Agosthon 2, Balynth, Benech 2, Beres,

Chy(w)lleg 3, Boka, Halaz, Hegedews 2, Janos, Jara, Kapossy, Kerey, Keres, Kewrmes, Kosa, Kozma, Mezaros, Naghmyhal, Palczay, Pazthor, Pelbarth, Pochyk 2, Roses, Saska, Somogy, Tanczos 3, Thether, Thewrews, Thymar, Thywkody, Warga 2, Waska, Zabo, Zalko, Zewke, B: curriier, faber, Thoth 3 (Lel. Acta 6 és 1525. Acta 13), 1525. M: Chypew (Lel. Acta 13). — FN: 1480. M: Paphawa (Lel. Acta 46).

248. **Nand, Nanda.** A Csákiak bükkhegységi uradalmának egyik legrégebb falva. Keletkezése a XIV—XV. század fordulójára esik (I. a VII. fejezetet), lakói románok (1424. Lel. Stat. D. 197, 1432. Erd. M. Wesselényi). Csánki (i. m. I. 481. l.) tagadja, hogy Nántüvel [Hurez] azonos volna.

Németi, I. Szatmár.

249. **Nempse.** Ismeretlen helyen fekvő Újlaki-puszta (1515. Lel. Acta 5.).

Neugrad, I. Marcellfalva.

250. **Olaszi** (Olazy). Ennek a Hermánszeg szomszédságában, a Szamos mentén fekvő falunak emlékét egyetlen oklevél őrizte meg. Neve idegen népelem korai, valószínűleg királyi megtelepítésére utal. A XIV. században a szamosközi Gutkeled-uradalom része (1314 < 1499. Orczy, Nyáryana 3950).

251. **Olcsva** (Olcha, Olchua, Olchwa). A Kaplony-nemzetség két északi, szamoszugi falvanak egyike. 1312-ben tűnik csak föl (Anj. I. 249. l.) és a Károlyi-ágon kívül nincs más birtokosa, tehát az újabb Kaplony-szerzemények közé kell sorolnunk. Mint tekintélyes nagyságú, jobbágyságban gazdag faluért, a Károlyiak hosszú harcot folytatnak érte az olnodi Cudar-családdal (1395. Károlyi I. 471. l., stb.). Neve szláv (Kniezsa), ismert névanyaga magyar. — JN: 1426. M: Peech (Károlyi II. 103. l.), 1430. M: Byro, Bolwgh, Bwnggh (= Banga), Erdel(y) 2, Fekethe, Gelyenes, Gywre, Helges, Hewth, Jandy, Judas, Kenches, Kerekes 2, Kwthos, Logo, Lwka, Myhoch, Molnar, Paysos, Pos, Regech-i, Rezegew, Rohody, Talas, Wakundi, Warro 3, Wegh, Wekas 3, Wytez, Zeph, B: Daud 3, Jugh, litteratus, magnus 4, Pap, sartor 2, Toth (Kállay, saec. XV. R. II. 621), 1435. M: Fekethe, Zeeph (Károlyi II. 156. l.), 1440. M: Baba, Balogh, Bonga, Chyka, Erdely 2, Feyes, Fekethe, Gyarmath-i, Gwre, Hayas, Helges, Jakws, Jand-i, Jog, Kenches, Kwthus, Molnar, Paysus, Pelselchy, Regech, Santha 2, Sarkan, Thalaz, Thohath, Wakondi, Waryw, Warro, Wegh, Wekas 2, Wernika, Wythez, Zeke-res, Zewke, B: Bohod, Daud 2, faber, Iuega, magnus 3, Pap, parvus 3, sartor 2, sutor 2, Thoth 2 (Kállay, saec. XV. R. III. 372—5. és 1447. Károlyi II. 253. l.), 1449. M: Baba 2, Banga, Chikek, Chonka, Chwka, Erdely 2, Feyes, Feketheu, Feldes 2, Fodor, Gyarmath-i, Gyre 2, Hayas, Hand-i, Helgyes, Jogh, Kenches, Kornel 2, Kwthos, Molnar, Paysus, Pelsewczy, Pogan, Poos, Fosa, Rechegh,

Santa 3, Sarkán, Thalás 3, Thohaty 2, Warro, Wegh, Wekas 2, Veronica, Vythez 2, Zekeres, Zewke, B: Dampma, Daid, Fabri, litteratus, magnus 2, Pap, parvus 5, Philipi, sartor 3, sutor 2 (Kállay, saec. XV. R. III. app. 20—1, Károlyi II. 277—8. 1.), 1483. M: Balenth, Balog, Barrabas 3, Berthalan, Byro 2, Bodor, Dyak, Fekethe 2, Fos (Sos) 3, Gwrgh, Gwre 2, Jonas, Kowach, Naghanna, Naghthomas, Pandi, Pekfy (Peksy) 2, Pelkwch (Pelhewch), Simon 3, Thyba 3, Warga 6, Wekas, Welges 3, Wernica (Veranyka) 2, Wythez, Zabo 2, Zanyzlo, Zekeres 8, Zewke 2, Zolpra, B: Daid, faber, judex, Kopis 2 (Lel. Acta 22, 1479. Kállay, saec. XV. R. III. 1232, 1483. u. ott. 1299. és 1486. Kállay, saec. XVI. 539), 1484. M: Byro, Gywre, Hewlgyes 2, Kenderes 3, Pandy, Polch 3 (Lel. Acta 15), 1513. M: Varga (Lel. Stat. L. 113), 1520. M: Warga, B: Kopis (Lel. Acta 34, Kállay, saec. XVI. 91), 1520. M: Bagoly, Balog, Barnabas, Berthalan, Byro, Chotvn (Chothra), Demyen, Dyenes 3, Hewlgyes, Illyes, Jambor, Kassa 2, Kathona, Kynchyas, Kys, Kysmathe 2, Lazlo 2, Lwkach, Naghgergely 2, Pethfy, Poos, Popis, Rohody, Sarcan, Symon, Thaz, Tholway, Warga 8, Wernyka 2, Wyda, Zabo 2, Zanyzlo, Zekee 2, B: Kopis 2 (Lel. Acta 11 és Kállay, saec. XVI. 92). — FN: 1391. M: Gyenee, Huzyuberek, Lapus (Károlyi I. 448—54. 1.), 1484. M: Ey, Farkmalom, Gyalmostho (Lel. Acta 15), 1500. M: Egererdeye = Kraznaerdeye (Károlyi III. 42. 1.).

252. **Ombod** (Vmbud, Wmboth, Ombod) [Ambud]. Korai oklevelek híján kezdeteiről nem mondhatunk bizonyosat. Később a Szántai Petőfiak (1373. Dl. 6102) és Bátoriak (1393. Dl. 7856, 1417. Dl. 10.572) uradalmának része. Magyar. — Jn: 1446. M: Buday, Dak, B: litteratus Dl. 13.934).

253. **Ónod** = Lászlótelek (Anad, Onadthelek, Ounad, Onaad; Lazlowthehvk, Laczlotheleke). Piskolt és Vasad közt feküdt (1499. Lel. Acta 22). A falu két első ismert tulajdonosa közt egy László nevű is szerepel (1284. Károlyi I. 16. 1.); a későbbi Lászlótelek elnevezésből tehát XIII. század végén történt alapításra lehet következtetni (1333, copia: Dl. 322, NRA 872. 65. §. 11). Az alapítók a jelek szerint a Reszegei-családdal állottak kapcsolatban. Családjuk kihalta után az egri püspök (1333.), majd a Reszegeiek (1417. Lel. Bercs. IV. 22.) és a pálosatyák (1504. Lel. Acta 28) lettek a birtokosok. Hogy Ónod valaha is lakott hely volt, arra egyedül a «deserta» jelzőből (1417.) lehet következtetni. — FN: 1429. M: Chalanos (Rhédey).

254. **Oroszfalva** (Orozfalwa), ma Kékesoroszfalu [Rus]. A Nagybánya által saját határában a XIV. század végén megtelepített, később egy időre a Drágfiak kezére jutott román faluk egyike (1411. Lel. Stat. D. 231, 1491. Dl. 27.972; Wolachalis, 1. Kékest is).

255. **Oroszi** (Vruzy, Orosy, Orozy), ma Vámosoroszi. Neve a magyar királyság első századaiban idevetődött, de elszigetelt és

korán felszívódott északi szláv népelem emlékét őrzi. Annakidején bizonyára királyi birtok fogadta be őket. Oroszi még 1181-ben sem tartozott a Kölcsei-uradalomba (Szentpétery: Regesta 43—44. l.), melynek a XIV. században egy időre része lesz (1324. Anj. II. 137. és 149. l.; 1344-ben már nem: Kölcsey). A század közepén a Matucsinaibirtok két szomszéd falvához kapcsolódik s azokkal együtt kerül — egyes részeiben — más családokhoz is (1387. Dl. 7246, 1403. Dl. 8913, 1425. Lel. Acta 50). Tulajdonosai 1324-ben (i. hely) engedélyt nyernek arra, hogy a nehezen járható Tapolnak patakon hidat építhessenek s ezen a vámot szedhessék. — JN: 1446. M: Penygey, Thalás (Dl. 13.934). — FN: 1324. Sz: Thopolnuk (Anj. II. 137. l.), 1425. M: Zaldobospathak (Lel. Met. Szat. 53), 1436. Sz: Thapolna (Lel. Acta 50 és Dl. 12.891).

256. **Óvári** (Ouary, Owary, Ouar) [Cetatea veche]. Kialakulása bizonyára a XIII. század előtt s várispánsági területen történt. Későbbi sorsa a Hontpázmányokhoz kapcsolódik, ebből a nemzetiségből származik ugyanis főbirtokosa, az Óvári-család (1316. Anj. I. 402. l., 1355. Zichy III. 15. l., 1370. Károlyi I. 314. l., 1375. Teleki XX. 1. 5, 1411. Károlyi I. 580. l., l. Karácsonyi: Magyar nemzetiségek II. 202. l.). Ha egy másolatban 1312-i dátummal ránkmaradt oklevélnek hinné lehet (Csáky I. 1. 37. l.), Óvárin a szomszédos Csák-nemzetiség is korán adományhoz jutott (1472. Lel. Acta 18). Később szerezték meg egy részét a Máramarosból idekerült Drágfiak (1381. Múz. 5, 1394. Lel. Acta 7, 1408. Lel. Stat. D. 260). A középkor végén városi számarányt is elérő — kevés német mellett nagy többségében magyar — jobbágylakossága volt (1426. Lel. Stat. D. 205: 59 lakott sessio és ház, 40 deserta). Az egyház plébánoson kívül scolasticust is tartott (u. ott). — JN: 1424. N: Gothard (Lel. Stat. D. 197), 1424. M: Bartha, Bedech 2, Bothka 2, Cheke, Fabian, Fekethe 2, Fozthow, Homagh-i, Kadar, Kyrál 2, Komyaty, Kosaras, Mathey, Saytarus 3, Setheny, Taglow 2, Thetheth, Zylvas, B: faber 2, sartor, sclavus 3, Thoth 2 (Lel. Acta 58), 1425. B: Theureuk (Mándy), 1426. M: Apathy, Baktha, Bartha 2, Barthalws, Bassard, Bede, Bedes, Berendy, Chethfálway, Chomakazy, Darahy, Fekethw 3, Foztho, Hele, Henke, Homonnay 2, Kadar, Kyrál 2, Kossarus, Kossod 2, Kowach, Kwthew (Kethew) 3, Mychal, Pocz, Sahthos 2, Thar, Zechey, N: Gothard 4, B: carnifex 2, fáber, Lengel, Moldawy, parvus, rufus 4, sartor 3, Thoth 6 (Lel. Stat. D. 205), 1463. M: Azthalnok, Burian, Dyak, Egri, Fantsikan, Gachaly, Gerezdi, Kancz, Kaythar 2, Nagy 2, Remethe, Wagy 2, N: Fromer, B: Thoth (Lel. Acta 11), 1509. M: Kewer (Lel. Acta 40), 1516. M: Ferenczy, Nagh (Lel. Acta 46), 1523. M: Anthalfy, Bagameery, Bokkry, Cheke 2, Deaak, Ewkech, Fene 4, Hendes 2, Kanthor, Kerekes, Kewer 2, Kewres, Kowach 2, Mezaros, Myhok, Pasty, Saaly, Sebesthyen, Thamasy, N: Goffár 3, B: Olah, Sydo, Thot 2 (Lel. Acta 26 és 1524. Lel. Acta

49), 1524. M: Bokri, Fene, Geros, Zylwas, B: faber (Lel. Acta 49). — FN: 1426. M: Kassaspuzthaya (deserta sessio) (Lel. Stat. D. 205).

257. **Ökörítő** (Wknrytou, Vkuritow, Vkurytho, Ekerytho, Wyekerytho, Oewkerytho; = Ökörítató: M. Ny. XII. 24. l.), ma Szatmár-ökörítő. A cégényi monostor birtokainak 1181-i határjárása idején (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) — mint egy későbbi hivatkozás is bizonyítja (1352. Kende, Cégénydányád) — Tyukod predium hatalmas területe Ökörítót is magában foglalta. Mivel azonban név szerint nem szerepel, sem település nincs a helyén, ebben az időben még nem is létezett. Kölceseiek telepítő-akciója a XIII. században hívta életre, a következő század közepén ugyanis az ő birtokukban tűnik föl (1344. Kölcese) s ekkoriban már néhány évtizedes múlt áll a háta mögött: közben mellételepülése is létrejött s két Ökörítő áll előtűnik (superior et inferior: 1345. Kende, hibásan Fejér VIII/I. 576. l., később Ó- és Új-: 1457. Lel. Acta 7). Nem sokkal azután fejeződésképpen mindkettő a Dománhidi-családhoz kerül (1352.), hogy hosszas pereskedés után végül nála is maradjon (1448. Érd. M. Wesselényi). Ökörítő, az eredeti település, nem sokkal élte túl a birtokosváltást. 1373 óta mint «populis et habitatoribus destituta» birtok áll a testvér-falu mellett (1373. Kölcese, 1457. Lel. Acta 7). A lakók magyarok. — FN: 1345. Anyatowa (Kende, Fejér VIII/I. 576. l.).

258. **Ömböly** (Embel, Embeld). Ennek a XVI. század első felében elpusztult kis falunak a mai ömbölyi erdő őrzi az emlékét, Mezőfénytől nyugatra. 1396-ban találjuk először írásos emléken a nevét (Lel. Acta 18) s nem is régibb keletkezésű a XIV. századnál (1. Vadát). Telepítői a Kaplony-nemzetség Károlyi-ágának tagjai. Már a rokonság osztozása előtt kialakult, mert több családnak van benne birtoka. 1499-ben jobbágyait emlegetik (Lel. Acta 11), 1516-ra azonban már elpusztult (predy deserti nunc quoque locum ville tenentis: Lel. Acta 54). Valószínű, hogy a jobbáglázadás dúlásainak esett áldozatul, melyekben a szomszédos Vetésiek is nagy szerepet játszottak. Lakói magyarok voltak. — JN: 1423. M: Embeldy 2 (Lel. Acta 83), 1499. M: Nagh (Lel. Acta 11, Dl. 20.850). — FN: 1476. M: Czakokapozthaya, Galambospariaga (Lel. Acta 28 és 1478. Dl. 17.896).

259. **Őr** (Euru, Eur, Ewr, Eur, Ewrteluky). A helység neve itt észak-déli irányban áthúzódó korai gyepű emlékét őrzi; települése a X. századra tehető. (A Várad Regestrum szól róla először: 1221. 274. l.). Népe a várszervezetbe tartozott s bizonyára onnan valók első ismert tulajdonosának — aki a Derzsi-család tagja (1272—1290. Vay 7) — ősei is (1286. Hazai Okm. VIII. 444. l., 1320. Anj. I. 566. l.). Ennek a nőági rokonai telepedtek meg véglegesen a községben (később Őriek: 1327. Károlyi I. 66. l., 1327. Vay 136) és maradtak — a Cudarokkal együtt (1372. Dl. 6079, 1520. Lel. Acta 43) — birtokosai. Őr egy része a XV. században Szabolcs

megyéhez került (1490. Kállay, saec. XV. R. III. 1378, 1520. i. hely, 1. Szamosszeget is). Magyar falu. — JN: 1221. B: Buchika (e. n., Reg. Var. 274. 1.), 1345. M: Gurke (e. n., Vay 254), 1414. B: sartor (Vay 803), 1435. M: Kwthws 3 (Ibrányi), 1459. M: Boythos, Bungus, Cher, Czomacz(y) (Z-) 3, Chuthur, Cuthus 2, Dyacz, Farkas, Feyer, Gal, Ihes 2, Kasan, Keczek, Lelky 3, Mody, Nema, Pelbart, Sabo, Sente (Zenthe) 2, Thar, Verebes, Veres 4, Zemere, Sz: Herech, Zouath 2, B: Cadory, Elye, faber, Kaza, Ola 2, parvus 2, Pauly, Thoth 6 (Lel. Acta4), XV—XVI. századford.: M: Kerekes, Verebes, Weres, B: Elye (Lel. Bercs. XXI. 44), 1504. M: Wyda, Zabo (Lel. Stat. R. 39), 1520. M: Kachwk (Lel. Stat. V. 139), 1520. M: Barla, Thwsyry (Lel. Acta 4 és 1525. Lel. Acta 4). — FN: 1327. M: Yobaanfeulde, Jubanfeuld (puszta: Vay 136, 1328. Lel. Met. Szat. 26).

260. **Őrén** (Nagh Ewren). Nábrád— Panyola vidékén fekvő helység. Kérdéses, hogy lakták-e valaha is emberek (1452. Dl. 14.584).

261. **Örvényes**, l. Petri M. i. m. IV. 170. l.

262. **Palád** (Palad, Palyad, Nagpalagh, Kyspalagh, Bothpalad, Polad), ma Bot-, Kis- és Nagypalád. Az északi Gutkeled-uradalom falva. 1264-ben egyik oklevél arról számol be, hogy Palád földet Pelbárt comes valamikor nevének adományozta (Zichy I. 12. 1.). Pelbárt comes a Gutkeledék Várday-ágának tagja (Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 77. 1.) és itteni nagyobb összefüggő birtok ura volt: ez a falva — a Túr-Tisza közének települési viszonyai s a «terra» név egyaránt erre mutat — a kisebbek és fiatalabbak közül való. A telep a XIV. század elejére a környék falvaival együtt került a rokon Tiba-ághoz (1338. Anj. III. 501. l., 1343. Múz., 1483. Lel. Acta 4.). Más tényezők hívták életre a nagy paládi terület másik két települését. Már 1350-ben két Paládról hallunk (Erd. M. Kemény 87): egyik közülük — az utólag idekerült Csaholyiaké — Botpaláddal vagy Kispaláddal azonos, ezekre ugyanis az ő családjukon kívül később sincs másnak igénye (1429. Lel. Stat. C. 98, 1480. Lel. Bercs. X. 27). A következő század hetvenes éveiben tűnik elő a harmadik falu (1477. Dl. 29.004) s ettől kezdve a máig is fennálló három község — a két újabb nyilván Csaholyi-telepítés — párhuzamosan szerepel. A régi Nagypalád előbbi tulajdonosainak ugyancsak a Csaholyiakkal kell osztozniuk. A faluk középkori névanyaga színmagyar. — JN: 1410. M: Preposth, Zeuke, B: Wolahus (Lel. Acta 26), 1472. M: Thar, B: Oroz (Erd. M. Kemény 367, Lel. Acta 18), 1480. M: Nagh, Syro, Soldos, Zabo, Zewke, B: Thoth (Lel. Bercs. X. 27), XV. század vége é. n. M: Barch (Lel. Bercs. XIII. 4), 1509. M: Ferencz, Fewkzew, Kelemen 4, Kerezthes, Kys, Kowach, Lada, Lazlo, Mathe, Orozy 2, Symon, Zewke, B: faber, magnus 2 (Perényi), 1517. M: Zeghe (Lel. Acta 6), 1519. M: Cherepes, Darnay 2, Ferencz, Gal, Kerekes, Kys 2, Lazlo, Orozy, Pal, Simon 2, Syzo, Vyncze (Lel. Acta 54), 1524. M: Bwzas 2 (Lel. Acta 26). — FN: 1472. M: Gorcs-

malma (Erd. M. Kemény 367 és Lel. Acta 18), 1477. M: Thwrerdeye (Lel. Acta 15).

263. **Pálfalva** (Palfalua), ma Szatmárpálfalva [Paulești]. Hiteles oklevélben a XIV. század vége előtt nem fordul elő a neve (1379. Lel. Acta 47) s nincs rá okunk, hogy keletkezését ennél sokkal korábbi időre tegyük. (Szirmay előadásának azonban, mely szerint Dobrácsi Miklós fiától, Páltól vette volna a nevét [II. 195. 1.], nincs elfogadható alapja.) Középkori birtokosai közül a Pálfalviakat és a Dobrácsiakat ismerjük (1399. Lel. Acta 6,1417. Lel. Stat. B. 360: Pálfalvi Burján). Egyháznak védőszentje Szent Fülöp és Jakab (1379. Lel. Acta 47). Népe magyar. — JN: 1379. M: Teek-i (Lel. Acta 47), 1423. M: Polnar, Zilagi 2 (Lel. Acta 20).

264. **Paltheleke**. Ezt a szamosmenti földet Timóteus nevű gazdája — valószínűleg Timóteustelke névadója és királyi várjobbágy — adta 1284-ben gyügyei szomszédjának (Zichy I. 57. 1.). Minthogy nem hallunk többé róla, az utóbbi falu területébe kellett felszívódnia.

265. **Pályi** (Pauli, Pauly, Paly, Orozpaly, Monostorospaly, Hozzopaly, Naghpaly), ma Ópályi. Amikor a Hontpázmányok Dobosát 1289-ben rövidéletű új tulajdonosai egymás kezére adják, semmiféle tartozékát nem említik meg (Wenzel IX. 560. 1., Karácsonyi J.: A hamis, hibáskeletű és keltezetlen oklevelek 118. 1.). Egy új adománylevélnél azonban, 1294-ben (Wenzel X. 147. 1.), mások között Pault is mellette találjuk. Így arra kell gondolnunk, hogy nevét Dobos egyik ebben az időben élő birtokosától, Kozma fia-Páltól kapta (1289). 1313-ban (Vay 36) és 1325-ben (Múz.) két Pályiról nevezett emberrel találkozunk. Egyiküknek, András fia-Lászlónak, Tamás az apósa (1343. Dl. 3572), ez pedig egy itt birtokos nemzetséggel azonos (1294.). Így a Pályi nevezetű s a faluban később is birtokos család nőági örökösként, utólagosan jutott a terület egy részéhez. A telepítésben azonban neki is része volt: Míg a Hontpázmányoknál maradt, később Orozpályinak nevezett terület később is üres és csak az «orosz» elnevezésből sejthető, hogy időközben északról jött szlávságnak is kellett benne laknia (1336. Perényi, 1393- Vay 605, 1490. Perényi), addig a Pályiak területén 1327-ben (Múz.) — a két tulajdonosnak megfelelően — két falurészt találunk s egyikről Szt. Miklós-kápolnája, valamint «haboribus destituta» jelzője határozottan bizonyítja, hogy már voltak lakosai. Pályiból később Rédeiek (1337. Anj. III. 373. 1.) és Cudarok (1364. Dl. 5319.) kaptak részeket, utóljára pedig a királyné is (1482: hospites et incole possessionis reginalis ... Orozpaly, Lel. Met. Szabolcs. 2, ahol az Orozpályi elnevezés csak tévedés lehet, hiszen ugyanez később is prediumként fordul elő a királynő Palyja mellett: 1489. Perényi, 1492. Dl. 19.890). A XV. század közepétől általában Szabolcs-megyébe számítják (1471. Dl. 17.123, 1. Szamosszeget). Tekintélyes középkori névanyagában a szlávságot mindössze egy földrajzi és

egy családnév képviseli. — JN: 1414. M: Kyrál, B: sartor (Vay 801), 1415. M: Baka, Bartha, Bodnar 2, Chechery, Ewry 2, Fodor, Gyznos, Gubas, Hegedes 2, Hethsegeu, Hydegh, Ysso, Kadar, Kakas, Kanthor, Kassa, Kerekes 2, Konch, Kutheles, Melegh 2, Myko 2, Molnar 2, Pagan, Palatas, Pathoch, Pentek, Perem, Pyles, Synka, Souago, Tarpa, Tyadar, Thuryan (Choryan), Varmis, Wary, Varro 2, Wer, Vythka (e. n.), Zabo 3, Zalka, Sz: Domorad 3, B: carnifex, íaber, Oroz, Pastor, Pazna, rufus, Thewrek, Thoth (Vay 819, 833), 1421. M: Cheteri 2, Iso, Meleg, Molnus, Palatas, Parazna, Varro (Lel. Acta 9 és 1422. Károlyi II. 67. l.), 1421. M: Mellek, Palothas, B: Floryanus, parvus, sartor (Lel. Acta 11), 1435. és 1466. I. Szamos-szegnél, 1482. M: Deaky, Vassas (Dl. 25.794), 1482. M: Bobis (Dl. 2994). — FN: 1341. M: Amadewta, Egurerdeu, Humurudk, Sz: Zouan, B: Eygh (Anj. IV. 76—7. l.).

266 és 267. **Panyola** (Panyla, Panula, Panala, Ponola, Paniala, Ponula, Polonya, Panyala, Polunya, Panola, Ponyala, Panyola, Palunya, Punnyula, Palana, PONYLA, Palya, Kysponyla, Punila, Panylya) és **Semjén** (Semian, Semyen, Seemyen, Symyan, Symyen, Kyssemyen, Sempyen, Semeyen, Kersemyen), a mai Kérsemjén. A szabolcsi Kállósemjén vidékéről keletre húzódó Balog-Semjén nemzetség első, a Szamoshat megszállásával egyidős településhelye a Tisza—Túr—Szamos egybefolyásának mocsaras, erdős árterülete volt, mely a halászaton, vadászaton és pásztorkodáson kívül a könnyű védelmet is biztosította. A települők emlékét a folyózúg két Semjén nevű helysége őrizte meg, melyek közül elsőbnek a — Kérsemjén filiájával szemben — anyaegyházzal bíró (1414. Fejér X/5. 866. l.), Panyolának is nevezett Semjént kell tartanunk (Panyola és az egyik Semjén azonosságát a «Naghsemyen alio nomine Panyala» [1455. Kállay, saec. XV. R. III. App. 77] kapcsoláson kívül — mely elírás is lehet — a patrocíniumok egyezése bizonyítja. [1414. Kállay, saec. XV. 658 és 1482. Dl. 18.679], valamint a két családnév állandó felcserélése [1322—30. Kállay, saec. XIV, 309, 1325. u. ott 170]. A Nagysemjén elnevezés — nem szabad összetévesztenünk a szabolcsi Nagysemjénnel — itt nem állandó, l. 1414. Lel. Met. Szabolcs. 13) Panyolán a nemzetség egy távolabbi ága, a faluról nevezett család is birtokos. (A Panyolaiak saját vallomásuk szerint a Kállaiakkal «in una linea generacionis» vannak, amit közös birtoklásuk is bizonyít: 1347. Kállay, saec. XIV. 859 és 860, Fejér IX/1. 546. l.) Panyolát okleveles adat 1264-ben említi először (Fejér VI/2. 388. l., 1415. Perényi, 1347.); a Kállai-rokonság (1292. Fejér VI/1, 219. l., 1319. Anj. I. 526. l.) és a Panyolaiak (é. n. Hazai Okm, VII. 391. l., 1325. Kállay, saec. XIV. 170) birtokrészét később két faluként különválasztják (1366. Kállay, saec. XIV. 1501, 1425. Lel. Stat. K. 390) s a XV. század óta egyik Szabolcsba számít. (1415. Fejér X/5. 652. l., 1421. Dl. 11.062, 1424. Kállay, saec. XV. R. II. 304.) A fiatalabb —

Kissemjénnek és Kérsemjénnek is hívott (1342. Kállay, saec. XIV. 604, 1460. saec. XV. R. III. 896) Semjénről 1252-ben hallunk először. (Fejér IV/2. 169. l.) Ekkor bizonyos Tamás, nyilván ugyancsak nemzetségtag, adja át a Kállaiak ősenek. A középkorban ez a család és szűkebb rokonsága tartotta kezében. (1325. Anj. II. 174. l., 1347. Kállay, saec. XIV. 49, 1414. saec. XV. 658.) A XV. században — eleinte bizonytalanul — a többi Kállai-birtokkal ez is Szabolcshoz csatolódik (pl. 1463. Lel. Prot. IV. 109. l.). A két falu középkori lakossága — bár szláv elemeknek is nyoma maradt — magyar. — JN. Panyolán: 1325. M: Ereus (e. n., Kállay, saec. XIV. 175.), 1344. M: Zegun, Zew, B: Ceh (u. ott 703), 1399. M: Vok (u. ott 2452), 1402. M: Chyryk 3, Farkas, Fozthow, Kakas, Kantha; (Panyola és Semjén jobbágjai): Chyryk, Kanch, Varga (Kállay, saec. XV. 137), 1409. B: Theyek (u. ott 428), 1422. M: Varro (u. ott R. II. 184 és Lel. Acta 22.), 1447. M: Chwthak (Lel. Beres. VI. 21. és 1448. Kállay, saec. XV. R. III. 587), 1455. M: Chyreg 2, Yo, Kapo (Kállay, saec. XV. R. III. 757.), 1462. Sz: Cheryek (Chernyek) 2 (u. ott 806 és Lel. Acta 51), XV. század é. n. M: Jobarthta, Saruezy (Kállay, saec. XV. R. 344), XV. század é. n. M: Apaghy, Beregy, Bwr, Chapo, Ferenczgyergh 2, Jobartha, Polgar, Sarwegy 2, Saruizy, Thvlak, Warga, Vince 2, Zabo, Sz: Czeryek 2, B: Bricty (Kállay, saec. XV. 486), 1520. M: Kowach (Kállay, saec. XVI. 92 és Lel. Acta 11.). — FN. Panyolán: 1264. Sz: Korniche, B: Netech (Fejér VI/2. 388. l. és IX/1. 547—8. l.: 1347. Kállay, saec. XIV. 860 és saec. XV. app. 23), 1265. B: Twr (1414. Kállay, saec. XV. app. 23), 1345. M: Holthfya (Kállay, saec. XIV. 734), 1402. M: Borozlousegh (Boroszló: szláv), Keuerche, Wasarmezew (Kállay, saec. XV. 90), 1404. Sz: Garislow (u. ott app. 11), 1415. M: Borozlozegh (Boroszló: szláv), Lyzkomezew (Liszkó: szláv), Lyzkothawa (Lyzkotho, Liszkó: szláv), Sz: Dolha (aqua, rutén szó) (Kállay, saec. XV. 736), 1479. M: Kerechethfoka, B: Belyotha (Balyotha), Kerythe (Keryche) (u. ott R. III. 1232, 1483, u. ott 1299., 1486. saec. XVI. 539 és Lel. Acta 22), 1479. M: Thamaswelgye (Kállay, saec. XV. R. III. 1225), 1482. M: Chenthrethe (Henthrethe) (u. ott 1267—9.), 1496. M: Bolythamezeyeoldala, Bolythathohath, Dolhathakaka (Dolha: szláv), Evrdevgharkya, Kyszeghelee, Lyzkozegh (Liszkó: szláv) (Lel. Met. Szat. 62), XV. század é. n. M: Cheerpathaka, Falkarekeyee, Hangyasrekeyefely, Monyorospathaka, Nagegeer, Petherrekeyeepathazwrdoaka, Pistorpathakarekeyeye, Thamasrethee, B: piscina heremitaram, Pistor (Kállay, saec. XV. R. III. 664.). — JN. Semjéne: 1319. B: Kotuz (e. n., Anj. I. 527. l.), 1402. l. Panyolánál, 1423. M: Andre, Berech-i (Kállay, saec. XV. R. III. app. 53), 1426. M: Chykes (u. ott R. II. 432), 1438. M: Fekech, Ythws, Lwdas (Kállay, saec. XV. fasc. II. reg. 3. n. 301.), 1455. M: Balog, Beke, Bereky, Ythos,

Konch, Lwdas, Twr, Zabo, B: judex, parvus, Toth (Kállay, saec. XV. R. III. 757), 1460. M: Ludas (u. ott 842 és saec. XV. 1001), 1479. M: Apagy, Byro, Fekethe, Fodor, Gal 2, Kállay, Kygo, Kyrál, Kowach 2, Mezaras, Mezes, Pazthor, Thewrew, Zeeph, Zewrnyew, B: Cheh, Olah, Oroz 3, Toth 6, Wayda (Kállay, saec. XV. R. III. 1225), XV. század é. n. M: Kynthomas, Labas, Lada, Polchy, Weggyergh, B: Barnabe, Clementis 2, Thoth 4 (Kállay, saec. XV. 486), XV. század é. n. M: Bertok, Fekethe, Gal, Ithos, Komondor, Konch, Labas 2, Mag, Pholchy, B: faber, Judas, magnus, sartor (u. ott 49), 1525. I. Kérmél. — FN. Semjéne: 1319. M: Peturhatara, Touthathara, Zakuh (platéa) (Anj. I. 527. l.), 1446. M: Naghewren (Kállay, saec. XV. R. III. 524), 1460. M: Fekethecher (u. ott 840 és 1459. u. ott 809—10.).

Papfalva, I. Agod.

268. **Papos** (Papus, Popos, Popus, Popsy, Papos). Mikor a XIV. század első felében szemünk elé kerül, a Kaplony-nemzetségnek egy Beregben is otthonos, a többi ágakkal már kapcsolhatatlan hajtása, a Paposi—Tákosi—Mikaji-család birtokolja. Három ismert ízének (1320. Anj. I. 566. l., 1321. Anj. I. 594. l., 1383. Ibrányi; helytelenül: Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 302—3. l.) közös őse a XIII. század végén alapíthatta, mert a vele határos Hodász (I. 1412. Ibrányi) 1272-i, a szomszédságot pontosan leíró határjárásában még nem szerepel. (1511-i átírás, Ibrányi.) A XV. század végétől Szabolcsba és Beregbe is számítják (Lel. Bercs. XII. 44, Lel. Acta 15). Lakói magyarok. — NN: Kereki (1490—1516. Lel. Bercs. XXIII. 44), Mikaji (1489 Perényi), Nyiri (u. ott), Ördög (1411. Vay 748.). — FN: 1500. M: Kerekerdew, Palfewldchereye, Pynchcherye (Lel. Acta 28.).

269. **Parasznya** (Parazna, Paraznya, Parasnya), ma Nyír-parasznya. A Káták Csaholyi-ágának a középponti birtoktesttől távolabbeső falva. Urai a XI—XIII. század folyamán szerezték meg. (1336. Perényi, 1454. Petróczy 97. l., Lel. Met. Szat. 32 és Bercs. XXII. 29.) Neve szláv (Kniezsa), későbbi lakói magyarok. — JN: 1413. M: Oros (Lel. Acta 44), 1463. B: Olaz (Kállay, saec. XV. R. III. 926), 1489. M: Kanthor, Kazony 4, Kerekes, Kolos, Nemes (Perényi), 1498. M: Kerekes, Paraznya (Lel. Acta 26). — FN: 1454. M: Hasashegie, Herdwsegh, Kwthfew, Leshegh (Lesheegye), Rwkalapossa (Ruszka: szláv) (Petróczy 97. l., Lel. Bercs. XXII. 29, Met. Szat. 32 és Múz. 2.).

270. **Parlag** (Parlag), ma Rózsapallag [Prilog]. A Móricok avassági uradalmának egyik legöregebb telepe (1490. és 1493. Perényi). Amikora család a hegyvidéket adományul kapja (1270. Fejér VII./3. 65. l., 1409. Dl. 31.053), a privilégium már említi Parlag nevét, betelepítése tehát az előző tulajdonos vagy — még régebben — a király birtoklása idején történt, de 1231-nél — ekkor még Mik ispán erdősége

borítja a földet (Wenzel XI. 230. l.) — semmiképp sem korábban. Lakói a XV. század végén is magyarok s beköltöző románoknak is a maguk anyanyelvén adnak nevet (pl. Moldway). — JN: 1493. M: Chyre, Fohnagh, Janko, Kacho, Sandor, Warga, Zeles, B: Moldway (Perényi).

Patóháza, l. Magasmart.

271. **Pátyod** (Pagit, Pathud, Pachyud, Pathyod). A szomszéd-ságában elterülő várbirtokok valószínűvé teszik, hogy eredetileg Pátyod is nagyobb királyi birtoktest része volt. Megtelepülése a XIII. század előtt történt: 1215-ben (Reg. Var. 196. l.) már lakosai voltak, sőt nem lehetetlen, hogy a cégényi oklevél (1181. Szentpétery: Regesta 43—44. l.) ide lokalizálható Penchy-je is Pátyod torzult alakja. 1320-ban a falu a Derzsi-család egyik őséé (Anj. I. 566. l.), majd ennek nőági rokonaihoz kerül (1347. Anj. V. 151. l.). Bár a le-származást nem tudjuk pontosan ellenőrizni, a későbbi Pátyodiak — az Öriekkel együtt — valószínűleg az ő utódaik. (1418. Károlyi II. 41. l.) A XV. század végétől igen sok idegen furakodik be a szegé-nyedő család birtokaira. Pátyod lakói magyarok. — NN: Füstös (1418. Károlyi II. 41. l.), Nagy (1507. Lel. Stat. Z. 150), Porkoláb (1504. Lel. Stat. Z. 151.), Zoltán (1499. Becszy). — JN: 1215. M: Mogus (e. n., Reg. Var. 196. l.), 1477. M: Johos, Symay 3, Synewy, Thaar, Themeskezy, Warga 2, B: magnus (Lel. Acta 13), 1489. M: Baan, Farkas, Symay 3, Thar, B: sartor (Lel. Prot. II. 38. l.), 1501. M: Kys, Warga (Lel. Stat. Z. 117), 1504. M: Kys, Themeskezy, Warga, Wen (Lel. Prot. IV. 8. l.), 1504. M: Abran, Amos (= Son-kolyos), Bws, Ween (Lel. Prot. I. 151. l.), 1519. M: Farkas (Lel. Prot. V. 54. l.). — FN: 1501. M: Kerektho, Tbsvlsoerge (Lel. Acta 3), 1501. M.: Arkoskerth (Lel. Stat. Z. 117), 1504. M: Pathyodytho (Lel. Prot. I. 151 l.), 1520. M: Apaach (puszta, Lel. Acta 43.).

272. **Pazarnyree**. Kántor-predium. (1479. Lel. Stat. P. 14.)

273. **Peleske** (Pyriske, Pyliske, Peleske, Pelyske, Nagypelyske, Kyspeliske), ma Kis- és Nagypeleske [Pelişor, Peleşul]. Első róla szóló adatunk a Pápai Tizedjegyzékekben szereplő plébániája (122. l.) után 1352-ből való (Becszy), egy XIII. századi archeológiai emléke azonban (Archaeologiai Közlemények IV. 137. l.) a lakosság jóval korábbi megtelepedésére utal s emellett szól a templom védőszentjé-nek, Szent István királynak a tisztelete is (1486. Becszy). Első ismert tulajdonosai a Csáki-Becszi-családok bizonytalan származású ősei. (L. Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek III. 161. l., hiányos: Sváby F.: A körösszegi és adorjáni gr. Csáky-család genealógiája, Turul IX. 35—6. l.) Az oklevelekből csak annyi világlik ki, hogy 1350 táján már ők sem fiatal birtokosok — szatmári szerzeményeik közül Peleske a legrégebb —; hogy azonban az első telepítésben is volt-e részük, nem tudjuk. (1353. Zichy II. 543. l., 1369., 1372., 1378: Becszy.) Az 1378 óta emlegetett Nagy- és Kispeleske egyikét,

a XIV. század közepén létesült leánytelepülést, mindenesetre már ők alapították. A Csáki-falvak judexeihez és jurátusaihoz írt levél (1450. Csáky I. 1. 392. l.) arra mutat, hogy az időközben más vidékre költözött s nagybirtokossá lett gazdák régi falvain — köztük Peleskén — az önkormányzat egy kezdetleges foka kifejlődőben volt, ha városias jellegnek egyébként nem is látjuk nyomát. A «Peleske» s más szláv nevek régi szláv lakosságról beszélnek (Kniezsa), a túlnyomó többség azonban magyar. — JN: 1434 (Peleske, Géc és Tótfalu jobbágyai): M: Alch, Chak, Fodor, Lach, Myko, Pay, Sywen, Soldos, Tegzes, Zabo, Zombath, B: sartor, Thoth 2 (Lel. Acta 19), 1437. M: Balogh, Bathari, Chele 2, Ewrdeugh 2, Kathi, Keges, Mixa, Mod, Pazthor, Thanchws, Thar 2, Thersegh, Thewkes, Zeekel, Sz: Zornya, B: Bricci 2, carpentarius 3, Kozthus, magnus, Martini, Sychor (Lel. Acta 35), 1447—52. M: Bartha 2, Fodor, Kyrál, Ludas, Myko 2, Palfy, Soldos, Tegzes, Zekel, Zweg, B: magnus 4, sartor, Toth, Wlahws (Lel. Bercs. XXII. 36.), 1469. M: Hodosi 2 (Becsky). — FN: 1370. M: Ewkwrbwkor, Fwzus Er, Nyaras, Nyarazeg, Piliske-erezwen (Piliske: szláv), Sar (fluvius), Somoga Reketye agh (Somoga: szláv), Sz: Cyarnaho, Zomoga. (Becsky, hibásan: Csáky I. 1. 127—8. l.)

274. **Pencha**. Mindössze egy ízben, a Gutkeledek Tiba-ágának 1314-i osztozásán hallunk róla (1499. Orczy, Nyáryana 3950). Megtudjuk innen, hogy Daróc, Atya és Pete közt feküdt, valamint, hogy régibb birtok, mely az előző osztozkodáson is szerepelt már.

Penchy, l. Pátyod.

275. **Penészlek** (Peresnek, Pereznek, Pelyznuk, Peleznek, Penyznek, Penyzlek, Pynyzlek, Penezlel). Megyénk XIII. század előtt kialakult faluinak egyike. 1215-ben már magánföldesúr a gazdája (Reg. Var. 196. l.), később a Penészlekiek kisenemes-családja (1327. Károlyi I. 68. l.), majd Álmosdi Csirék (1423. Ernszt 66.958) s más nagybirtokosok az urai. Mint határszéli községet, négy megye is magáénak mondhatta. (Középszolnok: 1219. Reg. Var. 234. l., Bihar: 1479. Dl. 30.220, Szabolcs: 1477. Ibrányi, Szatmár: 1423.) Lakói közt magyarok mellett a szláv elemnek is volt képviselője. — JN: 1215. B: Kesa, Micou, Tiba (egyek nevek, Reg. Var. 196. l.), 1219. M: Voca (e. n., Reg. Var. 234. l.), 1434. Sz: Radon (Lel. Acta 9), 1518. M: Chyrkewd (Lel. Stat. B. 353.), 1523. M: Chewrk (Lel. Stat. B. 28), 1523. M: Belthekey, Kalman, Machy, Mathe (DL 23.737). — Puszták: Kereknad, Mácsa (Macha, Machatheleke), Szentvid, Tóttelek (Thoththelek, Thoththeleke) (1507: Iványi B.: A római szent birodalmi széki gróf Teleki-család gyömrői levéltára. Szeged, 1931, 199. l. 1518. Lel. Stat. B. 353, 1522. Lel. Prot. V. 165. l., 1523. Dl. 23.737).

276. **Penyige** (Penige, Penyghe). 1181-ben már kialakult falunak látszik. (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) Telepítőiről semmit sem

tudunk, a XIV. század óta — hogy pontosabb adataink vannak róla — a Dománhidiak birtokában találjuk. (1383. Lel. Acta 9.) Nem lehetetlen, hogy valamikor a szamosparti, egykor messzebbterjedő Balog-Semjén-birtoktest része volt. Jobbágypai nagy többségükben magyarok. — JN: 1383. M: Beuk (Lel. Acta 9), 1418. M: Anyas, Balogh, Byro, Kos, B: Lapidida (Lel. Acta 59), 1459. M: Balog, Janky 2, Koos, Kozma, Sende 2, Sz: Koza 3, B: rufus, Sunucz (Kállay: saec. XV. R. III. 810.), 1500. M: Fende, Gytthes (Lel. Acta 22), 1503. M: Janky (Lel. Stat. M: 44 és Kende). Perl, 1. Gyöngy.

277. **Pete** (Pethe, Pete, Pethetheleke, 1. M. Ny. XXIII. 574. 1.) [Petea]. A szamosháti Gutkeled-uradalom egyik ősi falva. A nemzetség egészen távolálló tagjai is igényt tartanak rá, így legrégebb, XII. századi szerzeményeik közé kell sorolnunk. Birtokosok itt a Várday- (1280. Zichy I. 45. 1., 1356. Zichy III. 39. 1.), Farkas- (1301. Fejér VIII./5. 18. 1. Múz.) és Tiba- (1314 < 1499. Orczy, Nyáryana 3950) ágból származó családok (Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek. II. 70. 1. skk.), később a Drágfiak (1424. Lel. Acta 58), Csákiak, Szántai Bekcsek (1454. Erd. M. Wesselényi) és Mikolaiak. (1519. Lel. Prot. V. 5. 1.) A XV—XVI. században egy időre nem voltak lakosai. (1436. Lel. Acta 41 anni 1455, 1519. Lel. Prot. V. 7. 1.) Magyar alapítású és magyar népű helység. — JN: 1424. M: Chyngyr-i, Zarnyas 2, B: sartor (Lel. Acta 58). — FN: 1314. M: Harazthos (1499. Orczy, Nyáryana 3950), 1352. M: Garchpataka (Becsky).

278. **Pete** (Pete, Pethe). Nagykárolytól északra feküdt; helye csak határjárásokból állapítható meg. (1425. Lel. Met. Szat. 53, 1431. Károlyi II. 136. 1.) A Kaplonyok Károlyi-ágának egyik fiatalabb birtoka, 1325-i osztozásukkor hallunk róla először. (Károlyi I. 61. 1.) Nincs rá bizonyítékunk, hogy valaha is lakott hely lett volna, bár pusztának csak a XVI. században kezdik hívni. (1518. Lel. Stat. B. 595.)

279. és 280. **Petneháza** (Pethenyehaza, Petenehaza) és **Terecse** (Tereche, Kystereche, Theryche, Therice). Petneháza névadója és bizonyára megtelepítője is az a XIV. század elején élt Pethenye, aki a szomszédos (1331. Ibrányi), azóta elpusztult Terecséről nevezett családból származik (1329. Zichy I. 327. 1., 1370. Ibrányi) és a később Petneházinak nevezett család őse. (1360. Zichy III. 186. 1., 1376. Vay 500.) Petneháza jobbáglakossága ezek szerint alighanem szintén a már 1282-ben említett (Wenzel IX. 329. I), a XIV. században még népes (1331., 1370. és 1371.: Ibrányi), de hamar elpusztult (1435. Ibrányi) és Petneházával együtt Szabolcsba átkerült (1381. Zichy IV. 182. 1., 1454. Lel. Acta 40) Terecséről való. Petneházáról 1330-ban (Dessewffy), majd a Pápai Tizedjegyzékekben (108., 116., 134. 1.) hallunk először. A sok ránkmaradt jobbágnév s a Petneháziak telepítő-akciói (1373. Ibrányi) arra mutatnak, hogy a birtokosok nem

szegényedtek el nagyon. A falu templomának a Szent Kereszt adott nevet. (1429. Lukcsics I. 218. l.) Népe magyar. — JN. Terecsén: 1370. B: Bacoch (e. n., Ibrányi), 137. M: Pouch (e. n., Ibrányi). — NN. Petneházán: Nyiri (1496. Lel. Stat. P. 29), Veres (1459. Lel. Acta 21). — JN. Petneházán: 1448. M: Fyller, Istenes 3, Karos, Karaz, Rwhas, B: magnus, parvus, Thoth (Lel. Acta 12), 1454. M: Karazy, Syle 2, B: Thoth (Lel. Acta 53), 1454. B: Thoth (Ibrányi), 1459. M: Karasy, Weres (Lel. Acta 21), 1472. B: Thoth (Kállay, saec. XV. R. III. 1130), 1480. M: Deak (Ibrányi), 1481. M: Reve, B: Thoth (Lel. Acta 5), 1484. M: Bede, Dyak (Lel. Acta 10), 1496. M: Iosvaldy (Lel. Stat. P. 29), XV. század é. n. M: Kowach, Renye, B: Thoth (Lel. Bercs. XXVII. 9.), 1513. M: Joo Halai, Zylagy, Thwroos (Lel. Prot. II. 151. l.), 1514. M: Mezaros, Rapolthy (Lel. Stat. J. 21.), 1516. M: Zylaghy (Kállay, saec. XVI. 79), 1521. M: Baba, Phylep, Pocz, Rapolthy (Lel. Acta 7).

281. **Petri** (Petri, Mezeupetri, Pethry, Mewzewzenthpetery, I. M. Ny. X. 156. l.), ma Mezöpetri [Petrești]. A középkor második felében a Kaplony-nemzetség Károlyi-ágának birtokában találjuk (1366. Károlyi I. 267. l.), de az a körülmény, hogy más ág követeléseiről nem maradt emlékünck, valamint hogy a Várad Regestrum Petri többször előforduló lakosaival kapcsolatban a nemzetséget sohasem említi (1215. 197. l., a Petus elírás; 1219. 233. l.), valószínűvé teszi, hogy a falu csak másodlagos szerzeménye a Károlyi-ágnak s a telepítésben rajtuk kívül álló tényezők játszottak közre. Magyar falu. — JN: 1420. M: Condra, Kathana, Parlaghy 2, Syle, Somogy, Zeles, B: litteratus, longus, parvus (Lel. Acta 69), 1422. M: Acel 2, Bws 2, Behemus, Cont, Debrecheny, Ewz, Farkas 2, Ivanka, Kerestus, Konthus, Pariagy, Polch, Santha, Sodor, Somogy, Somosy, Thagado, Vallas, Varro 3, Zalay, Zilagy, B: clericus, Cuz, litteratus, magnus 2, parvus 2, sartor, Saxo, Siler (Lel. Acta 18), 1422. M: Vethes (Wythes), B: Thoth (Károlyi II. 70. és 72. l., Lel. Acta 95), 1423. M: Beruey, Pariagy, Warro, B: judex (Lel. Acta 83), 1459. I. Károlynál, 1466. B: Zaz 3 (Károlyi II. 378. l.), 1468. M: Benedek, Domonkosy, Farkas, Wegh, B: Briccy (Vityi), 1469. M: Byro, Gal, llews, Kerezthes, Kondor, Kwthas, Mochy, Syle 2, Somogy, Thagado 2, Zabo, B: Daudis, parvus 2 (Lel. Acta 3), 1499. M: Gywlwezy, Illyes, Kerezthes, Keserew, Kwthos 2, Mohy, Somoghy 2, B: Kousuth, Vrban 3 (Lel. Acta 28), 1500. M: Zyl (Károlyi III. 42. l.), 1490—1516. M: Illyes, Kys, B: Daud (Lel. Bercs. XXXVIII. 18.). — FN: 1451. M: Fyzkwtholdas (Lel. Acta 13.)

282. **Pethrymeze**. Kántor-predium. (1479. Lel. Stat. P. 14.)

Pettyén, I. Bazan.

283. **Pilis** (Pelys, Pylis), ma Nyírpilis. A rendelkezésünkre álló gyér adatokból csak annyi látható, hogy a XIV. század elején több

Pilisi nevű tulajdonos birtokolta. Minthogy egyikük kimutathatóan a Kaplony-nemzetség tagja (1327. Sztáray I. 57. l.), amennyiben mind rokonságban vannak egymással, Pilis a Kaplony-birtoktest egyik szélső falvának tekinthető. (1324. Anj. II. 166. l., 1356. Dl. 38.864,1458. Dl. 15.289: Pilisi Sámely.) A település időpontja bizonytalan. A falut Szabolcsba is számították (pl. 1426. Lel. Stat. S. 202). Noha szláv neve van (Kniezsa), idegen településmagja nem lehetett hosszúéletű.

284. **Piricse** (Periche, Pereche, Kyspereche, Nagpereche). Első róla szóló adataink a XIII—XIV. század fordulójáról keltezettek. (1299 körül: Wenzel XII. 653. l., 1324. Dl. 30.614, 1327. Károlyi I. 68. l.) A Piricsei-család genealógiája adatok híján nem állítható össze pontosan s így a kialakulás körülményei is homályban maradnak. A Pápai Tizedjegyzékek kelte idején plébániája van (116. l.), a XV. században pedig az ismert kettős településforma áll előttünk: az oklevelek Nagy- és Kispiricséről szólnak. (1405. Lel. Acta 24.) A ma Szabolcsban fekvő falut már a XV. században is többször odaszámítják. (1461. Lel. Prot. IV. 94. l.) Elnevezése szláv (Kniezsa), középkori névanyaga magyar. — NN: Kopolch (1433. Lel. Stat. B. 415), Kwpew (1458—1490. Lel. Bercs. VII. 19). — JN: 1434. M: Kopoch (Lel. Bercs. V. 38.), 1466. B: Thoth (Petróczy 101. l.). — FN: 1404. M: Jankatheleke (Iwantheleke, Wanlegentheleke, pusztá, Lel. Stat. B. 560., 1. még: 1412. Vityi, 1434. Múz. 28).

285. **Piskárkos** (Piscarcosy, Pyscarkos, Pyskarkas) [Piscari]. Első alkalommal bizonyos Piskárkos-i Elekus fia György nevében (1324. Anj. II. 166. l.) találkozunk vele, aki a később Zsadányinak is nevezett család őse. Piskárkos környékének ismeretében aligha gondolhatunk másra, minthogy valamikor ez is királyi terület része volt s a család is, amennyiben helyi eredetű, az uradalom előkelőbb népeiből származik. A Piskárkosiak a középkor folyamán két szomszéd falvukat erősen kezükben tartják s — főképp a csekélyebb számbeli gyarapodás miatt — nem jutnak a kuriális nemesség sorsára. (1330. Károlyi I. 72. l., 1449. Lel. Stat. S. 181, l. Zsadányt is.) Piskárkost magyarok lakták. — JN: 1435—37. M: Balko (Lel. Bercs. XIX. 34), 1489. M: Debreczeny, Swlkew (Swllev) (Lel. Acta 31 és Prot. II. 40. l.). — FN: 1434. M: Fylek, Paptheleke, Vasatheleke (Lel. Acta 3).

286. **Piskolt**. Biharmegyei falu. Ritkán Szatmárhoz is számítják.

Porchogo, l. Böszörmény.

Porcsalma, l. Tyukod.

287. **Porháza** (Porhaza). A Károlyi-rokonság pusztája, Vasvári mellett, a mai Porháza tanya helyén (1431. Károlyi II. 140. l., 1466. u. o. 373. l.). — FN: 1431. M: Altalberek, Azthaghel (Károlyi II. 140. l.).

288. **Portelek** (Purtelek, Purteluk, Porthelek) [Portița]. Tulajdonosainak, a Portelekieknek, Irinyi gazdáival kimutatható kapcsó-

latai (1354. Károlyi I. 221. l., 1366. u. o. 267. l.) és birtokközösségük: ha nem is közös származásra, de legalább korai, szoros összetartozásra mutatnak; ebből viszont a Pórtelekiek — falvuk az érmelléki gyeptelepsorába illeszkedik — várjobbágyi eredetére lehet következtetni. Rajtuk kívül a kusalyi Jakcs-család tagjai szereztek még itt korán birtokot. (1354. Vay 334, 1364. Erd. M. Wesselényi). A középkori névanyag magyar. — JN: 1513. M: Bene (Lel. Prot. p. 224. l.), 1504—19. M: Bene, Dobray, Elees, Eztheroy, Nyeregyartha, B: Thoth (Lel. Bercs. XIX. 38.). — FN: 1479. M: Hwzywthywys, Kenderhalomallya, Kesaszygethe, Thelsassa (Kölcsey), 1509. M: Thewyszeg, Thewlsassaere (Lel. Prot. I. 64. l.).

289. **Radalf** (terra Rodolphy, Rodolp, Rodolf, Radalph, Rodalph, Radalh, Radolf). Ezt a középkorban Meggyes és Hodász tájékán fekvő falut (1337. Dl. 31.081) a beregi Macsolaiak a XIII. században alapították. Ok ugyanis az utóbb idekerült Kállaiakon (1352. Kállay, saec. XIV. 1025) kívül a későbbi tulajdonosok is (1274 < 1433. Wenzel XII. 125. l., 1279. Hazai Okm. VI. 253. l., 1355. Zichy II. 630. l.) és az ő családjukban használatos az alapító Rudolf neve. (1378. Kállay, saec. XIV. 1660.) Az 1272-ben előforduló «terra Rodolphy» elnevezés még a telepítő nevét őrzi (1511-i átírás, Ibrányi); 1279-ben már kialakult falu áll előttünk. Pusztulása a középkorban kezdődik s a XV. század eleje után (1413. Dl. 10.043) nincs róla több adatunk. Magyarok lakták. — FN: 1352. M: Meges-theleke. (Kállay, saec. XIV. 1025.)

290. **Radwan**, Radowan. A Károlyiak eltűnt pusztája. (1458. Dl. 15.289, 1520. Dl. 27.609.)

291. **Ragald** (Ragald). Az érmelléki gyeptelepsor legészélső szatmári telepe; Endrédtől délre, az Ér mellett feküdt (l. 1338. Károlyi I. 130. l.). A XIII. század végén is Szatmár vár tartozéka s várjobbágybirtokostól kerül a Gutkeled-nemzetség egyik tagjához. A királyon és megyei képviselőjén kívül — amennyire két nem egészen ép oklevél szövegéből kivehető — a királynénak is speciális jogai voltak hozzá és az egyik tulajdonost, mint vendéget, éppen ő telepítette ide. (1265. István ifjabb király: terram ... in comitatu de Zothmar existentem Ragald vocatam sitam iuxta Eer que ... terra Ragald jobagionis castri de Zothmar ... fuisse dicitur et per ... M. reginam... nomine suo hospitis congregati ad eandem ... terram ... a iurisdictione reginali et ab eodem castro nostro exemptam ..., Fejér VI/2. 390. l., Ernszt 2834, 1282: ... reginalem ... Ernszt 2059.) Bizonyára az egykori határerődítésben játszott szerepet az a vár, melyről a «Sarwarfuk» névből tudunk. (1338. Károlyi I. 135. l.; lehet, hogy az Endréd területén fennmaradt várnymok ezzel azonosak, l. Forster Gy.: Magyarország műemlékei Bp. 1906, II. 766. l.) A XIV. századtól a Gutkeled-rokonság (1313 < 1425. Kállay, saec. XV. R. II. 403), majd Vetésiek, Olaszok s más családok kezén forog; lakói

korán elhagyják (1408. Károlyi I. 548. és 550. l., 1414. Károlyi II. 10. l., 1438. Debreceni városi levéltár o. gy. 121. m., 1519. Dl. 38.461). Mióta a vár hatósága alól kikerült, inkább Bihar megyébe számították. Neve szláv (Kniezsa), ránkmaradt határnevei magyarok. — FN: 1338. M: Eerwyz, Farkashalm, Kwzeper, Lykashalm, Rythkafa, Sarwarfuk (Károlyi I. 135. l.).

292. **Rákos** = Ráksa (Rakos; Raksa, Raxa) [Racsa]. Az avasi uradalom síksághoz közeleső falva, mely kezdetben mindkét elnevezése s ránkmaradt jobbágynevei tanúsága szerint is magyar lakosságú volt, de megtelepülése csak a XV. század végén történt. (1493. Perényi, 1519. Dl. 23.281.) Románok és rutének a századforduló táján kerülnek ide nagyobb számban. (1512. Dl. 36.985.) — JN: 1493. M: Botha, Holdos, Merges, Pogachas (Perényi), 1512. Sz: Ywasko (rutén), B: Dan (Dl. 36.985).

Rákos, I. Terebes.

293. **Rápolt** (Rapolt, Rapolch, Rapold, Rapolth). A Rápoltiaknak ez a szamospartú kisenemes-falva 1366-ban, királyi ember nevében jelentkezik először. (Lel. Stat. C. 194.) Kialakulása bizonyára jóval azelőtt történt. Hosszú ideig marad még a család birtokában. (1430. Lel. Acta 10, 1519. Lel. Prot. V. 51. l.)

294. **Ravaszd** (Rauazd, Rauasdh, Rowazdy). Oroszi, Csaholc, Füleöd és Kölcse között feküdt (1411. Kende, 1438. Dl. 13.211). Az 1181-i cégényi oklevélben (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) nem látjuk nyomát, pedig a határ ezen a vonalon fut. Ravaszd mégsem keletkezhetett ennél az időnél sokkal később, mert egy Béla-kori privilégialisa, — melyet egy 1411-i oklevél említ (Kende) — határneveivel már lakosság ittélére mutat. A XV. század közepéig pusztává lett birtok (1438. i. hely) a középkorban a Fülöpösi-családé. (1426. Petróczy 76. l.) Ismert nevei közt magyarok mellett szláv kisebbséget találunk. — FN: 1411. (Béla király levele alapján) M: Akazthoorman, Chele, Eredfew, Fylesdpathaka, Rakathyas, Sz: Kálnok, Thapolnok (Kende).

295. **Rechege(y)**, Recheque, Recheke. Elpusztult helység, mely a középkorban Bagos és Ura szomszédságában feküdt. (1428. Károlyi II. 115. l.; ma Csenger határában van egy Recsegő nevű dűlő: Szatmár vármegye, 51. l., Recsigedomb: Csüry B.: Szamosháti tájszótár, Bp. 1936. II. 265. l.) Első lakói királyi várnépek; földjüket uruk 1338-ban adományozza el a Semjénieknek (possessionem Rechege vocatam castrensem quondam ... hominum castrensiuum, Erd. M. Kemény 57, Fejér VIII/4. 310. l.). A falu 1381-ben, mikor a Csaholyiak kapják cserébe, már «habitoribus destituta» (Lel. Acta 33, Fejér IX/5. 522. l.) s ettől kezdve pusztá a neve. (1429. Lel. Stat. C. 98, Kapy.) Lakói valószínűen a láp szaporodó és növekvő erejű árvizei miatt hagyták el. (Utóbbiak okleveles bizonyossága, hogy az 1338-i határjárását «propter inundacionem et copiositatem aqua-

rum ac arundinum et graminum altitudinem» nem tartották meg: i. hely.)

296. **Redefalva**, I. Petri M. i. m. IV. 284. l.

Rekenca, I. Lekence.

297. **Remete** (Eremita, Remethe), ma Kőszegremete [Remetea-Oaşului]. Neve első alkalommal az egyházi tizedjegyzékekben szerepel (356., 371. l.) és pedig az egri püspökség plébániái közt, amiből a lakosság eredetére is lehet következtetni. (L. a VII. fejezetet.) Bár a falu az Avasság szélén fekszik, a Móricoknak ezt a területet érintő oklevelei nem említik, tehát vagy csak később, a XV. század végén kapcsolódott be ebbe a birtoktestbe (1512. Dl. 36.985, 1520. Rhédey), vagy — talán pusztulás miatt — nem volt olyan jelentős lakossága, hogy a többi helységgel együtt említsék. Népe valószínűleg még a románság megjelenése előtt felköltözött magyarokból állott. (Magyar többsége van az újkorban is, I. Lexicon locorum regni Hungariae populosorum anno 1773 officiose confectum, Bp. 1920, 234. l.). — JN: 1407. B: Barsk. (Lel. Acta 15.)

298. **Remetemező** (Remethemezew, Remethe) [Pomi]. A Drágfiak erdői uradalmának XIV. század végén megtelepült, román többségű falva. (1407. Lel. Acta 15, 1424. Lel. Stat. D. 197: possessio Valahalis, 1461. Lel. Stat. B. 149, l. a VII. fejezetet is.) — JN: 1424. M: Bartha, R: Thatamer (Lel. Acta 58), 1463. l. Homoródnál.

299. és 300. **Remeteszeg** (Remetzegh, Remethezeg, Remethe, Remethezug) és **Ejeg** (Eyegh, Eyg). Utóbbi a középkorban a mai Kraszna-csatorna táján futó folyótól vette a nevét és Mátészalkától keletre feküdt. (1325 < 1327. Perényi, copia.) 1327-ben Mátéval együtt került Magyar Pál birtokkomplexumába, hogy ettől kezdve a nemsokára megjelenő Remeteszeggel együtt (1355. Fejér IX/2. 433. l., 1371. Kápy, 1361—66: Remetezegh alio nomine Eyegh: Múz. 194.) annak sorsában is osztozzék. A XIV. század közepén még mindketten üresen állottak (sessiones seu loca villarum: 1367. Zichy III. 325. l.) és csak a Csaholyiak népesítették meg Remeteszeg egy részét. (1429. predium et possessio Remethe et Remethe, Lel. Stat. C. 98, 1504: jobbágyság.) Az ismert névanyag magyar. — JN: 1504. M: Dombrady (Lel. Acta 22). — FN: 1488. M: Remethezegh (erdő, Lel. Acta 13.).

301. **Reszege** (Rezuge, Rezege, Rezugue, Mezeurezuge, Ryuzege, Mezewrezege, Pwztharezege alio nomine Zenthjanostheleke) [Resigea]. A megye legrégebbi települései közül való. Lakóiról elsőnek a Várad Regestrum szól. (1215. 196. l.) Fél száz esztendővel későbbi tulajdonosai már legalább négy különálló család-ágazat tagjai (1284. Károlyi I. 15. l., 1298. Fejér VI/2. 163. l., 1299. Hazai Okm. VII. 275. l., 1327. Károlyi I. 67. l.), de egy — csupán melléktelepülésen otthonos — ág kivételével valamennyien a falu nevét viselik s így helyi kisenemességet, származásra nézve pedig rokon, vagy legalább egyazon

társadalmi szintről kikerült embereket kell bennük látnunk. (Dengelegiekkel való kapcsolataik közelebről az Érvidék kismemesközösségére utalnak: 1316. Anj. I. 369. l., 1340. Múz. — Ebbe a sorba csak az előkelő János comes nem talál bele, ő azonban tulajdonkép a szomszédfalu birtokosa: 1297. Hazai Okm. VII. 259. l., 1343. Károlyi I. 152. l.) Utódaik már a XIII. század végén az egyesülő nemesség sorában vannak (nobiles de R., 1298) s kisebb leszakadt részek kivételével községüket a középkorban végig megtartják. A mindjobban kiterjedő rokonság elszegényedése csak lassan ölt nagyobb méreteket: 1382-ben (Károlyi I. 381. l.) egyik résztulajdonos még tíz jobbágytelket adhat ki leánynegyedként. Az eredeti település mellett a Toh-i család kezén igen korán felbukkan egy másik, 1284-ben kisebbik Reszegének jelzett birtok. 1417-ben Mezőreszege a neve s már lakosok nélkül áll (Lel. Bercs. IV. 22.). Ezen a család lakóhelyétől távolabbálló telepen több az idegenből jött birtokos (1424. és 1436. Károlyi II. 83., 167. és 174. l., 1470. Lel. Acta 59.). Hívják Pusztareszegének és Szentjánostelkének is (1496. Lel. Prot. II. 20.). Reszegét több oklevelünk sorolja Bihar megyébe (1297, a XV. század közepétől gyakrabban). Egyházának védőszentje Szűz Szt. Margit volt (1316. Anj. I. 397. l.). Lakói magyarok. — JN: 1215. M: Forcos, Medue, Moc, B: Joab (egyes nevek, Reg. Var, 196. l.), 1382. M: Dobosuey, B: Olaz (Károlyi I. 381. l.), 1459. M: Alch, Aczel, Berey, Bertha, Chyzar, Gychy, Halaz 2, Kadar, Kanthor Bertha, Kathona, Longo, Nadan 2, Pathaky, Posony fáber, Posony Symon, Sypus, Theremy, Wincze, Zalay 2, Zathmari, Zeel, Zewke (Zeke) 2, Sz: Bogdan, B: corrigipar, fáber, magnus, sartor 3, sclavus (Lel. Acta 45), 1476. M: Biro (Károlyi II. 452. l.), 1496. M: Alch, Ferge, Fythws, Gebey, Pathaky, Rwsa, Sz: Maraz, B: Kwn, Olah (Lel. Prot. II. 20. l.), 1509. M: Kerekes (Lel. Prot. I. 68. l.). — FN: 1284. M: Lopusholm (Károlyi I. 16. l.), 1316. M: Fynthotowa, Irynyuth, Medvenadasa, Nyrberch, Paprethe, Sahcuth, Zybutur (Anj. I. 379—8. l.), 1369. M: Gaudenheg, Kusmewd (Károlyi I. 312. l.).

302. **Résztelek** (Rezteleke, Reezthelek) [Tătărești]. Megtelepülése a Bükk-hegységet elárasztó román hullám egy lecsapódásaként a XIV. században történt. Minthogy három birtoktest határainak szögében feküdt, többen tartottak rá igényt. (1411. Lel. Stat. D. 231: populosa, Szatmárhoz tartozik; 1424. Lel. Stat. D. 197: possessio Valahalis, intra terminos possessionis Hyryp, a Drágfiaké; 1431. Károlyi II. 128. l.: Károlyiak követelik maguknak.)

Rét, 1. Gothard.

303. **Rezzee**. Nyomtalanul eltűnt Károlyi-pusztá. (1466. Károlyi II. 373. l.)

304. **Ricse** (Ryche, Belryuche, Kyuryuche, Reche), ma Túr-ricse. Korai feltűnése (1271. < 1281. Erd. M. Kemény: App. Dipl.

Trans. I. 56. l., Fejér V/l. 101. l. és VII/3. 70. l.) és az 1315-re már megkettőződött település (Perényi és Történelmi Tár 1903. 120. l.) alapján keletkezése legkésőbb a XIII. század elejére tehető. Eleinte gyorsan változtatja tulajdonosait: 1271-ben a nyugati Káta-ág egyik tagját statuálják bele királyi donáció alapján, később Kopasz nádoré, majd a Jánki-családé lesz, így jut kapcsolatba a terebesi—gércei uradalommal (1315; 1341 < 1482. Perényi), végül rövid királyi birtoklás után a váradi káptalan és a Várdai-család kezén állapodik meg. (1405. Lel. Acta 22, 1500. Dl. 20.991.) Jobbágylakossága nem nagy: 1341-ben, mint Jánk tartozékának, 16 commoransa van — nyilván jobbágycsaládiók —; 1471 táján (Zichy XI. 97. l.) a Várdaiak 11 lakott és 2 deserta jobbágytelekkel, valamint 7 prediummal birtokosok. A több ízben előforduló Bel- és Külricsének (1315; 1341: due ville Ryche) megfelelően Túrricse falun kívül tőle délre ma is találunk egy Ricse nevű pusztát. Egyiküket a XIII. századi Káta-telepítés teremtette meg. Az eredeti településmag — a Ricse név vallomása szerint (Kniezsa) — szláv lehetett, de az elmagyarosodás gyorsan befejeződött. — JN: 1463. M: Therey (Kállay, saec. XV. R. III. 926), 1471 után: M: Bakos, Bwzas, Chomotha, Erdegh, Fezew 2, Filesdi, Simon, Somkodi, Wegh, B: Thoth (Zichy XI. 79. l.), 1500. M: Sypos (Dl. 20.991). — FN: 1342. M: Babapathaka, Gerewfoka (rivulus), Hodos, Hwzyuzomoga, Moytuser, Nyrashomok, Ogmandloamezey, Saar, Sebeseer, Tegegata (argea), Zeek (erdő), B: Kottow (1482. Perényi), XV. század, é. n. M: Ezthergewth (Eszterge: szláv), Fornasgyakra, Galnabokor, Gyrewshomoka, Hatharoszomoga, Kerekathya, Pozogomezew (Lel. Met. Szat. 53.).

305. **Rohod** (Ruhud, Rohod, Rahod). A XIV. század elején a Rohodiak ismeretlen származású, akkorra már igen népes családja a tulajdonos (1325. Vay 118, 1328. Leövey: Kisebb letétek 3. l., 1337. Dessewffy, 1356. Dl. 38.864, 1377. Lel. Acta 26), megtelepítése tehát ennél jóval korábbi időre esik (már 1282: «Buhud» terra: Wenzel IX. 329. l.) és valószínűleg a király műve, akinek ezen a vidéken összefüggő birtokai voltak. A ma Szabolcs megyébe eső Rohodot a középkor inkább Szatmár megyébe számítja. (Pl. 1484. Lel. Acta 10.) Népe magyar. — NN: Fodor (1492. Lel. Stat. F. 65), Geulden (1416. Vay 855), Kántor (u. ott), Nagy (u. ott), Porkoláb (1452. Zichy IX. 313. l.), Péterfi (1492. Lel. Stat. F. 65), Sándor (1409. Zichy V. 615. l.), Török (1416. Vay 855.). — JN: 1377. M: Baran (Lel. Acta 26), 1496. M: Kelemen (Lel. Stat. V. 127), 1516. M: Pelbarth, Wyda (Lel. Acta 48), 1520. M: Bakthay, Pal (Lel. Stat. V. 139). — FN: 1377. M: Kerekerdou (Lel. Acta 26), 1450. M: Wyrtheshegh (Lel. Prot. p. 17. l.), 1459. M: Marthonos (Lel. Acta 52), 1516. M: Baynokfewlde, Gegezyzer, Hozyw, Karazyzegh, Kygyoszegalya, Kyserezthewen, Kysmezew, Sassaswelgh, Syge, Sygeeley, Thowege, Weress (Lel. Acta 48.).

306. **Romad** (Romad, Rumad, 1. M. Ny. XXV. 147. 1.). Ennek a mai Remetemező táján elterülő szamosparti falunak már a XIII. század elején állani kellett, 1231-ben, a Fentős-erdő határjárásában említik ugyanis először (Wenzel XI. 232. 1.), 1296-ban pedig már temploma van (Wenzel X. 247. 1.). A Gutkeledek talán még a XII. században, első szatmári térfoglalásukkal egyidőben vetették meg a lábukat ezen a területen: az 1231-ben említett Drud-nem alatt a nemzetség egyik ágát kell értenünk (Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek I. 427. 1.), 1296-ban pedig az egyedmonostori ág tagjai nevezik hereditáriájuknak (1. Karácsonyi J. i. m. II. 52. 1.). Később az ő örököseik, majd a Móricok, albisi Zólyomiak osztoznak rajta. («Korpád», Karácsonyi J. i. m. II. 440. 1., 1397 < 1400. Fejér X/2. 775. 1.) Vámszedőhely volt; egyházát a Mindenszentekről nevezték (1296). Pusztulása, úgy látszik, már a XV. században megindult.

307. **Rozsály** (Kysrusald alio nomine Saar, Rusal, Rosaly, Kysrosal, Naghrosal, Rosaal, mint keresztnév: Anj. II. 207. 1.). Első alkalommal a XIV. század elején, a Gutkeledek Szamosháton birtokos Tiba-ágának kezén, találkozunk vele; ekkor azonban már régi település, hiszen megtudjuk az oklevélből, hogy a megkettőződött Rozsály egyik részén, Kisrozsályon, évekkel azelőtt osztozás történt. (1314 < 1499. Orczy, Nyáryana 3950.) A jelek szerint a hozzá hasonló fejlődésű Gacsállal együtt került a nemzetség egy másik ágától a későbbi tulajdonosokhoz. A középkorban a Tiba-ág leszármazói (1. Karácsonyi J. i. m. II. 85. 1.), a Rozsályi-, Gacsályi- és Atyai-családok osztoztak rajta. (1483. Lel. Acta 4.) Kettőssége még sokáig fennállott. (1490. Perényi.) Népe magyar. — JN: 1462. M: Barchal, Pariagy 2, Pysal (Lel. Acta 5), 1463. M: Fazokas, Kowach 2, Palady, Thar 2, Theke, Weres (Lel. Acta 11), 1509. M: Chanotha, Chato, Chwllawk, Erdely 2, Garboczy, Gyewrgffy, Gywrews (Gywres) 2, Kyrál 2, Kowach 2, Pysal, Sjrpos, Thar, Thep, Theweche, Thewke 3, B: Mayor (Perényi). — FN: 1314. M: Benamolna, Hudus (folyó), Monyoros, Piscarus, Sarathelek. (1499. Orczy, Nyáryana 3950.)

308. **Ruszka** (Rvzka, Rwzka). Pusztá, illetőleg telek, a Jánosi-uradalom határában. (1357. Anj. VI. 548. 1., 1411. Petrőczy. 73. 1., 1525. Lel. Prot. V. 268. 1.)

309. **Sályi** (Saul, Saly, Sawly, Sauly, 1. Csánki: Helynév-családok, M. Ny. II. 385. 1.), ma Szamossályi. Cégénymonostora birtokainak 1181-i határjárólevelében, (Szentpétery: Regesta 43—44. 1.) már «villa Saul» a neve, pedig az oklevél kisebb lakott helyeket is gyakran nevez prediumnak; megtelepülése így 1181-nél jóval korábbi időre esik. A Kaplony-nemzetség, melynek Imregi-ága 1301-ig birtokában tartja (1399. Lel. Acta 19; Karácsonyi J. [Magyar nemzetségek II. 302. 1.] Dénest, az 1277-i tulajdonost hibásan sorolja más ágba), valószínűen nem vett részt a telepítésben, különben — ilyen korai alapítású falunál — más ágak igényéről is tudnunk kellene. Ez a falva a

szomszédos Sámellyel együtt különben is szigetként áll idegen birtoktestek közt s később —a Káták terjeszkedésének engedve — le is mond róla. Sályi a következő évszázadokban a Csaholyi-uradalom része. Magyar falu. — JN: 1517. M: Thar (Lel. Acta 42), 1517. M: Bozorad. (Lel. Acta 6.)

310. **Sámely** (Samol, Samel, Samelhaza, Samylhaza, Saamyl). Ez a középkor óta teljesen elpusztult falu Majtis, Zsarolyán, Gyügye és Hermánszeg között terült el. (1380. Zichy IV. 140. l., 1424. Lel. Met. Szat. 56, 1448. u. o. 14.; ma Sámely: Szirmay II. 219. l.) Neve 1376-ban fordul elő első ízben (Lel. Stat. K. 363), kialakulása azonban jóval korábbi. Sámelyi vagy Sámelyházi nevet viselő urai közeli rokonságban s földközösségben vannak a Pilisi-családdal (1433. Lel. Bercs. V. 35), őseik tehát azokkal együtt nyilván a Kaplony-nemzetiségből valók (1427. Sztáray I. 57. l.): így szükségképp merül fel a feltevés, hogy Sámelyt a Kaplonyok átellenes parton fekvő, eredet szerint hasonló névtípusú Sályijával (Sámuel és Saul) egyidejű, igen korai telepítés hozta létre s azzal együtt került a Kaplonyok kezére is. Az elszigetelődés folytán kisbirtokossá lett családban nem élt elevenen a származás tudata, csak a Pilisiekkel s más kisnemescsaládokkal tartották a kapcsolatot. Sámelyen élő jobbágylakosságról semmit sem tudunk, aminek ebben az esetben bizonyára nem oklevélhiány az oka. Az apró falut, melynek többször csak predium a neve (1421. Lel. Acta 50, 1507. Lel. Prot. I. 180. l.), a XV. századra feltűnően megszaporodott kuriális nemeslakossága töltötte ki. (1380. Zichy IV. 140. l., 1382. Lel. Bercs. II. 2, 1411. Lel. Acta 5.) — NN: Arczel (1484. Zichy XI. 384. l.), Fodor (1452. Kállay, saec. XV. R. III. 710), jármí (1421. Lel. Acta 36), Kónya (411. Lel. Acta 4), Mokos (1421), Polus (1429. Rhédey), Oláh (1449. Kállay, saec. XV. R. III. app. 20), ruffus (1421.), Sámely (1452. Dl. 14.584.). —FN: 1448. M: Balkan, B: Rados. (Lel. Met. Szat. 14.)

311. **Sándor** (Alexanderteluke, Alexander, Sandor). A falu Tunyog és Szalka között állott (1357. Zichy III. 56. l.). XVIII. századi térképek (Planum lacus Etsediensis Láp dicti, 1777. D. 8. N. 7. Fasc. 8. No. 47. Oecon. és A. N. 731 ai. 817) a «vestigia possessionis Sandor» jelzéssel utalnak arra, hogy e sokáig fennálló telep (1519. Lel. Acta 54) a törökkor után a terjedő víznek esett áldozatul. (Szirmay II. 116. l.) Az Alexandertelke név már 1327-ben előfordul (Perényi, copia), de jobbágyairól csak 1400-ban hallunk. A Sándor elnevezés eredetére vonatkozóan nem látszik valószínűtlennek a feltevés, hogy az Karászi Sándortól, a szomszédos Máté birtokosától való. (1325. Anj. II. 221. l.) Ez esetben a Csaholyi-család — mint több szomszédos falut — Sándort is csak vétel útján szerezte meg. — JN: 1400. M: Jog (Kapy.)

312. **Sándorfalva** (Sándorialwa), ma Felsősándorfalu [Șindrești]. A Nagybányától délre fekvő, általa telepített uradalom XIV. század

végén keletkezett, román lakosságú falva. Egy időre a Drágfiak tartották birtokukban. (1411. Lel. Stat. D. 231, 1491. Dl. 27.972: Wolachalis; I. Kékest is.)

313. **Sár** (Saar, Sar), ma Kissár vagy Sárfa [Noroeni]. A Káták 1216-ban még lakatlan területén (I. Lázárit) a XIII. században települt meg. 1261-i oklevél szól róla először. (Zichy I. 11. l.) A szatmár-ugocsi Káta-uradalom magyar falva. (1379. Zichy IV. 89. l.) — JN: 1519. M: Cherewch, N: Hensel (Lel. Prot. V. 60.), 1526. M: Hwzar, N: Hensel. (Lel. Stat. T. 28.)

314. **Sárköz** (Sarkech, Sarkez, Sarkewz, Sarkuz) [Livada]. 1270-ben István király az Ur Benedek magtalan kihalása után rászállott Sárközt Pók-nembeli Móric fiának, Miklósnak adja (Fejér VII./3- 65. l., 1409. Dl. 31.053), alapját vetvén meg ezzel a későbbi hatalmas Móric-uradalomnak. (1382. Lel. Acta 12, 1490. Perényi.) A király egykori tulajdonjogának emlékét őrizte meg az, hogy a Sárköz-erdőt később is a király megyesi jobbágysági birtokolják. (1271. Fejér VII./3. 71. l. 1409. Dl. 31.053.) A telepítés körülményeit nem ismerjük, csak annyit tudunk, hogy a lakók — legalább részben — a vidék több falvát érintő, északról jött elemeket hozó telepítés eredményeként kerültek ide. (I. a VII. fejezetet.) Sárköz régi és zavartalanul fejlődő község; egységesen magyarnak tekinthető jobbágy-lakossága — szláv nevek csak kivételképp maradtak fenn — a XV. századra nagyon felszaporodik (1493. Perényi): fejlődését bizonyára az Avasság felé itt átvonuló út és a fontos átkelőhely (1460. Zichy X. 131. l.) is elősegítették. — JN: 1460. M: Gyge-i (Zichy X. 131. l.), 1493. M: Agyo, Ambros, Anderjany, Bak 4, Banos, Bechky, Bede, Bekev, Bene, Benedek, Bvday, Chelle, Czygan, Demecz, Demyen 2, Dempe, Dyak, Ellyes 2, Emech 2, Ewry, Galisthwan, Hayla 2, Ila 2, Jakab, Kadar, Kezy, Kowach 2, Kwryucz, Lewrynych, Myhalfy, Pangy, Pathaky 2, Pether 2, Pethew, Pyspek, Pytho, Posa, Saythos, Symon, Thallas, Therews, Thopos, Wayas, Wamos, Warga 2, Was, Wekas, Zabo 2, Zalay, Zewch, Zevly, Zylwas, Zolthan, Sz: Barda, Chetnek 5, Dozpeel, B: Daudid 2, Moldis, Thoth 3, Wyllyan (Perényi). — FN: 1493. M: Saar (fluvius) (Perényi), 1520. M: Erdewg Byky, Hatharpathaka, Hydaspathak, Rudagalpothaka (Rado-), Sarkwzywth (Rhédey és Dl. 23.470).

315. **Sárvár** (Saruuer, Sarmonustra, Saruar, Sarvarmonustura, Saarwarmonastra, Saruarmonostora). Váráról a megyére vonatkozó egyik legkorábbi adatunk szól már: Anonymus szerint Tas vezér itt, a mocsarak alatt (infra paludes) állította fel a honfoglaláskor erődítményét (ad illum locum qui nunc dicitur Saruar: Scriptores I. 63. l.). A Névtelen Jegyző elbeszélése bizonyítéka annak, hogy a várnak legkésőbb a XI. század végén állani kellett — az ő korában már csak emlékei voltak meg, nem nevezné különben locusnak — s egyben valószínűvé teszi

Sárvár magyar eredetét is, máskülönben t. i. nem volna értelme annak, hogy ő, a Felsőtisza-vidék pontos ismerője (l. Hóman B.: A Szent-László-kori Gesta Ungarorum és XII—XIII. századi leszármazói, Bp. 1925. 45. l.) éppen ezt a várat nem a vezérekkel hódíttatja meg. A magyar Sárvár elnevezés ugyancsak ezt támogatja. A birtokot róla szóló későbbi adataink a Gutkeled-nemzetség szatmári településközpontjának mutatják be (előzőleg a királyi megyével voltak kapcsolatai s bizonyosra vehető, hogy a váralja falumagvát is az ispánság szolgáncjai alkották): Az itteni nemzetségi monostor kegyuraságára a XII. században Szatmárba költözött főág legtöbb tagjának jogigénye volt (1335. Anj. III. 233. l., 1397. Dl. 1749, 1337. Zichy I. 510. l.), birtokaik azonban lassanként, inkább vétel útján, az ország túlsó feléből idekerült Bátoriakra szálltak. (1352. Kállay, saec. XIV. 1034.) A nemzetségi monostor a XIV. század táján veszté el jelentőségét (előbb: 1217. Reg. Var. 216. l.: tévesen Sasvart ír; 1331: apátja van: Dessewffy, 1354: birtokait emlegetik, Anj. VI. 162. l.) és ekkor néptelenedik el a mellette fekvő falu is: a század közepén hallunk utoljára jobbágytelkeiről (1365. Dl. 5379, 1370. Dl. 5854.), 1423-ban pusztá a neve (Lel. Acta 83). Később a terjedő Ecsedi-láp nyelte el romjait és csak a vár emelkedett ki — egy 1794-i nagyobb szárazság után — Ecsed közelében. (Egykorú forrás alapján: Asztalos Gy.: Nagy-Károly r. t. város története 1848-ig, Nagy-Károly, 1892. 9. l. és Forster Gy.: Magyarország műemlékei II. 774. l.) — FN: 1423- M: Eger. (Lel. Acta 83.)

316. **Sebespatak** (Sebespathak, Sebespataka), ma Kissebespatak [Săbișa]. Móric-uradalomról szóló oklevelek 1493-ban említik először (Perényi), tehát nem is régebb ennél az időnél. Lakossága magyar és román elemekből állott. — 1493. M: Halmagh, R: Domycza 2 (Perényi), 1512. M: Ageb, Markus, R: Koztha. (Dl. 36.985.)

317. **Seleztha**. Eltűnt Károlyi-pusztá. (Károlyi II. 373. l.)

Semjén, l. Panyola.

318. **Semjén** (Semyen, Eghazassemyen, Sennye, Eghazassenye, Sene, Baruchseneye). Egy késői oklevél bizonyossága szerint valamikor a tiszabecsi királyi vár tartozéka volt (pertinentem olim ad ... Beych, 1368. Erd. M. Kemény 135.), helyét is mellette, a Tisza partján kell tehát keresnünk. Királyi népekkel való betelepítése a XIII. században mehetett végbe, a XIV. században már egyházas hely (1366. Lel. Stat. C. 194). Egyidőre a Gutkeledék szerezték meg (1322 < 1371. Erd. M. Gyulay—Kuun), majd a Csaholyi- (1366. i. hely és 1470. Lel. Acta 40) és a Drágfi-család (1368. i. hely). A fiatal települést lakossága már a XIV. századra elhagyja. (1366: habitatoribus destituta.)

319. **Sikárló** (Sykarlo), ma Kis- és Nagysikárló [Ciocârlăul de jos, Ciocârlău]. Az avasi Móric-falukkal együtt végső formájában ezt a telepet is a románság XIV. századi idetelepülése hozta létre, bár a

«Sikárló» s magyar jobbágynevek arra engednek következtetni, hogy a magyarságnak is szerepe volt a faluban. A középkorban a Móric-uradalom része. (1407. Lel. Acta 15, 1493. Perényi.) — JN: 1493. M: Magyar, Sz: Kraynok (Perényi), 1512. M: Fanta, B: Obergel (Dl. 36.985).

320. **Sikató** (Sykatho, Seeraso). Puszt a Kántor-uradalomban (1479. Lel. Stat. P. 14, 1485. Lel. Prot. IV. 28; 1458. Kis- és Nagysikató: Petróczy 99. l.; ma Hodásztól délkeletre van egy Sikató nevű rét; a Seeraso elírás lehet).

321. **Sima** (Syma, Sima), ma Csengersima. XIII. századtól fennmaradt temploma (Magyarország műemlékei II. 774. 1.) a bizonyosága annak, hogy 1327-nel, amikor először említi oklevél (Zichy I. 304. 1.), jóval régibb keletkezésű. Főbirtokosa s talán alapítója a Simai-Szárzberki-Mikolai rokonság (1327. i. hely, 1339. Dl. 38.797, 1378. Lel. Acta 35, I. Szárzberknél is). Magyar falu. — NN: Veres (1424. Lel. Stat. C. 8.). — JN: 1362. M: Nemes (Mándy), 1378. B: rufus (Lel. Acta 35). — FN: 1378. B: Vyfolaz (Lel. Acta 35).

322. **Solymos** (Solumus, Salyumus, Salmus, Solmus, Solmos). A középkorban Batiz és Szentmárton közt terült el (1406. Lel. Met. Szat. 28) és sorsa is azokéval volt közös. Keletkezése a XIII. század előtti időre esik, a Váradí Regestrumban ugyanis már előfordul a neve (1226. 285. l.). Telepítéséről nem tudunk közelebbit, csak annyi valószínű, hogy a király szomszédos népeinek részük volt benne. (Szirmay [II. 145. l.] bizonytalan hitelű és rossz helyen alkalmazott regesztája szerint a szatmármegyei Solumust István ifjabb király mint «terra Draucariorum Regiorum»-ot adományozta el.) Ismert birtokosai, a Karászi- (1329 < 1335. Vay 172, 1355. Zichy III. 15. l., 1364. Fejér X/4. 865. l.), a Móric- (1369. Lel. Stat. B. 547) és a Hontpázmány-nem honti ágából leszáradt Solymosi-család (1378. Lel. Acta 26, 1411. Károlyi I. 571. l., 1433. Lel. Beres. V. 34) csak később, a XIII. század óta jutottak hozzá. Lakói magyarok. — JN: 1226. B: Gusij (e. n., Reg. Var. 285. l.). — FN: 1433. M: Sommateleke (Lel. Beres. V. 34).

323. **Somos**, I. Petri M. i. m. IV. 344. l.

324. **Sonkád** (Sonkad, Sunkad). Cégénymonostora 1181-i határjáró-oklevele (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) — bár nem kifejezetten mint villát, hanem csak mint földrajzi nevet — már említi Sonkád. Települése az itteni Kölcsi-falukéval egyidőbe, a XII. századra eshetett. A XIII. század második felétől a Káta-nemzetség Csaholyi-ágáé (1272—90. Ernszt 66.998, 1429. Lel. Stat. C. 98, 1519. Lel. Acta 54), de ez az itt csak jövevény ágazat Ricsével együtt alighanem Sonkádon is a XIII. század közepén vetette meg a lábát. (L. Ricsénél.) Sonkád népe magyar volt. — JN: 1519. M: Anthal, Kys Janus 2, Thamas, Thamasy, B: litteratus, Pap 2 (Lel. Acta 54), 1524. M: Gal (Lel. Acta 26).

325. **Sóstelek** (Sostheleke). A mai Sós-pusztá, Szatmárnémeti határában. Egy 1411-i oklevél (Lel. Stat. D. 231) Résztelekkel együtt Szatmár város lakott hirtokának mondja. Megtelepülésük bizonyára közös folyamat eredménye. Később semmit sem hallunk róla.

326. **Surjánfalva** (Swrgyanfalwa, Swryanfalwa), ma Dióshalom [Surdești]. A Szatmár megye délkeleti zugába eső nagybányai uradalom egyik XIV. század végén keletkezett román falva. Királyi ítélet egyidőre a Drágfiaknak juttatta. (1411. Lel. Stat. D. 231, 1491. Dl. 27.972: Wolachalis.)

327. **Szakasz** (Zakaz, Sachaz) [Rätești]. A Drágfiak erdői uradalmának XIV. század végén telepített román többségű falva. (1423. Lel. Acta 24 és 45, 1424. Lel. Stat. D. 197: Valahalis.) 1424-ben a «capella Olahorum»-on kívül egy «domus ecclesie»-ről is hallunk, ami magyar templomot kell, hogy jelentsen. Szakasz telepesei közt tehát — jobbágyneveiből is látható s a síkság és a patak völgy közeli magyar falvai is valószínűvé teszik — nem a román volt az egyedüli népelem. — JN: 1423. M: Ferenc, Kas (Radus), Santa 2, Satho (Sychur), Varcha 3, R: Koztha, Makzem, Tathamer (e. n.) (Lel. Acta 45 és 24), 1424. R: (Bogdan) Dragus, Makzyn (szlávok is lehetnek, Lel. Acta 58).

328. **Szaklyán** (Zaklyan). Daróc és Majtény közt elterülő Csáki-pusztá (1469. Dl. 16.844, 1489- Lel. Acta 31).

329. **Szakoly** (Inezekala, Inezakala, Zakul, Zokol, Zakol, Inetheleke). Első ismert tulajdonosai a Káta-nemzetség tagjai, akiktől később a Gutkeledék Bátor-ágára száll, hogy köztük is a Szakolyaké legyen (1291 < 1342 < 1352. Kállay, saec. XIV. 1034.). A Káták azonban maguk is csak házasság útján jutottak a birtokhoz, a falu korábbi sorsa és megtelepítésének körülményei tehát nem állapíthatók meg. Annyi bizonyos, hogy feltűnésekor nem volt már új település, 1329-ben ugyanis parochialis sacerdos van (Zichy I. 337. l.), 1314-ben pedig egy melléktelepülését, Ineszakolyát emlegetik (Zichy I. 147. l.), mely ekkor került a Szakolyiakhoz. (Az Ineteleke nevű birtok valószínűleg ugyanennek a másik neve.) Szakoly a középkori megye nyugati határszélén fekszik: váltakozva számítják Szabolcs és Szatmár megyébe (1326. Zichy I. 276. l.), egy 1370-i ítélet megosztja a két megye közt (Fejér IX/4. 253. l.). Elnevezése szláv (Kniezsa), jobbágynevei magyarok. — JN: 1422. M: Apróg, Bako (e. n.), Besev, Bok, Boy, Chegen, Gelse-i, Gomboch, Kankos, Thapasto, Thwz, Varjw, Wrdeg, B: Daud, faber, judex, Lakok, litteratus, magna (nő), parvus, rufus 2.

Szálka, l. Máté.

330. **Szalmad** (Zolmad, Zalmad). Első róla szóló emlékeink ideje óta a Gutkeled-nemzetség Bátor-ágának birtoka. (1310. Anj. I. 202. l.) A nemzetség itteni településmagvához közel esik, lehetséges tehát, hogy a telepítésben annak is része volt. Lakossága a XV. század folyamán veszett ki. 1418-ban jobbágysai vannak (Zichy VI. 490. l.),

1499-ben puszta (Perényi és Lel. Met. Szat. 130.). Helye Encsencstől nyugatra keresendő (1. a 75.000-es kat. térképet); a középkorban inkább Szatmárhoz tartozott. — Hozzászámítják a XV. században a szabolcsi Egyházsgelsétől (ma Nyírgelse) elszakadt Ógelse-pusztát is. (Gelse, Geelse, Ogelse, 1413. Dl. 30.766, 1499. Perényi.)

331. **Szamosszeg** (Sumuszeg, Zomuscyg, Somuszeg, Zomuszeg, Zamossceg, Zumuszegh, Zamuszwgh, Zamoszegh, Zamuszegh). Az Ecsedi-láp északi csücskének védelmében álló Szamosszeg Szamos-átkelője a szatmár—gyarmat—panyolai középkori nagy utat (1450. Vay) kötötte össze a folyó balpartjával s így ezen a rendkívül fontos ponton az átmenőforgalom bizonyára már nagyon korán települést teremtett, melyet a szomszédságában később kialakuló nagyobb birtoktestek nem is tudtak elnyelni: a király évszázadokig a kezében tartotta. (1357. Zichy III. 53. l.) XIV. századi adataink szerint a királyt Szamosszezen offíciások képviselték, vámjával pedig a mindenkori szatmári főispán rendelkezett. (1312. Károlyi I. 39. l., 1317. Anj. I. 428. l., 1351. Fejér IX/2. 118. l.) Az eladományozás 1350 után következett be (1357. Zichy III. 53. l.) s a Cudarok, majd rövidebb ideig a Rozgonyiak (1470. Dl. 16.972), Perényiek (1517. Perényi) és Várdaiak (Dl. 26.178) voltak az új birtokosok. Bizonyára az uralkodó alatt eltöltött hosszú idő adta meg Szamosszegnek a lehetőséget későbbi városias irányú fejlődésére. Lakóit civesnek nevezik (1449. Károlyi II. 278. l.) s az ítélkezés joga magánföldesúr alatt is a Judices, Jurati et hospitesé. (1446. Kállay, saec. XV. R. III. 535.) Szamosszeg 1411-ben valamennyi szatmári Cudar-birtokkal — királyi engedély alapján — Szabolcsba tétetett át (Dl. 25.777). Középkori népe csaknem egészében magyar. — JN: 1324. M: Boglas, Bhuctus, Ched (egyes nevek), Kopoz (Anj. II. 136. l.), 1337. M: Cheech (e. n.), Sz: Boguzlaw (e. n.), B: Olah 2 (Kállay, saec. XIV. 482.), 1412. M: Zakach (Dl. 9934), 1415. M: Andoch, Bechy, Byka, Champo, Chak, Chap, Feyes, Foltus, Fonyak, Gatha, Jeges, Katha, Kerezthes, Kynches, Konch, Kondor, Mochar 2, Pentés, Pathkos, Soos, Teth, Varro, Zabo, Zambo, Zombok 2, B: Blasy, magnus, rufus (Vay 819 és 833), 1421. M: Agman, Andoch, Chapy, Cheth, Chod, Feyes, Kenche (Kench), Kondor, Lanx, Syuegh, Varro, Zombok (Lel. Acta 9 és 1422. Károlyi II. 67. l.), 1421. M: Chapy-i, Feyes, Nadas, Thas, Varro, Zombok, B: litteratus 3, sartor 3 (Lel. Acta 11), 1435. (Szamosszeg és Pályi jobbágysai) M: Bathary, Chapy, Eker, Kenthes, Pancelus 2, Warga 2, R: Fychor (Károlyi II. 156. l.), 1449. M: Wngh-i (Károlyi II. 278. l.), 1466. (Szamosszeg és Pályi jobbágysai) M: Adam 3, Alymy, Balog, Barta (Bartha) 4, Bordas, Chychyry, Cygan, Dyak, Diznos 3, Ewrdegh, Fyntha, Fyzes 2, Gychi, Gyz, Yanosy 2, Ywanka, Karaz(i) 2, Kerekes 2, Kychi, Kys, Konch (Konecz) 2, Kowacz, Lada, Lorand, Mathe, Mezarws 3, Myke, Myske, Mochy, Nagdiznos, Palothas 2, Parazna, Rakws, Santha, Simon, Sipus, Sythew, Solyum 2,

Thapol, Tarpa (Torpa) 3, Tharpary, Thiwadar, Warro 5, Vecas, Veeg, Zabo, Sz: Chorthyan, Debre, B: faber, Oroz 2, parvus, Toth (Dl. 16.430), 1477. M: Farkas (Károlyi II. 471. 1.), 1480 körül: M: Diznos, Parlagh (Kállay, saec. XV. R. III. app. 37), 1525. M: Chethe, Gechy, Nagh 2, Panchel 2, Rewez 2, Sos, Thar, B: Kwn (Lel. Acta 58). — FN: 1357. M: Eegur (erdő), Eyeguize, Eleuberuk, Fyzeseer, Huzyuzeg, Vyzueteu, Sz: Glyzka, Tehenye (Zichy III. 55—6. 1. és Kállay, saec. XV. 96.)

332. **Szamosstelek** (Zamostheleke, Samosthelek) [Somošeni]. Neve és lakóinak csekély száma (1493. Perényi) arra mutat, hogy legkorábban a XIII. században keletkezett. 1329-ben bukkan föl először. (Fejér VIII/5. 192. 1., 1409. Dl. 31.053.) Ekkor és később (1490. Perényi) a megyesi birtoktest része, de helyzete alapján arra kell gondolnunk, hogy Apával együtt csak utólag csatlakozott az uradalomhoz. Ebből — a telek szóhasználatát tekintve — az is valószínű volna, hogy első lakosai Apa határában, a szamosi átkelőhöz (1329.) települtek le s az így kialakult falu szakadt csak le anyaközségéről. Lakói magyarok. — JN: 1493. M: Fyw, Molnar 2, Naghpal, Wegh, Zay (Perényi), 1512. M: Kakas, Nagh (Dl. 36.985), 1523. M: Gyenygyes, Kokas, Nagh 2, Syle, B: Kaghe (Perényi), 1525. M: Benech, Palady (Lel. Acta 71.).

333. **Szaniszló** (Zanyzlo, Zanyzlaw, Stanyzlo, Zanizlow, Sanislo) [Sanisláu]. Bár 1338 előtt nem hallunk róla, keletkezését — hiszen akkor, már egyháza is volt — nyugodtan tehetjük legalább néhány évtizeddel korábbi időre, sőt valószínű, hogy birtokosa, a váradí káptalan (Anj. III. 483. 1., Bunyitay V.: A váradí püspökség története alapításától a jelenkorig, Nagyvárad, 1884. III. 469. 1.) még alapítása idején szerezte. A káptalant a Gntkeled-nemzetség Bátoríága követi. (Rakamazi, majd Bátorí-család: 1370. Kállay, saec. XIV. 1560.) A falut a XVI. században Szabolcs megyébe számították (1524. Dl. 32.601.). Templomának védőszentje Szt. Márton (Anj. III. 484. 1.). Magyar község. — JN: 1370. M: Darabus, B: Perme, rufus (Dl. 5854), 1373. M: Darabos, B: rufus (Dl. 6127 = 31.106), 1420. M: Kiral, Sadan, Sado, B: faber, litteratus, parvus, rufus, sclavus (Lel. Acta 65), 1436. M: Nilas 2 (Kállay, saec. XV. R. III. 235), 1446. B: faber, Volachus (Dl. 13.934), 1476. M: Bors, Kosar, Lenches 2, Maythyn, Safar, B: Qrwn (Lel. Acta 28, Károlyi II. 451. 1., 1478. Dl. 17.896), 1476. M: Alcz, Byka (Károlyi II. 452. 1.), 1483. M: Abran 2, Byro 2, Chyzar, Chywka, Domokos, Embelli, Fwtho, Haznos 3, Heas, Kantha, Keraly 2, Konthos magnus, Kopaz, Kowach, Lazlofy 2, Lenches 2, Maythey 3, Methetes, Mehzaros, Nabrad 2, Orzag, Polgar, Posa, Pozony, Rawaz 2, Saffar, Sypos 2, Sowago 3, Weres, Wyzy, Wyzew, Zenthmyklosy, Sz: Cherna, Chezna, B: faber, magnus 3, parvus, Thot, Wayda 2 (Kölcsey), 1499. M: Alch, Haznos, Kozar, Orzag, B: Kompaz, litteratus (Di.

20.850, Lel. Acta 11), 1500. M: Alch, Embely, Feyer 2, Haznos, Hegy, Kys, Lwkachy, Methelews, Nagh 2, Orzag 2, Safar, Somogy, Weres, Zywe, B: Kwmpaz 2, Olah (Dl. 20.956), 1524. M: Feyer, B: Thoth (Dl. 32.601). — FN: 1499. M: Palffy Janos Erdeye (Lel. Acta 28.).

334. **Szárzberek** (Zarrasberk, Zarasberuk, Zarazberk, Zarezberk) [Bercu]. Egy hiteles másolatában csak kivonatosan, de Szirmay ez alkalommal elfogadhatónak látszó közlésében elég pontos magyar szöveggel ránkmaradt 1216-i oklevél (1391. Kállay, saec. XIV. 1249, Szirmay alapján Fejér VII/3. 19—20. l.) Szárzberek helyén csak a Berche nevet említi. Ez a torzult forma — ha azonos lehet is a «Berek»-kel — még földrajzi névnek tekinthető; a határjárás ugyan-csak valószínűvé teszi, hogy Szárzberek csak a későbbi időben szakadt le szomszédjáról, Mikoláról. Összefüggésükre utal a XIV. század elején egymással még szoros rokonságban álló, sőt több ízben egymás nevét viselő Szárzberki-, Simai- és Mikolai-családok genealógiája is. (1331. Fejér VIII/5. 200. l., 1352. Anj. V. 580. l., 1362. Fejér IX/3. 688. l. = Mándy, 1378. Lel. Acta 35; származásuk az osztályos atyafiság alapján közösnek mondható.) Szárzberek neve mai formájában 1336-ban tűnik föl. (Anj. III. 282. l.) A középkor végére meglehetősen felaprózódó rokonságon kívül egyik résztulajdonos fej- és jószágvesztési pöre következtében az erdélyi vajda és a Csaholyiak is kaptak — már a XIV. században — belőle. (1340. Anj. IV. 4. l.) Az egyház védőszentje Szűz Mária volt. (1352. Dl. 4270.) A lakosság magyar. — JN: 1378. M: Chahouch, B: sartor (Lel. Acta 35), 1465. M: Bathor, B: Toth (Lel. Acta 40), 1499. M: Bevde (Lel. Acta 14), 1519. M: Nagh (Lel. Prot. V. 52. l.), 1525. M: Bewde, Zygethy (Perényi), 1525. M: Zygethy 2 (Perényi). — FN: 1339. M: Eger, Hodus (folyók), Kenderatto, Kyseger, Nogege, Nogteluk, Vermesag, Zelesberek (Dl. 38.797, hibásan: Fejér VIII/4. 420. l., 1348. Anj. V. 202. l.).

335. és 336. **Szatmár** és **Németi** (Zothmar, Zathmar; Nemythy, Nempty, Nemty, Nemethy, Zathmarnemthy, Nemewthy, Nymethy) [Sátmar]. Történetüket I. az V. fejezetben. — JN: 1308. B: Jurk (e. n., Fejér VIII/I. 253. l.), 1329. M: Petheu (e. n., Dl. 28.351), 1341. B: faber (Zichy I. 610. l.), 1341. M: Segeed (Kállay, saec. XIV. 550), 1391. Török: Chubuth 2 (Lel. Met. Szat. 5 és Fejér X/I. 733. l.), 1417. M: Almas, Borus, Cheke, Fodor, Gengee, Gyluezy, Kaloch, Kenchel, Lanch, Musky, Nemes, Nyakas, Orus, Poch, Purkulab, Valay, N: Vernel, B: Abrahe, carnifex, curripator, faber 2, litteratus, Nicolai, pellifex, Petri (Kállay, saec. XV. 838), 1418. B: parvus (u. ott 962), 1423. B: Depseud (Dl. 11.399), 1426. M: Fodor, Jo (Dl. 11.861), 1433. M: Boda, Kaloch, Kalochy, B: sartor (Károlyi II. 146. l.), 1442, M: Balogh, N: Peterman, R: Fychor, B: carnifex (Károlyi II. 231—2. l.), 1444. M: Bwzas, Erees, Janky,

Meghges, Molnar, Zarkas, B: aurifaber, litteratus, pelfifex (Lel. Acta 3), 1446. M: Kalocz, Kykee, Ombodi, R: Phichor (Thychor), B: Nemeth (Lel. Acta 21, Dl. 13.969), 1448. B: litteratus (Kállay, saec. XV. R. III. 586), 1453. M: Arnoth, Farcas, Kaloch, Zabo (Dl. 24.958), 1462. M: Abran, Halarus, Konyary, Logo, Meggyesy litteratus, Wngi, Zakalus, B: pelfifex, sartor (Károlyi II. 347. 1.), 1463. M: Kwthos, Pethew, Zabos (Kállay, saec. XV. R. III. 926), 1464. M: Abram, Kaloch (Lel. Acta 72), 1469. M: Ewthews (Ethwes), Feyer, Lakathos (Lakathus), Magyar, Nag(h), Paksy, Thalyas, Thawzas (Thanczos), Zabo, N: Gebei, B: Thewrek (Becsky), 1477. M: Gvlya, Waradi, B: faber 2 (Zichy XI. 198. 1.), 1481. M: Kwthos (Dl. 18.460—3), 1481. M: Agyo, Alch, Apaczak, Azthalus, Bagamery, Baka, Baran, Bartha, Bekew, Bolog, Bors 2, Borsus, Bwzas, Chapo 2, Chengery 2, Chizar, Chorba 2, Chwthar, Daroczy, Egry, Erws, Fabyan, Farkas, Fazokas 2, Felfewldy, Fodor, Foggyas, Ghewrghfy, Gyolch, Gywla, Iso 2, Jollako, Kalmar, Kenczel, Kerezthel, Komoz, Kompolthy, Kondor, Kowach 2, Nagh 3, Nylas, Nyrew 2, Olayws, Orws, Paysws, Remethey, Selmes, Syro, Soos, Tharkany, Thyba, Warady, Verebes 2, Zabo 3, Zyws 2, N: Herbolth, Sebreg, B: arcupar, Depsewth, faber 2, litteratus 4, Olah, Oroz, pelfifex 2, Thewrewk, Thoth, Zaz (Dl. 18.534), 1490 körül: M: Amborws (Dl. 36.322), 1493. M: Apacziak, Kolmar, Snok-i (1519-i átírás, Dl. 24.590), 1498. M: Bakocz, Balog, Baran, Bathary, Fazekas, Halaros, Halaz, Kalocz, Kys, Kowach, Laskay 2, Nagh 2, Sary, Selmes, Symay, Thornay 2, Wray, Zabo, B: Debsewd, litteratus, pelfifex 3, Therek (Lel. Acta 44), 1519. M: More (Lel. Prot. V. 60. 1.), 1525. M: Chykos, Igyartho, Iso, Mod (Lel. Prot. V. 271. 1.), 1526. M: Ygyartho, Komoz (Lel. Acta 13), 1526. M: Gyenghe, Mezaros, Wygh, B: Wayda (Lel. Stat. T. 28.). — FN: 1264. M: Dechmarparlaga, Echedykily, Fulneg, Hurusmal, Iketeleque Machara, Kutfew-velgy, Wyda, B: Wolkran (Fejér IV/3. 208. 1.), 1391. M: Ergepatak, Zemeretelke = Gerwas (Lel. Met. Szat. 5. és Fejér X/I. 733. 1.), XIV—XV. század fordulója é. n. M: Fyzespotak, Kerekberek, Monyoros, Sarthw, Swkrekethye, B: Suhassafew (Lel. Met. Szat. 57), 1406. M: Bodoniakereke, Chahocherge (Csahóc: szláv), Eger, Ergepathaka, Fizeser, Fywsaar, Hodlikkert, Nadasd, Sarosuize (1630-i átírás: Lel. Met. Szat. 28, Zichy V. 478—9. 1., Mándy: 1341. copia), 1411. M: Agnempty, Chaholchthelke (Csahóc: szláv), Perathelke, Zentheged (Lel. Stat. D. 231, Fejér X/5. 144. 1.), 1430. M: Fulnagy uta, Homorod, Kis-Hormusmal, Medvespataka, Sárosvölgy = Harasztusferteje, Sz: Lippa (Szirmay I. 153. 1., Fejér X/7. 307—8. 1.), 1525. M: Naghwca (Lel. Prot. V. 271. 1.).

337. **Szegfalva** (Zegfalwa). Egy alkalommal az avasi uradalom falui közt sorolják fel. (1493. Dl. 30.332.) Rövidéletű község.

338. **Szekerés** (Zekerés, Scekerés, Elyberzekeresty, Scekeres-

capulna, Gyügeypeterzekerese, Kapulnaszekerese, Eliberzekerese, Tompazekerese, Kyszekerese, Nagzekerese), ma Kis- és Nagyszekerese. Ez a XII. századra már megtelepült község nevében nyilván királyi szolgák emlékét őrzi. A terület egyes részeit a király a jelek szerint egyenként adományozta el s a részbirtokokon a középkorban négy Szekerese nevű faluval találkozunk. Az első, nyilván már lakosokkal együtt átadott parcella az a Szekerese predium, mely a cégényi monostor 1181-i határjáró-oklevelében mint az egyház birtoka kerül elének. (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) Ennek a résznek a terület déli vidékén kellett elterülni, a határjárásban ugyanis Zsarolyán neve szerepel. Ugyanez a falu később Eliberszekerese néven tűnik föl; 1328-ban a Majtisiaké lesz (Tarpay 1), később azonban nem találjuk nyomát s így azt kell hinnünk, hogy — birtokoscseré után — a Kölcseiek Nagyszekerésébe szívódott fel. A terület többi részét az uralkodó továbbra is magánál tartotta s betelepítése csak a XIII. században történt, 1181-ben ugyanis csak egy Szekerest említenek. Az új faluk egyike, Szekereskápolna (1328. Tarpay 1), a későbbi Nagyszekerese, a kisnemes Szekeresei-családé (1341. Zichy I. 608. l., 1347. Zichy V. 391. l., 1351. Zichy II. 463. l. Tompus: 1367. Kállay, saec. XIV. 1511.), első magánbirtokosa talán a várispánság emberei közül került ki. A Szekeresei-utódok később kihaltak s Nagyszekerese lassan a szomszéd Kölcseiekre szállt. (1345. Kende: Fejér VIII/I. 576. l., 1480. Lel. Acta 10.) Szomszédságában fekszik a Vay-rokonság egyik őse, Ábrahám által a XIII. század végén telepített Ábrahámzekerese (1337. Vay 194, 1347. Vay 267) nevű falu; míg a terület negyedik települése egy szatmárnémeti polgár utódai, a Gyügeiek kezén, a XIII. század második felétől alakul ki. Utóbbinak területét későbbi oklevelek tanúsága szerint István és László királyok adományozták el; 1328-ra már állott a falu (Tarpay 1), mint utóbb egyik tulajdonosáról nevezték: Gyügeipéterszekerese. 1378-ban a Kölcseiek kapták (Zichy IV. 44. l.), innen és a Gutkeled-nembeli Hodosiaktól (1328.) került a Nagyszekerésen is birtokos Rozsályi-Kunokhoz. Későbbi nevei: Tompazekerese (? 1418. Lel. Acta 43) és Kisszekerese (1524. Lel. Stat. D. 206). Lakóik túlnyomórészt magyarok. — JN: 1383. N: Sebbel, B: crispus, faber, Hak, magnus 3, niger, sclavus (Lel. Acta 2), 1402. M: Moch 2 (Kállay, saec. XV. 115), 1418. M: Bartha, Baynok, Molnar, Zigethy, Sz: Dwbrach; N: Hensel 2 (Lel. Acta 73), 1423. B: sutor (Lel. Acta 66), 1480. M: Balog, Balkw (Walkw), Elethes 2, Fodor, Genke, Pogan 2, Pethew 3, Tharpa, Sz: Gorsan 2, B: magnus 3, Thoth, Zany slo 2, Zaz 2 (Lel. Acta 10), 1485. M: Balog, Balko 2, Both, Farkas 2, Fekethe, Fodor, Ysthwandy, Kerchy 2, Korsow, Kowach, Kwrtha 2, Nagh 4, Pethew 6, Pyspek, Pogan, Stanislav, Thamasy, Zazary, B: Olaah, Thot 3, Zaz 4 (Lel. Acta 2), 1509. M: Alch, Balog 3, Balko 2, Balthasar, Belbarth, Bencze, Bodog, Both, Chw fody, Esthwandy 2, Farkas 2, Fekethe,

Fodor 2, Illethes, Illyes, Katho, Lanthos, Nagh 5, Pethe 2, Pethew (Petho) 3, Pynczes, Pyspek 2, Pogan, Recze, Sebesthyen 2, Warga, Was, Zewke, Zezke 2, Sz: Gorzon 4, B: faber 2, Oroz, Thoth 3, Zaz 4 (Perényi), 1515. M: Balka, Balogh, Boldysar 2, Bo(l)th, Chewder, Erthew, Farkas, Halaz, Ilyes, Kyrál, Nagh 2, Osonna, Pethew, Vrban (Lel. Prot. II. 68. I), 1521. M: Nagh (Dl. 23.520), 1522. M: Czybere, Dora, Gwlachy, Nachy, Nag, Pysthar, Weres (Lel. Acta 35). — FN: 1181. M: Bozan (Bosan, Busam), Ered, Mesteri, Saar, Sz.: Lizkoua, Otrogla, B; Ocokur (Szentpétery: Regesta 43—44. I.), 1359. M: Fyzespotak, Rakathyas (Lel. Met. Szat. 21), 1487. M: Bababogyakya. (Kölcsey és Lel. Met. Szat. 9.)

339. **Szenyyes** (Zenyés, Scenyés, Zenies, Zennyés). Nyírlugostól délre, a mai Szenyyes-puszta helyén feküdt. Tulajdonosa a kismemesi, már a XIV. század elején is több ágra oszló Szenyyesi-család (1324. Dl. 30.614, 1337. Múz. 1, 1360. Kállay, saec. XIV. 1282). A birtok hamarosan felaprózódik (1434. Lel. Acta 44), de egyben pusztulásnak is indul: 1509-ben már több «destituta» jobbágytelekről hallunk. (Lel. Prot. I. 62. I.) Ebben az időben inkább Szabolcsba számították. (Pl. 1512. Lel. Prot. I. 185. I.)

340. **Szentmárton** (Zenthmarton), a mai Kakszentmárton [Martinesti]. Jóval a XIII. század előtt települt meg. (1213: sacerdos de villa Sti Martini, Reg. Var. 163. I.) Későbbi ismert birtokosai a Karásziak (1268. Fejér IV/3.467. I.), Hontpázmány-nembeli Jánokiak vagy Solymosiak (1433. I. Batiznál); utóbb a megyesaljai Móricok szervezik hatalmas uradalmukba. (1364. Fejér X/4. 865. I., 1369. Lel. Stat. B. 547,1490. Perényi.) A család kihalta után az örökösök és egy familiáris-család közt oszlik meg. (1520. Dl. 30.079, 1524. Lel. Acta 55.) A Móric-birtok harmadaként 1493-ban (Perényi) 11 jobbágytelket osztanak ki. Népe színmagyar. — JN: 1379. M: Chonka, Madaraz, Ombudi-i, B: rufus 3, Tot (Lel. Acta 47), 1423. M: Buzga, Nilas, Zeuke, B: magnus, niger, scalvus (!) (Lel. Acta 20), 1481. M: Choma, Daroczy, Ewthwes, Fodor, Kyrál, Laczkos, Madaraz, Weg, Wngy, Zabo, Zewke, B: litteratus, Polnar 4 (Dl. 18.460—3.), 1493. M: Agosthon, Chama, Chonthos, Darochy, Gabrian, Gedewd, Mood, Thar, Wngy 2, Zabo, Zay, Zewke, B: Olah, parvus, Polnar (Perényi), 1512. M: Batory, Chontos, Fekethe, Kyrály, Madaraz, Syl, Zalkay 2 (Dl. 36.985), 1513. M: Bathory, Fekethe, Ongy, Zalkay 2, B: Olah (Teleki XX. I. 42), 1523. M: Bathari (Lel. Stat. B. 61), 1524. M: Bayky, Wngy, Zalkay (Lel. Acta 55), 1525. M: Daroczy, Zalkay, Zewke (Lel. Acta 40), 1525. M: Zewke (Lel. Acta 63). — FN: 1481. M: Thohath (Dl. 18.534), 1525. M: Kegyosrekethye, Morvanyaszer, Wdwarywtradelew. (Lel. Acta 40.)

341. **Szentmárton** (Senmartin, Zentmartun, Zenthmarton). Mérk és Fábiánháza közt feküdt. A Gutkeled-nemzetség ősi birtokai közül való; Sárvármonostora XII. századi alapítói kegyúri adományként

egyházukhoz csatolták, lakók tehát már ekkor éltek benne. 1217-ben villának, majd prediumnak nevezik. (Reg. Var. 216. l.) Sorsa a monostorával közös, azután maga is pusztulásnak indul. 1427-ben vannak még jobbágysai, de három elhagyott köegyház mutatja a lakosság nagyméretű csökkenését. (Lel. Acta 20.) Azóta állítólag az Ecsedi-láp nyelte el, a mérki Szent-Márton-erdőben kis szigeten találták meg temploma romjait. (Kandra K. i. m. Századok 1884. 433. l.) A XV. századtól a Bátor-birtokok nagy részével Szentmárton is Szabolcs megyéhez csatolódik. (1455. Lel. Prot. IV. 47. l.) Középkori lakói magyarok. —JN: 1217. M: Gense (e. n., Reg. Var. 216. l.). — FN: 1495. M: Hozzywzegeley = Nemesember Rethe, Nemeththeleke (Lel. Acta 3.).

342. **Szentmiklós** (Zenthmyklos, Kathazenthmiklos) = Kathool, Kathol, ma Krasznaszentmiklós [Sänmicläuș]. A Kathool nevű possessionának, amelyet Csánki (i. m. I. 477. l.) még az Ecsedi-láp délkeleti csücskén fekvő Kasod-pusztánál keresett, Szentmiklóssal való azonossága csaknem kétségtelenül kimutatható. Ez a Majtény szomszédságában fekvő s azzal együtt bizonyára királyi alapítású falu Lajos király adományából jutott néhány kisbirtokos tulajdonába. Talán éppen a szomszédos Majtény város szívóerejének volt nagy hatása a lakosaira: 1390-ben már üresen áll (habitoribus destituta, Lel. Acta 27, Szirmay alapján Fejér X/I. 661. l.) s területileg is a Szántai Petőfi-birtokba kapcsolódott (1390, 1393. DI. 7856). Nevét ettől kezdve nem halljuk többé, feltűnik azonban helyette ugyanott a Bátoraktól örökölt uradalomban egy Kathazenthmiklos nevű falu (1417. DI. 10.572,1428. Lel. Met. Szat. 15,1516. Lel. Acta 21). Azonoságukat az időbeli egymásutánon kívül nemcsak a Kathool—Káta nevek hasonlósága támogatja, hanem elsősorban az, hogy az 1390-ben üresen álló Kathoolnak megmaradt a Szent Miklósról nevezett temploma, ami az új lakók névadását érthetővé teszi. Újraterelítése, a Szántai Petőfi- vagy a Bátor-urtság idején történt. Ismert középkori lakói nagy többségükben magyarok. Egy ízben Közép-Szolnokba számítják (1488. Lel. Stat. V. 141). — JN: 1446. M: Fono, Ireny, Keke, Sothos, B: Bufar (DI. 13.934), 1480—89. Sz: Bogdan, Gerbe (Lel. Berchs. X. 22), 1500. M: Alch, Damyan, Thyza, Weg, Wyncze 2, Zantho (DI. 20.956), 1516. M: Balassy (Lel. Acta 21), 1517. M: Bartha 2, Bwtha, Bogar, Chanka, Chene, Ewrini, Jacab, Kazzas 4, Portheleky 2, Rakocz 2, Simon, Thanka, Weres, Wyncze (Vincze) 4, Wngy 2, Zabo, Zamwethew, Zantho, B: Chwdor 2 (Károlyi III. 101. l.).

343. **Szentmiklós**. Csaholy . mellett felsorolt Csaholyi-pusztá (1429. Lel. Stat. C. 98). Ma ilyen nevű hegyvel találkozunk Csaholytól északra.

344. **Szentmiklós**(fája), Zenthmyklostheleke, ma pusztá Penészlek és Reszege között. A XI—XII. században kialakult falu. 1298-ban

áll már a nevet is adó egyháza (Fejér VI/2. 163. l.). Telepesei talán a Reszege-vidéki kisbirtokosok s népeik voltak, a XIII. század végén ugyanis bizonyos Tamásitelek nevű pusztával együtt a Reszegiek váltak meg egy részétől (1298). A XV. században már nem voltak lakosai (1454. Lel. Acta 62); ebben az időben a szomszédos Penészlekekhez csatolódott (1423. Ernszt 66.958, 1507. Iványi i. m. 199. l.).

Szentpál, 1. Toh.

345. **Szepse** (Scepse, Zepse). A Nyírkarász mellett fekvő, később beleolvadt Szepse terra első ismert tulajdonosa a Kántor-család (1371. Lel. Acta 8, Fejér IX/6. 163. l.). A Karásziaknak, majd a Perényieknek is van itt követelése (1371. Kállay, saec. XIV. 1597, 1372. u. o. 1611.).

346. **Szernye** (Zernye). A Matucsinaí—Bátori—Rozsályi Kunuradalomnak egy ízben Géberjén után felsorolt telepe. (1417. Lel. Acta 47.)

347. **Sziget** (Zyketh, Zygeth, Zygeththeleke, Puzthazygethy). A Káta-nemzetség Szatmárral határos területén a XIII—XIV. században kialakuló telep. Csak 1341-ben (Mándy), majd 1406-ban találkozunk vele. (Lel. Met. Szat. 28.) A Lázári-rokonság végig birtokosa marad, az általa telepített lakosság azonban — ha egyáltalán volt ilyen — a XV. század végére kipusztul. (1493. Szigaretteleke, Lel. Stat. S. 67, 1494. predium, Lel. Acta 30, 1520. Pusztaszigeti, Lel. Prot. V. 271. l.)

348. **Szinérváralja** (Waral, Zynyrwarallya, Waralya, Zynyr) [Seini]. Váraljáról a Pápai Tizedjegyzékek (356., 371. l.), itt lakó Móric-jobbágyokról egy 1382-i oklevél (Lel. Acta 12) szól elsőnek. Lehet, hogy már megtelepülése is a Móric-birtoklás előtt, királyi uradalom keretében történt; vára — a birtoktest egyik erősített központja (1465. Lel. Acta 40, 1490. Perényi, 1520. Dl. 30.080) — mindenesetre legalább a XIII. századból való. A castrum hamarosan nagyszámú jobbágnépet vonz maga köré: közvetett úton tudjuk meg, hogy Szinyér egyharmadát a XV. század végén 42 lakott és 34 lakatlan jobbágyieleknyire becsülték. (1493. Perényi.) Ezidőtájt már mezővárosnak számított. (1520. Dl. 30.080.) Ismert jobbágyneveinek túlnyomó többsége arra mutat, hogy a városban a XV. században magyarság vezetett, de több félreismertetlenül német név s az egyházi beosztás azt vallja, hogy Szinyér népi kialakításában északról jött németeknek is részük volt. (L. a VII. fejezetet.) — JN: 1465. M: Fodor, N: Kancz (Lel. Acta 40), 1481. M: Chethre, Chynchal, Egyed, Erdely, Ezthergar 2, Fekethe, Ferencz, Fodor 3, Fogas, Gaboryan, Hegedes, Herges 2, Kaythar (Kaythor) 4, Kalmar, Kemyves, Kys, Kysde, Koncz 4, Kowach 2, Lotho, Lucas, Mezaros, Nagh 6, Nehez, Owary, Pethew, Polgar 2, Samson, Symay, Symon, Soldos 3, Thanka, Warga 3, Wasas, Weres, Wrady, Zabo, Zekernyes, N: Heser, B: Bwzak, Nemeth, Therek, Thoth 3, Thuthor (Dl. 18.460), 1512. M:

Bakos, Byken, Borsos, Brecky, Chank, Chergery, Chewph, Chynchal 2, Dyak 2, Dobos, Erdews, Est(h)ergar 2, Fodor, Gaspar, Gezthy 2, Kanap, Konch, Kosa, Kowach, Kozoros, Lwkach, Mandi, Marthy, Mehes 3, Mezaros 2, Myko 2, Nagh 5, Olayos, Owary 2, Pathaky, Polgar, Rawaz, Sawol, litteratus Sewegh, Sewewl, Sewrwk, Serwewk, Symay, Sypos, Soldos, Thewrkol, Thorsas, Warga, Zakalos, Zekernyes, Zelemy, B: Booh, Olah, Pakocz, Thoth, Zaaz (Dl. 36.985), 1513. M: Azary, Baythar, Bako, Borsos, Chynchal, Dyak, Ellyes, Erdews, Ezthergar, Fodor, Gaspar, Gyenes, Kengyely, Kolchy, Kormos, Kossa, Kowach 3, Kozoros, Lewryncz, Mehes, Myko 2, Mynor, Nagh 5, Olayos, Owary 2, Pako(c)z 2, Polgar, Rawaz 2, Sylmes, Symay, Sypos, Soldos, Weres 2, Wysky, Zakach, Zakalos, Zewch, B: presbiter Thoth 3 (Teleki XX. I. 42.), 1523. M: Ageb, Alch, Bartha, Bede, Bokor, Borsus 3, Boso 2, Chynchal 3, Bereche 2, Egyed 4, Erdely, Ewekes, Fodor 3, Gombus (Gombos) 2, Herg(y)es 7, Julyan, Kaythar 6, Kewe, Kyrál, Kys 2, Kolchy (Kolczy) 2, Kosarws (Kosarus) 2, Kowach, Kowaz, Rwn cz (Koncz) 6, Mathe 4, Nagh 10, Naghymbre, Nehez, Nylas, Ossomna, Pakocz, Pal 2, Palady 7, Pathaky 4, Pellys, Phazakas, Philpisy, Rekethye, Sar, Sary, Sas, Sewl, Somogy, Sowago 2, Tharko, Thothy, Warga, Weg 4, Weres (Veres) 4, Wgron 2, Wykas (Wekas) 2, Wyncze, Zabo, Zewch, Zylady, N: Oswald, B: Bozog, Horoth, Nemeth 3, Pether 2, Poldos, Polnar, Soho 4, Therek, Thoth 3, Zaz 2 (Dl. 23.717), 1525. M: Andras, Balynth, Bartha, Bochoy, Boso, Bozagh, Chynchal, Cholczy, Egyed, Enekes, Erdely, Ferencz, Gedwod, Gombos, Herches, Herges, Katthar (Kaythar) 3, Kewer, Kyrál, Kys 2, Koncz 3, Kosarus, Kowach 2, Mathe 2, Mezes, Nagh 2, Nagh Herges, Nehez, Nylas, Palady, Paldy, Pathaky 4, Patholchy, Saky, Sas, Soldus, Sowago, Swrewl, Thanchyos, Warga, Wegh, Wekas, Weres 2, Zabos, Zylagy, N: Hannos, Oswald 2, Sz: Drachya, B.: Nemeth 3, pellifex, Polnar, Soho 3, Thewrewk, Thoth 3, Zaz (Lel. Acta 63), 1525. M: Owary, Warga, Zewch (Lel. Acta 71). — FN: 1512. M: Alsewk (platea), Banyawczaya, Waywcha (Dl. 36.985), 1520. M: Hydaspathaka (Dl. 30.080 és 23.326).

349. **Szinfalva** (Zynfalua), ma Szinfalu [Sin]. A Drágfiak erdői birtoktestén kialakult román falu. Megtelepülése a XV. század elejére esik. (1424. Lel. Stat. D. 197: Valahalis; I. a VII. fejezetet is.)

350. **Szivágy**, Aszuágy (Azywag, Azywagh, Felseazywagh, Alsoazywagh, Felsewazzaagh, Alsuwazzaagh, Tziuag), ma Alsó- és Felsőszivágy [Asuajul de jos, A. de sus]. Az erdői uradalom keretei közt a XIII—XIV. században keletkezett falu. (L. a VII. fejezetet.) A XIV. század végén a Drágfi-faluk sorában román lakossággal, kettős település alakjában kerül elénk. (1391. possessiones Olachiales duo Azywag, Lel. Stat. D. 212, 1424. Lel. Stat. D. 197, 1432. Erd. M. Wesselényi.) Később inkább Középszolnok megyébe számították. — JN: 1424. R: Makzyn 2, Sz: Therpe (Lel. Acta 58).

351. **Szokond** (Zokond, Felsewzolond !), ma Kis- és Nagyszokond [Sokonzál, Socond]. Az erdői Drágfi-uradalom XV. század elején megtelepített román falva. (1424. possessiones Valahales: Zokond és Felsewzolond, valószínűleg a mai kettős településnek megfelelően, Lel. Stat. D. 197.)

352. **Szopsattelke** (Zupsattelke, Sopsattelke). A Szekeresiek, majd a Rozsályi-Kunok Majtis, Jánk és Darnó közt fekvő prediuma (1341 < 1482. Perényi, 1348. Zichy II. 304. L, 1476. Lel. Prot. p. 84. L).

353. Szunyogszeg (Zwnywgzgeh). 1430-ban egy oklevél az Egri-család pusztája- és a szamosmenti Rápolc szomszédjaként említi. (Lel. Acta 10.)

354. **Tagy** (Thag, Thoyg, Togh, Thaagh, Though, Tag, I. M. Ny. XVIII. 178. I.). Ez a mai Tagy-pusztá helyén fekvő (1398. Lel. Met. Szat. 36) falu 1328-ban a róla nevezett család birtokaként bukkan fel (Leövey, kisebb letétek 3. I.). Területét Majtény, Gilvác és Dob zárják körül, így valószínűleg maga is királyi telepítés s talán első gazdáái is várjobbágy-eredetűek. 1347 (Károlyi I. 171. I.) és 1353 (Anj. VI. 19. I.) közt Batori László szerzi meg s hagyja később utódaira. A középkor végén (1500) még élt benne — tiszta magyar — jobbágylakosság. — JN: 1500. M: Bartha 3, Chwtha, Fazekas, Fodor, Jo, Kys, Lazary, Mezaros, Pazthor, Pyroz, Tholway, Warga 2, B: Lengyel, litteratus, Thoth 3 (Dl. 20.956).

355. **Tamásfalva** (Thamasfalwa). Egy ízben a Móricok és örököseik déli hegyvidéki falvai közt sorolják föl (1493. Dl. 30.332). Úgy látszik, későn települt s hamarosan fel is bomlott.

356. **Tarcsa**. Biharmegyei falu; néha Szatmárhoz számítják.

357. **Tarsolc** (Tharsolcz, Tharsowcz, Tharzwcz, Tarsolch), ma Tartolc [Târşolţ]. Az Avasság XIV. század közepe után települt idegen többségű falva a Móric-család birtokában (1482. Lel. Acta 6, 1493. Perényi). Ruténok is éltek benne (1512. Dl. 36.985). — JN: 1482. Sz: Iwasko (e. n., Lel. Acta 6), 1493. M: Barla, Sz: Prekop 2, B: Gonczos 2, Pap (Perényi), 1512. B: Bonchos, Dan (Dl. 36.985).

358. **Tatárfalva** (Tatar, Thatarfalua), ma Szamostatárfalva. A Gutkeled-nemzetségnek adományozott szamosközi területen a XII. század végén települt falu. Névadója az a Tatár, akit a cégényi monostor határjáró-oklevele mint szomszédot említ (Szentpétery: Regesta 43—44. I.) és akinek utódai, a Tatárfalvi Tatárok, egy oklevél bizonyossága szerint a Gutkeled-nemzetség tagjai (1329. Vay 146, I. még: 1356. Dl. 38.864, 1435. Lel. Acta 24). A település a XIII. század elején — amint a Várad Regestrum két Catar-rá elírt helynévadata bizonyítja (1213 és 1215: 163. és 198. I., a Tatár név a XIV. században sem szokatlan: 1327. Anj. II. 328. I.) — már készen állott. A Tatárfalviak kisbirtokos-családjának és nagyszámú nőági örököseinek kezén a kis falu néhány száz év alatt annyira felaprózódott, hogy a XV. század közepén pl. egyik családtagnak csak két lakott és két

üres jobbágytelke van (1466. Lel. Stat. C. 140). A lakók magyarok. — NN: Mikolai (1523. Becsky), Szaniszló (1517. Lel. Acta 26). — JN: 1213. B: Micou (e. n., Reg. Var. 163. 1.), 1215. M: Tekus (e. n., Reg. Var. 198. 1.), 1457. M: Nylas, Pesty 2, Zylwas (Lel. Acta 5), 1466. M: Perechey (Lel. Stat. C. 140), 1519. M: Zylwas (Lel. Prot. V. 53. L).

359. **Téglás** (Theglas). Fialat Károlyi-falu, majd puszta Béltek, Penészlek és Ömböly határán (1431. Lel. Met. Szat. 17, 1517. Lel. Prot. XI. 60. 1.). Egykor, úgy látszik, jobbágyok lakták. Szabolcsba is számítják. — JN: 1460. M: Vas 2 (Lel. Bercs. VII. 38).

360. **Ténye** (Tehnye, Thenge). Eltűnt Károlyi-puszta, melyről csak a XIV—XV. századból maradt adatunk (1394. Károlyi I. 469. 1., 1466. Károlyi II. 373. 1.).

361. **Terebes** (Terebus, Terebes, Therebes, Theketherebes, Therapes, Thewketherebes), ma Krasznaterebes [Terebești]. Településének ideje a XII. századra esik s kapcsolatai azt mutatják, hogy az erdői ispánság kereteiben történt. Elsőízben a Várad Regestrum két adata szól a faluról (1215. és 1219., 198. és 233. 1.). A XIV. század óta Bátoriak a birtokosai (1337. Múz. 1, 1446. Dl. 13.934, 1487. Lel. Acta 10), bár egy ízben bizonyos Terebesiről is hallunk (1407. Lel. Stat. B. 348). Neve szláv alapításra mutat, de lakossága a középkor végére teljesen magyar jellegűvé vált. — JN: 1215. M: Pousa, Sz: Deduha, Pena (nő; egyes nevek, Reg. Var. 198. 1.), 1424. M: Feyer (e. n., Lel. Acta 58), 1435—7. M: Deres, Dyak, Kerekes, Santha, B: Thathar (Lel. Bercs. XIX. 34), 1446. M: Wada 2 (Dl. 13.969), 1446. M: Fodor 2, B: faber, litteratus, magnus 2 (Dl. 13.934), 1446. (Terebes és Dob jobbágyai) M: Dobi, Vada 2 (Lel. Acta 21), 1448. B: parvus, rufus (Múz. 2), 1476. M: Thanczos (Lel. Acta 1), 1500. M: Barko, Ewry, Fekethev, Thewlges (Dl. 20.956), 1517. M: Bereczk, Sandor, Santha, Thar, Waday, B: Kwthron (Károlyi III. 101. 1.).

362. **Terebes** (Terebes), ma Rákosterebes [Racova]. Az erdői uradalom egyik XIII. század második fele után települt, eredetében szláv, később román többségű falva (1393. Lel. Acta 22, 1424. Lel. Stat. D. 197: Valahalis; l. a VII. fejezetet is). Rákost 1432-ben ugyancsak Drágfi-birtoknak mondják (Erd. Múz., Wesselényi).

363. **Terebes**, ma Túrterebe, l. Szabó I.: Ugocsa megye 525. 1.

Terecse, l. Petneháza.

364. **Terem** = Gernyez (Posanetereme, Mezewtherem, Terem; Germezt, Kernez, Gernez, Gernyes), a mai Mezőterem [Tiream]. Eredete szerint korai településű királyi várjobbágyfalva. 1215-ben itteni lakosokról bizonyosodik be, hogy a Szent Király természetes jobbágyai (Reg. Var. 197. 1.). A várbirtokok bomlása idején a szomszédos Kaplonyok szereznek rá jogot, 1314-ben pedig egyik leányági örökösüktől felerészében a Kántorokhoz kerül át (Ibrányi). Ettől fogva az ő középbirtokos családjuk s örökösei (1320. Anj. I. 566. 1., 1332—6. Kállay, saec. XIV. 1), valamint a Kaplony-utód Vetésiek

(1364. Ernszt 2216) osztoznak rajta. A falunak 1364-ben két vicusa van (Ernszt 2216). Lakói magyarok. — JN: 1215. M: Boda, Joub, Potona, Sz: Voyzlou, B: Bartoleus, Latus (Reg. Var. 196—7. 1.), 1420. B: magnus 2 (Lel. Acta 79), 1463. I. Endrédnél.

365. **Terem** (Banknetereme, Teremi, Therem, Zaldobagtherem). Ma a Mérktől nyugatra fekvő Terem nevű pusztá van a helyén (l. 1431. Károlyi II. 139. 1.). 1341-ben a Bátor-család egyik osztozásánál találkozzunk először a névvel (Anj. IV. 104. 1.), megtelepítőjét azonban nem ebben a családban kell keresnünk — ők a falut «jure empcionis» mondják magukénak (1365. Dl. 5379) —, hanem a Gutkeledék szomszédos és ezen a vidéken régebbi idő óta honos sárvármonostori ágában vagy a Hontpázmányok között. Okleveles korban később is Bátorirokonság a falu ura. Terem a középkor végén még népes, pusztulása csak utóbb következett be. Középkori nevei magyarok. — JN: 1354. B: carpentarius (Anj. VI. 164. 1.), 1370. B: cecus (Dl. 5854), 1428. M: Keseel (Lel. Acta 14), 1446. M: Abay, Abraam (Dl. 13.934), 1499. M: Balasy, Zepegew (Lel. Acta 28), 1500. M: Yo, Mathee 2, Sypos, Wamos, Zereny, B: Pap 2 (Dl. 20.956).

366. **Terep** (Therap) [Trep]. Az avasi románság népfőlöslégéből a XV. században megtelepült falu, az uradalom oklevelei ugyanis csak ebben az időben kezdenek róla szólni (1493. és 1498 < 1505. Perényi). — JN: 1493. M: Katha, B: Kardos 2, Krachon (Perényi), 1498. B: Kardos (oláh vajda, 1505-i átírás, Perényi), 1512. B: Oroz (Dl. 36.985).

367. **Tibatelke** (Thybateleke). Baromlak, Kigye, Iriny és Portelek vidékén fekvő elpusztult telep (1439. Károlyi II. 220. 1., 1452. Lel. Stat. S. 86). Első ismert birtokosai földjük nevén kívül az alapító ős Tiba nevét is viselik (1439). Rajtuk kívül Csaholyiak- (1429. Lel. Stat. C. 98), Zsarolyániak- (Lel. Stat. S. 86) és Bátoriaknak (Lel. Prot. II. 46. 1.) van itt része. A XV. század közepén pusztán áll (1452; 1470. Lel. Acta 40), de addigi lakosságáról sincs biztos adatunk.

368. **Timóteustelke** (Tymoteusteluke, Tymatheus, Tymatysutelek, Thymathus). Ez a Szamos mentén, Gyügye és Zsorolyán vidékén fekvő föld (1380. Zichy IV. 125. 1.) 1363-ban örökös nélkül elhalt várjobbágyok földjeként adományoztatik a Kölcsei-család tagjainak (Kölcese, Tarpay 6). Névadója a XIII. század végén élt Izsép fia Timóteus, ugyanaz, aki egykor a határos Páltelkét szomszédainak adta el (1284. Zichy I. 57. 1.). A Kölcseiektől a föld a Gyügyei-, majd az Ujlaki-családhoz került (1376. Lel. Stat. K. 363, 1378. Lel. Met. Szat. 51. és Zichy IV. 66. 1., 1498. Lel. Stat. V. 212). A XV. században predium a neve (1498. Dl. 16.222), a telek elnevezés azonban arra mutat, hogy előzőleg sem népes falu, hanem legfeljebb tanyaszerű, magános település volt.

369. **Tisztaberek** (Thyzthabervk, Thyzthaberek). A Gutkeledék északszatmári uradalmának egyik XIV. század előtt megtelepült

falva. 1314-ből keltezett oklevél szól róla elsőnek (1499. Orczy, Nyáryana 3950), a XIV. század elején plébániája van (Páp. Tíz. 135. 1.). 1352-től a Rozsályi-rokonság kezén találjuk (Erd. M. Kemény 93, hibásan: Fejér IX/2. 179. 1.), nekik később a Drágfi-családdal kellett benne osztozniok (1393. Lel. Acta 22). Az itt álló, Szűz Máriáról nevezett pálosklastromnak is ez a két család a kegyura (1486. Lel. Met. Szat. 12, 1519. claustrum Religiosorum fratrum heremitarum ordinis B. Pauli prime heremite prope possessionem Thyzthaberek ... constructum, Lel. Prot. V. 50. 1.). A falu lakói magyarok. — JN: 1424. M: Balogh, Bothos, Chinger-i Valahus, Kadar, Konya, Mwsay-i, Syegyen (Syegyw), Zakal, Zemkech, B: Kun, litteratus, magnus, sclavus (Lel. Acta 58).

370. **Toh**, Thoh, Thaah = Zenthpal. Meghatározhatatlan fekvésű várjobbágyfalv. (Legfeljebb annyit sejtethetünk, hogy a Szamostól északra állott, plébániája ugyanis az ugocsai főesperesség alá tartozott: Páp. Tíz. 135. 1.) Egy 1239-i adat (Wenzel VII. 78. 1.) után először 1268-ban találkozunk vele (Lel. Stat. J. 117, hibásan Fejér VII/I. 347. 1.). Ekkor adja a király — mint örökös nélkül elhalt várjobbágy-birtokot — új tulajdonosainak. A XV. században már pusztá, melyért Károlyiak s Csaholyiak perelnek (1458. Dl. 15.289, 1484. Lel. Bercs. X. 10, 1485. Károlyi II. 521. 1., 1520. Dl. 27.609).

371. **Tomány** (Thoman, Thomanyan, Thaman) [Tomaia]. A Szamos völgyén át Erdély felé tartó magyarság egyik korán kialakult telepe. 1231-ből keltezett oklevél említi először (Wenzel XI. 232. 1.). A XIV. században a Drágfi-család erdői uradalmához kerül, de magyar többségét ott is megőrzi (1424. Lel. Stat. D. 197, 1461. Lel. Stat. B. 149).

Tótfalu, 1. Giród.

Tótfalu, 1. Dombó.

372. **Tótfalu** (Thothfalw), ma Misztótfalu [Tăuții de jos]. A Tótfalu név s későbbi lakosságának összetétele mutatja, hogy — bár csak a XV. században (1440. Dl. 24.730, 1490. Perényi, 1493. Perényi) s a Móricok hegyi községeivel egy sorban tűnik elő — kialakításában a románság XIV. századi letelepülésének nem volt szerepe. A megtelepülés minden jel szerint — Láposbányáéval együtt — az első adat kelténél jóval korábban történt. (Láposbányával való kapcsolataira későbbi bizonyosságaink is vannak, l. Láposnál.) A megszállók népisége eleinte nyilván többségben lévő szláv s rajta kívül magyar elemekből tevődött össze. A szlávok közt voltak az északabbra egységes tömböket alkotó ruténságnak is képviselői (Wngy, Oroz). A ránkmaradt középkorvégi jobbágynevekből viszont erre az időre már csaknem teljesen elmagyarosodott falu képe tűnik elő. Láposbányával való kapcsolata adott rá okot, hogy bánya- és szőlőművelő városoknak járó kiváltságokban részesüljön (1440. Dl. 24.730, Szirmay II. 343. 1, a libertast a Móric-család tagja adja, nem vonatkozhatik tehát Giród-

tótfalura!), melyek bizonyára mindkét telepnek szóltak. A privilégium pontosan leírja a szolgáltatásokat és részletesen tárgyalja az autonómiát is (judex, jurati), fellebbezési fórumul Nagybánya városát jelölve ki. Ugyancsak a láposi bányászokkal való szoros kapcsolat és keveredés magyarázhatja Tótfalu német családneveit. — JN: 1440. M: Tolvay, B: magnus (Dl. 24.730), 1465. M: Deak, Pelbarti, Syle (e. n.), Swrky, Thar, N: Flemmar (Lel. Acta 40), 1493. M: Abran, Aczel, Andro, Balas, Berthek, Bozo, Chyff, Demyen 2, Nyak, Egyed, Erees, Gywla 2, Janko 2, Kynysy, Kysbozo, Koncz, Kosthodo, Kowach, Mocholay 2, Santha, Symon, Soldos, Wago, Warga, Wngy, Zabo 2, Zenegethev, N: Alth, Fremel, B: magnus, Olaz, Oroz, Pap (Perényi).

373. **Tótfalu** (Tothfalu), ma Oláhtótfalu [Sárbi]. Más Tótfaluktól megkülönböztethetően első alkalommal 1424-nen tűnik föl a Drágfi-uradalomban (Lel. Stat. D. 197), keletkezése tehát csak néhány évtizeddel esik korábbi időre. (L. a VII. fejezetet.) A településnél bizonyára fontos szerepet játszó szláv lakosokról csak a falunévből tudunk s a XV. században már possessio Valahalis a neve. (1424.).

374. **Tótfalu** (Thothfalw). Ez az eltűnt telep a Krassótól keletre fekvő területen, a déli Szamosparton keresendő. Mint a többi, Krassóhoz kapcsolódó telepé, Tótfalu lakosságának nagy része is a XIV—XV. századi román hullámmal került ide (l. a VII. fejezetet); ám éppen nevéből látszik, hogy előzőleg más nép is lakta. A Móric-uradalom falva. (1490. Perényi, 1491. Valachalis, Dl. 19.742, 1492. Lel. Stat. M. 88.)

375. **Tótfalu** (Tothfalw). Börvelytől nem messze feküdt (1366 < 1496. Dessewffy), emlékét egy lápi dülönév őrzi. Később letelepülő szláv lakóinak eredete talán a szomszéd Börvelyen keresendő.

376. **Tőkés** (Thwkes), ma Tőkésbánya [Groši]. A Nagybánya területén felnövekvő falukkal együtt ez is a XIV. század végén keletkezett (1411. Lel. Stat. D. 231, l. a VII. fejezetet.)

377. **Tölgyes** (Telges, Telgyes). A Piricseiek és rokonságuk pusztája (1404. Lel. Stat. B. 560, 1412. Vityi).

378. **Tövised**. Csak két oklevél számítja — talán tévedésből — Szatmárba (1481. Becsky, Lel. Bercs. XXIII. 44).

379. **Tunyog** (Tunug, Thunugh, Tunyg, Tonyug, Tunyug, Tunyogh, Thwnywg). A monostoralapító Csaholyi-ös annakidején már egyházának adta (1335. Kapy), a falu tehát a Káták legelső szerzeményei közül való s nyilván lakott faluként került birtokukba. A Tunyogi nevet viselő, de Darócinak is hívott és a faluban ugyancsak birtokos család Vaja vidékéről, az ottani várjobbágy-családokból került ide (1272—90. Vay 2, 1313. Fejér VIII/I. 519. l., 1318. Anj. I. 479. l., 1342. Vay 217, 1347. Vay 273, 1401. Vay 664) és a Csaholyiaktól házasság útján kapott részt (1335. Múz. 7, Fejér

VIII/4. 94. l.), melyért később még hosszas pereket kellett folytatnia (1347. Erd. M. Gyulay-Kuun). A tunyogi egyházat Szent Tamásról nevezték el (1335). A falu lakói magyarok voltak. — JN: 1446. M: Konch (Kállay, saec. XV. 535), 1452. (Tunyog, Györtelek és Kocsord jobbbágyai) M: Alfewldy, Andafya, Chws 2, Eles 4, Fekethew, Fodor 3, Gachal, Geregteleke-i, Hydy, Kazdagh, Keteles, Kochord, Pal, Petew 2, Petri, Rosas, Teglas, Veegh, Zekeres, Zoward, B: Fabiani 2, judex, litteratus, magnus 2, parvus, Tot, Zaryam (Kállay, saec. XV. R. III. 689—90), 1456. M: Koncz (u. o. 765), 1481. M: Koncz (Lel. Acta 19), 1511. M: Harangy, Olaos (Kállay, saec. XVI. új küld.), 1514. M: Azalos (Lel. Stat. F. 5). — FN: 1518. M: Chomborzegh (Lel. Prot. XI. 62. l.).

Tur, I. Istvádi.

380. **Thwra**. A megyesi uradalom ismeretlen fekvésű telepe, melyet csak egy 1493-i oklevél említ (Dl. 30.332).

381. **Túrvékonya** (Thwrwykonya, Thwrukonya) [Tur]. Az Avasság egyik XIII. század vége óta keletkezett, vegyeslakosságú Móric-falva (1478. Lel. Acta 27, 1493. Perényi, 1493. Dl. 30.332: Thwlweken és Thwrwenkowa!), ahol a románsággal együtt vagy még annak megjelenése előtt magyarok is letelepedtek. — JN: 1478. M: Kwrtá, B: Czygan, Wana (egyres nevek, Lel. Acta 27), 1493. M: Thonka, R: Thathol 2 (Perényi), 1512. Loranth, R: Bolya, Fana (Dl. 36.985).

382. és 383. **Tyukod** és Etetyukodja = Porcsalma (Tykud, Ticud, Tikuth, Tyukud, Kyukud, Tukud, Tyukod, Thygod, Thykod, Thyukod, Thywkod; Etetykudya, Ethethywkodya, Porchhalma; kísérlet: M. Ny. X. 250. l., ezzel szemben: Drăganu i. m. 418. l.). Kezdetei a XII. század közepetárára nyúlnak vissza. Az a Tykod, mely az 1181-i határjáró-oklevélben (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) mint a Kölcsei-nemzetség lovasjobbágyainak telepe tűnik föl, határaival a Szamost érinti és így Tyukodon kívül a mai Porcsalma területét is magában foglalja. Minthogy az oklevél más hasonló nevű telepről nem szól, sem Tyukod későbbi megkülönböztető jelzőjét nem alkalmazza, nyilvánvaló, hogy a területen később megjelenő két falu közül akkor még csak az egyik állott. Ennek pedig — a Szűz Máriatisztelet (1406. Becsky) Cégénymonostorra, tehát a Kölcseiekre utal —, miként egyházi szervezete, úgy települése alapjait is valószínűleg Kölcseiek rakták le. A terület megoszlása a következő században indul meg: a Várad Regestrum adata (1215: 196. l.) még semmi közelebbit nem mond; csak a XIV. század elejének okleveles anyagából tudjuk meg, hogy az északi részen fekvő, egyik XIII. század közepén élt tulajdonosáról (1284. Kölcsey) elnevezett Etetyukodja akkor is a nemzetségé (1344. Kölcsey), míg a mai Tyukod egy addigra már három-négy ágra oszló kismemes-család, a Tyukodiak birtokában van (1325. Fejér VIII/7. 182. l., 1335. Múz., 1349. Múz. 36). Ezek

— ha eredetileg valóban az egész föld Kölcsieké volt — házasság útján juthattak részükhöz, hogy ott új falut alapítsanak. 1380-ban ők maguk is csak száz évre visszamenő tulajdonjogukra hivatkoznak (Lel. Stat. T. 160). Tyukod a XV. század elejétől kezdve a mindjobban szaporodó, megkülönböztetésül már megannyi ragadványnevet viselő Tyukodiak és a tömegesen ideköltözők nőági rokonság vagy vásárló idegenek kezén annyira felprózódik, hogy az osztozásoknál jobbágytelkenként kell haladni s 1406-ban pl. igen nagyszámú rokonságnak csak 17 lakott és 10 lakatlan jobbágytelket osztanak ki (Becsky). Bár az elszegényedett birtokosréteg ezek szerint nem maradt egészen jobbágymunkaerő nélkül (l. még 1290—1301. Wenzel X. 416. l.), a nagy lázadáskor mégis azt látjuk, hogy maga is a felkelők mellé áll s a leveretés után igen sok tagja veszíti birtokát (multa mala homicidia depredaciones ... perpetrasse, 1514. Lel. Stat. B. 318). — A Kölcsiek kezén maradt Etetyukodja a XIV. században hosszú perek után a Dománhidiakhoz jut, de ebben az időben már nem élnek benne lakosok (1352. Kende, Cégénydányád, 1373. habitatoribus destituta: Kölcsy). Erre az üres területre s a szomszédos Sályira telepít azután egyik Csaholya 1373 és 1377 közt egy új, Porshalma nevű falut (villam per ipsos Porchhalma nominatam situasset, 1389. Károlyi I. 434. l., 1399. Lel. Acta 19.), melyért a Csaholyiak (1399), Vetésiek (1389), Dománhidiak (1395. Lel. Acta 8) és Rápoltiak (1519. Lel. Prot. V. 51. l.) indultak harcba. A telepítésnek 1377 előtt kellett végbemennie, a Dománhidiak részéről ugyanis már ekkor prohibíció történt (1399-i átírás, i. hely). Az Etetyukodja nevet ezután a helyére települt új falué váltja föl. (E. alio nomine P.: 1448. Erd. M. Wesselényi.) A jobbágság mind-egyikükben magyar nyelvű. — NN: Amade (1476. Lel. Prot. p. 102. l.), Baranyai (1514. Lel. Stat. B. 318), Barthalius (1448. Lel. Stat. l. 125), Becsi (1469. Kállay, saec. XV. R. III. 1059), Bús (1514), Dabó (1469), Dénesi (1514), Elek (1456. Lel. Stat. R. 42), Fekete (1469), Jakabfi (1476), Kávási (1469), Koncs (1423. Károlyi II. 72. l.), Kónya (1448), litteratus (1514), magnus (1476), Mindszenti (1476), parvus (1477. Zichy XI. 202. l.), Pilisi (1514), Porkoláb (1510. Perényi), Santus (1469), Szarvadi (1497. Becsky), Veres (1469). — JN (Tyukodon): 1215. M: Pousa (e. n., Reg. Var. 196. l.), 1220. M: Tima (e. n. Reg. Var. 247. l.), 1417. M: Balog, Challanosy, Disky, Magiar, Mykes, Penzes, Peten, Sytak, Zalathfy, Sz: Dobroch, Kozsa, Zobonya, B: Bendek, Cosma, litteratus, niger, Volahus 2 (Lel. Acta 84), 1458. M: Oby (Lel. Acta 25), 1462. M: Chaholy (Lel. Prot. IV. 64. l.), 1473. M: Fyller (Lel. Acta 12), 1496. M: Aratho, Fodor (Lel. Acta 10), 1498. M: Santha (Lel. Acta 8), 1499. M: Balog 2, Beke, Buch (Bwch) 2, Fodor, Karykas, Kawasy, Molnar 2, Nagh 2, Pesthy, Saytos, Samsson, Santha, Thar 2, Tothhegedews, B: Hylon, Toth (Becsky), 1518. M: Boythos, Chaholy, Doka, Ila 2 (DI. 23.077), 1521.

M: Bws (Lel. Prot. V. 143. 1.). — FN (Tyukodon): 1389. M: Tyztatow (Lel. Acta 12), 1476. M: Dengeveer, Gerberekethye, Kabolaerzygethe, Kenderzer, Kerekeer, Keskeneer, Lapos, Piskarostho, Thyukodiuth, Vyzkethegestho, Zygethvt (Lel. Prot. p. 86. 1.), 1505. Sz: Bylgez (Lel. Prot. II. 230. 1.), 1521. M: Kyskerthelye (Lel. Prot. V. 143. 1.). — FN (Porcsalma területén): 1181. M: Ana (piscina), Arok (Aruk), Balkan (Bolkan), Chapanos (Hapwrias), Eger, Kerekthow (Kerektev), Mies Eger (Nyroseger) (Szentpétery: Regesta 43—44. 1.; Béla király levele alapján: 1352. Kende: Cégénydányád és 1238. Fejér VII/3. 24. 1., hibás).

384. **Udvari** (Odwary, Wdwary), ma Szatmárudvari [Odoráu]. Oklevelekből ismert korban a Móric-család birtoktestébe tartozik (1382. Lel. Acta 12, 1490. Perényi), neve és eléggé tekintélyes népessége (1493. Perényi) azonban arra mutat, hogy kialakulása nem a XIV. században s nem a Móric-uradalom keretei közt ment végbe, hanem legalább kétszáz évvel előbb s hogy abban az időben még alighanem a királyi udvarnak szolgáló népelemek lakták. Elsőnek a Pápai Tizedjegyzékek szólnak róla (356, 371. 1.). Részben felvidéki eredetű lakói közt egykor németek is voltak (l. a VII. fejezetet), abszolút magyar többségű jobbágynevei azonban ennek alig őrizték meg a nyomát. Határában a Szamosnak átkelője volt (1382.). 1493-ban a Móric-birtok harmadaként 27 lakott és 7 üres jobbágytelket osztanak itt ki. —JN: 1481. M: Agyo, Angelos, Boros 2, Bwryan, Emreh, Ewrderg (Erdeg) 2, Fazokas 4, Galos, Heth, Jago, Kadar, Kakas 2, Kanthor, Kenthes, Kys 2, Kowach 4, Mark 5, Maro 2, Mykocz, Mud, Nagh 2, Sandor, Santha, Zabo Belko 2, Zantho, Zay, Zaytha 2, Sz: Benchyk, B: Dyko, faber, Olah 2, Thoroncza 2, Toth 2 (Dl. 18.460—3), 1493. M: Ambros, Bood, Erdevgh, Feyes, Galos 2, Garboczy, Kakos, Kanthor, Kazas, Keek 2, Kowach, Maar, Maro 2, Nylas, Phylep, Salamon, Somogy, Thalás, Wynemethi, Wegh, Zabo, Zaytha, N: Henel, B: magnus 2, Pap, parvus 2, Thoroncza, Thoth, Zaaz (Perényi), 1496. M: Angyalos, Banczok (Banchok) 2, Boros 2, Bwday, Bwryan, Chekle, Chery 2, Fazokas, Fekethe, Gyewre, Isthwanffy, Jago, Kathona, Kazas, Kys, Kysbyro Zaytha, Kowach, Mark 3, Nagh, Rakos 2, Santha 3, Sos, Thamasy 2, Thewrews, Warga, Wyncze, Zabo 2, Zep, Zylagy, Zoytha (Zaytha) 2, B: Dyko, faber (Lel. Acta 26), 1512. M: Agwarga, Andoch, Bonchok 2, Buday, Buryan, Chomos, Fazokas, Rwndwr, Nagh, Santha, Sarossy, Sas, Syketh, Sypos, Warga, Zabo 2, Zay, Zaytya, B: Baydor, Zaz 2 (Dl. 36.985), 1523. M: Boros (Dl. 23.717), 1525. M: Chery 3, Chyikle, Fodor, Heth, Hwrduk, Kathona, Kerekgyartha 2, Kys 2, Kochordy 2, Maro, Rosaly, Seles, Seres, B: Dyk, litteratus (Lel. Acta 63).

Újbogát, l. Bogát.

385. **Újfalu** (Vyfalw), ma Avasújfalu [Certege]. Az avasi Móric-uradalom hegyi községe. Csak a XV. század végén alakul ki, mert

1493-i oklevél említi először (Dl. 30.332), az előző felsorolásokból pedig hiányzik. A lakók népi hovatartozását nem ismerjük.

386. **Újfalu** (Wyfalu, Chenger, Wyfalw), ma Csengerújfalu. Amikor 1428-ban Bagos és Ura folytatólagos határait Rechege felől megjárják (Károlyi II. 114. l.), a később pontosan kettejük közé települt Újfaluról nem esik szó. Nem hallunk róla a Csaholyi-birtokok 14294 felsorolásánál sem (Lel. Stat. C. 98), pedig hat esztendővel később azok sorában szerepel. (1435. Lel. Acta 41.) Azt a néhány jobbágyot, akik 1435-ben Újfalu lakosságát adják, urai ez alatt a hat év alatt telepítették meg. A jobbágnép magyar. — JN: 1435. M: Mendenth-i, Peres, Piros, Rawaz, Zabo (Lel. Acta 41), 1453. M: Rawaz, Zakalos 2, Sz: Kristel (e. n.), B: magnus 2 (Lel. Beres. VII. 10), 1501. M: Gago, Markus, B: Thoth (Lel. Acta 3).

387. **Újfalu** = Gyülvész (Vyfolu, Wyfalu; Gyulwez, Gyuluez, Gewluez, Gywlwez). Helye egy 1388-as (Dl. 8006) és egy 1498-as (Lel. Acta 44) oklevél néhány ma is élő földrajzi neve (Százabalkánhát, Hatkörvtély, Balkány) és határjárása alapján állapítható meg. Vetéstől délkeletre, Dobbal, Zsadánnyal és Szatmárral határos vidéken feküdt. XIV. században történt betelepítése a Vetési-család munkája. Egy 1364-es oklevél őrzi az anyafaluvalló összetartozás emlékét is: Újfalut Vetés területén állónak mondja (Ernszt 2216). 1416 óta (Lel. Acta 48) inkább másik nevét, a Gyülvészt használják. (1449. Gewluez alio nomine Wyfalu, Lel. Acta 60.) A középkorban végig telepítői kezén marad és magyar jobbágylakosságát is megtartja. — JN: 1402. M: Bothrafaragach 2 (Lel. Acta 18), 1416. B: Bilger (Lel. Acta 48), 1420. M: Berchek, Fazekas, Solyum (Lel. Acta 79), 1451. B: magnus (Lel. Acta 11), 1523. M: Thewser (Lel. Acta 45). — FN: 1498. M: Barathokkwthyahatha, Ereukere, Ferdewtho, Zarabalkanhath, Zelesreth (Lel. Acta 44), 1523. M: Rekehyehath (Leh Acta 26).

388. **Újfalu**, a máii Alsó- és Felsőújfalu [Satul nou de de jos, S. n. de sus]. Szirmay egy bizonytalan hitelű közlése szerint (II. 347—8. l.) a király 1329-ben adományozta el őket Nagybányának. Keletkezésük valószínűleg jóval későbbi. Róluk szóló eredeti középkori oklevelet nem ismerünk.

389. **Újlak** (Wylak, Wylok, Sarkkwzylak), ma Sárközüjlak [Livada nouă]. Más Újlakiaktól nehezen szétválasztható kismesztulajdonosai megkülönböztethetően 1339-ben tűnnek föl először. (Lel. Met. Szat. 30.) Ez az első adat a faluról is, mely valószínűleg nem sokkal régiebb keletkezésű. Nem lehetetlen, hogy a vele csaknem összenőtt Sárközből vált le, a XIII. század folyamán. Erősen szaporodó birtokosai sokáig tartják még, csak a Móric-család csatol le belőle egy részt szomszédos uradalmához (1463. Lel. Stat. G. 89, 1491. Dl. 19.742). Névanyaga magyar. — JN: 1461. M: Anthal, Lenches, Rakos, Warga, Zabo (Debreceni Kollégium, R. 920).

43.), 1481. M: Anthal, Chwłakos, Syketh, Warga, B: litteratus (Teleki XXV. f. I. Extran.) — FN: 1481. M: Saythospwzthaya (Teleki XXV. f. I. Extran.)

390. **Újlak** (Wylok, Vylak, Zombukvylak, Zombuchwyllak), ma Szamosújlak. A Gutkeled-nemzetség Tiba-ágának egyik újabb falva. A XIV. század elején tűnik fel a Gacsályi-rokonság birtokában (1314 < 1499. Orczy, Nyáryana 3950) s ebben a korban már temploma van. Utóbb a Szatmárnémetiből származó Gyügyei-család egyik, később Újlakinak és Újlaki Zsomboknak nevezett ága kapja s tartja is meg. (1329. Vay 149, 1329<1365. Vay 388, 1450. Vay 1138.) Templomának védőszentje Keresztelő Szent János (1329). A XIV. században egy időre lakatlanul állott (1329). — JN: 1500. B: Wayda (Dl. 20.991)

391. **Újlak** (Vylok). A Szabolcsi Karász vidékén feküdt (1282. Wenzel IX. 329. l.) Egy alkalommal Szatmárhoz számítják (1321. Anj. I. 633. l.) A Kállaiak László király adományaként bírták.

392. **Újváros** (de noua ciuitate, Wyuaras, Wywaros), ma Avas-újváros [Orașul nou]. Az Avasság legelső, még a románok megjelenése előtt kialakult települése, ahová a magyarok, mivel nem volt messze a síkságtól s nem feküdt magas hegyek közt, a Tálna-patak völgyén már korán felhatoltak. Lakói egy részének eredete az egyházi beosztás tanúsága szerint a Felvidéken keresendő. (l. a VII. fejezetet). Az uralkodó 1270-ben mint kihalt ember birtokát adta a Móric-család ősenek. (Fejér VII./3. 65. l. 1409. Dl. 31.053.) 1231-nél nem lehet öregebb, ebben az időben ugyanis itt még lakatlan erdőség állott. (Wenzel XI. 230. l.) A Móric-birtoktest hegyvidéki részének egyik legnépesebb s a jobbágynevek bizonyossága szerint a középkor végén teljesen magyar jellegű telepe. (1370. Kállay, saec. XIV. 1574, 1493. Perényi) Egyházát Krisztus Szent Testéről nevezték (1512. Dl. 36.985). — JN: 1422. M: Feyes, Josyp (Lel. Acta 67), 1493. M: Barthos; Fodor, Forgach, Kaythar, Kysgal, Kola, Koncz, Kormos, Kowach, Mana 2, Nykos, Paal, Paysos, Pethev 3, Weegh, Zabo, N: Melczer (Perényi), 1512. M: Alcz 2, Bartus, Chaky, Gal, Jacab, Monna, Pal, Werezcky, N: Henzel (Dl. 36.985.). — FN: 1493. M. Thokia (fluvius) (Perényi).

393. **Úra** (Wra, Ura, Wray), magyar személynév: M. Ny. XVIII. 99. l.). A szomszéd Tyukodhoz hasonló jellegű, de ismeretlen eredetű kismenes-falu. Bár későbbi sorsa együtt halad amazéval, nála fiatalabb településnek látszik. 1181-i oklevelünk (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) nem említi a határos faluk közt s elsőízben csak egy III. András-kori forrás szól róla. (Wenzel X. 416. l.) A XIV. század elején egy kétágú család — az Urai — egymással közeli atyafiságot tartó tagjai birtokosok itt. (1323. Fejér VIII./2. 423. l., 1347. Fejér IX./I. 552. l., Múz.) Ez a fiatalabb familia a Tyukodiaknál jóval kevésbé szaporodik csak el; egy-két megkülönböztető névnél

nem is ismerünk többet. Jobbágyok — kis számban — itt is vannak. (1290—1301. Wenzel X. 416. l., 1504. Lel. Stat. Z. 151.) Ura egészében magyar telep. — NN: Fekete (1466. Lel. Stat. C. 140), Kobak (1340. Múz.). — JN: 1504. M: Kowacz (Lel. Stat. Z. 151), 1520 körül: M: Feyes, B: Olah (Mándy). — FN: 1428. M: Kurthuelzygethe (Károlyi II. 115. l.)

394. **Uszka** (Wzka, Vzka). A Szamos-Túr közt fekvő nagy Gutkelled-birtoktest legészakibb falva, melyről oklevelek a XIV. század előtt nem szólnak. Valószínű, hogy az uradalom fiatalabb települései közül Való és a XIII. századnál nem régiebb. Középkori birtokosa a Gacsályi-rokonság. (1314<1499. Orczy, Nyáryana 3950, 1483. Lel. Acta 4.) — FN: 1512. M: Gorond, Wzkazygethe, Sz: Necche (Ibrányi).

395. és 396. **Vada** (Voda, Wada, Naguoda) és **Csanáros** (Chalanus, Chalanusuada, Chalanos, Chanalos) [Urziceni]. «Voda villa» várnépei 1221-ben azzal vádolják a Kaplony-nemzetség néhány tagját, hogy hét ekealjnyi földjüket elfoglalták és saját, András királytól kapott 15 ekealjnyi területükhöz csatolták (Reg. Var. 261. l.). A vád valótlannak bizonyul ugyan, mert a Kaplonyok a földet készpénzen vették, valószínű azonban, hogy—ha a castrensisek erre hivatkoztak—valaha a birtoknak Vadával mégis kapcsolata volt. Erre mutat az is, hogy az 1221-ben szerzett területen a század végén egy időközben a nemzetségtől telepített falut találunk, mely szintén a Vada nevet viseli. (1288. Károlyi I. 18. l.) A környék 22 ekealjnyi hatalmas területe ezek szerint nemrég még a királyé volt és 1221-ben teljességgel lakatlan. A benépesítés a Kaplony-nemzetség műve. 1288-ig, mint láttuk, már kialakul egy község, de a Vadát körülzáró Kaplony-faluk közül (Bodvaj, Ömböly, Fény, Bére, Csomaköz; — Károly, mint régiebb település nem jöhet számításba; a vásárolt birtok, mint látni fogjuk, a mai Csanáros) a következő évszázadokban bizonyára több is az adományozott területen keletkezett. A telepítés közelebről a Károlyi-ág akciója volt és az ő nagy uradalmába kapcsolódik bele az eredetileg várnép-telep Vada is. (1288-as oklevelünk megkülönböztetésképp Nagyvadának nevezi.) Ugyanez a sorsa később az új Vadának, melyet telepítői, a Károlyiakkal közeli rokon, a XIII. században talán még velük együtt élő Leleiek adnak át nekik. A két Vada közül az egyik, nyilván az újabb, elveszti régi nevét: 1344-től több alkalommal megkülönböztető elnevezéssel, mint Csalánosvada, tűnik föl (Kállay, saec. XIV. 10.), a XV. századtól pedig általában Csanárosnak hívják (már 1325-ben is: Károlyi I. 62. l., 1425. mete possessionis Wada iungerentur cum metis possessionis Chanaloswada, Lel. Met. Szat. 53). A birtokok későbbi sorsa a Károlyi-rokonság uradalmáéval közös. Vada, úgy látszik, már a középkorban sem volt nagyterjedelmű falu (1396: egy lineája van, Lel. Acta. 18.), de még sokáig lakott hely maradt. Ma a Csanaróستól délnyugatra fekvő pusztanévé őrzi emlékét. (L. az 1431-i határjárás, Károlyi II. 138—40. l.) Mindkét telepet magyarok

lakták. — JN: (Vadán): 1221. M: Chepanus, B: Kusa, Tamás (egyev nevek, Reg. Var. 261. 1.), 1416. M: Kadar (Károlyi II. 30. 1.), 1423. M: Akos 2, Alch, Aratho, Bokas, Bwzas, Chyzar, Santha, Vaday 2, B: carnifex, carpentarius, faber 2, rufus, sclavus (Lel. Acta 83.), 1436. M: Azalos, Fodor (Kállay saec. XV. R. III. 235), 1466. M: Bathory 2, Dyenes, Okos 3, Zabo, 2, B: Mathyka (Károlyi II. 378. 1.), 1487. M: Fabyan, Faydas, Sowago, B: Dionisy, Thoth (Károlyi II. 527. 1. és 1485. Dessewffy), 1499. M: Agh, Faydas (Károlyi III. 35—6. 1.), 1502. M: Alch, Bathory, Elek, Ewrlaw, Fabyan, Faydas 5, Hewlgye, Kowach, Nemes 2, Okos, Raday 2, B: magnus 7, Thoth 3 (Dl. 21.144), 1512- M: Faydas, Kowach (Lel. Acta 14), 1517. M: Was (Károlyi III. 102. 1.), 1518. M: Egyed, Faydas (Lel. Acta 12). — FN (Vadán): 1396. M: Deunrewe (Lel. Acta 18.). — JN: (Csanáloson): 1423. M: Penzes, Petry-i, B: faber, judex, magnus (Lel. Acta 83), 1435. M: Chonka (Lel. Acta 25), 1466. M: Wyd, Zabas, B: Wayda (Károlyi II. 378. 1.), 1485. M: Azalas, Bodor 2, Marczel, Posy, Tharpay, B: judex, Kwrz (Károlyi II. 527. 1., 1485. Dessewffy), 1499. M: Nagh, Sypos (Lel. Beres. XI. 17), XV. század é. n. M: Kalman (Lel. Beres. XXIV. 40), 1500. M: Bodor 2, Gewse 2, Kowach, Tharpay (Dl. 20.956), 1500. M: Czybak, Erdely, Marchel 2 (Lel. Acta 16), 1490—1516. M: Agyaras, Kamand, Kys (Lel. Beres. XXXVIII. 18), 1518. M: Gal (Lel. Acta 12).

397. **Vaja** (Woya, Waya, Ovaya, Kustheswaya, Kwsthswegh, Kyswaya, Naghwaya). Első ismert tulajdonosai a Vajai-család XIII. század végén élő, akkor háromnál is több ágba szakadó tagjai (1272—90. Vay 2 és Petrovay: A Vayak és az Ibrányiak, Turul 1910. 8. 1.), akik — mint a község elhelyezkedéséből, a Kyralkwtha névből (Dl. 37.354) s első árpádházi szentjeink itt élő tiszteletéből (Szent István király és Szent Imre: 1349. Vay 292, 1398. Vay 641) sejthető — valószínűleg királyi várjobbágy-eredetűek. (Vay 2: a meghatározható nevek magyarok; 1324. Vay 109. és Petrovay Gy. i. cikke.) Az alapítás a XII. század előtti időre tehető. Vaján a középkorban a Vajai- és a rokon Tunyogi-család maradt a birtokos s az eredeti településrag kibővülése is az ő nevükhöz fűződik. (1335. Vay 175.) A falut régóta folyó felosztások részekre különítették, de hogy a külön néven is szereplő és egymástól «alia» megjelöléssel szétválasztott Vaják nem csupán egy településnek egybefüggő részei voltak: nem bizonyítható. Első alkalommal 1349-ben hallunk az egyik Vajai-ág «alia Vaya»-járól (1413. Vay 779); a jelek szerint független ettől a XV. században feltűnő Kwsthswegh (1431. Vay 1050, Lel. Met. Szat. 4), Kustheswaya (1418. Vay 887) vagy Óvaja (1522. Dl. 37.354) nevű possessio, mely a család Jolád-ágának a birtoka s különválására földesurainak a régi plébániával történt összetűzése adott alkalmat (1398. Vay 641, 1417 < 1436. Ibrányi, 1418. Vay 887). Később a

Nagy- és Kisvaja elnevezések is használatosak (1498. Lel. Bercs. XI. 21. és Lel. Acta 26; 1522.). A színmagyar lakosok «hospites» címe (1372. Vay 473), valamint a vásártartási jog (1423. Kállay, saec. XV. R. II. 232) arra mutat, hogy a régi településű falu hamar kiemelkedett a környezetéből. Közlekedési nehézségek miatt 1417-ben tették át, legalábbis részben, Szabolcs megyébe (Vay 860, Fejér X./5. 821. l.). — JN: 1341. B: Zaz (Vay 216), 1342. B: Derlech (e. n., Vay 219), 1349. M: Bede (e. n., Vay 299), 1412. M: Dwch (Vay 749), 1415. M: Lopus, Vytes (Vay 828), 1416. M: Santa (Vay 853), 1417. M: Kouach (e. n. Vay 874), 1417. B: Geruasius (e. n.), sartor (Vay 875), 1429. M: Thar, B: Thot (Lel. Acta 24), 1492. M: Bandy, Mykes (Lel. Acta 1), 1512. M: Beregy, Nawalyady, B: Olah, Thoth (Ibrányi), 1504—19. M: Waska (Lel. Bercs. XIX. 38), 1524. M: Dyenes, Zewke (Lel. Prot. V. 243. l.). — FN: 1435. M: Akazthoegh, Eer, Leshegh, Nyres, Reth (Vay 1068), 1498. M: Chonkakez (Lel. Acta 26), 1522 körül: M: Akazthoegh, Bardykwthathaya, Benekfewldew, Chakolewswenye = Chygasewswenye, Chygaskwth, Chygawta, Chonkachere, Chonkas, Dobosyuth, Ebhath, Eskewthhatharewswenye, Eskwthhatharwtha, Ewrydobosywth, Ewryparazyaywth, Ewrywca, Ewrywth, Farkaspalchereye, Farkaspalchereyeewswenye, Farkaspalewsweny, Feketewarywhegye, Harnas-hathar, Horgas, Jarmywth, Kapolnahegh, Kapolnahegyethaya, Karohordohwth, Kechkeragos, Kenyeres, Kerekchere, Kyralkwth, Kyswarhegye, Konyayrothwanya, Leshegh, Leshegyerdeye, Leshegyethaya, Lesheghewswenye, Lesheghwtha = Kenderatho, Madaywth, Malomwtha, Marthonyzele, Naghdobosywth, Naghpalfewldezele, Naghpalfewlfewldew, Namenywt, Nyresmezew, Nyresmezewewswenye, Nyolchholdfewldhere, Paraznaywth, Pazthormezeye, Pwposfayathaya, Rawazlywkallya, Rawazlywkewswenye, Rythkas, Sathorhegh, Seprewheghdewleye, Seprewhegh = Apach, Symonmezeye, Soklaywth, Thewkes, Thewkesewswenye, Waradobosywth, Warhegye, Zewlewchere, Zydohegh (Dl. 37.354), 1524. M: Gyermekerdew (Lel. Prot. V. 243. l.).

398. **Wayantheleke.** Csaholyi-puszta (1505. Lel. Acta 44.).

399. **Vállaj** (Vale, Waley, Valah, Valay). A Gutkeledek sárvári monostorának birtoka (1335 < 1397. Dl. 1749), tehát a nemzetség itteni földjén fekvő legelső faluk egyike. 1335-ben egyházas hely. Eredeti birtokosai — a Bátor-család terjeszkedésének is ellentétül — vállalji részekre még sokáig igényt tartanak (1427. Gacsályiak: Lel. Acta 20, 1487. Gutiak: Forgách-család levéltára az Országos Levéltárban). A falunak a középkorban nem nagy a népessége: 1365-ben nyolc jobbágytelket osztanak ki, mint egynegyed (Dl. 5379). Magyarok lakták. — JN: 1365. M: Chyure (e. n., Dl. 5379), 1436. M: Barta, Biczas (Kállay, saec. XV. R. III. 235), 1446. M: Chel, Gywla (Dl. 13.934), 1461. M: Zel 2 (Erd. M. Kemény

331), 1499. M: Balogh, Barla, Bolcheros 5, Chegew, Chepken, Cher, Ez(z)ee 3, Gal, Gewse, Leuis, Maior, Nagh 6, Nema, Rede 4, Sypos 4, Thalás 2, Tharpay 2, Zederken, B: literatus 2, Mundis (Mondis) 3, Pap, Orban 2 (Károlyi III. 35. 1.), 1499. M: Anthal, Bolczeros, Faydos, Sypos, B: Chortho, litteratus (Dl. 20.851), 1500. M: Bynes, Boczeros 2, Cheer, Eze 2, Gaal, Nagh, Redee, Sypos, Thanka, Tharpay, B: litteratus (Dl. 20.956). — FN: 1370. M: Sarusucha (Dl. 5854), 1431. M: Kerezthesfahege, Kyskeres, Lazlofy Janos hege, Nagkeres, Syveghegh, Thewkeshegh, Vadayvegh (Károlyi II. 138—9. 1.). 1436. M: Bathorwtha (Dl. 12.853).

400. **Válaszút** (Vallazud, Valaswd, Valazwth), ma Borválaszút [Crucișor]. Az erdői uradalomnak az 1231 utáni másfélszáz év alatt megnépesedett telepe. Az 1231-i határjárás (Wenzel XI. 230. 1.) idején itt még lakatlan erdőség terült el. A Drágfiak XIV. század végén hozott román jobbágycsaládok a lakosság képét — ha eredetileg más lett volna is — a hegyvidék többi faluiéval tették egyszínűvé (1393. Lel. Acta 22, 1424. Lel. Stat. D. 197: possessio Valahalis). — JN: 1424. M: Feyer (e. n., Lel. Acta 58).

401. **Vámfalu** (Wamfalu, Wamfalwa) [Vama]. Az avasi Móric-birtoktest XIII. század közepe után megtelepült falva, hol a magyarság a középkor végén is tartotta többségét (1490. és 1493. Perényi). A vámszedés a községet különösen fontossá tette s úgy látszik, népessége is nagyobb volt a környező falukénál (1493.). Egyházának védőszentje Szűz Mária (1512. Dl. 36.985). — JN: 1493. M: Adam, Babony, Benech, Eles, Erdely 2, Sandor, Thwlokos, Varga, Sz: Nyhocz, B: Thoth, Thwrzo, Zaaz (Perényi), 1512. M: Fabian, Hewre, Kyskelemen, Sandor 2, Sypos, Warga, Zarnyas 2, Sz: Chelin, B: Barbany (Dl. 36.985).

402. **Várca**, I. Petri M. i. m. IV. 771. l.

403. **Vármegye** (Warmedye, Warmeghege, Warmegye). Ez az Újlak határában fekvő (1450. Vay 1138) és rég eltűnt szamosmenti telep a nevében királyi várispánság itteni birtokának nyomát őríz meg. A XIV. század elején Karásziaké (1329. Vay 146) és csak 1329 óta osztozik Újlak sorsában. A XV. századtól bizonyíthatóan nincsenek lakosai és, mint pusztaság, Újlak tartozékának számít. (1446. Vay 1113.)

404. **Varsány** (Vosian, Wosyan, Vossyan, Vassyan, Vossan, Vassan, Eghazosuosyan, Owossan, Wywossan, Kylwassan, Belwassan, Naghwarsan, Kyswarsan, Wassaan, Warsaan), ma Kis- és Nagyvarsány. A legkorábbi időből ismert faluink egyike. Már 1214-ből ismerjük több lakosa nevét (Reg. Var. 179. 1.). A királytól — úgy látszik, már igen korán — a Gutkeledek szerezték meg, egyes részei t. i. később is az ő adonyi monostoruk birtokai (Dl. 29.996, I. Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 30. 1.). Nem sokkal utóbb szerezték rá jogot a Kaplonyok: a XIV. század elején két águknak van itt földje (Vitkai-, 1300. Sztáray I. 37. 1. és Imregi-: 1310 <

1399. Múz. 71., közli Fejér X/3. 217.1.), az 1214-ben említett tulajdonos; Simon pedig a szomszédban is otthonos Károlyi-ág ősével azonosítandó (L. Éble G. i. m. A család leszármazási táblái I.). A három ág közös birtoklását így legalább a XII. századra kell tennünk. Varsány korai megtelepülésének bizonyossága még, hogy amikor 1310-ben régi tulajdonosai megválnak tőle, már mint két külön részre szakadt possessiót adják el (Kül- és Belvarsány, másik nevén Egyházasvarsány: 1365. Dessewffy). Ezek az egymáshoz közelálló vagy egybenőtt faluk, úgy látszik, még mindig elegendő helyet hagytak szabadon, mert egy új résztulajdonos: Csaholyi Péter, a neki jutott (1301 < 1399. Lel. Acta 19, 1326. Kapy) erdős területen újabb, Újvarsány nevű falut telepít (vbi ipsa possessio Vassan habetur, ibi in antea silva extitisset et eandem condam Petrus ... extirpando ipsam silvam ibi villam logasset (!) (1371. Múz. 29). A két régi községet, melyeket ettől kezdve Óvarsánynak is neveznek, a XIV. századtól a Gutkeled-nembeli Butykai-család és rokonsága tartja meg (1341 < 1469. Dessewffy; a különállásra vonatk. l. még: 1365. Múz. 13, 1366. Lel. Met. Szat. 31.). Utóbbiak magukban is igen felszaporodott lakosságnak adtak helyet: a XIV. század közepén egyiknek három, a másiknak négy utcasora volt (1342 < 1423. Lel. Acta 85). A XV. században tűnik föl a Kis- és Nagyvarsány elnevezés, utóbbi a régi település jelölésére. Kisvarsány (már 1426: Kállay, saec. XV. R. II. 479) 1482-ben Bereg vármegyébe tartozik (Lel. Acta 13), Nagyvarsány pedig a XV. században Szabolcsba került át (1488. Lel. Acta 13: «per translacionem»). Középkori lakóik magyarok. — JN: 1214. M: Pouca, Vendec, Sz: Borozlou, Buda, B: Bunta, Petrus (egyes nevek, Reg. Var. 179. 1.), 1342. M: Barathom, Bodur, Bohos, Pethe (egyes nevek, 1423. Lel. Acta 85), 1367. M: Halaz (Dessewffy); 1417. M: Lethai (Lel. Acta 7), 1420. M: Kerthweles, Zeep (Lel. Acta 7), 1470. M: Bachy, Bodnar, Bothfy, Endesy, Fekethe, Fwlo, Kanthor, Kardus, Kysmathe, Therem, Warga, Zeles (Lel. Bercs. IX. 2), 1478. M: Demyen 2, Kermyley, Syman, B: Bohos 2, faber (Lel. Acta 21), 1480. M: Demyen 3, Kadar, Kardos 2, Penthek, B: Bohos 2 (Lel. Bercs. X. 3.), 1458—90. B: Bohos 2, Cheh (Lel. Bercs. XI. 3.). — FN: 1326. M: Elemezeu, Hozyothou, Kereek, Nogythou, Posamezey (Kapy és 1366. Lel. Met. Szat. 31), 1365. M: Hyder, Kochzeg (Dessewffy), 1371. M: Ders, Fok, (I)spantowa, Ispantaukuzy, B: Zalamer (Múz. 37 és 29), 1426. M: Bagyzegh, Morothua (Lel. Acta 41), 1482. M: Zek (erdő, Lel. Acta 13), XV. század vége é. n. M: Namenirekthie, Sz: Lednech, B: Kwrin, Lwdenus (Lel. Met. Szabolcs. 53).

405. **Vasad.** Bihar-megyéhez tartozott és csak kivételkép írták szatmárinak,

406. **Vasvári** (Vosvaryi, Wosuary, Waswar, Vasvary, Wasuuar),

ma Batizvasvári [Ošvaräu]. A Szatmárnémetitől északra elterülő vidék egyik legrégebb falva. A XIII. század első évtizedeiből három adatot is ismerünk róla: egy alkalommal határjárásban említik, kétszer pedig a Várad Regestrum próbái közt (1216. Fejér VII/3. 20. l. = 1391. Kállay, saec. XIV. 1249, 1215. és 1226: Reg. Var. 198. és 285. l.). A Káták éppen ezidőtájt alakuló uradalmának csak később lett része, ebben az időben — úgy látszik — még a várspánsághoz tartozott. A Karásziak rövidéletű s bizonyára csak részleges birtoklása után (1268. Fejér IV/3. 467. l., 1321. Ibrányi, 1371. Lel. Acta 8) — vagy már előbb — A Káta-nembeli Vasvári-család és rokonsága kapcsolta be a nemzetség birtoktestébe (1339. Lel. Met. Szat. 30, 1331. Fejér VIII/3. 521. l., 1385. Zichy IV. 299. l., 1426. Zichy VIII. 276. l.). Népe magyar. — NN: Egri (1480. Zichy XI. 278. l.), Fekete (1407. Perényi), Veres (1524. Lel. Stat. D. 206). — JN: 1215. B: Boynuc (e. n., Reg. Var. 198. l.), 1226. Sz. Nuna (e. n., Reg. Var. 285.l.), 1523. M: Barla, Enekes, Ezthergar, Gachaly, Kys, Lwdas, Myke, Thyba 2, B: Thoth 2 (Perényi), 1524. M: Barla, Bene, Byro, Ezthergar, Gachaly, Iwanka, Kys, Kowach 3, Lwdas, Myke, Mykoocz, Pethew 2, Rozgony, Thagy, Thyba, Waswary (alias Waswythy), B: Aldon, Thoth 6 (Lel. Acta 55), 1526. M: Byro, Kys (Lel. Stat. T. 28). — FN: 1339. M: Bodonakereke, Fyzeser, Garanth, Hodlyukbereke, Nadas, Sar (folyó), Wzanyara, B: Zte (Lel. Met. Szat. 30).

407. **Vasvári** (Eghazaswosuari, Wosvary, Wasuari, Vasvar), ma Nyírvasvári. A Gutkeled-nemzetség első magyarországi településközpontjának, a szabolcsi Adonymonostornak tartozéka (1318. Bánffy-okl., I. 45.l., I. Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek II. 20. l.), tehát a megye legelső Gutkeled-szerzeményei közé tartozik s már a XI. század végén annak kezén kellett, hogy legyen. A Várad Regestrum egy 1219-i, a Voznad-i pristaldusról szóló adatánál szintén Vasvári elírásával kell számolnunk. (Reg. Var. 234. l.) 1318 óta a falut a Bátor-család birtokolta háborítatlanul. 1365-ben a jobbágytelkek száma 70 körül volt. (Negyedének harmada: hat sessio. Dl. 5379.) Lakói magyarok. — JN: 1219. M: Gilianus (e. n., Reg. Var. 234. l.), 1354. M: Chemethe, Zeuke (egyek nevek, Anj. VI. 163. l.), 1357. M: Zegy 2, B: aurifaber, rufus 2 (Anj. VI. 597. l.), 1365. M: Nogh (Dl. 5379), 1370. M: Bolug, Zewke (e. n.), B: Tartarus (Dl. 5854), 1446. M: Feny, Thamaska, B: magnus (Dl. 13.934), 1461. M: Bws, Thar, Thomasy, B: magnus (Lel. Acta 36 és Erd. M. Kemény 331.), 1475. M: Penzes (Lel. Acta 16), 1500. M: Delcheg (Delczeg) 2, Nagh, Thwthos (Dl. 20.956). — FN: 1357. M: Tothzeg (Anj. VI. 597. l.)

Vasvári, I. Gothard.

408. **Veresmart** (Veresmarth, Felsewweresmarth, Alsoweresmarth), m Szamosveresmart [Roşiori]. A Szamos és Bükk össze-

hajlásának a XIV. század elején még valószínűleg lakatlan területén keletkezett. Végleges népi aránya akkor szilárdult meg, mikor néhány évtizeddel azután a hegyvidéket megszálló románság ide is bocsátott egy rajt. (l. Krassónál.) A középkort Veresmart a megyesaljai Móricok és utódaik uradalmának keretében éli. (1409. Lel. Stat. C. 182, 1422. Lel. Bercs. IV. 40.) A XV. század végétől forrásaink egy Alsó- és egy Felsőveresmartról szólnak. (1491. Dl. 19.742, 1519. Dl. 23.281.) — JN: 1512. M: Philep, R: Dan 2, B: Pank, Paska 2, Pasco (Dl. 36.985).

409. **Vetés** (Vetys, Vetes, Wethes) [Vetiş]. A falut Kaplony-nembeli tulajdonosai közvetlenül 1238 után telepítették. Amikor 1238-ban (az oklevél 1388-i átírását kiadta Szentpétery: Regesta 197. l.) a nemzetség egyik tagja, Baas fia Moch, Ekkul nevű földjéből rokonának, a falu későbbi birtokosai oldalági ősének, négy ekealjnyi földet elad, az egész terület üres még. Ekkul később egészében a Vetési-ősökre száll: az 1388-i oklevél tanúsága szerint ezen a földön települ meg Vetés éspedig nyilván még a tatárjárás előtt, mert 1265-ben már temploma van. (Fejér VII/I. 330. l.) Kisszámú lakói a tatárok pusztításának eshettek áldozatul: nem sokkal utána «vacua et habitatoribus carens»-nek mondják. (1265.) Az újratelepítés állandó gondja a tulajdonosoknak (1364. Ernszt 2216, 1398. Vay 639): Vetésnek 1364-ben már három utcája van. A Vetési-rokonságon (l. Wertner M. cikkét: Turul 1902. 128. l.) kívülálló idegennek csak rövid ideig volt része benne. (Váradai káptalan: 1265.) Az egyházat Szent Miklós-ról nevezték. A lakók magyarok. — JN: 1416. M: Cheches, Chepan, Chonthyo 2, Chomay, Darachy, Herchek, Kardus, Katha, Kepes 2, Konchy, Kouach, Lewe, Pechey, Polck, Thar 3, Wermes, Wra-i, B: Cosma, magnus, molendinator 4, Niger, parvus, Rach, sartor, villicus (Lel. Acta 16), 1418. M: Bak (Lel. Acta 35), 1420. M: Duby, Molnar, Unaka, B: Belger (Lel. Acta 79), 1387—1437: Erdery, Fodor, Lovas, Molnar 2, Nilas, Phys, Sopho, Thornay, Zobad, B: camifex, Kophe, sartor (Lel. Bercs. XIII. 15), 1477. M: Zombath (Lel. Acta 2), 1523. (ignobilis familiárisok): M: Darochii, Pogan, B: Olah, (jobbágyok): M: Byro, Cheke, Chontos 3, Feel 2, Gellenyessy 2, Nagh 3, Nylas, Taglo 4, Zalog (Lel. Acta 26 és Bercs. XVII. 23), 1523. M: Barath, Felemas, Gewrgh, Kathona, Kopa, Pelbarth 3, B: Olah (Lel. Acta 30 és 45), 1523. M: Chethreký 2, Kys 2, Kolchy, Kolos (Lel. Acta 45). — FN: 1238. M: Pelaharazta, B: Ekkul (Szentpétery: Regesta 197. l.), 1364. M: Aknas (Ernszt 2216; puszta Vetés és Csengerújfalu közt, l. még 1449. Lel. Acta 60), 1367. M: Cherethyes, Hethkurthwel, Machgatha, Nogbalkan (1388. Dl. 8006), 1388. M: Balkan, Hathkurthwyl (Dl. 8006), 1477. M: Kerektho (Zichy XI. 202. l.), 1515. M: Kekes (Lel. Stat. B. 362), 1523. M: Chonkas (Lel. Acta 30 és 45), 1523. M: Solymostho. (Lel. Acta 45.)

410. **Vezend** (Wezend, Vezend, Vezentelky, Wezenth) [Vezend]. Nevét 1262-ben említi először írásos emlék (Károlyi I. 2. l.) — a «magister hospitalis generalis cruciferorum ekkor adja el Kereki Jánosnak, — de mint az érvidéki gyepű egyik telepe, bizonyára jóval régibb ennél a századnál. Kiszámú lakossága 1262-re kipusztul (habitoribus destituta) és a falunak sokáig kell még üresen állnia. (V. telke: 1381. Károlyi I. 377. l.) A század végén a Kaplonyok szomszédban birtokos Károlyi-ága szerzi meg, 1327-es bírói ítélet pedig, mint öröklött tulajdont — királyi donáció ellenére, — végleg nekik juttatja. (Károlyi I. 66. l.) Miután a Kaplony-birtoktest egységébe kapcsolódik s időközben meg is népesítik (1396. Lel. Acta 18), nem kerül többé el a Károlyi rokonságtól. Az egyes alágak közt történt osztozás után a Károlyi-család állandó telepítő-akciói (l. 1396) hozták létre azt a másik, hasonló nevű helységet, mely az előbbinek déli határában 1396-ban már ugyancsak «lakosaitól elhagyott» településként említetik és amelyet az oklevél az előbbtől pontosan megkülönböztet. Népük magyar. — JN: 1423. M: Wezendy, B: magnus (Lel. Acta 83), 1490—1516. M: Deak, Dyznos, Fabyan, Jakab, Molnos, Zenth (Lel. Beres. XXXVIII. 18), 1518. M: Kewmywes (Lel. Acta 12). — FN: 1396. M: Er (Lel. Acta 18), 1501. M: Nadaseer (Károlyi III. 45. l.).

411. **Vezwd**, Vazwl. Egyetlen oklevél szól róla: Mátéval közös tulajdonosának elhúnyta után a szomszédok harcoltak érte. (1327. Perényi, copia.) Mátészalka környékén kell keresnünk.

412. **Vitka** (Wythka, Vydka, Vithka). 1300 előtt nem említik oklevelek. 1300-tól a Kaplony-nemzetség két, egymástól már elszakadó ága pereskedik érte (Sztáray I. 31. l.), a falu tehát korábban szerzett birtokai közé tartozik. 1330-ban eskü útján a Vitkai-ág kapja a végleges birtokjogot (Sztáray I. 61. l.) s gazdaságából később is csak egy-két idegenből idekerült család szerez részt. A megye határszélén fekvő Vitkát a XV. századtól többször Szabolcs megyébe számítják, egyik oklevél pedig utcája két sorát osztja meg a két megye közt (1519. Lel. Prot. V. 60. l.). Magyar falu. — JN: 1429. M: Agod 2, Aranyasy, Balogh 2, Bwsgo, Fodor, Gywre 3, Hordozó, Kadar, Kakas, Kaposy, Kathona, Kerekes 2, Keres, Lewkes, Mandoky, Myloch, Pethew, Sinko, Souago, Thehenes, Zylagi, B: Chorthyan, Dergende, litteratus, magnus, rufus, parvus 8, Sagath, sartor (Lel. Acta 38), 1482. M: Far (Dl. 2994), 1499. M: Enekes (Lel. Acta 41), 1500. M: Bvzgo, Helgyes, Hordozo, Kysisthway, Thaposy (Lel. Acta 6). — FN: 1334. M: Eer (Károlyi I. 88. l.), 1366. M: Kapolna (Lel. Met. Szat. 31; pusztá, l. még 1416. Lel. Beres. IV. 30.).

413. **Vizsoly** (Wysul, Visul, Visol, Wysoly, Wysolthelek, I. M. Ny. XVII. 8. l.; német név: Kniezsa). A Csák-nemzetség Darai-ágának egyik fiatalabb szamosparti telepe. (1312. Csáky I. l. 37. l., 1329. Dl. 28.351, 1339. Múz. 12 és 27, 1489. Lel. Beres. X. 19) A XIV.

század végén Drágfiak szerzik meg vámját (1381. Múz. 5), valamint egyes részeit. Ismét száz évvel később predium áll a helyén (1483. Lel. Stat. C. 130, 1498. V. telek, Erd. M. Eszterházi), bár azt sem tudjuk bizonyosan, éltek-e benne valaha is jobbágyok. Nevét az itt vagy a környéken élő németek adták. Azonos a ma Darától nyugatra fekvő Vizsoly pusztával.

414. **Zajta** (Zahta, Zahtha, Zaytha). A Szamos—Túr közt elterülő Gutkeled-uradalom egyik régebbi telepítése; sorsa a közeli Atyáéval közös. Az 1314 előtt végbement osztózáson a Zajtai és Atyai — egymással név szerint is gyakran fölcserélt — rokon családok ősei kapták (1499-i átírás: Orczy, Nyáryana 3950), majd az egész az Atyaiakra szállott, hogy onnan a Gacsályiak- és Rozsályi Kunokhoz kerüljön. (L. Atyánál) Magyar falu. — JN: 1509. M: Bathyzy, Chatho, Fekethe, Pocha 2, Thethani (Perényi).

415. **Zazár** (Zazar) [Sāsari]. A Nagybánya körüli királyi területen, de a város által telepített déli faluktól függetlenül s azoknál előbb, a XIV. század folyamán alakult ki. 1400-ban említik első ízben. (Fejér X/2. 767. l. és 1405. Múz. 9) A király után Albisi Zólyomiak (1410. Hazai Oklevéltár 348. l.) s egy időre Drágfiak birtoka (1438: Századok, 1889. a M. Tört. Társ. vidéki kirándulása Máramaros vármegyébe és Nagybánya városába, 122. l., 1469. Lel. Acta 34). Lakói magyarok voltak (1410). — JN: 1469. M: Chwthor (Lel. Acta 34).

416. **Zopay**. A kaplonyi Szent Márton monostor korán elpusztult birtoka, mely a Szamos mentén, Olesva és Vitka közt feküdt. (Károlyi I. 88. l.) A monostor valószínűleg alapításával egyidőben kapta a nemzetség szamoszugi kisebb birtoktestéből. A XIV. században még különálló és értékes terület, melyért a kegúr-család két ága pereskedik; 1466-ban hallunk róla — már mint pusztáról — utóljára (Károlyi II. 373. l.). A nemzetségi monostor elvesztésén jelentőségét, birtoka is a kegúr szomszéd területéhez kapcsolódott.

417. **Zsadány** (Sadan, Sydan, Sadaan, Kyssadan, Nagsadan, l. M. Ny. II. 274. és XVII. 78. l.), ma Szatmárzsadány [Ghidani]. A Váradí Regestrum egyik 1215-i pere (196. l.) Sadan villáról beszél, a falu tehát már az előző században megalakult. A következő másfél-száz év alatt melléktelepülés kibocsátására is elég erős: Nagyzsadány, az eredeti falu, ekkor és később a Piskárkosi- vagy Zsadányi-család jómódú kisbirtokos-tagjainak a kezében van (1362. Kállay, saec. XIV. 1353, 1388. Dl. 8006, 1406. és 1433. Becsky, 1449. Lel. Stat. S. 181), akik Piskárkosról származtak s ősük Zsadányt — egykor a királyé — vétel útján szerezte meg (1324. Anj. II. 166. l., 1406. Becsky), míg a kisebbik és fiatalabbik Zsadány tovább is a király uradalmába tartozik s az uralkodó csak a Szántai Petőfiak itteni XIV. századi térhódításakor mond le róla, hogy az ő uradalmuknak engedje át. (1362.) Ezzel együtt kerül később Bátori-kézre (1393- Dl.

7856, 1417. Dl. 10.572, 1423. Lel. Acta 9). Népük magyar. — JN: 1215. B: Salta (e. n., Reg. Var. 196. l.), 1435—7. M: Erdewdy, Fekethe, Vamos (Lel. Bercs. XIX. 34.), 1446. M: Erdely, Fekethe, Zeres (Dl. 13.934). — FN: 1406. M: Homorod (víz), Zathmarwcha (Beesky).

418. **Zsarolyán** (Sarolyan, Saralyan, Zaralyan, Zorelyen, Sere-lyan). XIII. század elején megtelepült kisnemes-falu. Az 1181-i cégényi határjáró-oklevél (Szentpétery: Regesta 43—44. l.) föld-leírása ezt a területet is érinti, település híján azonban csak «lucus Sarolyan»-t említ. (A környék Zizna villája pontosan nem lokalizálható.) A benépesülésnek nem sokkal azután kellett történni. Területét István és László királyok adományozták el egy szatmárnémeti polgárnak (1308. Fejér VIII/I. 252. l.), ez az adományos azonban hamarosan lemond itteni igényeiről — utódai a szomszéd faluk kisbirtokos nemesei közt tűnnek fel — s Zsarolyán tulajdonosai továbbra is azok maradnak, akiknek elődei már az elajándékozás előtt itt laktak s akiknek XIII. század elején élt őseiben a falu alapítóit kell látnunk. (1347. l. Görzsönyi Vargha Z.: A Márton-család, Turul 1916. 46. l. Az oklevél genealógiáját más adatok is erősítik, l. 1328. Tarpay 1, a családtagok azonban sem a Gutkeled-, sem más nemzetség sorába — erőszak nélkül — nem illeszthetők bele; valószínűbb ezzel szemben, hogy már a telepítésben is a királynak volt szerepe.) A rendkívül szapora, s kiterjedt rokonságú család egymástól szétszakadó, külön-külön neveket fölvevő ágazatai a XV. századig meglehetősen elszegényednek. (A század közepén pl. egy tagnak már csak $\frac{1}{8}$ rész jut: 1431. Lel. Bercs. V. 28.) A falu neve után ítélve (Kniezsa) szláv alapítású lehetett, későbbi lakossága azonban magyar. — NN: Almási (1523 < 1525. Dl. 23.840), Cseke (1523), Erdélyi (1484. Zichy XI. 384. l.), Fodor (1523), Földesi (u. o.), Gálfí (1480. Lel. Acta 10), Gellen (1444 < 1469. Kállay, saec. XV. R. III. 1044), Kameney (1514. Lel. Stat. F. 5), Kántor (1523), magnus (1444), Marton (1476. Lel. Prot. p. 84. l.), Mártonfi (1514), Mokos (1476), Sámely (1444), Tóth (1480), Zubor (1498. Lel. Stat. V. 212), Zsoldos (1480). — JN: 1377. M: Torna-i (Lel. Acta 12), 1439. B: magnus (Kállay, saec. XV. R. III. 339). — FN: 1487. M: Bolyos, Gorond, Kenez (Kölcsy és Lel. Met. Szat. 9).